16. GADA GĀJUMS

AIZSARGS

JAUNĀS LATGALES SĒTĀ

1938. GADS

4. BURTNĪCA

SATURS

Žurnāls «AIZSARGS» iznāk ik mēneša 15. dienā

Abonēšanas maksa gadā ar piesūtīšanu: iekšzemē — Ls 4,—; uz ārzemēm — Ls 8,—. Naudas pārvedumi adresējami: Rīgā, Aizsargu štābs, «Žurnāls Aizsargs», pasta tekošs rēķins Nr. 10435. **Redakcija** un **izdevniecība** atrodas: Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 33. Tālr. 9-3-1-1-9. **Darba laiks:** darbdienās no pulksten 8,30—15,30, sestd. no 8,30—13.

1938. GADS
16.
G. GĀJUMS

AIZSARGS

4. (178.)
BURTNĪCA
15. APRĪLIS

MĒNEŠRAKSTS VALSTS AIZSARDZĪBAI UN AIZSARGU DOMAI, LATVISKAI RAKSTNIECĪBAI UN KULTŪRAI

Latgale ir mūsu valsts vaiņaga trešā zvaigzne, jaunākā, un vecākām māsām ir pienākums viņai dažkārt pasniegt roku.

Kārlis Ulmanis.

R. Rubeņa uzņēmums

Svētā Māŗa.

Valsts Prezidenta
124. pavēle aizsargu organizācijai

AIZSARGU KOMANDIERI, AIZSARGI, AIZSARDZES.

Gadu gājumā, ar nerimstošu darbu, kalpojot mieram, kārtībai un drošībai nesdami lielus personīgus upurus, neizslēdzot pat dzīvības atdošanu, jūs esat bijuši neatsverams atbalsts valsts varai un visiem tiem iedzīvotājiem, kas mierīgā darbā un saticībā pildīja savus pienākumus.

Bet visnoteiktāk savas organizācijas patriotisko skaidrību jūs apliecinājāt, kad 1934. gada 15. maijā, kopā ar mūsu varonīgo armiju un modriem kārtības sargiem, piedalījāties drošo pamatu likšanā atjaunotai Latvijai, skaidri apzinādamies, ka vienība un vienprātība ir vienīgais pareizais ceļš, kas var nodrošināt tautai labklājību un valstij uzplaukšanu un varenumu.

Dzīve ir pierādījusi, ka neviens, kas ir uzticējies 15. maija vienības idejai, nav vīlies, jo lielie sasniegumi nacionālās politikas, kultūras un saimnieciskās dzīves nozarēs ir labākais apliecinājums vienprātības svētīgumam.

Ieejot 20. darbības gadā, mans sirsnīgākais novēlējums ir, lai turpmāk aizsargu organizācija augtu un pilnīgāk izveidotos saskaņā ar manis apstiprinātiem un šodien izsludinātiem «Noteikumiem par aizsargu organizācijas iekārtu, aizsargu pienākumiem, tiesībām un apmācību» un lai ikvienu komandieri, aizsargu un aizsardzi pavada sekmes kā aizsargu, tā arī citās sabiedriskās gaitās un privātā dzīvē.

Esat vienmēr paklausīgi pienākumam, uzticīgi savai organizācijai un atjaunotai vienotai Latvijai!

K. ULMANIS,
Valsts un Ministru Prezidents.

Rīgā, 1938. g. 19. martā.

Apsveikumi aizsargu organizācijai 19. gada dienā

Sūtu sirsnīgākos sveicienus Jums un visai plašajai aizsargu saimei, organizācijas 19 gadu dibināšanas atceres svētkos. Visus šos 19 gadus aizsargu saime nesavtīgi kalpojusi valstiski-nācionāliem mērķiem un apliecinājusi lielu Tēvijas mīlestību saviem darbiem. Vienotības apziņa, disciplīna un patriotisms ir izpaudies ikvienā darbā un palicis par neatņemamu daļu visiem aizsargu saimes locekļiem. Apliecinādams aizsargu saimei savu dziļāko pateicību par līdz šim veikto, novēlu Jums, aizsardzēm un aizsargiem, vēl kuplākus panākumus turpmākās gaitās — par svētību mūsu tautai un atjaunotai Latvijai.

Kaŗa ministrs ģenerālis J. BALODIS.

Komandieŗi, aizsargi, aizsardzes!

Pirms 19 gadiem — viņās neaizmirstamās Latvijas brīvības cīņu dienās mūsu tautas Vadonis nodibināja aizsargu organizāciju. No tās dibināšanas viņš aizsargu organizācijai paredzēja lielus uzdevumus, kuŗus vajadzēja veikt, lai radītu valstī drošības un likumības pamatus un aizstāvjus, kas, sekmējot miera uzturēšanu, sekmētu visas valsts atjaunošanas un jaunceļšanas darbu.

Ziedojot savus spēkus un spējas, aizsargu organizācija jau 19 gadus godam savu uzdevumu pildījusi. Ieejot 20. pastāvēšanas gadā, tā var atskatīties uz lielu darbu, ko tā paveikusi tautas vienības, miera nodibināšanas, celtniecības nodrošināšanas un latviskās domas veicināšanā.

Šie izcilie līdzšinējie panākumi ir liecība tam, ka aizsargu organizācijas tiešais ceļš bijis pareizs un ka aizsargi darbā godam iemiesojuši tautas Vadoņa pausto lielo valsts un tautas celtniecības domu. Bet tie arī uzliek vēl lielākus pienākumus nākotnes darbam, ar kuŗu mūsu tautai jāpanāk savas sūtības piepildīšana. Divdesmitais gads zināmā mērā ir jubilejas gads. Gādāsim, lai tas tāds būtu arī pēc saviem sasniegumiem!

Aizsargu komandieŗi, aizsargi, aizsardzes! Lai tas darbs, kas vēl stāv jūsu priekšā, jūsu gribai un rokām sākas tikpat veiksmīgi, kā tas, ko jūs esat jau padarījuši! Lai jūsu apņemšanās kalpot Tēvzemei iegūst vēl lielāku spēku un drosmi, zinot, ka jūs esat mūsu tautas un valsts miera un labklājības drošākais pamats, mūsu tautas latviskās vienības domas un kultūras celtniecības darba stingrākais balsts!

Sabiedrisko lietu ministrs A. BĒRZIŅŠ.

Lūdzu nodot, augsti godājamais pulkveža kungs, visiem aizsargiem un aizsardzēm manus vislabākos novēlējumus jūsu gada svētkos. Kā stingrs un uzticams palīgs un draugs kārtības sargiem, aizsargi arvien ir stāvējuši par mieru un kārtību valstī, apzinoties, ka tikai pie šādiem apstākļiem mūsu valsts var zelt un plaukt. Mana visdziļākā pārliecība, ka arī turpmāk aizsargi un kārtības sargi visciešākā un draudzīgā sadarbībā pildīs tos uzdevumus, kādus mums uzliek tauta un mūsu augstais Vadonis!

Iekšlietu ministrs V. GULBIS.

Šodien, aizsargu organizācijas deviņpadsmitajos gada svētkos, savā un armijas vārdā sūtu Jums, godājamais pulkveža kungs, aizsargu komandējošam sastāvam, aizsargiem un aizsardzēm vissirsnīgākos sveicienus.

Man ir patiess prieks kopā ar Jums visiem atcerēties, ka aizsargu organizācijai šie deviņpadsmit gadi ir bijuši neapsīkstošas rosības, nesaudzīgas pašuzupurēšanās un nemitīga darba gadi, kas nevien devuši iespēju aizsargu organizācijai sazarot tādā kuplumā, ka tagad nav mūsu zemē neviena stūrīša, kur neiesniegtos viņas darbs, bet par visām lietām aizsargu centieni un aizsargu darbs ir bijis veltīts kārtībai, Tēvzemes drošībai un tautas vienotībai. Sekmes nav izpalikušas un šis darbs vaiņagojies dižiem panākumiem, par ko līdz ar Jums izjūt gandarījumu visi, kas draudzīgi sekojuši Jūsu gaitām un starp tiem kā pirmie — armijas kaŗavīri.

Novēlu Jums, godājamais pulkveža kungs, un visai brašai aizsargu saimei padarītā darba apziņā smelties spēku jauniem pienākumiem un jauniem sasniegumiem nākotnē.

Armijas komandieris ģenerālis KR. BERĶIS.

Prof. Teodors Celms

Individa iesaistījums sabiedrībā

Lai cik cieši kāds individs sabiedrībā iekļautos, viņš nekad nevar pārstāt eksistēt arī kā individs. Tas nozīmē, ka uz visas sabiedriskās dzīves līnijas, sākot ar sabiedriski dzīvojošiem dzīvniekiem, cauri cilvēka eksistences pirmatnējiem laikiem un beidzot ar vismodernākās kultūras sabiedrību, pastāv neiznīcināma polāritāte «individs — sabiedrība». Tās problēmai nevar tikt garām nekāda socioloģija.

Šīs polāritātes pastāvēšana tomēr vēl nenozīmē tās apzinātību. Ne tikai pie dzīvniekiem, bet vēl arī pie pirmatnējiem cilvēkiem tā nav kaut cik pietiekoši apzināta, jo tur pats individs vēl neapzinās sevi pilnā mērā kā no citiem atšķirīgu «es-centru», un nav arī no tiem kaut cik svarīgi atšķirīgs savas dzīves darbībās un savās domās, jūtās, gribas rosībās. Sakarā ar sabiedrisko grupu iekšējo dažādošanos (diferenciāciju), lielā mērā vienādā «grupas eksemplāru» vidē uzpeld arvien atšķirīgāki individi, kāpēc rodas arī arvien lielāks spraigums starp individu un grupai tipisko jeb vispārējo, — spraigums, kas arvien ietiepīgāk pieteic sevi apziņai.

Kopdzīve vienmēr zināmā mērā ierobežo individa patvaļu, jo savā izturēšanās veidā — kā ārējā, tā iekšējā, — viņš spiests rēķināties ar viņam pāri stāvošām kopējām interesēm. Tas var novest pie tādas individa apspiestības no sabiedrības puses, ka individs sāk protestēt pret sabiedriskām saistībām. Tāds laiku pa laikam cilvēces vēstures gaitā uzpeldošs protests pret sabiedriskām saistībām saucas anarchisms un var būt vairāk vai mazāk radikālā formā. Tā sauc. politiskais anarchisms, ko parasti arī domā pie vārda «anarchisms», uzstājas tikai pret valsti kā spaidu kārtā, t. i. varas ceļā organizētu sabiedrību, neskarot savā protestā tādas sabiedrības, kas nav valstiskas. Bet anarchisms var uzstāties arī pret katru sabiedrību un prasīt, lai individu galīgi atdotu sev pašam. Tāda galēja anarchisma uzskati pausti jau sengrieķu laikmetā; bet 19. gadsimtā ar tiem visradikālāk uzstājies vācu filozofs Maksis Štirners.

Anarchisms tomēr ir palicis tikai ūtopisks uzskats: cilvēce līdz šim nav varējusi un, acīmredzot, nevarēs arī nākotnē izvairīties no sabiedriskām formām. Un lai gan cilvēce kādreiz eksistējusi ārpus tām īpatnējām sabiedriskām formām, kas saucas valstis, nav tomēr paredzams, ka cilvēce nākotnē varētu atbrīvoties kaut no valstiskā dzīves veida.

Caur Latvijas austrumdaļas druvām un sētām.

(Sīkāk par to sk. autora rakstā «Valsts kā īpatnējs sabiedrības veids», «Aizsargs» 1937, Nr. 5, lpp. 341.) Taisni otrādi: sakarā ar to, ka zemes lode pildās ar cilvēkiem (gada pieaugums, pēc dažiem aprēķiniem, ir ap 16 miljonu!) un jau tagad neaizņemtu zemes gabalu tikpat kā nav, un tā tad nav arī pilnīgi izolētas dzīves iespējas, sabiedrisko saistījumu formas uzrāda tendenci pieaugt, vedot pie arvien lielākiem saistījumiem, pāri atsevišķām valstīm — pie valstu blokiem un taml. Tai pašā laikā pieaug arī tādi sabiedriski veidojumi kas šķērso atsevišķas valstis, kā, piem., starptautiskas zinātniskas biedrības, starptautiskas sporta organizācijas, starptautiskas tuvināšanās biedrības u. t. t. (Sīkāk par anarchismu sk. autora rakstā «Sabiedriskā iekārta un sabiedriskais noskaņojums», «Aizsargs» 1936, Nr. 6, lpp. 408 līdz 409.)

Ja iesaistījums sabiedrībā cilvēkam neizbēgams, tad ir jo svarīgāki ieskatīt pamatveidus, pēc kādiem tāds iesaistījums var notikt. Tādu pamatveidu ir divi: autonomais un heteronomais.

Ar autonomiju (pašlikumību, pašnoteikšanos) ir raksturota tāda sabiedriskā iekārta, kurā indivīdi ir līdzdalīgi uz viņiem attiecīgo sabiedrisko normu veidošanā; citādi sakot: kurā sabiedriskās normas viņiem netiek uzliktas no ārienes, bet gan šo normu pamatā ir viņu pašu brīvs lēmums. Autonomā iekārta valstī saucas dēmokratija un nozīmē, ka valsts likumdošana, tā sauc. likumdevēja vara pieder pašai tautai. Dēmokratija var reālizēties vai nu tā, ka valsts lietas tiek izspriestas visas tautas sapulcēs, bez tautas pārstāvju pastarpības, kā tā sauc. tiešās jeb tīrās dēmokratijas (piem. senatnē Atēnās un vēl tagad dažos Šveices kantonos); vai arī tā, ka likumdevēja vara ir tautas vēlētu pārstāvju rokās, kā tā sauc. pārstāvības dēmokratijās. Katrā ziņā princips te tāds, lai valsts likumu došanā piedalītos paši pavalstnieki, vienalga, vai tieši vai ar saviem pārstāvjiem. — Dēmokratija neizslēdz vadonību, bet atzīst tikai tādu vadoni, ko paši vadāmie izvēlējušies un no kura viņi paši var atteikties. Īsi sakot: vadonis te ir pilnvarots un atsaucams.

Krustcelēs.

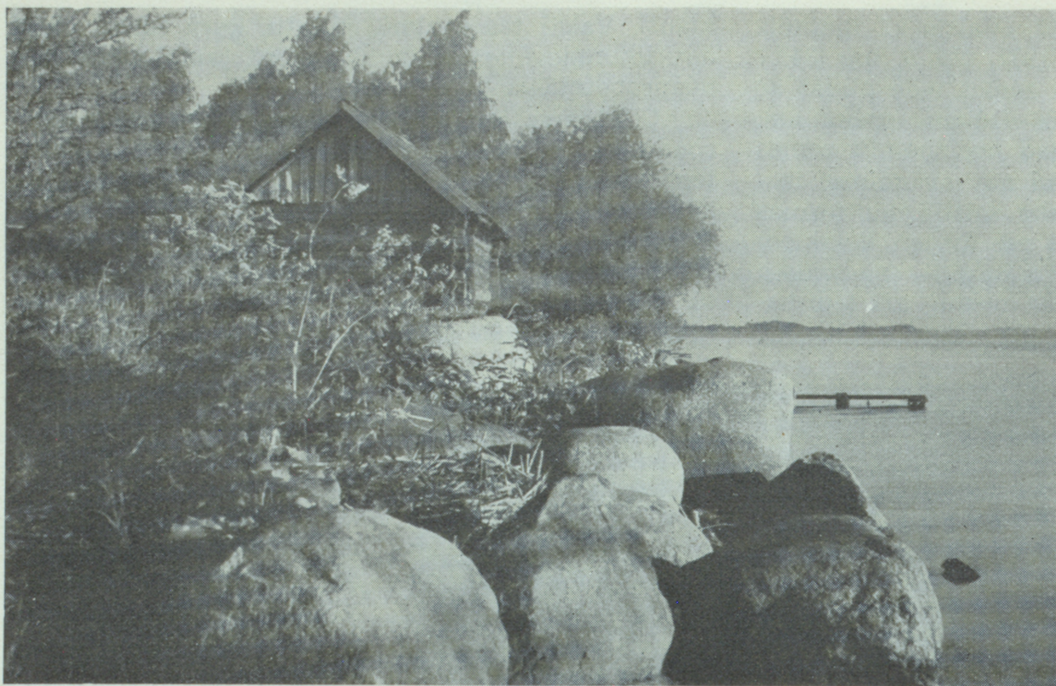
Ar heteronomiju (citlikumību, noteiktību ne no sevis, bet no citurienes), turpretim, ir raksturota sabiedriskā iekārta, kurā invidiviem nav līdzdalības tās sabiedriskās iekārtas veidošanā, kādai viņi pakļauti. Valstī tas nozīmē iekārtu, kurā tautai pašai nav likumdevējas varas, kā, piem., tautai tādas nav neaprobežotās monarchijās.

Cilvēce ir iesākusi ar pilnīgu sabiedrisku heteronomiju. Tajos tālājos cilvēka sabiedriskās eksistences pirmlaikos vēl nevarēja būt arī kaut cik nozīmīgas tieksmes sacelties pret heteronomiju, jo nebija vēl individu kā no grupas tipa kaut cik svarīgi atšķirīgu personību ar savu īpatnējo pašapziņu. Pie tā, kas par primitīvo sabiedrību teikts jau kādā agrākā, autora rakstā (sk. «No dzīvnieku sabiedrības līdz kultūras cilvēku sabiedrībai», «Aizsargs», 1937., Nr. 1, lpp. 9—10), šai sakarā svarīgi pieminēt vēl sekojošo.

Jo tālāk atpakaļ cilvēces pagātnē, jo sabiedriskās grupas šaurākas un, visumā raksturojot, reizē arī ciešākas, blīvākas. Šo grupu pamats ir asinsradniecība, tās uzskatāmas par paplašinātām ģimenēm. Bet kāpēc jo tālāk atpakaļ, jo grupas mazākas? — Pirmkārt tāpēc, ka dzīves apstākļi cilvēkam tālākā pagātnē bijuši grūtāki, bet apstākļu grūtības traucē radīt lielākus grupu apmērus. Otrkārt, tāpēc, ka pirmatnējais cilvēks vēl nav mācējis racionāli saimniekot. Kā šo pirmatnējo grupu tipisks, tā sakot, impersonāls eksemplārs arī eksistējis pirmatnējais cilvēks. Nerunājot par tipiskumu domāšanā, jūtās, gribas rosībās, par kādu ir runāts augstāk jau minētā rakstā, pietiek vēl aizrādīt uz nozieguma un īpašuma izpratni vien tā laika sabiedrībā, lai lieku reizi ieskatītu individa īpatnējo stāvokli šai sabiedrībā.

Noziegumu izprot nevis personāli, t. i. nevis kā kāda viena individa pārkāpumu attiecībā pret otru individu, bet kā vienas grupas (piem., ģimenes) apvainojumu otrai, t. i. impersonāli. Uz tādu noziegumu reaģē visi apvainotās ģimenes locekļi un vērš savu atriebību pret visiem tās grupas locekļiem, pie kuras piederējis apvainotājs, vienalga, vai šie locekļi personīgi vainīgi vai nē. Tāds ir pamats tā sauc. asinsatriebībai, kāda vēl mūsu dienās pastāv Korsikā kā tā sauc. «vendetta» un nav varējusi tikt izskausta, neskatoties uz Francijas visenerģiskākiem mēģinājumiem.

Īpašums arī sākumā ir tikai kā grupas, ne individa īpašums. Piem., īpašums uz zvejas līdzekļiem un apgabaliem, uz medību līdzekļiem un apgabaliem, uz ganībām. Individuālais īpašums vispirms

Latgale — mūsu skaistā ezeru zeme.

katrā cilvēkā ir arī neizdzēšama tieksme pēc heteronomas dzīves iekārtas. (Sk. par to arī autora grāmatā «Tagadnes problēmas», 1., 2. vai 3. izdevumā, lpp. 179—184.)

Ievērojot to, ka abas tendences — kā pēc autonomijas, tā arī pēc heteronomijas — ir cilvēka dabā neizskaužamas, kļūst saprotams, ka izņemot pašus pirmos cilvēces laikmetus, kādos cilvēks vēl bija tikai tipisks grupas eksemplārs, bez savas īpatnējas sejas, un kad, kā teikts, valdīja pilnīga heteronomija, vēlākos laikos nav varējusi kaut cik ilgstoši noturēties neviena pārāk vienpusīga sabiedriska un valstiska iekārta. Svārstības vai nu vairāk autonomijas vai heteronomijas virzienā ir bijušas vēsturisko apstākļu un nacionālo īpatnību noteiktas.

Autonomai iekārtai (kas attiecībā uz valsti saucas dēmokratiskā) nepieciešami prātā un tikumībā augsti attīstīti individi ar nopietnu dzīves izpratni. Pretējā gadījumā tā viegli pāriet individu un atsevišķu grupu patvarības jucekli, t. i. stūrē uz sociālo chaosu. Heteronomās iekārtas savukārt var viegli zaudēt sakaru ar dzīvo organiski-vēsturiskās tapšanas procesu, vai nu paliekot tam pakaļ (kā konservātīvās un reakcionārās heteronomijas) vai arī pārmērīgi aizsteidzoties šim procesam priekšā (kā ekstrēmi revolūcionārās heteronomijas). Ja plaisa starp masu organiski-vēsturiski radušos procesu un masu vadību kļūst pārāk liela, arī terrora aparāts nevar palīdzēt uz ilgāku laiku. Katrs terrors dibināts iebaidīšanā, t. i. baiļu radīšanā. Bet bailes, kā katrs tā sauc. afekts, no atkārtojuma notrulinājas. Iespaida sasniegšanai tāpēc terrors jākāpina, kas beidzot neizbēgami noved pie sociālas epsplōzijas. Bez tam valsts, kas ilgstoši lieto terroru, strauji zaudē sabiedrības atbalstu, kas savukārt ļoti riskanti. Kailā terrorā dibinātās iekārtas tāpēc var būt tikai pārejas formas. Ja tās laikā netiek pārveidotas, sociālas eksplōzijas neizbēgamas. Tā tad arī gadījumā, ja terroru zināmos vēsturiskos apstākļos atzītu par nepieciešamu, tas ir kā ierocis, kas var kalpot tikai zināmu laiku, pāri kuŗam vēršas pret pašiem šī ieroča lietotājiem.

Izejot no tā, kas teikts par autonomijas un heteronomijas tendenci cilvēkā, kļūst lielā mērā saprotami arī Eiropas sociāli-polītiskie likteņi pēc Pasaules kaŗa.

Valstīs, kuŗās ilgus gadu simtus bija valdījušas tādas heteronomijas formas, kas nebija spējušas pulsēt līdzi organiski topošam masu sabiedriskam noskaņojumam, pēc Pasaules kaŗa bija spiestas pārdzīvot veco formu grandiōzu gruvumu. Pēc īslaicīgiem dēmokratijas mēģinājumiem tās ir pārgājušas pie heteronomām formām, kaut gan ne vecām, bet

radies pie zvējnieku un mednieku tautām kā zvejas un medību daiktu īpašums, kamēr paši zvejas un medību apgabali, kā arī pie nomādu tautām ganības, palikuši grupu īpašumā un — kas sevišķi zīmīgi — atrodami kā grupu īpašums daudzās vietās arī pie tagadnes kultūras tautām. Visvairāk individuālā īpašuma nostiprināšanu sekmējusi zemkopība, kas prasa ilgu un ciešu cilvēka sakaru ar «savu kaktiņu, savu stūrīti zemes», kā arī rūpīgi iekārtotu darbību. Tāpēc saprotams, ka arī mūsu dienās visradikālākā pretošanās kommūnistiskās iekārtas plāniem sastopama zemniecībā.

Tā kā individuālā īpašuma noliegšana ir vissvarīgākais punkts tā sauc. kommūnistiskā sabiedrības iekārtā, tad jāsaka, ka cilvēce ir iesākusi ar heteronomu kommūnismu, kas tik ilgi un stipri varējis turēties, kamēr individs palicis tikai impersonāla grupas eksemplāra stāvoklī. Bet kā tas jau augstāk aprādīts, ar laiku šai lielā mērā vienādo grupas eksemplāru vidē uzpeldējuši individi ar saviem īpatnējiem «es-centriem». Līdz ar to uzpeldējusi arī tieksme pēc tāda dzīves veida, kuŗā šiem «es-centriem» būtu līdznoteikšana. Sabiedriskā joslā tas izpaudies kā tieksme pēc tādas iekārtas, kuŗas noteicošās līnijas nebūtu vis individam no ārienes uzspiestas, bet viņa brīvās pašnoteikšanās ceļa konstituētas, t. i. kā tieksme pēc individa autonomijā centrētas sabiedriskās iekārtas.

Bet sakarā ar to, ka pat visaugstāk attīstītie un vispatstāvīgākie individi nekad nevar būt absolūti patstāvīgi, bet gan viņu dziļākos pamatos darbojas pārindividuāli, no individa brīvā lēmuma neatkarīgi spēki (kā garīgi, tā zemgarīgi, sk. par to autora rakstā «No dzīvnieku sabiedrības līdz kultūras cilvēku sabiedrībai», «Aizsarga» 1937. g. Nr. 1, lpp. 10), katrā cilvēkā ir arī nekad pilnīgi neizdzēšamas slāpes pēc tādas iekārtas dzīvē, kas nebūtu katrreiz ar savu brīvo lēmumu jākaļ, kuŗā nenospiestu tik smagā un bieži vien mocošā atbildības apziņa, bet kuŗa tomēr vestu dzīvi svētīgo mērķu virzienā. Citādi sakot:

radikāli jaunām. Un tāpēc pārgājušas, ka īsta dēmokratija var kaut cik pietiekoši reālizēties tikai pēc ilgas masu audzināšanas attiecīgā virzienā, un tā tad nav pa plecam tautām, kas tikko izrāvušās no heteronomām formām. Tāds liktenis ir jau piepildījies, piem., Krievijā, Italijā, Ungārijā, Austrijā, Vācijā, Latvijā un ceļā uz to ir Spānija, kuŗā arī pēc monarchijas krišanas ievestā dēmokratija nevarēja noturēties un tās vietā stājās vēl arvien trakojošais pilsoņu kaŗš, viens no visnežēlīgākiem un asiņainākiem cilvēces vēsturē.

Turpretim valstis ar iesakņojušos, jau relātīvi vecu dēmokratisku iekārtu nav bijušas spiestas savu formu gruvumu pārdzīvot. Tā tas ir Anglijā, Francijā, Skandināvijas valstīs, Beļģijā, Holandē, Šveicē. Pie kam zīmīgi, ka jo vecāka kāda dēmokratiskā iekārta (kā Anglijā), jo tā stabilāka. (Ka arī dēmokratiskās valstīs pieaug vadonības loma, par to būs runa šī iztirzājuma turpmākā gaitā.)

Viena no raksturīgākām, varbūt pat visraksturīgākā tagadnes dzīves pazīme ir masifikācija, t. i. lielu masu veidošanās. Uz to norādījuši dažādu tautu pētnieki. Franču pētnieks Le Bons (Le Bon), kas plaši pazīstams kā masu psīchologs, apgalvo, ka Eiropa ieejot «pūļa laikmetā». Slavenākais tagadnes Spānijas filozofs Ortega i Gasē (José Ortega y Gasset) domā, ka Eiropas likteņus tagad noteicot «masu sacelšanās». Vācijas filozofs Maksis Šēlers (Max Scheler) jau runā par «šausminošu dzīves masifikāciju». Pēc minētā Ortegas i Gasē domām dziļākais pamats šai masifikācijai esot ārkārtīgais iedzīvotāju skaita pieaugums Eiropā, kuŗā Napoleona kaŗa laikā esot bijis ap 180 miljonu iedzīvotāju, bet Pasaules kaŗa laikā, t. i. pēc simts gadiem, jau ap 460 miljonu. Pie minēto autoru aprādījumiem jāpievieno vēl sekojošais, ne mazāk svarīgais. Ir pieaudzis ne tikai iedzīvotāju skaits Eiropā, bet arī satiksmes un informācījās ātrums. Tagadnes cilvēks jau, ta sakot, rij telpu un laiku, kāpēc Heidegers (Heidegger) viņu nosauc par «ātruma nelgu». Līdzīgi tam, kā saimnieciskā dzīvē kādas naudas summas iespaids ir atkarīgs ne tikai no tās lieluma, bet arī no tās apgrozības ātruma, tā arī modernā dzīvē iespaids, ko rada masifikācija, ir atkarīgs ne tikai no masu lieluma, bet arī no satiksmes un informācijas ātruma, ar kādu masas tiek saistītas un, tā sakot, «apgrozītas». Kopsavilkumā tāpēc var teikt: moderno dzīvi raksturo tas, ka arvien lielākas masas tiek ierautas arvien lielākā informācijas un satiksmes kustībā. Tādam procesam vismaz paredzamā nākotnē nav saskatāma robeža; arvien vēl pieaug ne tikai informācijas un satiksmes līdzekļu ātrums, bet pieaug arī iedzīvotāju skaits (pašā Eiropā vien par apm. 2 1/3 miljoniem gadā, bet uz visas zemes lodes par apm. 16 miljoniem).

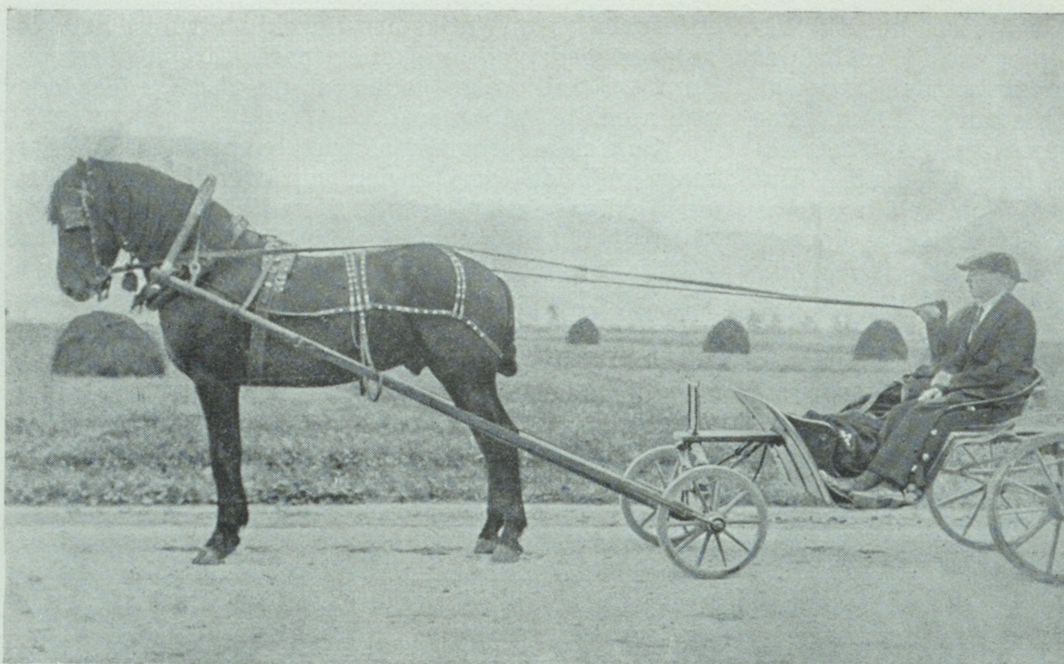
Sakarā ar progresējošo dzīves masifikāciju caurmēra individa loma arvien vairāk zūd. Individa lomas galīgas izslēgšanas, t. i. radikālas kollektīvizācijas plāni tomēr nevarēja izdoties pat tur, kur tos mēģināja reālizēt ar visnesaudzīgākiem līdzekļiem. Un tas arī saprotams: jo lielākas kļūst masas, jo mazāk tās spējīgas pašas sevi vadīt. Tāpēc viens no diviem: vai nu tās, pašas sev atstātas, grimst sociālā chaosā, vai arī tās vada izcilie (ne caurmēra) indivīdi ar tik retām masu vadoņu spējām. Tāpēc kļūst saprotams vadonības lomas pieaugums, tāpat kā kļūst saprotams, ka vadonības loma pieaug ne tikai heteronomās iekārtās vien (nerunājot jau par tā sauc. vadonības valstīm), bet tāpat tā pieaug arī dēmokratiskās iekārtās. Pietiek piedomāt pie Anglijas pēdējo laiku likteņiem vien, lai redzētu izcilo vadoņu lomu tās sabiedriskā un polītiskā dzīvē.

Vadāmās masas var būt divējādas: sabiedriskas vienības un pūļa veidojumi. Sabiedriskās vienības var tikai lēnām rasties, tās tikai pakāpeniski iegremdējamas individā, bet tās arī ilgi viņā darbojas — pat tad vēl, kad šis individs jau apzināti domājas tās esam nokratījis. Turpretim pūļa formācijas var rasties acumirklī. (Piem., kādas militāras vienības radīšana prasa ilgu un rūpīgu veidošanu, kamēr tās pašas vienības sabrukums pāniskā pūlī var rasties zibeņātri). Tikpat ātri gan atkal individs var no pūļa ietekmes atbrīvoties.

Sakarā ar minēto ļoti svarīgo izšķirību vadāmās masās, paši masu vadoņi iedalāmi: 1) vienpusīgos sabiedrības vadoņos, 2) vienpusīgos pūļa vadoņos, 3) vadoņos, kas apvieno sevī pūļa un sabiedrības vadīšanas spējas.

Latgales ezeri glabā arī lielas zivju bagātības.

Latgale lepojas ar augsti attīstītu zirgkopību.

nu formu radīšanu. Lai to varētu veikt, viņam jāpārvalda pūlis un jāpāraudzina tas virzienā uz jaunām sabiedriskām formām, citādi sakot: viņam jābūt spējīgam stumt masas visu laiku, kamēr tās no afektēta pūļa chaotiskām svārstībām tiek ievirzītas mierīgās sabiedriskās ēvolūcijas līnijās.

Jo lielāks cilvēku blīvējums, jo vieglāk var rasties pūļa veidojumi, kā to māca pūļa psīcholoģija. Tā kā augstāk minētais Eiropas iedzīvotāju vairuma pieaugums, informācijas un satiksmes ātruma kāpinājums tādu blīvējumu ārkārtīgi sekmē, tad saprotams, ka tas līdz ar to sekmē arī ārdošo pūļa laikmetu, t. i. sociālā chaosa iespējamības. Šāda chaosa grandiōzus piemērus deva sevišķi laiks pēc Pasaules kaŗa. Bieži vien tad veselu tautu liktenis bijis atkarīgs no tā, vai tām bijis vai nē cilvēks, kas varējis aizraut sociālā chaosā pulsējošās masas uz jaunu sabiedrisku formu radīšanu.

Vienpusīgais sabiedrības vadonis ir individs, kas plānveidīgi stumj citus, kamēr tie turas sabiedriskās (t. i. ilgstošai kopdzīvei raksturīgajās) līnijās, t. i. kamēr tie vēl nav pūļa komponenti. Bet tāds vadonis kļūst nevarīgs, masas izraujas no viņa rokām, kolīdz tās pārveidojas pūlī. Tāpēc nav jābrīnās, ka daudzi slaveni sabiedrības vadoņi, proti tie, kas bijuši vienpusīgi sabiedrības vadoņi, zūd no skatuves, kolīdz sabiedriskā dzīve grimst pūļa formāciju laikmetā, tāpat kā saprotams, ka daži virsnieki, kas lieliski vadījuši armijas vienības, kamēr vēl tajās cieša disciplīna, kļūst pilnīgi nevarīgi, ja šīs vienības sabrūk pūlī (piem., pānikas gadījumos).

Vienpusīgais pūļa vadonis ir individs, kam piemīt spējas stumt masas tik ilgi, kamēr tās atrodas pūļa stāvoklī. Cilvēki pūlī ir afektētā, eksaltētā stāvoklī. Tāpēc arī šeit vadīšanas paņēmieni citādi nekā attiecībā uz sabiedrību. Pūļa vadoņi ir it kā virtuōzi, kas pārvalda pūļa afektu klaviātūru, ciktāl to vispār var pārvaldīt. Stingri ņemot, pūlis, tā svaidīgās un grūti aprēķināmās afektācijas dēļ, nemaz nav plānveidīgi vadāms, bet, tā sakot, atsevišķiem izdevīgiem grūdieniem stumjams; tas viegli vien var vērsties arī pret savu vadoni, kāpēc pēdējais vienmēr jūtas it kā uz pulveŗa mucas. Pūļa laikmetiem pārejot, vienpusīgie pūļa vadoņi zaudē varu pār masām un grimst aizmirstībā, ja tie jau agrāk nav paša pūļa iznīcināti.

Vadonis, kas apvieno sevī pūļa un sabiedrības vadīšanas spējas, ir, protams, visaugstākais vadonības veids. Ja vadoņu spējas cilvēkiem vispār retas, tad šī vispusīgā vadoņa spējas ir vēl daudz retākas. Ja vienpusīgā sabiedrības vadoņa «dabīgā vieta» ir normāla sabiedriska dzīve, samērā mierīgā sabiedriskā evolūcijā; ja vienpusīgam pūļa vadonim tāda vieta ir bangojoša pūļa priekšgalā, pūļa, kas grauj veco formu sprostus, — tad masu vispusīgā vadoņa īstais uzdevums, kuŗa atrisinājumā viņu neviens nevar aizvietot, ir: glābt masas no pūļa chaosa un stumt tās no veco sabiedrisko formu drupām uz jau-

Pielikums: Tagadnes Eiropas sabiedriskās dzīves īpatnību raksturojums (īsā kopsavilkumā).

1) Masu kustību lomas pieaugums (sakarā ar iedzīvotāju skaita pieaugumu, ar arvien straujāku satiksmes un informācijas tempa kāpinājumu).

2) Sociālā chaosa iespējamību pieaugums (jo lielākās, arvien straujākā satiksmes un informācijas tempā ierautās masas arvien vieglāk var kļūt upuris dažādiem pūļa noskaņojumiem un akcijām. Le Bons runā par tagadni kā par «pūļa laikmetu»).

3) Masu vadoņu lomas pieaugums (jo arvien pieaugošās masas arvien mazāk spējīgas pašas sevi pārvaldīt un vadīt).

4) Valsts varas pieaugums (jo, pirmkārt, lai noturētu lielākas masas dzīvē nepieciešamās līnijās, nepieciešama stiprāka valsts vara; otrkārt, stiprāka valsts vara tāpat vajadzīga, lai izlīdzinātu iekšējo berzi, kas strauji pieaug līdz ar masifikāciju).

5) Propagandas un aģitācijas lomas pieaugums (jo tās ir lieliski instrūmenti straujai masu vadīšanai).

6) Nacionālisma lomas pieaugums (jo nacionālisms speciāli sabiedriskā joslā ir izrādījies par vienu no labākiem līdzekļiem, lai glābtu masas no sociālā chaosa, proti: ar masu formējumu tautības līnijās).

7) Iesaistījums pasaules apmēra saimnieciskos un saimniecībā dibinātos konfliktos. (Sakarā ar to, ka zemes lode pildās ar iedzīvotājiem, neaizņemtu apgabalu vairs gandrīz nemaz nav, kāpēc nav arī izolētas eksistences iespējamības. «Telpas trūkums» tautām ir pirmā kārtā saimnieciskas dabas — jēlvielu iegūšanas un preču novietošanas apgabalu trū-

kums. Lielā mērā sakarā ar to stāv arī viena no vislielākām tagadnes cilvēces nelaimēm — pasaules apmēru bezdarbs.)

8) Militāra spraiguma pieaugums. (Kamēr tūliņ pēc Pasaules kaŗa domāja, ka tajā pārdzīvotā drausmīgā katastrofā būs «noreaģējušies» visi bīstamie spraigumi, un tāpēc uz ilgāku laiku, ja ne uz visiem laikiem, varēs baudīt mieru, — bruņoto konfliktu briesmas un bruņošanās ir sasniegusi tādus apmērus, kā vēl nekad. Bez tam Eiropai arvien vairāk sāk draudēt arī «dzeltenās briesmas». Par militārā spraiguma pieaugumu jau visā XIX gadsimta laikā zīmīgi liecina sekojošais. Krievu emigrācijas militārais rakstnieks Eruā (Geruā) savā pazīstamajā grāmatā «Milzu pulki» («Polčišča») aprāda, ka Napoleona kaŗa laikā zem ieročiem stāvējis apm. 1 miljons kaŗavīru, kamēr Pasaules kaŗā apm. 30—40 miljonu. Atceroties šai nodaļā jau aprādītos Ortegas i Gasē datus par iedzīvotāju skaita pieaugumu Eiropā tajās pašās laika robežās, dabūjam tādu atzinumu: kamēr iedzīvotāju skaits laikā no Napoleona kaŗiem līdz Pasaules kaŗam pieaudzis no 180 miljoniem uz 460 miljoniem, tas ir apm. $2^1/_2$ reizes, kaŗojošo arjons kaŗavīru, kamēr Pasaules kaŗā apm. 30—40 miljoniem, t. i. apm. 30—40 reizes. Tas dod spilgtu gleznu par šķietamo Eiropas «nomierināšanos»).

Jānis Čakšs,
Rēzeknes nov. vec. agronoms

Celsim Latgales lauksaimniecību!

Nekas nestāv uz vietas. Katra diena un mēnesis nes ko jaunu. Tā paiet gadi, dzīve pārveidojas un noteiktiem, stingriem soļiem dodas vēl tālāk uz priekšu.

Arī Latgales lauku sētās notiek liels dzīves veidošanas un celtniecības darbs. Zūd vecie, nederīgie saimniekošanas paņēmieni. Pieaug aktīvitāte, tiek salauzta vecā atturība, gausība, un labas jaunlaiku darba idejas pievienojas pārbaudītiem veciem atzinumiem.

Zemes reforma ar muižu un sādžu sadalīšanu Latgalē līdz nepazīšanai pārveidoja zemi ne tikai pēc ārējā izskata, bet arī iekšēji. Kā pavasaŗa sniegs pazuda muižas un to cilvēku šķira, kas agrākos gados netaisni noteica latviešu dzīvi. Tagad katram ierādīts savs lielāks vai mazāks zemes gabals, sava sēta, sava dzīve. Katram dota iespēja būt atbildīgam par savu darbu — katram patstāvīgi jāveido sava saimniecība. Jāprāto un jāgudro, kā tīrumu iedalīt, kur miežus sēt, kur gŗāvi rakt, kā lopiem barību audzēt, kā kultivēt pļavas u. t. t. Viensētā katrs tagad var pierādīt savas personīgās spējas un būt par piemēru citiem.

Agrākie vienkāršie darba piederumi ir atvietoti ar moderniem darba rīkiem, kuŗi paši darbu padara vieglāku, lētāku un ražīgāku. Neviens nenoliegs, ka mūsu tēvi un vectēvi dzīvoja un strādāja daudz grūtāk. Ņemsim kaut kulšanu. Tēvi kūla ar spriguļiem, vētīja ar liešķavām un sietiem. Bet tagad zirga ģēpeli jau negrib lietot! Visi gaida pēc kuļmašīnas, kuŗa izkuļ, izvēta un graudus sabeŗ maisā. Tikai rudens un ziemas vakaros vecāki cilvēki stāsta, kā tie ar pirmiem gaiļiem gājuši kult. Aršanā jau sen aizmirsts divstarainais arkls, ar kuŗu pa vagu ejot, pāri pleciem bija jāliek josta vai dvielis. Tagad aiz arkla cilvēks iet dziedādams. Vēl labāk zemi apaŗ traktors, uz kuŗa cilvēks sēž virsū. Sirpjus atvieto izkaptis un pļaujmašīnas, pļavā izkapti — zāles pļāvēji.

Vienlaikus ar sādžu sadalīšanu pazuda tīrumos 3 lauku iedalījums ar visparastāko sējas maiņu — papuve, rudzi, vasarāji. Neredz vairs akmeņiem nokaisītu ežmalu, tīrumu galos atmatu. Nav strīdu par āboliņa sēšanu; šo augu plašāk sākām sēt pēc iziešanas viensētās. Tagad bez bailēm un burvības jau ārpus dārziem — tīrumā — aug lopbarības bietes, burkāni. Ja agrāk kāds šo «brīnumu» piekopa, to izsmēja. Tagad ir otrādi. Kas neprot audzēt sak-

Latgalietis tirgū.

Ludzas tirgus aina. Apkārtnes amatnieki ir teicami ratnieki.

nes tīrumā, par to runā, ka ir vājš saimnieks. Kad pirms 10 gadiem šo rindiņu rakstītājam nācās runāt par cukurbiešu audzēšanu, no 100 klausītājiem radās tikai viens «pārdrošnieks», kuŗš sāka audzēt cukurbietes. Bet tagad cukurbiešu audzēšana arī Latgalē ir parasts darbs.

Kviešus sēja muižās, kviešu maize piederēja kungiem. Zemniekiem tā bija tikai gada svētkos — Lieldienās un Ziemassvētkos. Bet tagad kviešus audzē visi. Maļ sev, cik patīk un vēl pārdod.

Par labību šķirnēm, ganībām, zemes drenēšanu, zāļājiem, zāļāju sēklu audzēšanu u. t. t., pat vēl pirms 10—15 gadiem bija ļoti maz kas zināms, bet tagad daudzi sēj un audzē šķirnes graudus, no purviem iegūst ļoti labas ražas, ar peļņu audzē zāļāju sēklas. Pārdod sugas lopus, vistas, aitas un labus zirgus.

Aizmirstībā nodoti «klusie kaŗi» ar mākslīgiem mēsliem. Nesen vēl cēla iebildumus, ka ar šiem «pulveŗiem» tikai tīrumus bojā. Maizi tagad saražojam kā sev, tā pārdošanai. Bet kā bija pirms Latvijas nodibināšanas? Maizes ik pavasari daudziem Latgalē pietrūka. No maizes līdz maizei iztika «pusučastnieki» un labākā gadījumā trešdaļnieki. Pārējie, mazākie saimnieki, jau aprīļa, maija mēnešos dienišķo maizīti meklēja pie muižu kungiem, caur pagastiem, tā saucamās «magazīnas» klētīs, tirgū un kur kuŗais prata.

Ir jāpriecājas, ka tagad Latgales pagastos, kaut nelielā skaitā, ir saimniecības, kuŗu tīrumos izaug labas ražas un no 1 hektāra izkuļ:

ziemas rudzus	ap	25	kv.,	
ziemas kviešus	„	20	„	
miežus	„	18	„	
auzas	„	17	„	u. t. t.

Bet pirms 8—10 gadiem šinīs pat saimniecībās izkūla no 1 ha ap 10 līdz 12 kv., kviešu nemaz nebija, miežu, auzu un citu augu ražas bija mazākas uz pusi. Tagad šo saimniecību centīgie vadītāji ir par paraugu tuvākiem un tālākiem kaimiņiem, kuŗi nevar nesaprast, ka arī viņi uz tādas pat platības un labuma zemes var panākt un izdarīt to pašu.

Ne mazākas pārgrozības risinās Latgalē lopkopībā un citās nozarēs. Vajaga tikai paskatīties uz gaŗām cūku nodevēju rindām dzelzceļu stacijās, olu daudzumu, lielo lopkopības pārraudzības biedrību skaitu un vaislas lopu stacijām, kas liecina, ka dzīves uzlabošanas darbs tiešām saprasts un iet dziļumā. Zem lopkopības pārraudzības 1 govs gada raža, caurmērā, ir ap 100 kg sviesta, kamēr ārpus pārraudzības 1 govs gada raža Latgalē caurmērā ir tikai ap 56 kg sviesta. Turpretī, rajonos, kur lopkopības pārraudzība darbojas ilgāku laiku, piemēram, Līvānu lopkopības pārraudzības biedrībā, 1 govs caurmērā gada raža ir jau 176 kg sviesta, Atašienes lopkopības pārraudzības biedrībā ap 175 kg sviesta no 1 govs.

Visas šīs pārgrozības saimniekošanā noveda pie ienākumiem, vieglāka darba un labākas dzīves. Bet kad mūsu darbs fiziski ir palicis vieglāks, tad, no otras puses, garīgi tas jau prasa pēc cilvēka prāta, zināšanām un darba noteiktības. Tagad ir katram jāprot rīkoties ar jauniem darba rīkiem, jāzina, kādas labības izdevīgāk sēt, kā mākslīgos mēslus pielietot, jāzina par sakņaugiem, zāļāju sēklām, zemes nosusināšanu, lopu audzēšanu, kopšanu u. t. t. Lai darbā būtu panākumi, darbu vairs nevar atlikt uz «rītdienu», viss jādara ne tikai noteiktā dienā, bet pat stundā. Tie, kuŗi šo patiesību nepiesavinās, kam trūks zināšanu un noteiktības, lai cik grūti arī strādātu, uz priekšu netiks. Bet saimnieki, kuŗi darbam klāt liek prātu, seko līdzi visiem jauniem norādījumiem un ievedumiem, jau ir tikuši pie labākas dzīves.

Šoziem bieza sniega sega klāja zemi... Miers valdīja tīrumos, pļavās... Apsarmojuši koku zari liecās pie zemes... Tie mirdzēja mēness gaismā un atgādināja briestošas vārpas. Ziema ar savu klusumu ikvienam lika sakopot domas un spēkus nākošam darbam. Agronomiskie darbinieki ziemā iztirzāja pagājušās neveiksmes un sasniegumus un deva tālākos norādījumus, — kā un ko darīt, lai katrs zemes stūrītis kļūtu ienesīgāks, ražīgāks.

Paturēsim to visu prātā pavasaŗa darbus uzsākot, lai, ceļot ražas arī Latgales saimniecībās, celtu kā savu, tā visas valsts labklājību.

J. Baltais,
statistiķis

Latgales amatniecība, rūpniecība un tirdzniecība

Amatniecība un rūpniecība. Pavisam mūsu trešajā zvaigznē — Latgalē — Valsts statistiskā pārvalde 1935. gadā saskaitīja 8.241 amatniecības un rūpniecības uzņēmumu. No tiem 3.513 jeb 42,63% uzņēmumu atradās pilsētās, bet 4.728 jeb 57,37% — laukos.

Ja par amatniecību apzīmēsim sīkos uzņēmumus, kas iztiek bez mēchaniskā dzinēja un nodarbina ne vairāk kā 4 algotus strādniekus, tad šādu uzņēmumu skaitīšanā reģistrēts 7.197. Lielāko daļu (80 no katriem 100) no pēdējiem atkal sastāda vissīkākie uzņēmumi, tādi, kuŗos strādā to īpašnieki vieni paši, pat bez ģimenes locekļu palīdzības:

	Uzņēmumu skaits	Nodarbināto pers. skaits
Īpašnieki-vieninieki	5765	5765
Vieninieki ar ģim. loc.	827	1852
Apkalpo citas noz. person.	4	—
Ar 1 algotu strādn.	385	830
„ 2 „ „	146	445
„ 3 „ „	55	229
„ 4 „ „	15	75
Kopā	7197	9196
Tai skaitā pilsētās	3254	4575
Tai skaitā laukos	3943	4621

Apzīmējot visus pārējos uzņēmumus, kas vai nu izmanto mēchanisko dzinēju, vai arī nodarbina vairāk kā 4 algotus strādniekus, par rūpniecības uzņēmumiem konstatēsim, ka tādu Latgalē 1935. gadā bijis 1044, no tiem 259 jeb 24,81% — pilsētās un 785 jeb 75,19% — laukos. (sk. nāk. tab.).

Arī par rūpniecību jāsaka tas pats, ko tikko teicām par amatniecību: tanī pārsvarā vismazākie uzņēmumi, kas lietojot mēchanisko dzinēju nodarbina ne vairāk kā 4 algotus strādniekus. No katriem 100 uzņēmumiem šajā lieluma grupā ietilpst veseli 85, pie kam nākošās grupas uzņēmumu skaits strauji krīt. Rūpniecības uzņēmumu ar 100 un vairāk strādniekiem mūsu austrumu apg. ir tikai 6.

Pavisam amatniecībā un rūpniecībā Latgalē nodarbinātas 19.098 personas.

Rūpniecības uzņēmumi Latgalē:

Algotu strādn. skaits	Uzņēmumu skaits	Tanīs nodarbināto pers. sk.
0—4	885	1.600
5—9	86	699
10—19	39	625
20—49	23	803
50—99	5	402
100 un vairāk	6	2.773
Kopā	1.044	6.902
Tai skaitā pilsētās	259	4.931
Tai skaitā laukos	785	1.971

Tagad aplūkosim, kā Latgalē amatniecības un rūpniecības uzņēmumi sadalās pa atsevišķām nozarēm:

	Amatniec. Uzņ. sk.	Amatniec. Nodarb. pers. sk.	Rūpniec. Uzņ. sk.	Rūpniec. Nod. pers. sk.
Raktuves un akmeņlauztuves	—	—	2	293
Keramika un akm. izstrād.	132	197	65	311
Metallrūpniecība	1328	1608	32	1305
Ķīmijas rūpniecība	30	66	18	47
Ādu rūpniecība	117	159	13	108
Tekstilrūpniecība	114	156	95	440
Kokrūpniecība	831	987	159	415
Papīrrūpniecība	1	2	1	9
Poligrafijas rūpniecība	89	109	10	63
Pārtikas un garšv. rūpn.	212	402	596	2108
Apģērbu un apavu rūpn.	3007	3938	14	174
Celtniecība	1336	1572	21	1486
Elektr., ūdensv. un gāzes iestād.	—	—	18	143
Kopā	7197	9196	1044	6902

Reliģiskās parašas Latgalē.

Amatniecībā ar lielu uzņēmumu skaitu izceļas apģērbu un apavu rūpniecība, celtniecība, metallrūpniecība un kokrūpniecība. Pirmajā no minētām nozarēm ietilpst 1724 drēbnieku, kažoknieku un veļas šuvēju darnīcas un 1143 kurpnieku un virsu taisītāju darbnīcas; otrajā — 397 mūrnieki un podnieki, 526 namdari, 185 būvgaldnieki un 42 būvskārdnieki — jumiķi; trešajā — 1037 kalves un ceturtajā — 529 mēbeļu galdnieki un 124 ratnīcas, riteņu un slieču taisītavas.

Rūpniecībā pirmā vietā stāv pārtikas un garšvielu nozare. Tanī starp citu ieskaitīti 243 labības kūlēji, 245 dzirnavas, 19 maiznīcas, 46 pienotavas, 6 spirta dedzinātavas, 3 alus darītavas un 1 cukura fabrika. Otru vietu Latgales rūpniecībā ieņem kokrūpniecība, kurā ietilpst arī 120 zāģētavas.

Latgales amatniecības un rūpniecības kopprodukcija (ražoto preču un citiem izpildīto darbu vērtība) 1935. gadā izteicās 24,5 miljonos latu. 19,2 milj. latu jeb 78,49% no minētās kopprodukcijas devuši pilsētu uzņēmumi, 5,3 milj. latu jeb 21,51% — lauku uzņēmumi:

	Amatn.	Rūpn.	Kopā
	Tūkstošos	latos	
Raktuves un akmeņlauztuves	—	123	123
Keramika un akm. izstrād. . .	82	152	234
Metallrūpniecība	635	2418	3053
Ķīmijas rūpniecība	197	196	393
Ādu rūpniecība	105	294	399
Tekstilrūpniecība.	52	797	849
Kokrūpniecība	401	334	735
Papīrrūpniecība	3	80	83
Poligrafijas rūpniecība . . .	84	106	190
Pārtikas un garšvielu rūpn. .	926	10.357	11.283
Apģērbu un apavu rūpn. . .	1475	198	1673
Celtniecība	563	3838	4401
Elektr., gāzes u. ūdensv. iestād.	—	1092	1092
Kopā	4523	19.985	24.508
Tai skaitā pilsētās	2993	16.244	19.237
Tai skaitā laukos	1530	3.741	5.271

Amatniecībā produkcijas ziņā pirmā vietā stāv apģērbu un apavu ražotāji (1,5 milj. jeb 32,61% no amatniecības kopprodukcijas 4,5 milj. latu), kuŗai seko pārtikas un garšvielu nozare (0,9 milj. latu jeb 20,47% no amatniecības kopprodukcijas) ar metallrūpniecību (0,6 milj. latu jeb 14,04%). Rūpniecības produkcijā vislielākais svars piekrīt pārtikas un garšvielu nozarei (uzrāda 10,4 milj. latu jeb 51,82% no Latgales rūpniecības kopprodukcijas 19,985 milj. latu), tad celtniecībai (3,8 milj. latu jeb 19,20%, un metallrūpniecībai (2,4 milj. latu jeb 12,10%).

T i r d z n i e c ī b a. Valsts statistiskās pārvaldes 1935. g. izdarītā pirmajā tirdzniecības un rūpniecības skaitīšanā Latgalē reģistrēti 7576 tirdzniecības uzņēmumi, kas deva darbu un maizi, pasākumu īpašniekus līdzskaitot, 12.682 personām:

	Tirdzn. uzņ. Latgalē	
	Uzņēm. skaits	Nodarb. pers. skaits
Pilsētās	5360	9369
Laukos	2216	3313
Kopā	7576	12.682

No katriem 100 tirdzniecības uzņēmumiem 71 novietojies pilsētās, bet 29 — laukos. Protams uzņēmumu skaits neraksturo vēl pilsētas iedzīvotāju preču vajadzību: tur parasti iepērkās arī lauku iedzīvotāji, sevišķi tās preces, kuŗu trūkst lauku veikalos. Tomēr uzkrītoša ir tirdzniecības uzņēmumu bagātība Latgales pilsētās, sevišķi mazākās pilsētās; kamēr Rīgā uz 1000 iedzīvotājiem caurmērā pastāv 35 tirdzniecības veikali, Kārsavā uz 1000 iedzīvotājiem tādu ir 104, Preiļos — 105 un Viļānos — pat 123. Tas galvenā kārtā izskaidrojas ar lielo žīdu skaitu šinīs vietās, kas lielā mērā vietējo tirdzniecību tur vēl savās rokās un visi grib no tās iztikt. Atklāts paliek jautājums, cik lietderīga ir šāda sīktirdzniecības koncentrēšanās mazpilsētās no vietējā patērētāja un valsts viedokļa.

No sākumā minētiem 7576 tirdzniecības uzņēmumiem ar nodokļiem 1935. gadā bij aplikti 7009. Tos tad arī apskatīsim mazliet tuvāki, noskaidrojot a) šo uzņēmumu nodarbi, t. i., ar ko tie tirgojas vai kādus pakalpojumus sniedz iedzīvotājiem, b) kā tie sadalās pēc lieluma — un — c) cik tie 1935. gadā apgrozījuši un pelnījuši.

a) T i r d z n i e c ī b a s u z ņ ē m u m u n o d a r b e s. Visvairāk Latgalē ir tā sauc. preču tirdzniecības uzņēmumu, proti: 6214 jeb 88,66% no visu uzņēmumu kopskaita. Šai grupā ietilpst: pārtikas, dzērienu un garšvielu tirgotavas; lauksaimniecības ražojumu tirgotavas, tekstilrūpniecības preču, apģērbu, apavu, kažoku preču, ādas un ādas izstrādājumu tirgotavas; būvmateriālu un būvpiederumu tirgotavas; mēbeļu tirgotavas; mājturības, sporta un kultu piederumu tirgotavas; papīru, rakstāmlietu un grāmatu tirgotavas; lauksaimniecības mašīnu, darba rīku, mākslīgu mēslu un sēklu tirgotavas; zvejniecības un kuģniecības piederumu tirgotavas; rūpniecības mašīnu tirgotavas; kurināmo un smērvielu tirgotavas; instrumentu, aparātu, metallu un juvelieŗu tirgotavas; lietotu priekšmetu tirgotavas u. t. t. 4096 no šīs grupas tirdzniecības uzņēmumiem atrodas pilsētās, 2118 — laukos.

Nākošā lielākā tirdzniecības uzņēmumu grupa Latgalē ir viesu uzņemšanas pasākumi (viesnīcas, iebraucamas vietas, tējnīcas, ēdienu nami, dzelzceļu bufetes, kafejnīcas u. t. t.: 254 uzņēmumi jeb 3,62% no tirzniecības uzņēmumu kopskaita), tad — apdrošināšanas un kreditu iestādes (222 uzņēmumi jeb 3,17% no uzņēmumu kopskaita). Šīm tirdzniecības uzņēmumu grupām seko veselības kopšanas, tīrības un higiēnas pasākumi (dziedniecības iestādes, ambulances, laborātorijas, masāža, aptiekas, pirtis, frizētavas, veļas mazgātavas, ūdenspiegāde, asenizācija u. t. t.: 194 uzņēmumi jeb 2,77% no tirdzniecības uzņēmumu kopskaita), satiksmes un transporta pasākumi (82 uzņēmumi), tirdzniecības palīga nozares (komisionāri, mākleri, elektrības izdales uzņēmumi, vietu apgādāšanas kantoŗi, padomu un rakstu biroji u. t. t.: 30 uzņēmumi) un izglītības, mākslas un izpriecas pasākumi (privātas mācības iestādes un kursi, sporta apmācība un uzņēmumi, kino, cirks, mūzikas orķestri u. t. t.: 13 uzņēmumi).

b) T i r d z n i e c ī b a s u z ņ ē m u m u l i e l u m s. Par to varam viegli spriest pēc viņu apgrozījuma:

Uzņēmumu lielumu grupas (pēc gada apgrozījuma)	Uzņēmumu skaits Pilsētās	Laukos	Kopā
līdz 10.000 ls	3100	1811	4911
10.000 ls — 50.000 ls	1261	580	1841
50.000 ls — 100.000 ls	137	29	166
100.000 ls — 200.000 ls	56	10	66
vairāk kā 200.000 ls	21	4	25
Kopā	4575	2434	7009

No katriem 100 tirdzniecības uzņēmumiem — 70, citiem vārdiem, vairāk kā puse no tiem uzrāda gada apgrozījumu zem 10.000 ls, bet 26 uzņēmumu apgrozījums (no katriem 100 uzņēmumiem) svārstās no 10.000 ls līdz 50.000 ls. Tā tad, arī tirdzniecībai Latgalē, tāpat kā amatniecībai un rūpniecībai, piemīt sīkuzņēmības raksturs.

c) Tirdzniecības uzņēmumu apgrozījumi un peļņa. Latgales tirdzniecības uzņēmumu apgrozījumu kopsumma 1935. gadā sastādīja Ls 93.269.343.—, dodot Ls 7.350.367.— peļņu. Pilsētu uzņēmumi pie Ls 68.775.105.— liela apgrozījuma pelnīja Ls 5.286.458.—, bet lauku uzņēmumi pie Ls 24.494.238.— liela apgrozījuma — Ls 2.063.909.—. Sīko uzņēmumu lielā vairuma dēļ, tiem pieder $^2/_3$ kopapgrozījuma un arī apm. $^2/_3$ peļņas:

Uzņēmumu lieluma grupas (pēc gada apgrozījuma)	Latgales tirdzniecības uzņēmumu Apgrozījumi	Peļņa
līdz 10.000 ls	22.214.174	2.263.764
10.000 ls — 50.000 ls	40.645.476	3.598.888
50.000 ls — 100.000 ls	11.371.931	775.264
100.000 ls — 200.000 ls	9.555.139	434.914
vairāk kā 200.000 ls	9.482.623	277.537
Kopā	93.269.343	7.350.367

No atsevišķu tirdzniecības uzņēmumu grupām apgrozījumu ziņā pirmā vietā stāv preču tirdzniecības uzņēmumi ar Ls 88,183.355 jeb 94,55% no tirdzniecības kopapgrozījuma apgabalā Ls 93.269.343. Kāda veida uzņēmumi šajā grupā ietelp, jau runājām. Veselības kopšanas iestāžu, tīrības un higiēnas pasākumu gada apgrozījums izteicas Ls 1.963.064 jeb 2,10% no kopapgrozījuma, viesu uzņēmšanas grupas pasākumu gada apgrozījums — Ls 1.750.939 jeb 1,88%, apdrošināš. un kredita iestāžu — Ls 681.188 jeb 0,73%, satiksmes un transporta uzņēmumi — Ls 348.792 jeb 0,37%, tirdzniecības palīga nozaru uzņēmumu — Ls 174.660 jeb 0,19% un, beizdot, izglītības, mākslas, sporta un izpriecas uzņēmumu — Ls 167.345 jeb 0,18%.

Vispārīgs novērtējums. Salīdzinot ar pārējiem valsts apgabaliem, Latgalē amatniecība, rūpniecība un tirdzniecība vēl samērā vāji attīstīta. No amatniecības un rūpniecības kopprodukcijas valstī — 481,5 milj. latu — Latgale devusi tikai 24,5 milj. jeb 5%, no tirdzniecības uzņēmumu kopprodukcijas — 1.017 milj. latu — tikai 93,3 milj. jeb 9%. No iedzīvotāju skaita proporcionālitātes viedokļa šim apgabalam būtu tiesība it kā uz 29%.

Izpostītas un izlaupītas bija mūsu pilsētas un lauki, kad pēc pasaules kaŗa un brīvības cīņām nodibinājās neatkarīgā Latvija. Tomēr visļaunākais bija kultūrāli-saimnieciskais stāvoklis Māras zemē, kuŗu gadu simteņiem cita citu nomainīdama bija apspiedušas un plicinājušas svešas varas. Tādēļ arī

Apdziedātā Aglonas baznīca un Cirīša ezers.

mūsu valsts pirmajā pastāvēšanas laikā Latgale gandrīz visos dzīves novados gāja tāļu iepakaļ pārējiem apgabaliem. Daudz spēka un līdzekļu, sevišķi kopš 1934. gada, tiek ziedots, lai mūsu austrumu apgabalu nostādītu blakus pārējiem apgabaliem. Pamazām izzūd analfabētisms, turīgāks paliek zemes rūķis — lauksaimnieks. Arī amatniecība, rūpniecība un tirdzniecība sāk augt un attīstīties, kaut gan te jāpārvar pavisam īpatnējs šķērslis, kādu nav lauksaimniecībā. Mēs šeit domājam latviešu neatbilstoši mazo svaru šajās uzņēmības nozarēs. Lai šīs nozares plauktu, pasākumi nevien jāfinansē, jāracionālizē, bet arī jā-latvisko. Tas, protams, ir tikai laika jautājums: pie tās gādības, kādu Latgalei veltī valdība, pie tās neatlaidības, ar kādu tur strādā vietējie latvieši, arī amatniecībā, rūpniecībā un tirdzniecībā drīz vien nebūs vairs starpības starp šo apgabalu un tā sauc. baltiešu apgabaliem.

Augusts Smagars

Māŗas zemes latviskā atmoda

Es un jūs piedzīvosiet tos laikus, kad starp Latgali un pārējo Latviju nebūs nekādas izšķirības ne saimnieciskā, ne garīgā dzīvē.

K. Ulmanis.

1. Latgales 300 «trimdas» gadi.

...Tas bija 12. gadu simteņa beigās, kad Daugavas grīvā no saviem kuģiem izkāpa svešu zemju tirgotāji. Sākumā viņi tiešām bija miermīlīgi tirgotāji un drīz vien iemantoja seno latvju cilšu vadoņu uzticību. Viņu kuģi, pildīti ar zvērādām, dzintāru, medu un kviešiem aizceļoja uz svešām zemēm...

— Krietni un godīgi tirgotāji! Lai tirgojas mūsu zemē! — Sprieda senie latvieši un svešajiem tirgotājiem izrādīja savu latvisko viesmīlību un laipnību.

Bet kad pēc tam drīz vien latvju zemē, kopā ar tirgotājiem, ieradās dzelžos tērpti vīri, ar krustu uz krūtīm un iesāka Daugavas krastos būvēt akmeņu pilis, senie latvieši redzēja un saprata «miermīlīgo» tirgotāju patiesos nolūkus.

Ar uguni un zobenu svešie iebrucēji rīkojās mūsu zemē. Varonīgās un izmisuma pilnās cīņās senie latvieši, gan vienoti, gan atsevišķas ciltis, izrādīja niknu pretestību svešajiem iebrucējiem. Bet viņu pulki auga. No vāczemes pienāca jauni kuģi ar jauniem un labi apbruņotiem kaŗotājiem. Sakauto un iznīcināto dzelzs vīru vietā stājās jauni cīnītāji. Viena pēc otras krita senlatviešu virsaišu pilis. To vietā pacēlās ordeņa un bruņinieku cietokšņi.

Arī seno latgaļu cilšu dižie virsaiši: Tālivaldis un Rūsiņš nespēja pretoties diviem ienaidniekiem. No ziemeļvakariem tiem virsū mācās dzelzs vīri, ar krusta zīmēm uz krūtīm, bet no rītiem kā lavīna nāca krievu mežonīgie pulki. Ordeņa akmens cietokšņi auga seno latgaļu zemē. Tā: 1237. gadā Rīgas archibīskaps uzcēla savu pirmo pili latgaļu zemē — Krustpilī. Lai iegūtu tirdzniecības centrus un satiksmes ceļus uz krievu zemi, tika uzcelta pils Volkenberga kalnā. Tai sekoja Daugavpils pils 1274. gadā, Rēzeknes — 1285. gadā, Viļakas — 1293. gadā un beidzot — Ludzas — 1399. gadā.

Pēc zemgaliešu pēdējām cīņām un to aiziešanas uz Lietuvu, 14. gadu simteņa sākumā, visa latvju zeme bija pakļauta svešu kaŗotāju varai. Dzelžos kalts vīrs, ar zobenu rokās un krusta zīmi uz krūtīm kā baigs rēgs klejoja pa latvju zemi...

Latgaļu zemē viņš valdīja pilnus 350 gadus — — —

Pašķirstot Latvijas vēsturi, mēs redzam, ka līdz pat 1629. gadam visu senlatviešu cilšu un novadu dzīve bija puslīdz vienāda. Šeit mēs vēl neredzam krasāku izšķirību starp Latgali un pārējo Latviju.

Bet pēc Polijas un Zviedrijas miera līguma, 1629. gadā, Latgale tika padota Polijai, kamēr Vidzeme paliek zviedru rokās, bet Kurzemē bija nodibinājusies patstāvīga hercogiste. Šinī vēsturiskā brīdī Latgales likteņu ceļi izšķirās ar pārējo Latviju. Sākās Latgales 300 «trimdas» gadi, kas ilga gandrīz līdz pat 1920. gadam, kad Latgale atkal no jauna, šoreiz uz visiem laikiem, tika pievienota pārējai Latvijai.

Latgales īpatnības, kā mēs apzīmējam Latgales latviešu īpatnējās sadzīves formas, cēlušās un izveidojušās taisni šajos 300 «Latgales trimdas» gados. Šie 300 gadi radīja dziļu plaisu starp latgaliešiem un pārējiem latviešiem. Latgale tika nosaukta par Inflantu zemi. Brāļus, pārējos Latvijas novados: Kurzemē un Vidzemē, poļi pārdēvēja par baltiešiem. Plaisa starp Latgali un pārējo Latviju auga plašumā.

Poļi, būdami paši katoļi, savus pavalstniekus arī gribēja redzēt tikai katoļus. Bet ne jau ticības lietas rūpēja poļu kungiem, galvenais bija un palika pārpoļošanas tendence, t. s. polonizācijas politika.

Poļi kā dienvidnieki ir temperāmentīgi ļaudis. Uzdzīvotāju, izšķērdētāju un bezrūpīgas dzīves mīlētāju, protāms, netrūka arī Latgalē nometinātos muižniekos-šļachtičos. Uzdzīves dēļ viņu muižas paputēja, paši viņi iestiga parādos un lai uzlabotu savus materiālos apstākļus, tie uzlika pārmērīgas klaušas Latgales zemniekiem. Zem grūtā liktens sloga klupa Latgales zemnieks, bet nekrita.

Gara gaismu Latgalei nes jaunceltās, staltās skolas.

Par tautas izglītību poļu muižnieki neinteresējās. «Zilās asinis» vistumšākā krāsā atspoguļojās Latgaļu zemē. Garīgā tumsā smaka Māŗas zeme.

Pār latgaļu zemi nāca 1772. gads. Varenā un stiprā Polija zaudēja savu brīvību. Latgale, jeb kā toreiz to sauca: «Inflantu zeme» pārgāja Krievijas pārvaldīšanā un par tās likteņu lēmēju tapa krievu cars.

Lai gan Latgales zemnieks daudz ko bija gaidījis no šīm pārmaiņām, tomēr viņa stāvoklis netika ne par mata tiesu uzlabots. Bet Latgale gaidīja un cerēja...

Tikai 1861. gadā 19. februārī krievu cars beidzot atcēla dzimtsbūšanu Latgalē. (Gandrīz 50 gadus vēlāk, nekā Vidzemē un Kurzemē). Pēc dzimtsbūšanas atcelšanas sākās Latgalē zināma rosība. Latgalietis drīkstēja rentēt un iepirkt zemi dzimtīpašumā bet šai krievu valdības atļaujai bija tomēr sava tendence — Latgales latviešu pārkrievošana. Visāda veida priekšrocības un valsts pabalstus varēja saņemt tikai tie, kas bija pārgājuši pareizticībā. Lai gan politiski tendencioza, tomēr šī 1861. gada zemes reforma manāmi uzlaboja Latgales zemnieku materiālo stāvokli.

Bet pēc šī mazā saules stara atspīdēšanas — dzimtsbūšanas atcelšanas, pār latgaļu zemi vēl mācās drūma un tumša nakts.

1863. gadā, pēc poļu dumpja apspiešanas, krievu valdība nesaudzīgi izrēķinājās ar dumpiniekiem. Tā kā Latgales muižnieki arī bija piedalījušies dumpja rīkošanā, tad Latgali šie drakoniskie krievu valdības izrēķināšanās sitieni skāra ļoti sāpīgi, kuru sekas vēl saskatāmas pat mūsu dienās.

Pirmkārt: krievu valdība pastiprināja pārkrievošanas politiku Latgalē un nometināja še krievu kolonistus. Otrkārt: ieveda skolās obligāto krievu valodu un beidzot — aizliedza latgaliešiem drukāt grāmatas latīņu burtiem.

Šis pēdējais aizliegums vissāpīgāk skāra latgaļu garīgo dzīvi. Latgales latvieši palika bez drukātā vārda — bez gara gaismas. Šinī pašā laikā apstājās iznākt barona Manteifeļa «Inflantu zemes kalendārs». Lūgšanu grāmatas žandarmi konfiscēja un iznīcināja. Bet neskatoties uz to «pātaru grāmata» tomēr palika par vienīgo gaismas nesēju latgaļu zemē. To žīdu tirgotāji, kontrabandas ceļā, ieveda no ārzemēm.

Tumša un baiga gara nakts nolaidās atkal pār latgaļu zemi. Drūmi un žēli vaidēja zvani Latgales baznīcu baltajos torņos.

Andrievs Jurdžs un Pēteris Miglinieks bija pirmie latgaļu brīvības cīnītāji šai drūmajā laikmetā.

Pirmais no viņiem — A. Jurdžs dzimis 1845. g., pats personīgi pārcietis klaušu laikus un pārdzīvojis zemnieku brīvlaišanu, pie skala gaismas uzrakstīja 15 lielas grāmatas, ap 15.000 lappušu, savu dziesmu un pamācošu stāstu, kuŗas tāpat rokrakstā gāja no sētas sētā un apstaigāja gandrīz visu latgaļu zemi. A. Jurdža grāmatām bija nenoliedzama ietekme latviskās apziņas modināšanā un stiprināšanā. Dažas viņa grāmatas vēl uzglabājušās līdz mūsu dienām. Šis lielais Latgales patriots mira 1926. gadā, lai gan pats, pie skala gaismas rakstīdams savas grāmatas, bija zaudējis redzes spēju, bet tomēr savā sirdī pārdzīvoja latvju tautas brīvības atgūšanas dienu.

Vairākos Latgales apgabalos labi aug lini.

Otrs šī laikmeta dziesminieks un sabiedriskais darbinieks Pēteris Miglinieks dzimis 1850. gadā 13. decembrī, un ar Zalmuižas barona Paulina atbalstu beidzis pilsētas skolu. A. Jurdžs cīnījās ar garīgiem ieročiem, bet P. Miglinieks cīņu uzsāka dedzīgāk un stiprāk — tiesas ceļā. Prāvā par servitūtiem ar baronu Paulinu viņš panāca uzvaru. Darbodamies kā pagasta skrīveris, viņš modināja latvisko garu apkārtnes zemniekos. Bet ilgi nebija ļauts strādāt šim dedzīgajam Latgales brīvības cīnītājam. Pēc ilgāka cietumā pavadīta laika un lieliem pārdzīvojumiem, 1883. gadā viņš slēdz acis uz mūžiem.

Bet šo pirmo latgales dziesminieku un brīvības cīnītāju domas un darbi jo projām dzīvoja Latgales latviešu sirdīs un dvēselēs. Kā asns pavasarī, gan lēni, salnu un negaisu apdraudēts, tomēr noteikti dīga Latgales tautiskās atmodas pirmais dīglis.

2. Latgales tautiskā atmoda — Pēterpils laikmets.

Lai gan pār latgaļu zemi vēl valdīja garīgā tumsa un tās robustais rēgs — tumsas kalps — žandarma un urjadņika personā, tomēr ap 1890. gadu latgaļu garīgā dzīvē iezīmējās jauns laikmets.

Sakstigalas un Viļānu pagastos sāka darboties mazs Latgales jauniešu pulciņš, kuŗš par savu mērķi sprauda latgaļu modināšanu no drūmā pagātnes miega. Šī pulciņa idejiskā dvēsele un vadītājs bija toreizējais jaunais baznīckungs Francis Trasuns un nākošie semināristi: Fēlikss Laizāns un Pēteris Smelters. Vēlāk viņiem pievienojās M. Dukaļskis, J. Velkme, P. Silovičs, A. Jurdžs, Ad. Vaivods u. c.

Šis pulciņš panāca, ka 1896. gadā Jelgavas grāmatu izdevējs J. Šteinbergs izdeva Latgalei domātu laika grāmatu — «Katoļu māju kalendārs», iespiestu vidus-izloksnē, latīņu burtiem. Lai tādā veidā apietu drukas aizliegumu Latgalē. Kalendārs turpināja iznākt līdz pat 1900. gadam, kad Fr. Trasuns laida klajā savu «Daugavas katoļu kalendāru».

Šie pirmie Latgales tautiskās apziņas modinātāji rakstīja arī toreizējos Rīgas laikrakstos un žurnālā «Austrums».

Pirmā latgaliešu izglītības biedrība nodibinājās Pēterpilī 1902. gadā un saucās — «Latvīšu muzikaliskō bīdreiba».

Tanī laikā Pēterpilī bija jau daudz no Latgales iebraukušo latviešu. Viņu kopskaitu rēķināja uz 6000. Lai tos vienotu un saistītu latviskā garā un pasargātu no pārkrievošanās, radās nepieciešamība dibināt kādu latviešu organizāciju. Tā kā krievu valdība tanī laikā Latgales latviešiem bija noliegusi politisku un sabiedrisku organizāciju dibināšanu, biedrības dibinātājiem vajadzēja savus patiesos nolūkus un darbību slēpt aiz «mūzikas mīlotāju» izkārtnes.

Biedrības dibinātāji un pirmie Latgales tautiskās atmodas iezvanītāji bija: N. Rancāns, Fr. Trasuns, bzkgs K. Skrinda, Fr. Ķemps, F. Syukovs, E. Kangars u. d. c.

Biedrības pirmā biedru sapulce notika 1903. gada 8. martā, kur par tās priekšsēdētāju ievēlēja F. Trasunu. Bez tam biedrības pārvaldē vēl ir darbojušies: Dr. A. Skrinda, Vl. Rubuls, Rudzišs u. d. Latgales sabiedriskie darbinieki.

Ar biedrības nodibināšanu sākās Latgales tautiskās atmodas laikmets!

Tanī pašā laikā Latgales pirmie studenti: Fr. Kemps, Ant. Skrinda un vēlāk — Vl. Rubuls, Kindzuls, V. Barkans un d. c. sarīkoja pirmās teātŗa

Jaunsaimniecība Zirgu ezeŗa krastā.

izrādes Latgalē, kur arī pirmo reizi latgaļi dziedāja tautas lūgšanu — «Dievs svētī Latviju!».

1904. gadā 10. maijā pār latgaļu zemi ausa jauns laikmets — krievu valdība atcēla drukas aizliegumu Latgalē!

Latgales nelielajam sabiedrisko darbinieku pulciņam rokās nāca ļoti spēcīgs un noderīgs tautiskās atmodas veicināšanas līdzeklis — drukātais vārds!

«Gaisma», saucās pirmais latgaļu laikrakts, kuŗš sākā iznākt 1905. gada novembrī. Tā izdevējs un redaktors bija students Francis Kemps. Laikraksts guva nedalītu piekrišanu latgaļos, bet reizē ar to arī daudzus ienaidniekus — Latgales poļu muižniecībā un garīdzniecībā, kuŗi nevarēja vienaldzīgi noskatīties uz latviskās apziņas un spēka pieaugumu Latgalē.

«Gaisma» gāja vēl tālāk! Tā pat savās slejās pacēla jautājumu par visu Latvijas, resp. latviešu apdzīvoto novadu apvienošanos ar garīgo un pašvaldību centru — Rīgu!

«Gaismas» tautiskais un liberālais virziens nepatika tā laika Latgales poļu baznīckungiem, un tie lika visādus šķēršļus «Gaismas» iznākšanai. Beidzot arī, 1907. gadā, «Gaisma», materiālo līdzekļu trūkuma dēļ, apstājās iznākt.

Pēc «Gaismas» sekoja baznīckungu laikraksti: «Sākla», redaktors N. Rancāns, un «Auseklis» ar bzkgu Fr. Trasunu priekšgalā.

1908. gadā Fr. Kemps izdeva pirmo Latgales literāro žurnālu — «Austra», kur Fr. Kemps jau toreiz ierosināja un propagandēja vienotu valodu visu novadu latviešiem.

Pēc pirmo latgales laikrakstu «Gaisma», «Sākla» un «Auseklis» apstāšanās,, 1908. gadā 15. maijā sāka iznākt jauns Latgales katoļu laikraksts «Dryva» baznīckunga Kazimera Skrindas vadībā, kuŗš turpināja savas gaitas līdz pat lieliniecisma laikmetam — 1918. gadam. Neskatoties uz to, ka «Dryva» bija noteikti konfesionāls katoļu laikraksts, tam tomēr milzīga nozīme latviskās apziņas stiprināšanā Latgalē. «Dryvas» lozungs bija: — Uz priekšu! Visi ar tautu un dēļ tautas!

«Dryvai» uz pēdām, 1912. gadā 3. novembrī, sekoja Latgales laicīgās intelliģences laikraksts — «Jaunās Ziņas» bijušā Tautas labklājības ministra nelaiķa Vladislava Rubuļa vadībā.

Līdz pasaules kaŗa sākumam, Latgales mazais inteliģences pulciņš sastādījās jau bez minētiem darbiniekiem, vēl no sekojošiem klātpienācējiem: A. Turkopuls, P. Tukišs, A. Trasuns, J. Grišāns, dzejn. J. Pabērzs, dzejn. S. Putāns, J. Opincāns, Rozālija Tabins un d. c.

Šie Latgales atmodas laikmeta darbinieki ar saviem darbiem ieraksta gaišu lappusi Latgales likteņu vēsturē. Bārene-Māŗa sāka posties uz atgriešanos māsu saimē!

3. Pasaules kaŗa laikmets un Rēzeknes kongress.

1914. gadā visu pasauli satrauca kaŗš. Kaŗa vētras un negaisi pārtrauca Latgalē ievadīto tautisko atmodas kustību. Latgales latvieši, bez pajumtes, izdzīti no savas dzimtās zemes, klīda pa plašo krievu zemi.

Bet šinī drūmajā un bēdu pilnajā laikmetā, Latgales sabiedrisko darbinieku vidū radās vīri, kuŗiem vairāk par visu rūpēja savu tautiešu liktens un latvju tautas vienība, kuŗi ticēja latviešu Lāčplēša uzvarai! Un šie darbinieki, lai stiprinātu latvisko garu Latgales bēgļos un lai tos vienotu vienā latviskā saimē, 1915. gadā 26. augustā Pēterpilī nodibināja Latgales latviešu bēgļu biedrību — «Latgalīšu bīdreiba paleigs kaŗa uperem». Par tās priekšsēdētāju bija Vl. Rubuls. Ap šo organizāciju pulcējās visi Latgales sabiedriskie darbinieki.

Biedrībai sevišķi lieli nopelni tautiskās apziņas stiprināšanā Latgales latviešos pasaules kaŗa laikā. Lai šo uzdevumu veiktu, biedrība Pēterpilī atvēra 30 latviešu pamatskolas un vairākus internātus, tādā veidā pulcējot un vienojot vienkopus izkaisītos Latgales latviešus. Biedrības darbiniekos arī pirmo reizi tika pacelts jautājums par Latgales apvienošanos ar pārējo Latviju. Sevišķi lieli nopelni šaī ziņā pieder Fr. Trasunam, Nikodēmam Rancānam, Vladislavam Rubulim un d. c.

1917. gads. Pār Māŗas zemi plosās Krievijas revolūcija, kuŗa sit dziļas brūces arī Latgales nacionālā kustībā. Sekojošais lieliniecisma laikmets pārvērš latgaļu zemi īstā haosā. Laupīšanas, slepkavības ir šī laikmeta raksturojošie epitēti. Svešu kaŗotāju pulki, laupīdami un slepkavodami, brien pār latgaļu zemi. Auksti un ledaini svešu ideju vēji gaudo Latgales zemajās būdiņās.

Bet neskatoties uz to, pašu lielgabalu stobru un šauteņu durkļu priekšā, auga un veidojās Latgales latviešu domas un darbu staltais un nesagraujamais templis.

Rēzeknē un Pēterpilī, blakus komūnistiskiem laikrakstiem, iznāca arī vairāki nacionālās kustības un latvju vienotās domas laikraksti. No tiem pirmā vietā jāmin Ed. Korlovska izdotais un rediģētais laikraksts «Breivais Vōrds», kuŗš par savu vadošo lozungu bija spraudis: — Lai dzeivoj breivō, apvīnotō Latvija!

Šie dedzīgie, ar sirds asinīm rakstītie, Latgales patriotu saucieni nepalika bez atbalss. Brīvības un vienības liesma neizdzisa latgaļu sirdīs.

1917. gads, 9. un 10. maijs! (Pēc jaunā stila.) Vēsturiskais Latgales apvienošanās kongress Rēzeknē!

Pēterpils Latgales latviešu bēgļu biedrības vadošo darbinieku domas un darbi sāk pieņemt reālu izpausmes veidu. Pēc vairākkārtējām konspiratīvām sanāksmēm, beidzot no visas Latgales malu malām plūda ļaužu pulki uz Rēzekni, lai uz mūžigiem laikiem izlemtu savus un savas zemes likteņus! Skanēja marši, līgoja latvju dziesmas Rēzeknes ielās! Latgales apvienošanās kongress bija atklāts! Kīno «Diana» telpās, paši Latgales latvieši izlēma savus likteņus!

Šo vēsturisko kongresu vadīja Francis Trasuns. Viņš kongresam skaidri un gaiši pateica: — Mēs, latvieši, jau sirmā senatnē bijām vienoti un tādiem mums jābūt uz priekšu! Mēs esam vienas mātes Latvijas bērni! — Sajūsmā sauca N. Rancāns un Vl. Rubuls: — Ja mēs nevienosimies, latgaļi aizies bojā! — Mūs vieno vienas tautas asinis! — deklarēja Zigfr. Meierovics. — Par vienotu Latviju mirst latvju tautas dēli Daugavas krastos! — beidza savu apsveikumu vēlākais Latvijas Apsardzības ministrs J. Zālītis.

— Vienībā spēks! — Brīvā Latgale brīvajā Latvijā! — Dievs, svētī Latviju! — plīvoja un sauca skrejošie karogi kalnainās Rēzeknes ielās.

Bet šie Latgales patriotu sapņi bija vēl pāragri. Sveša vara un terors vēl staigāja Māŗas zemē. Aiz kīno «Diana» durvīm stāvēja no zobiem līdz kājām bruņojušies vīri un ar

durkļiem apdraudēja šos pārdrošos sapņotājus — kongresa dalībniekus! Bet pirmā vienības liesma bija iekurta latvju tautas lielajā vienības ugunskurā, lai gan apkārt tam vēl neganti trakoja un gaudoja komūnisma nezvērs, ar piecstūraino zvaigzni pierē.

4. Brīvā Latgale brīvajā Latvijā.

Vēsturiskā Rēzeknes apvienošanās kongresa sētā sēkla laida pirmos asnus latgaļu zemē. Vl. Rubuls izdeva 10.000 eksemplāros Latgolas pagaidu zemes padūmes ziņojumu, kuŗā deklarēja kongresa pieņemtos lēmumus par Latgales apvienošanos ar pārējo Latviju. Tā paša gada rudenī Latgale sūtīja savu pārstāvi uz Pirmo latviešu pagaidu nacionālo padomi Valkā. Vācu okupācijas laikā turpina iznākt laikraksts «Dryva», lai gan zem jauna nosaukuma «Jaunō Dryva». Pēterpilī iznāca katoļu laikraksts «Karūgs», kuŗu gan lielinieki drīz vien slēdza.

No jauna uzziedēja un lapoja nacionālās kustības zieds Latgalē. Bet drīz to atkal skāra salnas un negaisi. Pēc Vācijas revolūcijas lielinieki nostiprinājās Latgalē. No jauna plūda nevainīgu ļaužu asinis. Šautenes durklis un ložu krusa pļāva nāves pļauju latgaļu zemē. Tāla un apspiesta, atšķirta no pārējām māsām, raudāja sērdiene-Latgale...

Tās gara darbinieki smaka cietumos, daļa dzīvoja svešās zemēs, bet paši dedzīgākie slēpās mežos. Latgale gaidīja, gaidīja un cerēja, kad viņas sapņi par dzīvi kļūs!

1920. gada sākums arī piepildīja šos ilgi lolotos latgaļu sapņus. Brāļi, no Vidzemes un Kurzemes, steidzās palīgā latgaļiem. Saules kaŗotājs veda savus pulkus no uzvaras uz uzvaru! Latvijas Nacionālā armija, sava virspavēlnieka baltā ģenerāļa J. Baloža vadībā, 1920. gada janvārī, atbrīvoja Latgali no svešo kaŗotāju jūga!

Gavilēja un priecājās Māŗas zeme! Sarkan-balt-sarkanais karogs brīvi plīvoja pāri visai latvju zemei! Bet vēl rodas melni mākoņi, kas uz brīdi aizklāj Latgaļu zemes dzidri zilās debesis. Vēl dusmās šņāca Latgales zilo ezeru atvari, līdz Māŗas zeme piedzīvoja savu īsto augšāmcelšanās pavasari...

5. Polītikāņu laikmets.

Kad latgaļu zeme bija atbrīvota no svešām varām un pats latgalis bija kungs savās mājās, tad radās kāds cits, vēl lielāks un bīstamāks naidnieks, kuŗš sāka apdraudēt un iznīcināt visu to, ko latvju tautas dižākie dēli bija izkaŗojuši un aplaistījuši savām asinīm — latvju tautas brīvību un patstāvību!

Sākās ķildas un strīdi pašu brāļu starpā. Latvju zeme tika ierauta mutuļojošā brāļu naida un savstarpējās apkaŗošanās virpulī, kas jo drausmīgus un graujošus apmērus sasniedza latgaļu zemē.

Starp Latgali un pārējo Latviju izauga dažādi «Latgales eipatnību» mūŗi. Bija pat tāds iespaids, ka aiz Krustpils, resp. aiz Aiviekstes, sākas kādas citas valsts robeža un ka tur dzīvojošie latvieši nav vairs tautas brāļi!

Dialekta strīdi, dažādas izdomātās Latgales «specifiskās prasības», mūžīgās savstarpējās nesaskaņas un Latgales profesionālo polītiķu personīgā labuma meklēšana, jo dienas, jo tālāk attālināja Latgali no pārējās Latvijas. Dziļa plaisa nostājās starp latvju zemes novadiem un to iedzīvotājiem... Lāčplēsim vēl reiz bija jākāpj ārā no Daugavas dzelmēm, lai uz mūžu mūžiem atbrīvotu latvju zemi no naida un viltīgo kangaru varas.

Līdz ar dabas atmodu no stindzinošā ziemas miega, pāri visai latvju zemei pāršalca jaunā laikmeta vēsmas. Sabruka drupās un pelnos naida un korupcijas varenā pils! Polītiskās biržas spekulanti — profesionālie polītiķi tika padzīti no tautas svētnīcas!

1934. gada 15. maija šalkās kūsāja latvju zeme! Par to sevišķi priecājās un gavilēja Māŗas zemes bērnu saime! Latvju tautas Saimnieks gādāja un rūpējās par savu saimi! Tam vienlīdz miļi un tuvi ir visi Latvijas novadi! Latgale lepni ienāca latvju kultūras dārzos, sabruka aizspriedumu mūŗi! Spoži un gaiši Latvijas mūžīgajā zvaigžņājā atspīdēja trešā, latviskās un atdzimušās Latgales zvaigzne!

6. Jaunā Latgale.

Jau sākot ar 1930. gadu, kad no vidusskolām iznāca brīvā Latvijā augusi un mācījusies junatne, Latgales sabiedriskā un kultūrālā dzīvē notika krasa uzskatu maiņa. Jaunie Latgales censoņi un, sevišķi, Latgales jaunie literāti redzēja un saprata, ka Latgalei jābūt apvienotai ar pārējo Latviju netikai vienas valsts administrātīvo un pilsoņu tiesisko pienākumu uzdevumu ziņā, bet arī kultūras un mākslas laukā. Pēc 300 «trimdas» gadiem Latgalei bija jāienāk mūsu latviskās kultūras un mākslas pagalmos. Latgalei bija jāparāda pārējās Latvijas novadiem sava dvēsele, jāatklāj savi «misticisma» plīvuri!

Sākās jauns laikmets Latgales kultūras un rakstniecības laukā. Latgales garīgās asimilācijas pirmie ierosinātāji bija Latgales literāti, kuŗi savus darbus izdeva literārā valodā.

Neskatoties uz Latgales vecās paaudzes uzskatiem un dažādiem šķēršļiem materiālā ziņā, asimilācijas kustība latgaļu zemē gāja plašumā.

Šīs kustības darbinieki, pateicoties mūsu vecāko literātu un Rīgas preses atbalstam, sarīkoja pirmos Latgales novada rakstniecības vakarus Rīgā. Tādējādi iepazīstinot plašākas aprindas ar Latgales novada dzīvi un īpatnējām sadzīves formām: ievedot Jauno Latgali māsu saimē!

Viens šāda veida Latgales novada rakstnieku vakars notika 1935. gada 9. februārī, kuŗu ar savu klātbūtni pagodināja arī Valsts un Ministru prezidents Dr. K. Ulmanis. Pēc tam šo Latgales asimilātoru ievesto tradiciju un Latgales garīgo tuvināšanu savā pārziņā pārņēma Latvijas preses biedrība.

Jaunā Latgale gāja milzu soļiem uz priekšu. Tā pārveidojās līdz nepazīšanai savā ārējā izskatā. Visās malās aug jaunas skolu un sabiedriskās celtnes, kam visam kroni uzliek Daugavpils Vienības nams. No zemajām Latgales zemnieka būdiņām izaug krāšņas viensētas. Sērdiene-Māŗa tērpjas latviskās kultūras svētdienas tērpā!

Latgales novada rakstnieki pieliek visas pūles, lai ātrākā laikā Latgali ievestu mūsu literātūrā. Lai sakausētu Latgali vienā latviskā miesā un dvēselē ar pārējo Latviju! Aizsargu, jaunatnes un dažādas sabiedriskās organizācijas čakli kopj latviskās kultūras dārzus Latgalē! Zūd svešu tautu sētās nezāles Latgales druvās! Atzimšanas skaņās dun Latgales balto baznīcu zvani svētdienas dienās.

Ne gados, ne dienās, bet kā pasakā, pat stundās, aug un veidojas Jaunā Latgale!

Daugavpils Vienības tilts.

Virsleitnants T. Ābeltiņš

Daugavpils likteņi

Lielākā Latgales pilsēta — Daugavpils, atrazdamās Latgales vienā malā, ir savā pastāvēšanas laikā pārcietusi daudz vētru, kas to bieži vien ir noslaucījušas no zemes virsus. Tomēr vienmēr Daugavpils no drupām ir pacēlusies atjaunota, vēl spēcīgāka un skaistāka. Un Daugavpils Vienības nama atklāšana nebija tikai Daugavpils svētki, bet visas Latvijas svētki. Tagad Vienības nams paceļas masīvs, liels, skaists pāri visai Daugavpilij, un no šī nama plūstošās idejas būs tās, kas vēl ciešāki sakausēs Latgali ar pārējo Latviju.

Ja tagad Latgalei un Daugavpilij iestājušās gaišas dienas, tad senāk tā nebija. Daugavpils dzimusi kaŗa vētrās un visā savā 664 gadu ilgajā pastāvēšanas laikā atradusies cīņu arenas vidū. Daugavpilij ir īpatnēja atrašanās vieta pie svešu tautu ceļiem un robežām. Šai vietā jau pirms vācu atnākšanas krustojās tautu zobeni. Latgaļiem nācās atvairīt daudzu svešu tautu uzbrukumus: no A. tiem uzbrūk krievi, no Z. — igauņi, no R. — lībji un no D. — leiši. Senie latgaļi vairākus gadu simteņus varonīgās cīņās aiztur krievu vilni. Cik latgaļi nopietni pretojušies, to pierāda mūsu seno nocietinājumu — piļu nocietinājumi. Šīs pilis arī novietotas galvenā kārtā gaŗ mūsu austrumu robežu un gaŗ Daugavu. Svarīgākās vietās pilskalni veido pat veselu apsardzības tīklu. Vēlāk gan krieviem izdodas iespiesties tag. Latgalē un Vidzemes DA daļā, bet tomēr valdinieki tie neķļūst. Vāciem ienākot latgaļi pa lielākai daļai bija kristīti. To apliecina senie dokumenti, kristīgās ticības jēdzieni un pareizticības atskaņas dažās daiņās.

Svarīgs satiksmes ceļš ar austrumiem bija Daugava. XII g. s. vācieši sagrābj šo ceļu savās rokās. Šai pašā laikā krievu zemēs plosās iekšējas jukas un nemieri, bet Lietuvā notika daudzo leišu cilšu apvienošanās. Leiši, kļuvuši stipri savu kunigaišu vadībā, bieži iebruka krievu zemēs un Latgalē.

XII g. s. beigās vācieši, daudz maz nostiprinājušies lībju un latviešu iekaŗotās zemēs, sāka virzīties vairāk uz austrumiem. Šeit tiem nākas sastapties ar stipru krievu iespaidu. Vācieši veikli izmanto krievu iekšējo nespēku, noslēdzot ar tiem veselu rindu tirdzniecisku līgumu, par brīvu tirdzniecību Daugavā, bet vēlāk vācieši piespiež tos galīgi atsacīties no savām tiesībām Latgalē un Lībijā.

1207. g. spiesta vāciešiem padoties Koknese. 1209. g. vācieši uzsāka kaŗa gājienu pret Jersiku un piespieda ķēniņu Visvaldi novēlēt savu valsti katoļu baznīcai. Ķēniņš Visvaldis valsti saņēma atpakaļ tikai kā lēni. Tādā veidā nolīdzinājuši sev ceļu, vācieši sāka iedziļināties tagadējā Latgalē un jau 1237. g. uzcēla Kruspils pili. Uz šo pili balstoties, vācu bruņinieki sāka virzīties varāk uz A. un 1263. g. uzceļ pie Raznas ezera Valkenbergas pili.

Leiši un krievi sāka saprast vācu nodomu. Tāpēc noslēdzot savā starpā īsākus vai gaŗākus pamierus, tie sāka kopīgi pretoties vācu iedziļināšanai Latgalē. Vācieši vairākkārt tika smagi sakauti no apvienotiem latgaļu — krievu — leišu kaŗapulkiem, kunigaiša Daumanta vadībā, un ir spiesti atvilkties atpakaļ. Vāciešus no D. sāka apdraudēt leiši un gar Daugavu uzbrūkošie Polockas krievi. Vācieši noslēdz mieru un ir spiesti likvidēt savu Valkenbergas pili. Vācieši saprata, ka ir pārdroši iedziļināties zemes iekšienē, pirms nav nodrošinājušies D. no leišiem un gar Daugavu no uzbrūkošiem Polockas krieviem.

Tāpēc Livonijas ordeņa mestrs Ernsts fon Rasburgs nolēma nocietināties pie Daugavas. Vietu pils celšanai izraudzīja apm, 90 km augšpus Krustpils, un 1274. g. ordeņa mestrs Rasburgs lika pamatu pilij, kuŗu nosauca par Dünaburgu, t. i. Daugavpili.

Pils vieta bija uz sena latgaļu pilskalna. To pierāda tas, ka leiši jauno pili nosauca par Naujeni, t. i. jauno pili. Arī Rīmju kronikā teikts, ka ordeņa mestrs Rasburgs, izraugot šo vietu pils celšanai, teicis: «Prāts man nesas uz šo kalnu: uz tā jāceļ pils, ko pēc lai nožēlo dažs labs pagāns un arī lielkungs Troidens.»

Pils atradās Daugavas labā krastā, pretim leišu robežām, apmēram 19 km augšpus tagadējās Daugavpils pilsētas, tagadējā Vecpils ciema vietā. Pilskalna viens gals pieslējās Daugavai, bet no pārējā apvidus to norobežoja divas dziļas gŗavas un mākslīgs gŗāvis. Ar vienkāršu aizdambējumu bija iespējams pili ieslēgt ar gŗūti pārvaramiem ūdens kavēkļiem. Pils priekšā, Daugavas malā, atradās ar biezu mūŗu apņemts placdarms, kur vēlākos laikos tika uzstādīta artilerija. Ieeja pilī gāja no A. caur ārējo lielo un mazo priekšpils apcietinājumu, pāri paceļamam tiltam. Vārtus un ieejas apsargāja torņi. Pils būvei lietoti lieli ķieģeļi, akmeņi un kaļķakmeņi, to uzcēla pēc visām tolaiku prasībām un tā skaitījās par pilnīgi neieņemamu.

Daugavpils pils komtūram bija padotas visas Latgales pilis un dotas plašas pilnvaras zemes pārvaldīšanā. No šejienes izejot ordenis iekaŗoja un pārvaldīja Latgali. Jau 1285. g. tiek uzcelta Rēzeknes pils, 1293. g. Viļakas pils un 1399. g. Ludzas pils. Visas šīs pilis bija nevien zemes administrātīvās pārvaldes centri, bet arī tirdzniecības priekšposteņi austrumos. Tas pievilka pie pilīm tirgotājus un amatniekus. Drīzi ap pilīm radās miestiņi un vēlāk pilsētas. Daugavpils pilsētas uzplaukšanu veicināja tās atrašanās pie Daugavas.

Pils, un reizā ar to visas Latgales ģērbonis bija vairogs, kuŗa augšējā daļā Dievmāte ar Jēzus bērniņu uz rokas, bet apakšējā daļā — pils mūris, kuŗu apkampis ceļos nometies bruņinieks.

1275. g. pils jau bija gatava un labi apbruņota. Pils apbruņojumā ietilpa akmeņu metamās mašīnas. Tās garnizons sastāvēja no ordeņa zobenbrāļiem un kaŗa kalpiem, kuŗi bija lielāko tiesu kaŗa mākslā apmācīti latvieši.

Tikai tad, kad pils bija jau uzbūvēta, leiši apķērās, ka ir apdraudēti. 1277. g. leišu kunigaitis Troidens pili ielenca ar lielu kaŗaspēku un gribēja to ieņemt. Pili nav izdevies ieņemt un tāpēc Troidens pavēlējis būvēt 4 lielas akmens metamās mašīnas. Viņam palīgā ieradušies arī krievu strēlnieki. Pils aizstāvētāji visus uzbru-

Vadoņa iela Daugavpilī.

Krāšņa ir mūsu Latgale.

kumus atvairījuši. Pēc 4 nedēļu aplenkšanas, Troidens atzinis, ka nav cerības pili ieņemt, tāpēc tas pavēlējis sadedzināt akmens sviežamās mašīnas un atgājis uz savu zemi. Atkāpjoties Troidens teicis: «Nu jānes man sirdī sāpes, šī pils uzbūvēta manas sirds vidū.» Pils tūlīt izlabota un vēl vairāk nocietināta.

1279. g. ordeņa mestrs Rasburgs iebruka Lietuvā, to briesmīgi izpostījis, atgriezās ar bagātīgu laupījumu. Leiši dzinās pakaļ un 1279. g. 5. III tos panāca pie Aizkraukles. Še sīvā cīņā krīt Daugavpils dibin. ar 74 ordeņa brāļiem un daudziem latviešu karotājiem.

Neskatoties uz pirmām neveiksmēm, leiši no sava nodoma — ieņemt Daugavpili, neatsakās un vēlāk vairākkārt tai uzbruka. 1313. g. leišiem pēc ilgākas aplenkšanas izdodas pili ieņemt. Aizejot leiši pili nodedzināja un nojauca līdz pamatiem. Ordenis pili tūlīt atjaunoja un vēl vairāk nostiprināja. 1347. g. ordeņa mestrs Gerike lika uzcelt pilij vēl 4 jaunus torņus.

Daugavpili dibinot, Rīgas virsbīskaps bija vēlējies, lai tā veicinātu Livonijas satiksmi un tirdzniecību ar Lietuvu un krieviem, bet iznāca pretējais. Daugavpils bruņinieki, atrazdamies tālu no Rīgas, stipri izlaidās, sarīkodami ļoti bieži patvaļīgus uzbrukumus laupīšanas nolūkā. Bieži aplaupīja tirgotājus un ņēma nelikumīgu muitu no pārvedamām precēm. Tas viss stiprā mērā traucēja Livonijas attiecības un tirdzniecību ar Lietuvu un krieviem. Arī citādi bruņinieku dzīve vairs nesaskaņēja ar ordeņa un katoļu baznīcas noteikumiem. Patvaļības un biežie laupīšanas uzbrukumi Lietuvā un krievu zemēs izsauca biežus leišu un krievu uzbrukumus Daugavpilij, kuŗos sevišķi cieta Daugavpils pilsēta un tās apkārtne. Daudziem Rīgas pilsoņiem Daugavpilī bija tirdzniecības kantoŗi un caur Daugavpili gāja gandrīz visa Rīgas tirdzniecība uz austrumiem. Nonāca pat tik tālu, ka Rīgas pilsoņi griezās pie apvienotās Lietuvas dižkunigaiša Gedemina, lai tas nodrošina viņu tirdzniecību Daugavpilī.

1324. g. bruņinieki aplaupīja Lietuvas dižkunigaiša Gedemina sūtniecību. Par šo nedarbu Rīgas virsbīskaps 1324. g. 4. aprīlī, svinīgā ceremonijā izslēdza Daugavpils bruņiniekus no katoļu baznīcas. Neskatoties uz šo, tolaiku smago sodu, bruņinieku patvaļības nemazinājās.

1338. g. ordenis ir spiests noslēgt ar Lietuvu līgumu, pēc kuŗa zemes uz austrumiem no Aiviekstes upes, pārvērta neitrālā joslā, kuŗā norisinājās brīva tirdzniecība starp bruņiniekiem un rīdziniekiem no vienas puses, krieviem un leišiem no otras puses. Arī tas nedeva mieru. Par Daugavpils bruņiniekiem tika iesniegtas sūdzības pat Romas pāvestam.

1396. g. Lietuvas dižkunigaitim Vitautam izcēlās kaŗš ar Polockas kņazu Svidrigaili. Ordenis nostājās Polockas pusē, kāpēc leiši pēkšņi uzbruka Daugavpilij un to ieņēma. Aizejot leiši pili nopostīja, bet ordenis pili tūlīt atjaunoja.

1403. g. ordenis iebruka Lietuvā, bet tur tika smagi sakauts. Leiši vajādami bruņiniekus, iebruka ordeņa zemēs un tās briesmīgi izpostīja. Leiši ieņēma Daugavpili un to atkal nopostīja līdz pamatiem. Ordeņa bruņinieki pēc tam iebruka Lietuvā, kur tiem izdevās sakaut leišus. Daugavpils pils tika uzcelta no jauna. 1418. g. dižkunigaišam Vitautam atkal izdodas ieņemt Daugavpili un to nopostīt.

1432. g. Daugavpils komtūrs iebruka Lietuvā, bet še tika smagi sakauts. 1480. g. ordeņa mestrs Borchs, izmantodams gadījumu, kad krievi aizņemti cīņās ar tatāriem, iebruka Pleskavas apgabalā. Še sevišķas sekmes guvis Daugavpils komtūrs. Sekoja atmaksa. 1481. g. 1. III. Livonijā ielauzās krievi un drīzi sasniedza Rīgu. Pa ceļam tie ieņēma un nopostīja Daugavpili un citas ordeņa pilis.

1503. g. Livonija noslēdza ar Maskavas lielkņazu ilgstošu pamieru, kuŗš pastāvēja līdz cara Jāņa Briesmīgā laikam. Šai laikā krievu tauta bija atsvabinājusies no tatāru jūga un pamazām notika krievu apvienošanās un reizē ar to izbeidzās iekšējās jukas. Apvienošanās notika zem Maskavas lielkņazu vadības un tie arī pamazām izvirzījās par krievu zemes valdniekiem. Cars Jānis Briesmīgais bija jau tik stiprs, ka sāka domāt par savas valsts paplašināšanu, un sāka uzskatīt Livoniju kā vienīgo izeju uz Vakareiropu. Viņš jau iepriekš sāka

sevi dēvēt par Livonijas valdnieku un sāka gatavoties tās iekaŗošanai.

1554. g. par Daugavpils komtūru iecēla Gotchardu Ketleru, vēlāko Kurzemes hercogu. Ketlers pili stipri nocietināja un uzlaboja tās apbruņojumu. 1558. g. 22. janvārī cara Jāņa Briesmīgā kaŗapulki iebruka Livonijā. Šai pašā laikā Daugavpils komtūrs kopā ar citiem Latgales bruņiniekiem bija iebrucis Pleskavas krievu zemēs un tās postīja. Ordenis gandrīz nemaz nespēja pretoties krievu uzbrukumam. Arī citādi Livonija iekšējās cīņās bija galīgi sabrukusi, kāpēc tā griezās pie Polijas pēc palīdzības.

1559. g. 31. VIII. Livonija noslēdza ar Poliju līgumu. Polija apņēmās sargāt Livoniju no krieviem, par to Polijai tika atdoti plaši zemes gabali un iekīlātas 5 pilis, to skaitā arī Daugavpils. Apstākļiem mainoties, Livonija 1561. g. tika sadalīta. Latgali pievienoja Polijai un tā tika sadalīta četros iecirkņos, no kuŗiem nodibināja tā saukto Inflantijas vojevodstvu. Par vojevodstvas pilsētu izvēlējās Daugavpili. Arī poļi nedeva Daugavpilij mieru Visa Livonija pārvērtās par kaŗa lauku, kuŗā cīnījās krievu, poļu un zviedru kaŗapulki.

1567. g. par Inflantijas vojevodu iecēla Chodhevicu, kuŗa ģērboni — baltu greifu sarkanā laukumā, ar zobenu labā ķetnā un karaļa iniciāliem «A. S.» uz krūtīm, mantoja Latgale. Šis ģērbonis, tikai bez kroņa un karaļa iniciāļiem, kā Latgales apzīmētājs, ietilpst arī Latvijas ģērbonī.

1577. g. Latgalē atkal iebruka krievi Jāņa Briesmīgā vadībā un, pēc 2 nedēļu ilgas aplenkšanas, 25. VII. ieņēma Daugavpili. Krievu cars ar kaŗaspēku še palika kādu laiku. Krievi stipri nopostīja pilsētu — lielākā daļa ēku un visas katoļu baznīcas tika nodedzinātas. Jāņa Briesmīgā kaŗapulki sastāvēja galvenā kārtā no tatāriem, kuŗi izrādīja sevišķu nežēlību un postīšanas kāri. Daudzo uzbrukumu dēļ vecā ordeņa pils un pilsēta bija nonākušas sabrukuma stāvoklī.

Cars Jānis Briesmīgais meklēja Daugavpilij citu vietu. Viņš tādu atrada 21 km uz leju pa Daugavu, apm. tagadējā cietokšņa vietā, un šeit lika uzbērt skansti.

1578. g. poļiem izdodas atgūt Daugavpili. Kronika stāsta, ka krievu komandants pulkvedis Plāters piedzirdījis savus kareivjus un naktī pats atvēris poļiem vārtus.

1582. g. Polijas karalis Stefans Batorijs pavēlēja pārcelt Daugavpils pili un pilsētu uz krievu izraudzīto vietu. Jauno pili jeb citadeli uzcēla uz uzkalna Daugavas labā krastā, starp tagadējo dzelzceļa līniju un Šūnupīti. Uzkalnu no vienas puses apskaloja Šūnupīte, no otras puses — Šūnupītes atzarojums — Purvastrauts.

Ap citadeli uzcēla zemes valni ar 6 bastioniem. Uz pili pārveda visus vecās pils ieročus un apbruņojumu.

Latvijas austrumu robeža.

Daugavpils pilsētu sāka būvēt R. no citadeles, tagadējā cietokšņa vietā. Ap pilsētu apmeta zemes valni redūtu līnijās ar 6 bastioniem, tā kā starp pilsētu un citadeli palika tikai 100 m plata Purvastrauta ieleja. Jauno pilsētu un pili no visām pusēm ieslēdza dabīgi šķēršļi: Z. un Z. A. — lieli, nepārejami purvi ur ezeri; D. un D. R. — Daugava. Vēlākos laikos ceļojošās smiltis daļu no purviem un ezeriem ir pārklājušas, krasi pārmainot pilsētas apkārtni. Pilsēta atradās zemā, purvainā vietā un vienmēr cieta no plūdiem. Pilsētai poļi piešķīra Magdenburgas pilsētu tiesības, kas tai deva zināmas privilēģijas un plašas pašvaldības tiesības. Pilsēta ātri uzplauka.

Vecā pils un pilsēta pamazām sabruka. Vēlāk vecās pils materiālus savām vajadzībām izmantoja vietējie iedzīvotāji un tagadējā cietokšņa cēlāji. Atlikušās drupas 1861. g. tika kā būvmateriāls pārdotas un to izmantoja žīdi tagadējās Daugavpils celšanai. Tagad vecās pils vietā palikuši tikai pamatakmeņi. Arī Daugava, it kā nozvērējusies pazudināt šo pilskalnu — katru gadu dziļāk graužas kalna pakājē — no pils placdarma palicis vairs tikai mazs stūrītis.

XVII g. s. Livonijas likteņos iejaucās arī Zviedrija. 1600. g. Daugavpili līdz ar citadeli ieņēma zviedri, Zīdermanlandes hercoga Kārļa vadībā. Drīz pēc tam poļu vojevodam Radzivilam izdodās pie Cēsīm sakaut zviedrus un tie spiesti Daugavpili atstāt. 1625. g. zviedru karaļa Gustava kaŗapulki, atkal, ieņēma Daugavpili. 1626. g. poļi sakāva zviedrus un atguva Daugavpili un, par godu zviedru sakaušanai, jaunā pilsētā uz neliela uzkalniņa uzcēla koka baznīcu. 1631. g. šās baznīcas vietā tika uzcelta mūŗa baznīca. Materiālus jaunās baznīcas celšanai ņēma no vecās pilsētas un pils protestantu baznīcām. Atzīmējams,* ka reformācijai izplatoties, Daugavpils un Latgale bija vienas no pirmām, kas pārņēma jauno mācību.

1654. g. starp Poliju un Krieviju izcēlās kaŗš Maskrievijas dēļ. 1655. g. krievi aplenca Daugavpili, bet nevarēja to ieņemt. Izmantodama Polijas grūto stāvokli, kaŗā iejaucās Zviedrija. 1655. g. zviedru armija feldmaršala Levenhaupta vadībā tuvojās Daugavpilij. Poļi gribēja nodedzināt Daugavpils pilsētu, bet zviedru jātnieki, straujā gaitā ieņemot pilsētu, to novērsa. Pēc ilgākas aplenkšanas un vairākām kaujām poļu garnizons 1655. g. 1. VII. padevās. Zviedri atļāva poļu garnizonam, bez ieročiem, ar karogiem atstāt citadeli. Zviedri izlaboja bojājumus un ķērās pie jaunu apcietinājumu celšanas.

1656. g. 11. VIII. krievu cars Aleksejs Michailovičs straujā uzbrukumā ieņēma pilsētu un citadeli, iegūstot lielu kaŗa laupījumu. Pilsētu izlaupīja, iedzīvotājus nopēra un ķērās pie kārtības ievešanas; iznīcināja daudzas laupītāju bandas un nokārtoja tirdznieciskos sakarus ar kaimiņu zemēm. Pilsētu krievi pārdēvēja par Borisoglebsku. Pēc Olives miera līguma 1660. g. krievi atdod Daugavpili atpakaļ poļiem.

(Turpmāk beigas.)

A. Dzelme

Pēdējais trieciens

Latgales atbrīvošanas cīņu epizodes.

Latvijas trešai zvaigznei — Latgalei bija lemts visilgāk paciest svešu varu spaidus un atrasties svešu kungu kalpībā. Latgale bija bārenīte, kuŗu kā pēdējo iecēla saulītē latvju atbrīvotāju pulki.

Kad, turpinādams zemes atbrīvošanu, Valmieras pulks 1919. g. maija beigās un jūnija sākumā tuvojās Latgales robežai un izvirzījās no Vecgulbenes, gar Lubānas ezeru un Aiviekstes upi līdz Daugavai, augšpus Krustpilij, latgaļiem šķita, ka arī viņiem ir lēkusi brīvības rīta spožā ausma. Tomēr liktenim bija labpaticies šīs latgaļu cerības vēl tik drīzi nepiepildīt. Pārāk mazi un vāji apbruņoti bija mūsu spēki, lai ar tiem varētu sākt Latgales atbrīvošanu. Citu, mūsu zemei naidīgo varu kaŗapulki, kautgan dabūjuši ne vienu vien krietnu pērienu, vēl joprojām atradās Rīgas vārtu priekšā. Vēl visa Zemgale un Kurzeme smaka zem svešnieku sloga.

Grūts un atbildības pilns bija valmieriešu uzdevums nosargāt visu, gandrīz divi simti kilometrus gaŗo fronti pret lieliniekiem. Viņiem palīgā no Cēsīm steidzās Ziemeļlatvijas partizānu pulks. Bet arī tad vēl visa fronte bija ļoti šķidra.

Ap 200 vāji apbruņotiem Ziemeļlatvijas partizāniem nācās ieņemt ap 15 km. plašu rajonu, no Rudzātiem līdz Trepes stacijai, mežainā un purvainā apvidū. Uz 3 kaŗeivjiem bija tikai pa 1—2 šautenēm. Ložmetēju nebija nemaz. Bija gan dažas patšautenes, bet tās pašas darbojās ļoti slikti.

Tūlīt pēc nonākšanas frontē, Ziemeļlatvijas partizāni jau 6. jūnijā ieņēma Mežāres dzelzceļa staciju, uz Krustpils - Rēzeknes dzelzceļa līnijas, bet 7. jūnijā, izturot niknu cīņu ar lielinieku bruņoto vilcienu «Trockis», ieņem Atašienes staciju. Pēc stacijas ieņemšanas, tanī tika atrasts lielinieku bruņotā vilciena komandieŗa telefonogramas uzmetums, kuŗu tas pirms atkāpšanās bija nosūtījis savam frontes štābam Rēzeknē. Tās saturs bija sekojošs: «Mums uzbrūk vairāk kā 5000 balto, pabalstīti no bruņu mašīnām un artilērijas. Skaitam par noziegumu palikt Atašienē un tāpēc atkāpjamies bez pavēles.» Tik pāniskas bailes lielinieku priekšzīmīgi apbruņotam vilcienam bija iedvesuši ap 100, vienīgi šautenēm bruņoti partizāni.

Kaŗā izpostītā latvju zeme ir nabadzīga un jaunai valstij trūkst līdzekļu, lai sagādātu savai armijai visus vajadzīgos ieročus. Mums nav nedz artilerijas, nedz arī pietiekošā daudzumā automatisko ieroču. Par apbruņojuma papildināšanu jārūpējas kaŗotājiem pašiem. Bet ar enerģiju un cietu gribu ir daudz kas panākams. Valmierieši paši saviem spēkiem uzbūvē pat bruņoto vilcienu. Lielinieki atkāpjoties Krustpilī pametuši kādu vecu lokomotīvi un vairākus preču un ledus vagonus. Ar vietējo dzelzceļnieku palīdzību, kaŗavīri tos pārbūvē, «nobruņo» ar smiltīm, uzstāda dažus ložmetējus un — divās dienās vilciens ir gatavs. Lieliniekiem Līvānu rajonā darbojās bruņotais vilciens «Buržuāzijas iznīcinātājs.» Valmierieši savu vilcienu nokrusta par «Komūnistu iznīcinātāju» un tas, enerģiskā 8. rotas komandieŗa, virsleitnanta Roņa vadībā 9. jūnijā uzsāk savas cīņu gaitas.

Alkdami savas dzimtās zemes, māju un lauku atbrīvošanu, latvju kaŗotājiem talkā nāk arī vietējie iedzīvotāji. Tie organizē atsevišķas partizānu grupas, kuŗas uz savu roku cīnās pret lieliniekiem, terorizējot viņu aizmuguri un tādējādi jūtāmi atvieglojot darbību mūsu regulārai armijai.

Sevišķi spontāni partizānu darbība uzliesmoja Balvu apkārtnē. Turienes plašajos Stampaka purvos un biezajos silos lasījās kopā savāda «armija». Puskaili, basām kājām, bez ieročiem — tik nožēlojami bija šie kaŗotāji. Bet cik ārēji nožēlojami, tik iekšēji stipri, drošsirdīgi un ticībā lieli bija šie Latgales dēli un vīri. No šiem neapbruņotiem un puskailiem «zaļajo» pulciņiem vēlāk izauga slavena un ievērības cienīga kaŗaspēka vienība — Latgales partizānu pulks, kuŗu varoņdarbi Latvijas brīvības cīņu vēsturē ierakstīti zelta burtiem.

Partizānu galvenais organizātors un viņu idejiskais iedvesmotājs bija nelaiķis virsleitnants Vīndedzis. Viņa aicinājumiem un mājieniem radās daudz jūsmīgu un aizrautīgu sekotāju. Diendienā partizānu rindas auga un vairojās. Zemnieki atstāja savas ģimenes un mājas un pievienojās saviem tautas brāļiem, lai kopā ar tiem stātos svētā cīņā par savas zemes atbrīvošanu. Drīz vien Vīndedzim rodas spējīgi palīgi — virsnieki Būrmeistars, Kārlis Lācis, Birnbaums un citi. Jau 27. maijā partizāni izdara savu pirmo organizēto uzbrukumu lieliniekiem, kuŗi atkāpjas Viļaku virzienā. Negaidītais uzbrukums aizmugurē iedveš sarkaniem lielas bailes un tie vairs nejūtas droši.

Nepaiet gandrīz nevienas dienas, kad partizāniem neiznāktu kāda lielāka vai mazāka sadursme ar lieliniekiem. Aizstāvot iedzīvotājus un savus piederīgos pret sarkano patvarībām, nereti vienam partizānam nākas cīnīties pret desmit un vairāk apbruņotiem lieliniekiem. Neraugoties uz šo spēku nevienādību, uzvarētāji katru reizi tomēr paliek partizāni.

Pamazam partizāni tiek arī pie ieročiem un apbruņojuma un viņu kaujas spējas paliek jo dienas lielākas. Ieročus iegūst gan no vietējiem iedzīvotājiem, kam tādi noglabāti no lielā kaŗa un juku laikiem, gan arī atņemot lieliniekiem.

Ziemeļlatvijas partizāniem vairākas nedēļas nācās izturēt niknas cīņas ar lieliniekiem. Naktī no 20. uz 21. jūniju lielinieki izdevās ielenkt pie Turku sādžas partizānu rotu. Rotai tomēr izdevās izlauzties un sādžu vēlāk atkal atņemt sarkaniem. Sevišķu varonību šai cīņā izrādīja partizānu apture, virsseržanta Priedkalna vadībā, kuŗa būdama pie Pilskalna kapsētas ielenkta no vairāk simtiem lielinieku, straujā triecienā, pielietojot rokas granātas, izlauzās cauri aplencēju lokam.

Latgales partizāni savas pirmās kaujas kristības saņem naktī no 21. uz 22. jūniju. Sudrabes sādžā atrodas partizānu pusrota. Spiegu informēti, lielinieki naktī ielenc partizāņus. Virsleitnantam Būrmeistaram ar 30 vīriem veselas četras stundas nākas cīnīties un izturēt divu lielinieku rotu uzbrukumu. Lieliniekiem tomēr neizdodas iznīcināt partizānus un tie pretinieka aplencēju lokam izlaužas cauri. Šī cīņa prasa arī pirmos upuŗus. Kaujā krīt pieci partizāni. Dzimtās zemes atbrīvošanai nestie upuŗi piedod partizāniem vēl jo lielāku cīņas sparu un vairo viņu apņemšanos par katru cenu jo ātrāk satriekt ienaidnieka varu.

Vasaras otrā pusē Latgales frontē bija sakoncentrēti jau vairāki mūsu spēki, galvenām kārtām Krustpils — Līvānu rajonā. Stāties pie Latgales atbrīvošanas vēl tomēr nevarēja, jo vācieši, ne tik vien kā nedomāja atstāt Kurzemi, bet visas zīmes rādīja, ka tie slepeni gatavojas uzbrukumam. Gaisam vairāk sabiezējot, armijas vadība bija spiesta daļu kaŗaspēka no austrumfrontes noņemt, lai ar to nodrošinātu Daugavas līniju. Tas, protāms, vājināja mūsu fronti pret lieliniekiem, bet citas izejas nebija.

Pa to laiku, kāmēr frontē nekādas plašākas kaujas operācijas netika izvestas, partizāņiem bija pilnas rokas darba. Tika izvesta rosīga izlūkošana un pa laikam izdarīti plašāki un dziļāki iebrukumi pretinieka aizmugurē.

3. oktobrī Jelgavas pulks, forsējot Daugavu, ieņem Līvānus. Daugavas forsēšana bija savienota ar ļoti lielām grūtībām. Trūka tam nolūkam

piemērotu transporta līdzekļu. Pēc lielām pūlēm izdevās sadabūt 10—12 laivas. Tās pašas bija bēdīgā stāvoklī: vecas, saulē izkaltušas, cauriem dibeniem, kādēļ drīzāk atgādināja vecas kastes. Kaŗavīri pašu spēkiem laivas saveda kautcik braukšanas kārtībā.

Pārcelšanās pār Daugavu tika izdarīta divās vietās: pie Jadvigovas un Dunavas muižas rajonā. Kā pirmais Daugavas forsēšanu sāka III bataljons pie Jadvigovas, kuŗa uzdevums bija uzbrukt lielinieku kreisajam spārnam Jersikas virzienā un pārraut Daugavpils — Rīgas dzelzceļu. Visa bataljona rīcībā bija tikai četras laivas. Tikko laivās sakāpa braucēji un laivas iepeldēja upē, tās tūlīt līdz pusei piesmēlās ar ūdeni. Braucēji bija spiesti ūdeni izsmelt pat ar cepuru palīdzību vai arī vienkārši, pēc katra brauciena izvilkt laivu krastā, izliet ūdeni un tad atkal braukt ar to pašu pāri upei.

Neraugoties uz nakts tumsu, lielinieki tomēr pamanīja braucējus un atklāja pret tiem niknu šauteņu uguni. Laivas tomēr sasniedza otru upes krastu un pārbraukusē pusrota ieņēma pozicijas. Kad bija pārcēlusies visa 9. rota, tā virsleitnanta Ivana vadībā, neskatoties uz to, ka bija tikai 45 cilvēku sastāvā, devās uzbrukumā pret Samogolu sādžu un lieliniekus no turienes izsita. Pārējo rotu pārcelšanās stipri nokavējās, jo laivas pēc katra brauciena bija no jauna jālabo. Kad pārcēlās pēdējā — 12. rota — bija uzaususi gaisma un lielinieki paspējuši sagatavoties uz aizstāvēšanos. Rotai ar saviem niecīgiem spēkiem neizdevās salauzt sarkano pārspēka pretestību un izpildīt doto uzdevumu — pārraut dzelzceļa līniju.

Ienaidniekam no Daugavpils pienāca prāvi papildspēki, kuŗi artilērijas pabalstīti, pārgāja uzbrukumā pret jelgavnieku ieņemtām pozicijām. Iedegās sīva cīņa. Sevišķi kritiskā stāvoklī nonāca 9. rota, kuŗai sāka trūkt patronu. Darbojās vairs tikai viena patšautene. Pretiniekam izdevās ielauzties Samogolu sādžā. Rota tomēr neatkāpās ne soli. Notika sevišķi nikna cīņa tieši pašā sādžā. Tikai kad galīgi sāka izsīkt patronu krājumi, un jaunas nevarēja piegādāt, rota bija spiesta sādžu atstāt.

Kad bija saņemta ziņa, ka I bataljons savu uzdevumu veicis un neatturami laužas uz Līvāniem, III bataljonam tika dots rīkojums atiet atpakaļ pār Daugavu. Lielais pretinieka spēku pārsvars bataljona vienības jau bija atspiedis pie paša Daugavas krasta. Atiešanu nācās izdarīt gaismā, zem nepārtrauktas pretinieka uguns. 12. rota, neredzēdama vairs izejas, metās peldus pāri Daugavai. Upes dzelmē noslīka rotas komandieris, virsleitnants Mežraups, ložmetēju vada komandieris, leitnants Osis un ap 20 kareivju. 9. rota, būdama no lieliniekiem ielenkta, neatlaidīgi un varonīgi turējās līdz tumsai, kad tai izdevās pārcelties pār upi pie savējiem.

I bataljonam Daugavas forsēšana bija izdevusēs pavisam labi. Lielinieki pārcelšanos nemaz nebija pamanījuši un jelgavnieki tos pārsteidza saldā miegā. Pāris minūšu laikā tika ieņemta Dimantu sādža, bet pēc tam arī Jersikas stacija un miests. Jelgavnieki strauja gaitā turpināja virzīties uz Līvāniem. Pie Kutniku sādžas pretinieks gan mēģināja uzbrucējus apiet, bet tika atsists. Salaužot pie Vucānu ezera prāvāku sarkano spēku pretestību, lielinieki tika piespiesti bēgt, pie kam pameta vienu lielgabalu, kuŗš tūlīt tika pagriests pret bēgošiem. Pievakarē tika ieņemta Līvānu dzelzceļa stacija un pēc stundas jelgavnieki straujā triecienā pārgāja arī Dubnas upes tiltus — pie šosejas un dzelzceļa. Pie tiltiem tika saņemti gūstā sarkano sūtītie tiltu spridzinātāji. Iedzīvotājiem jūsmīgi saucot: «Lai dzīvo Latvija!», jelgavnieki vakarā iegāja Līvānos.

Lielinieki gan mēģināja sūtīt palīgā savu bruņoto vilcienu, bet jelgavnieku vadība to jau bija paredzējusi un tādēļ savlaicīgi bija izsūtīts kaprālis Grantiņš ar 5 kareivjiem, kuŗi izjauca dzelzceļa sliedes Zvonku sādžas rajonā. Lielinieku bruņotais vilciens uzdrāzās atvienotām sliedēm un cieta katastrofu. Jelgavnieku izlūki neļāva bojāto dzelzceļu izlabot un sarkanie bija spiesti atkāpties.

Pienāca 8. oktobris un Rīgas frontē sākās cīņas ar bermontiešiem. Latgales frontē jau tā mazos spēkus nācās vēl vairāk samazināt. Kā pie Rīgas, tā arī Latgalē, stāvoklis bija grūts. Sevišķi bīstams varēja kļūt bermontiešu uzbrukums, kuŗu tie ievadīja 19. oktobrī, Jaunjelgavas rajonā. Ja ienaidniekam šinī vietā būtu izdevies gūt panākumus, tad mūsu Latgales frontē atrodošies spēki būtu nonākuši neapskaužamā stāvoklī un tā būtu bijusi neparredzama katastrofa. Bermontiešu velnišķais nodoms — iegrūst dunci mugurā latvju kaŗaspēka daļām Latgales frontē tomēr neizdevās. Viens pats Valmieras pulka bataljons pie Jaunjelgavas tika galā ar slaveniem vācu gardes kaŗapulkiem un draudošo stāvokli spīdoši likvidēja.

Kamēr Daugavas krastos un vēlāk Kurzemē risinājās cīņas pret mūsu otro ienaidnieku, Latgales frontē notika pastiprināta izlūku darbība. Liepājas pulka kapteinis Helmanis ar saviem pārdrošajiem izlūku gājieniem, pāri Lubānas ezeram, pa grūti pārejamiem klāņiem un purviem, tā terrorizēja lieliniekus, ka tie dzīvoja vienās bailēs. Šis latvju virsnieks visā frontē bija palicis leģendārs, jo patiešām veica un darīja brīnumus. (Savus izlūku gājienus kapt. Helmanis jau aprakstījis atsevišķā grāmatā un daļa no tiem jau savā laikā iespiesti arī «Aizsargā», kādēļ pie tiem nepakavēšos).

Ļoti intensīvi darbojās arī Latgales partizānu izlūki. Tā, 23. oktobrī virsl. Būrmeistars ar savu rotu izved plašāku iebrukumu lielinieku aizmugurē. Pārraujot pretinieka fronti, partizāni aiziet 4 km. ienaidnieka aizmugurē, ieņem septiņas sādžas, saņem 67 gūstekņus, rotas kanceleju ar rakstvedi un ziņnesi, iegūst divus smagos ložmetējus, daudz šauteņu, municijas, lauka virtuves un citus kaŗa materiālus, pie kam pilnīgi paralizē 95. sarkano strēlnieku pulka darbību. Nākošā dienā, turpinot iesākto uzbrukumu, rota desmit stundu ilgās cīņās ieņem vēl 10 sādžas, saņem atkal gūstā 36 sarkanarmiešus un iegūst 2 ložmetējus. Pēkšņi izvestais iebrukums jūtami iespaido ienaidnieka morālos spēkus.

28. oktobrī virsl. Būrmeistars straujā uzbrukumā ar savu partizāņu rotu ieņem Baltinavu. Tur uzbrucēju rokās krīt veselas divas kastes ar komūnistu naudu. Pānisku baiļu pārņemti, lielinieki bēg. Būrmeistars ar 18 vīriem turpina dzīties pakaļ bēgošajiem, šķērso Jaunlatgales — Kārsavas dzelzceļu pie Skangaļu piestātnes un izposta gar dzelzceļa līniju ejošos telefona - telegrāfa vadus. Lielinieki pat atpakaļ neatskatījušies bēg Augšpils virzienā. Tikai tad, kad no Kārsavas puses sarkaniem palīgā pienāk bruņotais vilciens «Steņka Razin» un pret 19 partizāniem atklāj niknu artilerijas un ložmetēju uguni, partizānu pulciņš griežas atpakaļ.

Kad bermontiešu kaŗapulki bija sakauti un Kurzeme atbrīvota no ienaidnieka, pienāca arī laiks Latgalei. Latvijas armija, cīņās veikusi vienu pretinieku, gatavojās pēdējam triecienam, lai galīgi atbrīvotu zemes robežas no svešniekiem un nelūgtiem ciemiņiem.

Tālās kaŗa takas izminušie latvju atbrīvotāju pulki ir nedomāja par atpūtu, bet gatavojās jau tūlīt pagriest savus kaŗa kumeļus pret austrumiem. Brīvības cīnītāju vadonis un pavēlnieks — pulkvedis Balodis zināja, ka viņa kaŗotājus ienaidnieka izpostītā zemē sagaida izsalkums un aukstums, smagas cīņas, ciešanas un lielas grūtības. Bet nešaubīgi ticēdams uzvarai, vadonis iedvesmoja arī savus cīnītāju pulkus.

Latgales frontē stāvošās Kurzemes divizijas daļas tieši 1920. g. 1. janvārī saņēma savādu jaungada apsveikumu — divizijas komandieŗa uzbrukuma pavēli. Tas bija sengaidīta prieka piepildījums un spārnoja līksmē visus kaŗavīrus. Viņi bija lepni, ka beidzot pienācis brīdis, kad tie atkal varēs attīt vaļā savus slavas apmirdzētos kauju karogus un dimdošiem uzvaras soļiem traukties pāri sasalušiem Latgales tīrumiem un ledus klātiem ezeriem un upēm, brīvot savas zemes trešo zvaigzni. Viņi negāja iekaŗot nekādas svešas zemes, bet gāja cīņā lai tikai atņemtu svešiem iekaŗotājiem to, kas viņiem jau piederējis gadu simtiem un tūkstošiem.

Jau pirmā uzbrukuma dienā, 3. janvārī, mūsu kaŗaspēks visā frontē gūst spīdošus panākumus. Jelgavas pulka II bataljons, pulkveža - leitn. Apsīša vadībā, salauž lielinieku pretestību pie Līksnas stacijas un to ieņemot iegūst ienaidnieka bruņoto vilcienu. Vakarā bataljons ieiet Daugavpilī, kuŗu tās pašas dienas rītā poļu kaŗaspēks jau bija iztīrījis no lieliniekiem.

Kreisajā spārnā — Jaunlatgales virzienā uzbrukuma sākums bija nolikts uz 5. janvāri, bet slikto atmosfērisko apstākļu dēļ, tas varēja sākties tikai 9. janvārī. Daugavpilieši ieņem Viļaku un turpina lausties uz Jaunlatgali. Latgales partizāņu pulks nākošā dienā, straujā uzbrukumā, ieņem Kārsavu, iegūstot bagātīgu kaŗa laupījumu. Lielinieki bija pievilkuši svaigus rezerves spēkus un izrādīja niknu pretestību, bet tas tomēr nelīdzēja — latvju atbrīvotāju pulkus nevarēja iebiedēt ne sarkano bruņotie vilcieni, nedz viņu smagā artilerija. Ienaidnieks redz, ka nav tādu grūtību un šķēršļu, kuŗus mūsu kaŗavīri nespētu pārvarēt. Spožu varonību un nenogurstošu izturību pierādīdami, nereti līdz jostām dziļajos sniega vālos grimdami, gāja savu uzvaras gaitu Latgales atbrīvotāji. Bēdīgo stāvokli redzēdami, lielinieki sviež «pēdējā kaujā» savu «gardi»: dažādos «sevišķu uzdevumu», «kontrrevolūcijas apkaŗošanas» un sarkano komunāru pulkus. Bet arī šīs pretinieka izlases vienības nespēj nenieka darīt. Visas lielinieku kaŗavadoņu iedomātās slavenības, sastopoties cīņā ar latvju nacionālās armijas pulkiem, izjūk uz visām debesu pusēm un kad komisāri tās atkal sakārto, tad izrādās, ka gaužam mazas ir sarukušas komūnistu «gardes» vienības. Beidzot lielinieki raida cīņā pat ķīniešus, domādami, kā šie «debesu dēlu» pulki, varbūt, iedvesīs bailes latvju kaŗotājiem. Tomēr nekas nelīdz — latvju nacionālie pulki sekmīgi veic savu pēdējo triecienu.

21. janvārī Latgales atbrīvotāji salaužot lielinieku sīvo pretestību, ieiet Rēzeknē, 26. janvārī ieņem arī Ludzu un janvāŗa mēneša pēdējā dienā ir jau sasniegtas Latvijas valsts etnografiskās robežas.

Latvju kaŗapulki bija piepildījuši savu sūtību. Zeme bija atbrīvota un armija godam bija veikusi savu darbu. Mēs nekārojām iekaŗot citas zemes. Mēs negribējām mācīt krievu tautu, kā tai būs dzīvot un kāda iekārta tai būtu labāka. Mēs gribējām paņemt tikai savu tiesu un to ieguvuši pateicām, ka nekad vairs nevienam neatdosim kaut pēdu no šīs zemes.

Atbrīvojot savu dzimto zemi no ienaidniekiem, mēs bijām atkal lieku reizi atvēruši pasaules acis un atdarījuši tās ausis, kuŗas bija palikušas nedzirdīgas pret latvju tautas brīvības, neatkarības un patstāvības saucieniem. Satriecot divu imperiju kaŗapulkus, mēs bijām pasaulei pierādījuši savu gribu dzīvot un pastāvēt.

Latgales atbrīvošana prasīja lielas grūtības. Bet visas šās grūtības mēs pārvarējām, jo zinājām savu taisno ceļu, ticējām savai uzvarai un paļāvāmies saviem spēkiem. Mūsu stiprākās bruņas bija — nesalaužamā Tēvzemes mīlestība. Un ar šīm bruņām mēs atvairījām visasākās pretinieka bultas.

Lielas cīņas rada lielus varoņus. Arī pēdējais Latvijas armijas uzvaras gājiens izcēla lielus varoņus, radīja spožus varonības piemērus.

Kā viens no tādiem minams Valmieras pulka kaprāļa Artūra Speldzena varoņdarbs 26. janvārī 1920. g. pie Vistovkas sādžas.

Rotas komandieris sūta kaprāli Speldzenu nodibināt sakarus ar kaimiņu rotu. Iestājusies jau krietna tumsa, kad Speldzens dodas ceļā. Viņš iet pa lielceļu Muldovas sādžas virzienā, lai pēc tam nogriestos uz dienvidiem. Ceļā viņš pamana sev priekšā lielāku kaŗavīru grupu. Noturēdams tos par kaimiņu rotas kaŗavīriem, viņš dodas tiem pretīm. Bet kad ir piegājis klāt kaŗavīru grupai, tikai tad redz liktenīgo pārskatīšanos: viņš iekļuvis lielāka bruņota ienaidnieka pūļa vidū. Speldzens uzsāk nevienādu cīņu ar sarkano pūli, laiž darbā durkli un šautenes laidi. Cīņā krīt divi sarkanie: vienam Speldzens ar laidi sadragā galvas kausu, bet otram ietriec krūtīs durkli. Tad, sarkano lodes ķerts, varonīgais latvju kaŗavīrs saļimst...

Tad vēl daži piemēri:

Valmieras pulka kaprālis Preiss, 9. janvārī dabūjis no vietējiem iedzīvotājiem zināt, ka Šķēļu vējdzirnavās atrodas lielinieku artilerijas novērošanas punkts, neskatoties uz draudošām briesmām, viens pats aiziet uz turieni un saņem gūstā 9 sarkanarmiešus ar šautenēm un telefona aparātiem, ar to padarot pretinieka bateriju par kaujas nespējīgu.

Valmieras pulka seržants Skudra, 13. janvārī ar izlūku grupu izsūtīts ievākt ziņas par ienaidnieka sastāvu un nocietinājumiem Notri sādžas rajonā. Tikko izlūki pārgājuši pāri purvam, tos pamana lielinieki un atklāj pret tiem negantu uguni. Neskatoties uz to, seržants Skudra ar saviem vīriem nedomā atkāpties, bet visu nakti paliek purvā un, nežēlīgu salu ciezdami, turpina pildīt savu uzdevumu, sekmīgi ievācot ziņas par pretinieku apbruņojumu, sastāvu un nocietinājumiem.

Liepājas pulka dižkareivis Traucenieks, 13. janvārī izsūtīts ar grupu kaŗeivju izlūkošanā uz Grednišu sādžu, pamana prāvus lielinieku spēkus, kuŗi, izmantojot miglaino rītu, dodas uzbrukumā pret viņa rotu. Lai pretinieku aizturētu un tādā kārtā dotu iespēju rotai sakārtoties cīņai, Traucenieks ar savu grupu uzsāk apšaudīšanos ar pretinieku. Viņš pats krīt lielinieku gūstā, bet rota ir glābta. Vēlāk Traucenieks, pēc vairākiem gūstniecībā pavadītiem mēnešiem, izbēg un atkal stājas cīnītāju rindās.

Valmieras pulka kaprālis Veselovs, 11. janvārī pie Krisceļu sādžas, kad rota visu dienu ir spiesta cīnīties bez panākumiem, jo būdama apdraudēta no lielinieku ložmetēju uguns, netiek uz priekšu, — nebēdādams par acīmredzamām nāves briesmām, aizlien līdz mājai, kuŗā atrodas ienaidnieka ložmetējs un iesviež tanī pa logu vairākas rokas granātas. Ložmetējs apklust un rota straujā triecienā sādžu ieņem.

Rēzeknes pulka kaŗeivis Krastiņš, 30. janvārī brauc no bataljona štāba pie rotas komandiera ar svarīgu kaujas pavēli. Netālu no Neotrišanu ciema viņu aplenc 10 lielinieku izlūki. Nezaudēdams aukstasinību un negribēdams krist gūstā ar svarīgu kaujas pavēli, viņš uzsāk cīņu ar sarkaniem, izlaužas tiem cauri un pavēli nogādā pēc piederības.

Daugavpils pulka kaprālis Mateuss, 10. janvārī kaujā pie Gorkas ciema, ar 25 kareivjiem aiziet lielinieku aizmugurē, straujā triecienā uzbrūk veselam pretinieka bataljonam, kuŗš steidzās palīgā uz Viļakas staciju, to izklīdina un saņem gūstā 16 sarkanarmiešus ar rotas komandieri. Negaidītais uzbrukums sajauc ienaidniekam visus nodomus un sekmē pulka darbību.

Šādas, ne mazāk spilgtas, epizodes var pievest vēl simtiem. Tās visas runā gaišu valodu par latvju kaŗavīru izcilus varoņdarbiem un lielo pienākuma apziņu cīņā par savas Tēvijas un tautas godu un brīvību.

Latvju kaŗaspēkam sasniedzot valsts etnografiskās robežas, izbeidzās arī plašāka kaŗa darbība. Iestājās tā sauktais «slepenais» pamiers. Lielinieki šo pamiera un klusuma periodu centās izmantot saviem iemīļotiem aģitācijas paņēmieniem, gan kaisīdami proklamācijas, gan sūtīdami savus aģitātorus. Bet visas šāda veida pūles bija pilnīgi liekas. Starp latvju kaŗavīriem neatradās tādi, kas būtu piekērušies lielinieku izmestai makšķerei.

Atbildot uz lielinieku aģitāciju, mūsu kaŗaspēks izveda pa reizai plašākus izlūku gājienus pretinieka aizmugurē. Šie gājieni bija izvesti tik pārdroši un labi noorganizēti, ka ienaidniekam iedvesa pastāvīgas bailes un radīja viņa rindās apmulsumu. No katra lielāka izlūku gājiena mūsu kaŗavīri atgriezās ar bagātīgām trofejām. Vēlāk ienaidnieks vairs neuzdrošinājās turēt lielgabalus un ložmetējus poziciju rajonā, bet pārvietoja tos dziļākā aizmugurē, jo bija pārliecināts, ka latvieši atnāks un tos pievāks.

Ar saviem pārdrošajiem izlūku gājieniem populāri kļuva jau pieminētais kapteinis Helmanis, kapteinis Spulģe-Spulģis, leitnants Aleksandrovičs, virsleitnants Beijers un citi.

Latgali atbrīvojot mēs saņēmām gūstā ap 4000 ienaidnieka kaŗavīru, ieguvām 10 lielgabalus, 60 ložmetējus, 2000 šautenes, 6 dzelzceļa lokomotīves, ap 250 vagonu un daudz cita kaŗa materiāla. Šie prāvie ieguvumi atsvēra mūsu samērā niecīgos zaudējumus. Visā Latgales atbrīvošanas operācijā mēs bijām zaudējuši: kritušus 190 virsniekus un kareivjus, ievainotus 650 un bez vēsts pazudušus 100 cilvēkus.

Bet lielākais ieguvums bija pati zemes atbrīvošana. Ar savu pēdējo triecienu mūsu varonīgā armija bija izkaŗojusi un nodrošinājusi uz visiem laikiem Latvijas neatkarību un patstāvību. Mēs visai pasaulei pierādījām savu tēraudcieto gribu: mūžam būt un pastāvēt, brīviem un neatkarīgiem savā zemē, šeit, pie Baltijas jūŗas.

Zemē, kuŗā jau kopš sirmās senātnes mēs esam bijuši kungi un pavēlnieki.

Zemē, kuŗa slacīta mūsu kritušo varoņu asinīm, kuŗā guldīti mūsu senči un kuŗā arī mēs, pēc nostaigātām cīņu un darba gaitām, reiz atradīsim mieru saviem pīšļiem.

Pulkvedis-ltn. K. Vidiņš

Kaujas apmācība

(Turpinājums.)

Karte 1:25.000. Minētā karte pievienota «Aizsarga» šai burtnīcai.

3./6. K. P. III vada kom-ŗa darbība un pavēles priekšgrupu izlikšanai.

1. Plk. 08.25 vada kom-ris saņem no rotas kom-ŗa mutvārdu pavēli par priekšgrupu izlikšanu, pēc kam pavēl sagatavoties iziešanai 2 patš. un 1 str. grupai, bet vada seržantam ar atlikušām 2 grupām palikt rotas rezervē.

2. Plk. 08.50 vada kom-ris ar visām 3 grupām un prettanku šauteņu grupu nonāk pie Markauki 6, kur informējas par stāvokli pie 1. rotas II vada kom-ŗa, pēc kam visiem kareivjiem dzirdot orientē grupu kom-ŗus apvidū:

«Mēs atrodamies Markauki 6. Ziemeļi atrodas šo māju, t. i. Druvas 5 virzienā.

Lūk Zivju ezers; uz D. no tā Sosnas mežs; uz R. — Ribčinskajas mežs.

Mājas pie lielceļa kalnā Soboļi 2, bet tās mājas ar sarkano jumtu — Markauki 3.

Pāri pļavai redzams Ismeru ezers, bet kalnā tos lielos kokos, atrodas Druvas Kps.

Mežs Z. virzienā ir Prudu mežs.»

Pēc orientēšanās apvidū vada komris dod sekojošo mutvārdu pavēli, norādot visus redzamos punktus apvidū:

Pavēle priekšgrupu pozicijas ieņemšanai.

I. Stāvoklis.

Saskaros ar ienaidnieku, kas nāk no A., atrodas mūsu jātnieki. Ienaidnieka pienākšanu pie mūsu pozicijas var sagaidīt katru brīdi.

Mūsu rotas G. K. L. pie purvainās upītes, kas starp Gudu un Prudu ezers, un tālāk pa Prudu mežu uz Prudu pmž. vns. 4.

Pašlaik priekšgrupu pozicijā uz līnijas Markauki 5, Kps. atrodas 1. rotas vienības, kas sedza aizstāvēšanās pozicijas ieņemšanu un noorganizēšanu.

II. Uzdevums.

1. Vada:

Mūsu vadam uzdots mūsu rotas iecirknī nomainīt 1. rotas vienības un izlikt 3 priekšgrupas ar novērošanas uzdevumu.

Vadam piedalīta 1 prett. šaut. grupa.

2. Kaimiņu:

Pa labi t. i. uz D. atradīsies 2. rotas priekšgrupas;

pa kreisi t. i. uz Z. jāatrodas 5. K. P. priekšgrupām.

III. Izpildīšana.

1. priekšgrupā — 1. grupa ar 1 prett. šauteni pie Markauki 5.

2. priekšgrupā — 4. grupu pie Markauki 2.

3. priekšgrupā — 2. grupa ar 1 prett. šauteni pie Kps.

Priekšgrupu atiešanas virzieni: no Markauki 2 un Markauki 5 caur Markauki 1 gar lielceļu uz Guduļi 4, bet no Kps — caur Druvas 1 uz Prudu ezera D. galu; pēc atiešanas grupām sapulcēties pie rotas komp-ta Prudu mežā.

Priekšgrupu priekšā paredzēti sekojošie sprosti:

— 1 Btr. sprosts Kps. priekšā;

— 2 mīnm. sprosts Markauki 5 priekšā.

Sprostuguns ilgums 2 minūtes; tiesības izsaukt priekšgrupu kom-ŗiem.

IV. Sakari.

1. Komp-ti:

Rotas — Prudu mežā pie stigu krustojuma, kas apmēram 250 m uz Z. R. no Prudu pmž. vns. 7;

Vada — pie Markauki 5, bet pēc atiešanas Prudu mežā, turpat kur rotas.

2. Signāli:

sprostuguns — sarkanas raķetes;

priekšgrupa atiet — zaļas raķetes;

kaujas rati — dūmu raķetes.

V. Aizmugure.

Rotas ievainoto savākšanās punkts Prudu pmž. vns. 6.

Rotas municijas izdalīšanas punkts pie rotas komp-ta .

Pēc šās pavēles došanas vada kom-ris to liek atkārtot, pēc kam turpina:

Pēc apmēram 10 minūtēm es iziešu no šejienes uz Markauki 2 un tālāk uz Kps.

Tagad pulkstens 08.58.

Grupām iziet uz savām vietām.

3. No plk. 09.10 līdz 10.00 vada komris apstaigā priekšgrupas un dod pavēles priekšgrupu pozicijas noorganizēšanai.

Pavēle priekšgrupu pozicijas noorganizēšanai.

Kopsavilkums.

Novērošanas un apšaudes sektori:

1. priekšgrupai — Ribčinskaja, Markauki 3;

2. priekšgrupai — Soboļi 2, Jaun-Domi 3;

3. priekšgrupai — Markauki 3, Druvas 10.

Apvidus sagatavošana: aizsardzībai no kaujas ratiem, priekšgrupām padziļināt vecos 1. rotas ierakumus, nostiprinot to sienas.

3. grupai nodibināt sakarus ar kaimiņu priekšgrupu pa kreisi, bet 1. priekšgrupai — pa labi.

Iztirzājums.

Priekšgrupas izliek nolūkā:

— segt galvenās aizstāvēšanās pozicijas noorganizēšanu;

— nodrošināt to no pārsteigumiem, ienaidnieka zemes izlūkošanas un kājnieku smago ieroču sekmīgas uguns;

— ar novērošanu un kauju izlūkot ienaidnieku.

No galvenās aizstāvēšanās pozicijas priekšgrupas pabalsta ar artileriju un kājnieku smagiem ieročiem.

Priekšgrupu attālums no G. K. L. atkarīgs no uzdevuma (pretošanās vai novērošanas), apvidus un uguns pabalsta iespējamībām. Ja šis attālums būs par mazu, tad priekšgrupas nesegs galveno aizstāvēšanās poziciju no ienaidnieka zemes izlūkošanas, kājnieku smago ieroču sekmīgas uguns un pārsteigumiem. Turpretim, ja šis attālums būs par lielu, tad priekšgrupas nevarēs pabalstīt ar uguni no galvenās aizstāvēšanās pozicijas un tās varēs tikt sakautas atsevišķi. Praksē attālums no G. K. L. līdz priekšgrupām parasti svārstās ap 500—800 m.

Priekšgrupām arvien jāmaskējas un jāierokas, piegriežot sevišķu vērību aizsardzībai pret kaujas ratiem.

Atkarībā no nolūka priekšgrupu uzdevums var būt:

— pretoties priekšgrupu pozicijā līdz noteiktam laikam (pretošanās uzdevums);

— novērot ienaidnieka darbību, bet ienaidniekam uzbrūkot par to ziņot un kavēt tā uzbrukumu (novērošanas uzdevums).

Kā noorganizējama priekšgrupu pozicija ar pretošanās uzdevumu, mēs jau apskatījām, iztirzājot 1. rotas darbību, kuŗas uzdevums bija līdz plk. 09.00 segt galvenās aizstāvēšanās pozicijas ieņemšanu un noorganizēšanu. Ja priekšgrupām dots pretošanās uzdevums, tad tām līdz noteiktam laikam pozicija jānotur, pie kam var būt pat vajadzīgs izdarīt prettriecienus vai pretuzbrukumus. Ja zem liela ienaidnieka pārspēka priekšgrupām ar pretošanās uzdevumu tomēr nāktos atkāpties, tad tās nedrīkst atiet aiz G. K. L. vienā paņēmienā, bet tām jāatiet soli pa solim, sīvi pretojoties katrā izdevīgā vietā. Turpretim gadījumos, kad mēs paši esam nolēmuši atiet (novērošanas uzdevums), atiešana soli pa solim nebūtu pareiza, jo līdz ar to mēs vilktu ienaidnieku sev līdz un traucētu uguni no galvenās aizstāvēšanās pozicijas.

Ja priekšgrupām dots tikai novērošanas uzdevums, tad priekšgrupu pozicija parasti sastāv vienīgi no novērošanas ešelona, kuŗu veido atsevišķi novērošanas posteņi, atsevišķas grupas vai nelielas kaujas grupas. Jāizliek tik daudz novērošanas posteņu, lai panāktu nepārtrauktu novērošanu un ienaidnieks nevarētu nepamanīts iziet caur priekšgrupu novērošanas līniju. Ja redzes sakarus starp atsevišķiem posteņiem nodibināt nevar, tad atstarpēs jānorīko patruļas, sevišķi naktī un miglā, kad bez tam var nākties pat palielināt novērošanas posteņu skaitu.

Priekšgrupām ar novērošanas uzdevumu, kā to norāda jau pats nosaukums — jānovēro. Šādos gadījumos priekšgrupām jāziņo par ienaidnieka uzbrukumu, jākavē tā pievirzīšanās ar uguni un pēc tam jāatiet aiz G. K. L. Šai atiešanai, kā to jau agrāk minējām, parasti būs jānotiek vienā paņēmienā. Ja novērošanas ešelons sastādās no atsevišķām grupām vai pat kaujas grupām, tad tām neskatoties uz novērošanas uzdevumu, ienaidnieka izlūku patruļas arvien jāatsit, bet atiet tās drīkst tikai lielāku ienaidnieka spēku uzbrukuma gadījumā.

Apskatījuši vispārīgos noteikumus par priekšgrupu darbību, pāriesim pie mūsu konkrētā piemēra iztirzāšanas.

Pēc rotas kom-ŗa pavēles saņemšanas vada komandieris izved savas grupas līdz punktam, kur labi pārredzams iecirknis un te dod mutvārdu pavēli. Lai grupu kom-ŗiem pavēle nebūtu jāatkārto saviem grupu kareivjiem, vada kom-ris pavēli grupu kom-ŗiem dod visiem kareivjiem dzirdot. Kur vien iespējams ieteicama šāda rīcība, jo tā palīdz ietaupīt laiku un pasargā no kļūdām, kas parasti iezogas pie pavēļu došanas tālāk. Vada kom-ŗa pavēle samērā gaŗa, jo laika tās atdošanai visumā pietiek. Steidzamos gadījumos pavēlei jābūt daudz īsākai. Tad pirmā kārtā jāpasaka tikai priekšgrupu atrašanās vietas, atiešanas virzieni un signāli, bet pārējo varēs pateikt vēlāk pie pirmās izdevības.

Ļoti svarīgi izvēlēties priekšgrupām pareizus atiešanas virzienus:

— lai priekšgrupas pie atiešanas netraucētu uguns darbību no galvenās aizstāvēšanās pozicijas;

— lai atiešanas virzieni būtu viegli iegaumējami un dabā atrodami un saskatāmi ne tikai pašām priekšgrupām, bet arī vienībām galvenā aizstāvēšanās pozicijā, kas nepieciešams netraucētai uguns vešanai;

— lai atiešanas virzienos atejošās priekšgrupas pēc iespējas būtu segtas ne tikai no ienaidnieka redzes, bet arī uguns.

Priekšgrupas atiešana dienā jāsedz ar uguni no galvenās aizstāvēšanās pozicijas, pie kam ložmetēji un patšautenes (klajeniska trajektorija) parasti sedz atejošo priekšgrupu sānus, bet artilerija un mīnumetēji (stāvas trajektorijas) — to fronti. Pie slikta apgaismojuma un kaujas dūmos, bieži grūti izšķirt savējos no ienaidnieka. Tādēļ, lai nesašautu savējos, atiešanu pabalstošiem ieročiem labi jāzina, bet atejošām priekšgrupām stingri jāievēro atiešanas virzieni, kuŗu tādēļ nedrīkstētu būt vairāk par 2—3 katrā rotas iecirknī, pie kam tiem visumā jābūt stateniskiem pret G. K. L.

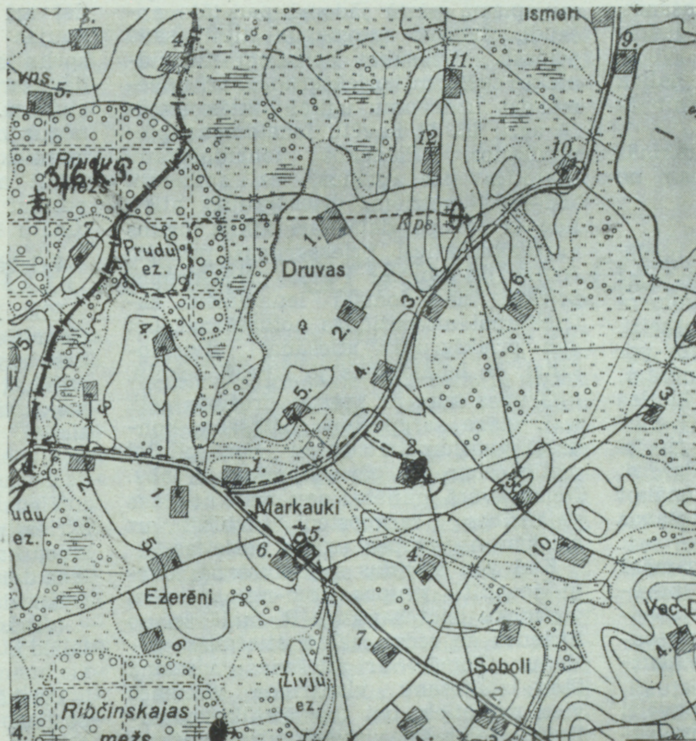
Apstaigājot priekšgrupas, vada kom-ris dod novērošanas un apšaudes sektorus. Šos sektorus varēja arī dot pēc kartes, bet ja laika pietiekoši, tad labāk tos norādīt tieši apvidū.

Kas attiecas uz apvidus sagatavošanas darbiem, tad izcilus vērība piegriežama aizsardzībai pret kaujas ratiem, lai ienaidnieka kaujas rati priekšgrupas nevarētu pārsteigt un iznīcināt ar savu uguni vai samalt ar saviem ķermeņiem. Aizsardzībai ļoti ieteicamas mūŗa ēkas un kaujas ratiem nepārvarami šķēršļi bet ja tādu nebūtu, tad jārok šauri un dziļi ierakumi, labi nostiprinot malas un sienas, kā arī tos rūpīgi maskējot.

3. priekšgrupas kom-ŗa darbība un pavēles.

1. Plk. 09.00, t. i. pēc pavēles saņemšanas no vada kom-ŗa pie Markauki 6, 2. grupas kom-ris ved savu patšautenes grupu kopā ar vienu prettanku šauteni uz Kps. Gājiena ceļš: no Markauki 6 uz Markauki 1 un tālāk pa lielceļu uz Kps. Gājiena ierinda — kolonna pa divi. Drošība — novērošana.

2. Plk. 09.20 grupa pienāk Kps. Grupas kom-ris pie 1. rotas III vada kom-ŗa informējas par stāvokli un starp citu dabon zināt, ka kaimiņu priekšgrupa pa kreisi atrodas pie Ismeri 7, bet grāvis, kas uz Z. no Ismeri 11 un 10, kaujas ratiem nav pārejams, pie kam tilti pie abiem minētiem punktiem izpostīti; grāvis, kas no Markauki 3 ietek Ismeru ezerā, kaujas ratiem pārejams ar grūtībām, pie kam tilts pie Ismeru ezera D. gala izpostīts.

3. rotas priekšgrupas.

Pēc šās informācijas saņemšanas, grupas kom-ris noved savus cilvēkus līdz Kps A. malai, kur tos ļoti īsi orientē apvidū pēc kam dod sekojošo mutvārdu pavēli:

Pavēle priekšgrupas pozicijas ieņemšanai.

I. Stāvoklis.

Mums visiem jau zināms.

II. Uzdevums.

1. Grupas:

Mūsu grupai ar piedalīto prettanku šauteni kā 3. priekšgrupai ar novērošanas uzdevumu uzdots ieņemt poziciju šai kapsētā.

Atiešanas virziens no Kps caur Druvas 1 uz Prudu ezera D. galu pēc kam sapulcēties pie rotas komp-ta.

2. Kaimiņi:

Kaimiņu priekšgrupas atradīsies: pa kreisi, t. i. uz Z. — pie Ismeri 7; pa labi, t. i. uz D. — pie Markauki 2.

III. Izpildīšana.

1. Spēku sadalījums:

Šauteņu strēlniekiem mana vietnieka dižkareivja A. vadībā uguns pozicija šās kapsētas A. malā;

patšautenes galvenā uguns pozicija kapsētas A. malā pie tā līkā koka, papildu pozicijas kapsētas ZR. malā un D. malā;

prettanku šautenei galvenā uguns pozicija kapsētas DA stūrī, bet papildu — DR stūrī;

grupas aizsega kapsētas kapličā.

Apšaudes un novērošanas sektors Markauki 3. Ismeru ezera D. R. stūris, Kps priekšā paredzēts 1 btr. sprosts.

2. Drošība:

Sargpostena atrašanās vieta — šauteņu strēlnieku uguns pozicijā kapsētas A malā; sargpostenim novērot stāvus; drīkst smēķēt; sevišķu vērību piegriezt kaimiņu priekšgrupai pie Izmēri 7 un krūmiem, kas starp Markauki 3 un Druvas 6.

Sargposteņa 1. maiņā kareivis A. un kareivis B.; priekšnieks kareivis A.

Pārējie kareivji grupas aizsegā pēc pozicijas noorganizēšanas drīkstēs atpūsties noņemot mugursomas.

3. Apvidus sagatavošana:

Aizsardzībai pret kaujas ratiem vecie 1. rotas ierakumi padziļinami šaušanai stāvus.

IV. Sakari.

1. Komp-ti:

rotas — Prudu mežā pie stigu krustojuma, kas apmēram 250 m uz Z. R. no Prudu pmž. vns. 7;

vada — Markauki 5, bet pēc priekšgrupu atiešanas turpat kur rotas.

2. Signāli:

sprostuguns — sarkanas raķetes;

priekšgrupa atiet — zaļas — raķetes;

kaujas rati — dūmu raķetes.

V. Aizmugure.

Rotas ievainoto savākšanās punkts Prudu pmž. vns. 6.

Rotas municijas izdalīšanas punkts pie rotas komp-ta.

Pēc šīs pavēles došanas grupas komandieris pavēl šauteņu strēlniekiem sava vietnieka vadībā sākt apvidus sagatavošanas darbus, bet pats tieši apvidū norāda uguns pozicijas patšautenei un prettanku šautenei, pavēlēdams arī sākt apvidus sagatavošanas darbus.

Pēc tam grupas kom-ris ierodas pie 1. rotas III vada kom-ŗa, ziņo par pozicijas ieņemšanu un pārņem no tā pārskata kartiņas ar izmērītiem attālumiem.

Kad apvidus sagatavošanas darbi ievadīti grupas kom-ris ar savu palīgu iziet kapsētas R. malā un izlūko grupas atiešanas virzienu, pēc kam pavēl savam palīgam 1 kareivja pavadībā, pirmkārt, izlūkot šo virzienu sīkāk un sagatavot laipas pāri grāvim starp Druvas 1 un Prudu mežs, kā arī pāri

purvainai upītei Prudu ezera D. galā un, otrkārt, sīkāki informēt mūsu vienības pie Prudu pmž. vns. 7 un Guduļi 5 par priekšgrupas atiešanu gar Prudu ezera D. galu.

3. Plk. 09.40 pie priekšgrupas ierodas vada kom-ris, kam grupas kom-ris ziņo par stāvokli un saņem no tā pavēli pozicijas organizēšanai.

4. Plk. 10.50 atgriežas grupas kom-ŗa vietnieks, dižkareivis A., un ziņo par grupas atiešanas virziena izlūkošanu un sagatavošanu.

Pēc tam viens kareivis tiek aizsūtīts uz kaimiņu priekšgrupu pie Ismeri 7, kur uzzina, ka minētai priekšgrupai novērošanas uzdevums un tā savu atiešanu ziņos ar zaļām raķetēm.

5. Plk. 11.00, pēc steidzamāko apvidus sagatavošanas darbu veikšanas, grupas kom-ris sapulcina savus ļaudis aizsegā un ļauj tiem atpūsties.

Drošībai kapsētas A. malā paliek sargpostenis, ko paredzēts mainīt ik stundas.

Grupas komandieris atpūtā mainās ar savu vietnieku, pie kam vienam no viņiem vienmēr jābūt nomodā.

Iztirzājums.

Plk. 09.20 grupas kom-ris nonāk Kps, pēc kam novietojis grupu aizsegā iet ievākt no III vada kom-ŗa informāciju par stāvokli. Ļoti pareizi, jo tādā ceļā ātri un bez grūtībām var iegūt vērtīgas ziņas, kā piemēram, ziņas par apvidu attiecībā uz kaujas ratu uzbrukuma iespējamībām.

Pirms dot pavēli, grupas kom-ris īsi orientē savus ļaudis apvidū. Pareizi, jo tas, ja vien laiks atļauj, nonākot jaunā vietā vai pirms pavēles došanas vienmēr jādara.

Pati grupas kom-ŗa pavēle samērā gaŗa un visumā ir vada kom-ŗa pavēles atkārtojums. Ja nav sevišķi jāsteidzas tad vienmēr labāk dot pilnu pavēli, līdz ar ko tāda atkārtošana neizbēgama.

Ja laika būtu mazāk, tad pavēlei būtu jābūt daudz īsākai, pie kam pirmā kārtā atkristu viss tas, ko grupas kaŗavīri dzirdējuši jau no vada kom-ŗa. Tomēr arī šai gadījumā paliktu viss pants «izpildīšana», kur iet runa par spēku sadalījumu, drošību un apvidus sagatavošanu.

Kā mēs redzam, šauteņu strēlniekiem tiek paredzēta tikai viena uguns pozicija šaušanai frontālā virzienā, bet patšautenei un prettanku šautenei tiek paredzētas vairākas uguns pozicijas, lai ar šiem ieročiem varētu manevrēt un izmantot tos tur, kur tas izrādītos par visnepieciešamāko. Bez tam minētiem ieročiem ieteicams ierādīt vairākas uguns pozicijas arī tādēļ, lai tie vajadzības gadījumā mainot pozicijas varētu izvairīties no ienaidnieka uguns.

Vēl pie uguns plāna būtu jāatgādina, ka ne tikai priekšgrupām ar pretošanās uzdevumu, bet vēl vairāk priekšgrupām ar novērošanas uzdevumu, pirmā kārtā jādomā par tālo apšaudi, bet ne sprostuguni tieši savā priekšā. Uzbrūkot lielākiem ienaidnieka spēkiem, priekšgrupas ar novērošanas uzdevumu uguni atklās samērā agri, lai tā kavētu ienaidnieka pievirzīšanos. Pienākot ienaidniekam, skatoties pēc apvidus, uz apmēram 200—400 metriem, priekšgrupas atiesīs, līdz ar ko pa daļai arī atkrīt uguns vajadzība tieši priekšgrupas priekšā. Artilerijas sprosts tieši priekšgrupas priekšā nav domāts ienaidnieka satriekšanai un pozicijas noturēšanai, bet gan priekšgrupas atiešanas atvieglošanai, ja ienaidnieks jo strauji sekotu.

Grupas kom-ŗa spertie drošības soļi, t. i. viena sargposteņa izlikšana, konkrētā gadījumā atzīstami par pilnīgi pietiekošiem, jo pārredzamība ir laba. Ņemot vērā minēto, nav arī nekādas vajadzības sargposteni izbīdīt uz priekšu no grupas uguns pozicijas.

Kad visi apvidus sagatavošanas darbi ievadīti, grupas kom-ris ar savu vietnieku iziet kapsētas R. malā un no turienes ar redzi izlūko atiešanas virzienu. Tomēr ar atiešanas virziena tādu izlūkošanu vispārīgos vilcienos vien nepietiek, bet tas jāizlūko pamatīgāk, izejot šai virzienā vismaz vienu reizi cauri. Bez tam galvenais nav virziena izlūkošana, bet sagatavošana, kuŗa šai konkrētā gadījumā izpaužas divu laipu ierīkošanā un vienību sikāka informēšana galvenā aizstāvēšanās pozicija tai vietā, kur priekšgrupa doma pariet G. K. L. Ja grupai dots novērošanas uzdevums, tad vienmēr jābūt gatavam plānam par atiešanu un atiešanas virzienam jābūt ne tikai izlūkotam, bet arī sagatavotam. Taisni te lai atceŗamies mūsu veco parunu: «Par vēlu suni barot, kad vilks jau aitās!»

Kad visi nepieciešamākie apvidus sagatavošanas darbi veikti, grupas kom-ris ļauj saviem ļaudīm aizsegā atpūsties. Ļoti pareizi, jo pēc nakts gājiena un apvidus sagatavošanas darbiem kareivji stipri noguruši, bet ienaidnieks var parādīties kuŗu katru brīdi. Nebūtu izdevīgi, ja kauju mums nāktos uzsākt nogurušiem. Tādēļ arī pie pirmās izdevības pirms kaujas jādod atpūta, izsīkušo fizisko spēku atjaunošanai. Tā paša iemesla deļ sargposteņa maiņa paredzēta ik stundas. Tomēr lai cik liels arī būtu nogurums, grupas kom-rim vai viņa vietniekam drošības labad vienmēr jābūt nomodā, lai pārraudzītu sargposteni un trauksmes gadījumā modinātu kareivjus.

Priekšgrupu darbība ienaidniekam uzbrūkot.

Plk. 11.20 visiem priekšgrupu kom-ŗiem tiek paziņots, ka mūsu jātnieki, kas atradās saskaros ar ienaidnieku, atgājuši aiz mūsu G. K. L., bet ienaidnieks tuvojas mūsu aizstāvēšanās pozicijai.

1. Uzdevums.

Stāvoklis:

Viens no sargposteņa kareivjiem atskrien pie 3. priekšgrupas kom-ŗa un ziņo, ka pie Jaun-Domi 4 redzami 5 ienaidnieka jātnieki.

Ko dara priekšgrupas kom-ris?

(Atrisini uzdevumu un tad tikai lasī tālāk!).

Izpildīšana:

Priekšgrupas kom-ris iziet pie sargposteņa kapsētas A. malā, lai personīgi ar tāļskatu pārliecinātos par ienaidnieka jātniekiem.

Grupas kom-ris redz, ka tiešām pie ceļa dakšas uz Z. no Jaun-Domi 4 stāv 5 ienaidnieka jātnieki.

Grupas kom-ris paliek pie sargposteņa, lai turpinātu novērošanu.

Iztirzājums:

Grupas kom-ris, iziedams no grupas aizsegas pie sargposteņa, rīkojas pareizi, jo pašam redzot ir vieglāk pieņemt pareizu lēmumu.

Grupas kom-ris nolemj palikt pie sargposteņa un turpināt novērošanu. Pareizi, jo atklāt uguni pa nelielām ienaidnieka patruļām uz apmēram 1000 metriem, nebūtu lietderīgi: — trāpīšanas varbūtība maza, bet līdz ar uguns atklāšanu mēs atklātu arī savu novietojumu, ko ienaidnieks tikai vēlas. Būtu bijis arī nepareizi tūlīt modināt visus grupas kareivjus, kas noguruši aizsegā atdusās. Pamodināt kareivjus un izvest tos uguns pozicijā gadījumā, ja ienaidnieks tuvotos, vienmēr vēl laika pietiks. Tādēļ nesacelt trauksmi par agru, jo ienaidnieka patruļa var arī tuvāk nemaz nenākt.

Slēdziens: — pa atsevišķiem ienaidnieka kareivjiem un nelielām patruļām neatklāt uguni uz lieliem attālumiem.

3. priekšgrupas kom-ris ar uguns brāzienu iznīcina ienaidnieka izlūku patruļu.

2. uzdevums.

Stāvoklis:

Grupas kom-ris redz, ka minētie 5 ienaidnieka jātnieki turpina ceļu no Jaun-Domi 4 uz Ismeri 10.

Ko dara grupas kom-ris?

Izpildīšana:

Grupas kom-ris vienu no sargposteņa kareivijem aizsūta uz grupas aizsegu, ar uzdevumu piecelt grupas kareivjus un nekavējoties vest tos uz uguns poziciju, kur tiem tiek pavēlēts sagatavoties uguns atklāšanai.

Iztirzājums:

Tagad, kur ienaidnieka jātnieki tuvojas zem 1000 metriem, grupai jābūt gatavībā tos pienācīgi saņemt, kādēļ arī grupas kaŗavīri tiek piecelti un izvesti uguns pozicijā.

3. uzdevums.

Stāvoklis:

Minētie 5 jātnieki iejāj Ismeri 10, no kurienes 2 ātri izjāj līdz uzkalniņam, kas ap 250 m uz Z. A. no kapsētas, kur dod zīmi pārējiem, bet paši ātri turpina jāt uz Ismeri 12. Pēc zīmes atlikušie 3 jātnieki lēnām jāj no Ismeri 10 uz Ismeri 12.

Ko dara grupas kom-ris?

Izpildīšana:

Grupas kom-ris pusbalsī dod sekojošo komandu:

«Visai grupai 3! Tieši pretim ienaidnieka jātnieki! Šauteņu strēlniekiem pa pirmiem diviem, bet patšautenei un patšautenes strēlniekiem pa sekojošiem 3! Uguni atklāt pēc mana svilpiena! Pozicijā!»

Kad visi kareivji ieņēmuši uguns poziciju un ieplecojuši, grupas kom-ris nogaida kamēr ienaidnieka izlūku patruļas kodols pārjāj uzkalniņu, kas ap 250 m uz Z. A. no kapsētas, pēc kam dod svilpienu uguns brāzienam. Katrs kareivis paspēj izšaut 2—3 reizes. Rezultāti: 2 ienaidnieka jātnieki nošauti, bet 3 saņemti gūstā, no kuŗiem 2 ievainoti.

Iztirzājums:

Nelielas ienaidnieka patruļas pielaižamas pēc iespējas tuvu un uguns atklājama tad, kad tās atrodas tādā vietā, kur nav aizsegu. Lai ienaidnieku pārsteigtu un neviens neaizbēgtu ar ziņojumu par priekšgrupas atrašanās vietu, nepieciešams, pirmkārt, uguns brāziens un, otrkārt, — uguns sadalīšana.

Bez tam jāpiezīmē, ka jātnieki jāšus pret kājniekiem, kas ierakušies, ir samērā bezspēcīgi. Tādēļ viena pati kājnieku grupa mierīgi var pielaist pat ļoti tuvu veselu jātnieku vadu, lai to ar uguni tad droši iznīcinātu. Grupas kom-ris priekšējos 2 jātniekus varēja mierīgi palaist gaŗām uz Ismeri 12, jo tie grupu apdraudēt un arī aizbēgt nekur nevar, jo visur apkārt tiem atrodas mūsu vienības (no R. mūsu G. K. L., no Z. priekšgrupa pie Ismeri 7, bet no D. A. 3. priekšgrupa kapsētā).

Idejas un fakti ārvalstu aizsardzībā

Spānija vācu militārās periodikas vērtējumā. Vācu militārā periodika sniedz dažus skaitliskus datus par Spānijas pašreizējo stāvokli. Abām kaŗojošām pusēm esot 800.000 (apaļos skaitļos) kaŗotāju, starp kuŗiem apm. 150.000 brīvprātīgo ārzemnieku. Kaujas frontes gaŗumu vērtē uz 1.200 km. Zaudējumi abās pusēs sasniedzot 700 tūkst. (apaļos skaitļos) vīru, no kuŗiem ap 200.000 kritušu. Kaŗa vajadzībām pašreiz jau izdoti 23 miljardi pezetu. No Spānijas 47 provincēm — 27 atrodas ģen. Franko pārvaldībā; 10 provinču piederība pagaidām nenoteikta un 10 provincēs vēl valda republikāņi. Visas aizjūŗas provinces, izņemot Minorkas salu, pārvalda nacionālisti. No iedzīvotājiem 57% dzīvo nacionālistiem pakļautās provincēs. Ģen. Franko pārvaldībā atrodoties 85% no Spānijas visām zemes bagātībām. (M. W. 1938.—32.).

Ko vāci secina no tanku un prettanku ieroču darbības spāņu pilsoņu kaŗā. Kāds autors no cīņām Spānijā mēģinājis noskaidrot, vai pārsvars saskatāms tanka, vai prettanka ieroču pusē. Abiem pretiniekiem Spānijā, kā to jau vairākkārtēji vēstījusi prese, ir moderni tanki un prettanktu ieroči. Tankus pēc pasaules kaŗa uzskatīja kā izšķiŗošo ieroci, bet spāņu cīņās tas vēl līdz šim izšķiŗošus panākumus nav uzrādījis ne vienā, nedz arī otrā pusē, kādēļ jau pacēlušās balsis, ka prettanku ieroči esot pārsvarā pār tankiem. Sarkano puses tanki apbruņojuma ziņā esot spēcīgāki par nacionālistu. Sākumā, kamēr vēl nebijis iestājies poziciju kaŗš, tanki sevi pilnīgi attaisnojuši, bet tajā laikā tanku kā vienā, tā arī otrā pusē bijis visai maz. Poziciju kaŗam iestājoties, tanki arī tomēr vēl pierādījuši savas spējas frontes pārrāvumos, bet gan tikai pie noteikuma, ka artilerija tos pabalsta un kājnieki seko. Pretējā gadījumā rezultāti vienmēr izrādījušies negātīvi. Tanku apkaŗošanas paņēmieni šajās cīņās pielietoti visdažādākie (bruņsitēju lodes, prettanku artilerija, tanku lielgabalu uguns, degošas benzīna pudeles, tanku slazdi u. t. t.). Varot tomēr nākt pie slēdziena, ka zaudējumi, kuŗi cēlušies no prettanku lielgabaliem, esot samērā niecīgi. Tanku mīnas Spānijā izmantojot reti, bet tankiem lielus zaudējumus tomēr nodarot rokas granātu saišķi. Varot spriest, ka tanki cietuši vislielākos zaudējumus tad, kad kājnieki viņiem uzbrukumā nav sekojuši. Tas it kā arī novedis pie tā, ka sarkano pusē tankus vienkārši sākuši izmantot kājnieku lielgabalu un prettanku ieroču lomā: sarkanie nostādot savus tankus cieši aiz G. K. L., sadalīdami tos gar fronti. Ar to esot panākts tas, ka nacionālistu tanki, kuŗi nav apbruņoti ar prettanku lielgabaliem, uzbrukumos ciešot neveiksmes. Arī uzbrucēja kājnieki tamdēļ uz priekšu netiekot. Uzbrukums tādos apstākļos solot panākumus vienīgi tad, ja uzbrucēja prettanku ieroči spējīgi sekot un savlaicīgi gatavi uguns atklāšanai. Uzskats, kas sāk izplatīties, ka tanku masas nākotnē nespēs gūt panākumus, tomēr esot maldīgs. Vismaz no spāņu cīņām to nevarot secināt, jo tur vispār tanku masas nav pielietotas. Spāņu cīņas tomēr apstiprinot vienu, ka pie pilnīga pārsteiguma tanku panākumi var būt nodrošināti. Tanku izmantošanas paņēmieni Spānijā daudzējādā ziņā esot analogi tiem, kādi pielietoti pasaules kaŗā: šinī virzienā nekāds krass lūzums neesot novērojams. Apgalvojums, ka prettanku aizsardzība jau guvusi pilnīgu pārsvaru pār tankiem, tomēr vēl esot pāragrs. (M. W. 1938. — 33.).

Gaisa policija. Franču mil. prese zina vēstīt, ka Pad. Krievijā tiekot formēti jauni policijas pulki, kuŗu speciāls uzdevums būšot robežu aizsardzība gaisā. Šos pulkus novietošot gaŗ Krievijas R. robežu. Pašreiz nolemts formēt 3 tādus pulkus. Katra pulka sastāvā ietilpšot 3000 vīri un 60 lidmašīnas. Krievijā pēdējā laikā radušās aizdomas, ka kaimiņu valstu lidmašīnas pārlidojot robežu un iespiežoties Pad. Krievijas territorijā. Gaisa policijas uzdevums tad nu arī būšot nelaist pāri robežai nevienu svešu lidmašīnu; pretējā gadījumā — piespiest to nosēsties, pielietojot pat ieročus, ja tas izrādītos nepieciešams. Līdz ar to nodots pasūtījums uz 500 vieglām novērošanas un 500 smagām kaujas lidmašīnām. Tādā kārtā robežu novērošana un aizsardzība ievērojamā mērā pastiprināšoties. Bez tam pierobežas joslas iedzīvotājiem nolemts izsniegt gāzmaskas. Šīm vajadzībām jau it kā esot pasūtīti 25.000.000 gāzmasku. (La Fr. mil. 19. II 38.).

Kā krievi pastiprina savus gaisa spēkus Tālos Austrumos. Vācu mil. periodika atzīmē, ka pēc japāņu preses ziņām krievi turpinot pastiprināt savus gaisa spēkus Tālos Austrumos. Krievu valdība piegriežot sevišķu vērību Ārējai Mongolijai. 1937. g. tur jau bijis izveidots 61 aerodroms. 1933. g. mongoļu gaisa spēkos skaitījušās tikko 100 lidmašīnas, bet pašreiz to skaits jau sasniedzot 450. Ārējās Mongolijas galvenais aerodroms no Ulaū-Batoras pārcelts uz Kiachtu. Arī Vladivostokas gaisa spēkus turpinot pastiprināt: pēdējā laikā tur pienācis transports ar 56 bumbvežiem un pašreiz cietokšņa aviācijas sastāvu jau vērtē uz 200 lidmašīnām. Prese gan vēstījusi, ka krieviem Tālos Austrumos esot 2000—2500 lidmašīnas, bet tādu skaitu tomēr uzskata kā pārspīlētu: pēc japāņu ziņām, tur varot būt 1100—1200 lidmašīnas un ne vairāk. Pēdējā laikā krievi pastiprinot savu aviāciju galvenā kārtā Mongolijā. (D. W. 1938. — 7.). Ams.

LITERĀRĀ DAĻA

Viktors Eglītis

Dzimtenei

Ai, Madona, sensenā latvju zeme,
Priekš gadu tūkstošiem jau apdzīvota!
Tu mūsu augumus un dvēs'les dzemi
Uz sūro darbu, skaistām dziesmām rotā.
Šie kalnāji, ar balto ceļu lokiem
Starp akmens krašņatām; šīs dziļās lejas,
Ar zvirgzdu straujupēm zem kupliem kokiem,
Kur mazgājoties sārtas meičas smejas.
Šīs sētas, pilnas ozoliem un ošiem,
Ap istabpriekšām, lieveņotām klētīm
Un staļļiem slēdzamiem, starp dārziem košiem,
Kur puiši zirgus dīda vārdiem svētiem;
Un tad šie tīrumi aiz rijām kalnā,
Kur senču kapenēs vēl uzaŗ kaulus
Un ieročus un sudrabu, kā salnā,
Kas oļos baltojas priekš rīta saules;
Ai, kas še noslēpumu, pasaku un teiku,
Ko mātes meitām, tēvi dēliem vēsta,
Vai godos, aluskausiem dzeŗot sveikas,
Ap galdiem sēdušies, lai līksmi ēstu!
Šie dzīŗotāji pilni senču gara
Un tēvu gudrībām, to siržu liesmām;
Tos allaž sagrābj kāda dievu vara,
Ko remdēt var caur dejām vien un dziesmām,
Līdz acīm zilajām kā zvaigznes spožas,
Lūk, nobirst asaras aiz senču mīlas,
Vai pašu īsās dzīves, joņojošas.
Ar steigu nebūtnē — aiz nāves bīlas.
Ai, prātnieki, jūs domājošie vairāk,
Kā vien kur Latvijā! Šī zeme veca,
Un vīriem gars še deg par visu vairāk,
Kas sēdušies ap galdiem plec' pie pleca.
Tu, skaistā dzimtene, es mīlu tevi;
Kā māte man tu pilna skumju, prieka
Un sirsnības, ko riekšavām man devi,
Lai dziesmās šķiežu, visos darbos lieku.
Tev uzticīgs es savu mūžu bijis,
Gan tumsu izbrizdams, gan nākdams gaismā;
Vai saule skārusi, vai lietus lijis,
Tev debess košā vaŗavīkšņu laismā.
Mūs madoniešus saista kāda vara,
No senčiem nākdama: mēs pazīstamies
No acu liesmām, straujās sirds un kaŗa
Par dzīves košumu, kaut zobodamies.
Vienalga, godībās, vai Jāņu dienās,
Vai tautas sapulcēs, vai dziesmu koŗos,
Zem debess klajumā, vai četrās sienās,
Mums salda dūkoņa kā bitēm darēs.

Augusts Smagars

Nakts Aglonas katedrālē

Mūžības skaņās ieskanas zvani,
baltie krusti mirgo kā zelts;
no Aglonas baznīcas tumšajām velvēm
atmodas vārds tiek pasaulē celts!
Nodreb baznīcai granīta mūŗi
un Cīriša ezerā tagadne grimst:
no mūžības putekļiem, gruvešu kaudzēm,
no laikmetu trūdiem še senlaiki dzimst . . .
Atsprākst ar troksni nu zārkiem vāki
un zvani sāk atmodu Latgalei paust:
no Rēzeknes, Ludzas šurp latgaļi steidzas,
bet zvani tik runā: — Gana ir snausts! —
Baznīcā saplūst Latgale senā,
Māŗas atmodu svinēt tā grib;
tā pateicas Dievam par dāvanu svētu, —
par latvju nākotni zobeni zib. . .
Svin Māŗa gaišus atmodas svētkus —
veļu naktī ir ausis tai rīts;
šalc priekā zilās ezeru dzelmes,
kur nogrimis baigās pagātnes spīts.
Aglona mostas nu jaunai dzīvei
un svešnieku garam ciet durvis jau veŗ;
no mitrajām velvēm jau virsaiši ceļas
un sentēvu šķēpus rokās tie tveŗ!
Pie Māŗas viesos trauc pārējās māsas,
tām sakāms Māŗai kāds vēlējums kvēls: —
Par tautu, valsti un zemi šo svēto,
lai mirtu ik brīdī tavs mīļotais dēls! —
Varenās skaņās Aglonas zvani
atmodas teiku paaudzēm teiks;
un novembŗa naktīs veļu pulki,
Māŗas atmodu svinēt šurp steigs!

Edvarts Tūters

Gavēņa laikā

Saulei acīs tāds prieks;
Lazdām jau pumpuri raisās.
Paies gavēnis, sniegs;
Rīts atnāks gaišāks un skaistāks
Jautri burzguļos strauts.
Cīrulis sveicinās mani,
Un ikvienam būs ļauts —
Klausīties Lieldienu zvanos.
Slavēts gavēņa laiks,
Sirds atplaukst līdzi nu dabai . . .
Sevim solies tu dairs:
Daiļāki dzīvot un labāk!

Roberts Biernis

Cīņa par nāvi

Gaiss saplīsa kā stikls, sviests pret ielas akmeņiem, un šāvienu sprakstoņa griezīgi sīca ausīs.

Cilvēks, kas tikko gribējis pārskriet no viena krūmu pudura otrā, pasvieda šauteni sānis un rokām tverdams gaisu, atmuguriski atkrita meža pļavas mīkstajā zālē. Bet šāvieni, kas skanēja tam priekšā un no sāniem, kļuva vēl arvien biežāki, un lodes spindzot plosīja krūmu zarus, zāli un sūnas. Likās, ka neredzami krusas graudi kapātu saules tveices pielijušo mežmalu un ziedošo pļavu tās priekšā.

Netālu no pakritušā kareivja citā krūmā, pie zemes pieplacis, gulēja vēl otrs cilvēks. Arī tam bija šautene, ko tas bija rūpīgi pavilcis zem sevis, dubļu un zemes notašķīta patronsoma plecā, bet galvā pelēka, apaļa cepure ar spožu saulīti priekšā.

Pavirši skatoties, neviens uz reiz nepateiktu, ka krūmā guļ dzīvs cilvēks. Viņš bija ar zemi kā saaudzis, un krūma zari un zāle to nomaskēja.

Gulētājs, kas krūmā bija novietojies jau pirms apšaudīšanās sākuma, redzēja visu, kas ap viņu notika: vispirms viņš ieraudzīja pie tuvējās mājas dārza žoga ienaidnieka novērotāju, par ko tūlīt ar norunātu zīmi paziņoja izlūku patruļas priekšniekam. To pašu zīmi viņš rādīja arī savam otram biedram, bet tas, būdams karotāju rindās tikai pirmo nedēļu, vēl nebija pieradis vajadzīgajai uzmanībai: neatskatījās un laidās pāri uz nākošo krūmu. Tas bija liktenīgi: tai pašā mirklī tuvējās mājās sāka tarkšķēt ložmetējs, un pirmais patruļnieks, lodes ķerts, saļima.

To visu viņš redzēja un zināja, ka še labot vairs nevar nekā. Nepiedzīvojuša kareivja neuzmanības dēļ izlūku patruļai ar zaudējumiem bija jāatgriežas, uzdevumu neizpildījušai.

Bet kareivis saprata arī savu stāvokli. Viņu glābt varēja tikai laimīgs gadījums, ja pa ienaidnieka uguns laiku izdotos no krūma tikt atpakaļ pie savas grupas. — It kā izsmiedamas viņa domas, tai pašā brīdī krūmā sāka lodāt lodes, lauzdamas sausos zarus, kapādamas melno zemi un plēsdamas jauno kārklu mizas. Bet tas uz paslēpušos kareivi neatstāja ne mazākā iespaida. Kā odze viņš bija ievilcies bedrē, ko droši vien, savā laikā bija iegulējis kāds prāvāks akmens, un gaidīja, lai ložu kūlis pārvietojas uz kādu citu krūmu. Viņš zināja ļoti labi, ka ienaidnieks nejaušas sastapšanās vai izlūku atklāšanas gadījumā mēdza «izsvilināt» katru vietiņu.

Pirmais patruļnieks, lodes ķerts, saļima.

Tikko viņa slēptuvē beidzās ložu čakstēšana, kā kaķis viņš bez trokšņa sāka slīdēt projām. Bet nekur netika... Bezgalīgās dusmās pārvērstu seju, viņš, zobus sakodis, iešņācās: «Ak, jūs nolādētie velni!» un elsodams ievēlās krūma bedrē atpakaļ.

— Viņš bija ievainots.

Nedomādams par briesmām, kādās atradās, viņš ātri izņēma nazi, pārgrieza zābaka stulmu un bikses līdz celim, atlocīja to visu atpakaļ un, ieraudzījis ievainojumu, izmisumā ievaidējās: kājas celis bija nomaldījušās lodes izārdīts... Asinis — gaišas un siltas plūda no brūces un, kā bēgot no savas līdzšinējās atrašanās vietas, steidzīgi tecēja gar stilbu zemē.

Ātri aptvēris lietas nopietnību, kā jau vecs kauju vilks — daudz redzējis un piedzīvojis — kareivis noņēma savu brezenta patronsomu, izbēra patronas sev līdzās zemē kaudzītē, bet ar somu stingri nosēja cisku virspus ceļa.

Beidzis apsiet, viņš acumirkli it kā sastinga, kaut ko sevī pārdomādams. Lēmums par turmāko rīcību bija ātrs: viņš strauji ievirzījās bedres dibenā, pieplaka zemei un sāka apkraut sevi satrūdējušām lapām, sausajiem krūma zariem un zāli. Beidzot vēl paņēma sauju melnās trūdu zemes un nozieda arī seju. Apbērušos gružiem, zāli, zariem, te viņu pat vanaga acs nesaskatītu. Brītiņu tā viņš gulēja, gar pussatrūdējušu alkšņa celmu vērodams slīpo nogāzi un mājas, no kurām vācieši atklāja uguni. Vēl vienmēr tie šāva — gan ne vairs bieži, bet šad tad vēl pa lodei iespindza arī viņa kārklu krūmā.

Šaušana izbeidzās tikpat pēkšņi, kā bija sākusies. Gulētājs pieplaka zemei vēl tuvāk. Likās, viņš kaut ko gaidīja. Un nebija arī maldījies: no mājām

iznāca četri bruņoti vīri un devās pie kritušā. Izvandīja tā kabatas, somu, atrāva vaļā pat izbālējušo blūzi, kādas daudzi karotāji valkāja vēl no krievu armijas laikiem, ieskatījās, iztaustījās, bet nekā neatraduši, devās tālāk gar mežmalu meklēt varbūtējus citus upurus.

Pagājuši gabaliņu mežā, vācieši griezās atpakaļ un sāka pārmeklēt mežmalas pļaviņas krūmājus.

Ievainotajam pēkšņi no uztraukuma kļuva silti. Viņš juta, ka meklētāji nāk uz viņa slēptuvi. Jā, tiešām, no aizmugures viņam tuvojās soļi un balsis. Gulētājs sastinga — pat neelpoja. Viss viņš bija koncentrējies tikai dzirdei, un rokas krampjaini žņaudza šauteni: ja nu viņu ierauga, tad mirs ar', bet pēc iespējas par dārgāku samaksu. — Nupat viņi būs klāt! Jau balsis tepat pie paša krūma, tad — soļi dun blakus un pēc sekundes gulētājs skatās jau savu vajātāju mugurās: tie, nekā neieguvuši, pusbalsī sarunādamies, atgriezās savā slēptuvē.

Bezgala viegla sirds kļuva ievainotajam kareivim. Nu taču viņš, krēslai iestājoties, varēs kaut kā nokļūt pie savējiem. Droši vien, izlūku patruļas dalībnieki atgriezīsies, lai uzmeklētu savus pazudušos biedrus, vienalga — dzīvus vai mirušus. Cik reiz viņš pats Tīrelī un Ložmetēju kalnā pēc līdzīgām sadursmēm nebija riskējis krist ienaidnieka rokās, lai tikai glābtu ievainotos kauju biedrus. Tamdēļ viņš jūtās drošs, ka šoreiz nāks arī viņus meklēt.

— Tā, nu varu šai krūmā ierīkoties drusku ērtāk; friči jau otrreiz nenāks — viņš nodomāja un nokratījis daļu liekā maskējuma, apskatīja sašauto celi. Bet tūlīt arī novērsās, un sāpīgas grimases iezīmējās bāli dzeltenīgajā sējā. Redzot ievainojumu, domas, saraustītas kā baigi murgi, ielīda viņa smadzenēs un palika — kaut tikai... kaut tikai nebūtu šeit pat jānomirst... Nespēka vai vājuma viņš gan vēl nemaz nejuta, bet tikko pameta skatu uz asiņaino celi, kas bija pietūcis un pieņēmis dzelteni zilganu krāsu, tā kaut kas tāds baigs un šausminošs šaudījās galvā. Kā uz ekrāna tur pavīdēja neskaitāmi gadījumi Pasaules kara laikā, kad bieži vien samērā neliels ievainojums, novēlotas vai sliktas pārsiešanas gadījumā, radīja asiņu noplūdumu un beidzās ar nāvi.

Viņš pamanīja, ka no briesmīgās brūces vēl arvien lēnām sūcas asinis. — Jāpārsien — mēchaniski nodomāja — bet ar ko? — Acis meklēdamas klīda apkārt, bet nekā piemērota neatrada. Brītiņu padomājis, paņēma atkal nazi un nogrieza sašautās kājas virs un apakšbikšu galus līdz pus ciskai un, piecēlies pussēdus, sagatavoja pārsējus.

Apņēma balto linu bikšu galu ap brūci. Tas uzreiz piesūcās asinīm. — Par plānu — nodomāja un tai pašā brīdī ņēma cepuri no galvas, ar nazi sagraizīja, izlīdzināja, apņēma to pašu linu drānu un cieši piespieda ievainojumam. To visu notina ar atgriezto virsbikšu gabalu un beidzot nosēja ar autu, ko noņēma ievainotai kājai. Tad lēnām viņš atraisīja vaļā pirmo pārsēju — patronsomu.

Līdz ar tās noņemšanu dedzinātājas sāpes pārņēma visu ievainojumu. Likās, ka katrs sirds pukstiens ar lielu spēku dzītu kādu verdošu šķidrumu ievainojumā. No uztraukuma un niknuma līdz šim nekādas sāpes viņš nebija sajutis, bet tagad ar mokām tikko varēja apspiest vaidus. Sakodis zobus un no sāpēm viss drebēdams, viņš nosēja celi virs brūces no jauna. Auksti sviedri pārklāja pieri. Mute bija kļuvusi sausa. Atcerējās, ka līdz ir ūdens pudele. Atāķēja to no uzkabes un ar badu iedzēra sasilušo ūdeni. Kļuva drusku vieglāk. Dedzinātājas sāpes mazliet norima. Uznāca tāds dīvains nogurums, un novietojis sašauto kāju paciļus pret iedobuma malu, viņš aizvēra acis un iegrima murgpilnā snaudā.

Viņš redzēja sevi kā septiņpadsmit gadu vecu jaunekli — zēnu, strādājam pie saimnieka. Burtnieku ezera krastos viņš ara, ecēja, pļāva. Kāds bezgalīgs prieks bija strādāt sev un savai vecmāmiņai! Tēva un mātes viņš neatcerējās. Tie bija nomiruši viņam vēl autiņos esot. Vecmāmiņa bija viņu izauklējusi un uzaudzinājusi.

Sākās karš. Avīzes vēstīja gan labas, gan sliktas ziņas. Pēdējās tomēr bija pārsvarā. Viņš dega nepacietībā piedalīties karā pret uzmācīgo ienaidnieku. Tās bija kvēlas, aizrautīgas jūtas, liesmainākie, skaistākie sapņi — cīnīties par dzimteni! Ne jau par «lielo dzimteni» — Krieviju, bet par «mūsu mazo, krāšņo zemīti», ko bieži vien ar bezgala siltu sirsnību pieminēja vēstures stundās sirmais draudzes skolotājs.

Kā pēkšņs vēja brāziens pāršalca apkārtni ziņas, ka tiek dibināti latviešu strēlnieku bataljoni. It kā uguns ielīja līdz ar šiem vārdiem sirdī. Nekur vairs nevarēja norimt. Gribējās būt starp tiem, kas starojošām acīm, augstu celtām galvām maršēja apmācību laukumos, lai visā drīzumā dotos uz muklājos iegrimušiem ierakumiem, pretī ienaidniekam, pretī cīņai par dzimteni.

O! Būt par strēlnieku, — kas gan lai būtu vēl vilinošāks? Ikviens šo vārdu izrunāja ar sajūsmu. Tas bija kaut kas lielisks. Mums latviešiem pašiem savs karaspēks! Savi varoņi, kas padzīs vāciešus no Zemgales auglīgajiem klajumiem. Atbrīvos zemi tiem bēgļu tūkstošiem, kas tagad nīka starp svešiem cilvēkiem visā plašajā Krievijā. Un tie būs mūsu pašu zēni, kas atbrīvos zemi. — Mātes lepni stāstīja savām draudzenēm, ka dēli esot strēlnieki, zeltmatainas latvju meitenes sačukstējās un klusi pieminēja savus strēlniekos aizgājušos draugus, bet mājās palikušie zēni varēja krūtis izgāst un lepni pateikt: «Mans lielais brālis nu jau pāris nedēļas streļķos...!»

Kā gan lai šādā sabiezinātā gaisā var mierīgi elpot?

Pateica savas ilgas vecmāmiņai. Rasa nobira pār viņas grumbotajiem vaigiem, bet — atrunāt nemēģināja. To pašu pateica saimniekam. Tas galvu vien pagrozīja un noteica: «Varēji jau gan vēl drusku pagaidīt. Varbūt drīz būsi vairāk vajadzīgs kā tagad.» Šādi vārdi — par vajadzīgumu vai nevajadzīgumu nākotnē — nebija nekas. Tie neapmierināja. Doma, kļūt par strēlnieku, nedeva miera ne dienās, ne naktīs. Nebaidīja atvaļinājumos pārnākušo karavīru stāsti par drausmīgām kaujām, par kritušo tūkstošiem, par ievainotiem un sakropļotiem. Tās izlikās kaut kādas izdomātas valodas, lai palielītos, lai parādītos kā varonis, kas daudz ko var izturēt.

Neatlaidība ņēma virsroku, un beidzot saimnieks apsolīja aizvest uz Valmieru pierakstīt...

Tā viņš kļuva par strēlnieku.

Spēcīgais ķermenis kaŗa grūtības nemaz nejuta. Drīz visi priekšnieki uz viņu raudzījās ar lielu paļāvību un uzticību. Kur bija jāveic bīstamāki, grūtāki uzdevumi — visur viņš bija pirmais.

«Tu jau esi dzimis kaŗa vīrs!» biedri par viņu priecājās. Ziemsvētku kaujas bija pirmās īstās uguns kristības. Dabūja pirmo Jura krustu, drīz vien arī otru. Tīreļpurvu, Ložmetējkalnu, Nāves salu izstaigāja smiedamies. Iegūtās uzvaras galu galā tomēr «vainagojās» ar atkāpšanos. Bija vien jālaiž naglotos zābakos autām kājām sabradāt krāšņo dzimteni...

Kaut kas iekšā kvēloja un rūga bez mitēšanās.

Pēc juku un maldu laikiem bija pienācis brīdis, kad kā «zaļais» bija iestājies Ziemeļu armijā. Nu varēja iet un cīnīties par «Mazās zemītes» atsvabināšanu no svešo izmantotāju jūga. Ar savu neškiŗamo draugu — pirmajās kaŗa dienās saņemto šauteni — viņš atkal gāja kaŗotāju rindās. Bez atpūtas un tomēr arī bez noguruma, ar savādu, neizprotamu kvēli sirdī viņš bija visur, kur vajadzēja droša, veikla karavīra...

Savāds, ļoti pazīstams troksnis pārtrauca snaudu. Viņš atvēra acis un nesaprašanā raudzījās apkārt. Gribēja celties, bet, sāpīgi ievaidēdamies, atslīga atpakaļ. — Esmu taču ievainots — nodomāja — diezin, vai smagi vai viegli? Bet sāp gan, kad kustas. —

Atskanēja tāli reti šāvieni. — Kas tas? Kauja? — Pacēla galvu un sāka vērot apkārtni. Acīs pazibēja savādas liesmiņas. — Kauja! Jā, nudien kauja! Bet — tie jau vācieši — un roka sāka taustīt pēc šautenes. — Tālu, drusku par tālu. Hm! Pieci simti asu. Jā, par versti tuvāk nebūs...

No tuvējās mājas, gar žogu slāpstīdamies, izskrēja kareivji. Daži kaut ko nesa. Paskrējuši nogāzē līdz ceļa grāvim, nometās zemē un sāka rīkoties ap nesamo.

— Hā! Ložmetējs! Vācieši uzbrūk! Un šie te dos sānuguns pabalstu... Nu, «sirdsdraugi», redzēsim, cik ilgi jūs šausit! —

Paņēma šauteni un novietoja pret vācu ložmetēju. Lēni un mierīgi attaisīja aizslēgu. — Pielādēta. — Pievēris mazliet kreiso aci, pameta skatu uz mērķi un novērtēja attālumu. Nesteigdamies pie tā nostādīju mērķekli. Ievilka šauteni plecā un tēmēja.

Ložmetējs sāka šaut. Īsas šāvienu kārtas sekoja steigā cita citai.

— Nu ir īstais laiks.

Troksnī viņi nedzirdēs manus šāvienus.

Novilka mēlīti. Neliels, ass troksnis saplaka turpat krūmā, bet no ložmetēja apkalpes viens ievēlās grāvī. Otrs pamāja ar roku kaut kam uz aizmuguri. Piesteidzās cits kareivis un sāka atkal šaut. Kārklu krūmā atskanēja otrs šāviens, un atkal viens ložmetējnieks atkrita atpakaļ. Šāvējs krūmā kļuva līksms.

— Nu tikai redzēsim, kuŗš kuŗu veiks! —

Ne velti jau krievu armijā viņu sauca par «Alpu strēlnieku», kas pusverstes attālumā galvai gaŗām nešāva.

Gabaliņu no ložmetēja kāds kaŗavīrs, aizgulies aiz akmens, rādīja kaut ko ar roku uz priekšu.

— Tas, droši vien, ložmetēja priekšnieks — nodomāja ievainotais un atkal pielādēja.

— ... Izvest no ierindas vadību! Labāk «nocelt» vienu priekšnieku nekā grupu kareivju — ienāca prātā kādreizējā Nāves salā kritušā vada komandieŗa vārdi.

Ātri nomērķēja un izšāva. Vīrs pie akmens sarāvās, bet palika turpat. Tikai nekustējās un ar rokām arī vairs nerādīja.

— Tagad jārauga «saurbt» pati mašīna — domāja ievainotais, rūpīgi tēmēdams apmēram tur, kur vajadzētu būt ložmetēja kārbai. Tiklīdz atskanēja ložmetēja tarkšķēšana, izšāva atkal.

Šīs nedaudzās lodes ienesa apjukumu vācu ložmetējniekos. Tie skraidīja, krita zemē, meklēja aizsegu no priekšā esošā pretinieka, bet nekas nelīdzēja: vēl divi palika guļot. Pārējie aizmuka atpakaļ, atstādami savu ložmetēju ceļmalā.

No aizmugures iznesa uz priekšu otru ložmetēju. Līdz šim mājas to bija slēpušas ievainotā skatam. Nu viņš to redzēja. Bija tālu. Gandrīz vai veselu kilometru. Ievainotais tomēr šāva. Un — ne vairs visiem šīs grupas uzbrucējiem pozicija bija jāmeklē.

Izbeidzās patronas. Nu bija pavisam slikti!

— Kaut viena vēl būtu palikusi, ja gadījumā...

Baigas domas iekrita prātā, un līdz ar domām salti drebuļi izlīda no kāju pirkstgaliem, aizburbuļoja caur visu ķermeni un palika pakausī. Vēl pa-

Pēc sekundes gulētājs skatās jau savu vajātāju mugurās.

raudzījās skumju skatu uz kaujas vietas pusi. Šāvienu troksnis vēlās arvien tālāk.

— Mūsējie laikam atkāpjas — viņš sevī nomurmināja un, zobus sakodis, ievilkās dobumā.

— Kaut tikai nebūtu jāmirst! — Bet salti drebuļi kratīja locekļus. Sala, briesmīgi sala un redzēt arī vairs nekā nevarēja. Acīm priekšā krita spožas dzirkstis un kā ugunīgi ziedi lidoja, lidoja, lidoja...

— Laikam esmu ilgi gulējis — nodomāja ievainotais, pamozdamies no sāpīgas pieskaršanās ievainojumam. Atvēra acis un ilgi kā nesaprašanā vērās visapkārt. Bet nevarēja nekā noteikta ieraudzīt. Visapkārt bija tumšs — bieza krēsla, kā jau vasaras naktīs. Pie viņa kāds bija, rīkojās ap ievainojumu — to noteikti sajuta, bet acis, tumsā vēl neieskatījušās, uztvēŗa tikai kādu dīvainu ēnu tai vietā, kur bija jābūt cilvēkam.

— Savējais vai ienaidnieks...? Pēkšņi radās doma smadzenēs. Acis iepletās plati kā ārprātā un stīvi raudzījās uz cilvēku, kas, ceļos nometies un viņam muguru pagriezis, pūlējās tumsā attaisīt viņa primitīvos pārsējus. Sānos tumšajam siluetam saskatīja gaišāku plankumu, uz kuŗa veidojās tumšs krusts.

— Tā tad sanitārs — viņš nomierinājās. Bet kustēties vēl bija bail, un viņš vēl arvien izlikās aizmidzis, tikai ar acīm, kas vienmēr vairāk pierada tumsai, meklēja: savējais vai ienaidnieks?

Radās atkal nesaprašana: izskatījās, ka sanitārs ir sieviete. Tiešām, galvai pakustoties, sašūpojās līdz tumšs matu vilnis, un tumsā acis jau izdalīja pusapaļi izliekto krūšu līniju. Baiga un spokaina šī figūra bija pārliekusies pār sašauto kāju.

— Jā, tā ir sieviete, īsta, dzīva sieviete...! Un man likās, ka tas ir cilvēks — viņš parastā kaŗa vīra žargonā nodomāja, vēl nemaz nejauzdams, cik liktenīgi pareizi viņa nejaušā filozofija piepildīsies.

— Bet kā gan viņa mani šeit ir atradusi? — un radās pašam tūlīt arī atbilde. — Būšu, laikam, miegā vaidējis...

Šīs saraustītās domas ilga tikai dažas sekundes.

«Es — ievainots kareivis, tu — ievainoto glābēja sanitāre...»

Ar spēju, asu rāvienu sanitāre atplēsa brūcei piekaltušos pārsējus, un sāpēs ievainotais apspiesti iekliedzās. Līdz ar to viņš bija parādījis, ka vairs neguļ, un dobjā balsī kā no pazemes skanēja sievietes jautājums:

— Wer bist du?

Kā tērauds noskanēja skaidra, mierīga atbilde:

— Kareivis!

— Ach, Lette! ar bezgalīgu dusmu, nicināšanas un īgnuma pieskaņu sāktais teikums palika nepabeigts. Runātāja tvēŗa savu somu un kaut ko meklēja. Viņas balss un kustības bija tik draudīgi izteiksmīgas, ka ievainotais šausmās sarāvās. Un tiešām — nākošajā mirklī pret viņa galvu jau cēlās sievietes-sanitāres rokā aukstais pistoles stobrs.

Ārprātīgs sašutums pārņēma kareivi. Domas kā zibeņi plaiksnīja viņa apziņā:

— Es — ievainots kareivis, tu — ievainoto glābēja — sanitāre. Savu pienākumu — palīdzēt — tu pret latvju kaŗavīru gribi apmainīt ar slepkavību, gribi nošaut cilvēku, kas nevar aizstāvēties, gribi nogalināt tikai tamdēļ, ka esmu latvietis! Un es — kaŗavīrs — miršu no sievietes, no ienaidnieces slepkavīgās rokas? Ne atklātā cīņā, bet tikšu nošauts kā novārdzis suns? Nē, nē, nē! Kuŗš katrs lai nedomā latvju kareivi tik viegli veikt! Kamēr vien kaut piliens asiņu manās dzīslās, tikmēr cīnīšos par savu, par cienīgu latvju kaŗavīra nāvi! Tikai gļēvulis var šā padoties...

Nākošajā acumirklī ievainotais bija sēdus, deva zibenīgu sitienu ar veselo kāju pa roku, kas turēja pistoli, bet viņa pussastingušie pirksti satvēŗa sanitāres kaklu...

Melns mākonis aizklāja debess pamali tai vietā, kur vājā vakara blāzma taisījās pārvērsties rītausmā. Bieza tumsa pāklājās vasaras zaļajai dabai. Tā ietina savā plīvurī visu: tumšos, rasainos laukus, mežus, Vidzemes bērzu birzis liegajos pakalnos un arī vientuļo krūmu kādā mežmalā, kur drausmā cīņā izgaisa divas nejaušos apstākļos sastapušās dzīvības.

Tā nebija indivīdu cīņa vien. Še cīnījās divu tautu dabas, nakts tumsā atklādamās viena otrai visā pilnībā. Viena — mirdzoša pārākumā, savā kareiviskajā taisnībā, otra — mutuļodama ieguvēja Jūdasa nodevīgajā ļaunumā.

Nākošā dienā, vēsturiskajā Cēsu kauju dienā, latvju armijas sanitāri, sekodami uzvarētājām kaŗotāju rindām, uzdūrās baigās nakts cīņas vietai. Tas, ko viņi redzēja, bija pārāk skaidrs savā drausmīgajā patiesībā, lai prasītu kādus šīs varonības apliecinājumus. Klusēdami viņi sastinga un atsegtām galvām godināja varoni, kam pat par savu nāvi bija bijis jācīnās.

Romualds Borkovskis

Krustāna dēli

(Turpinājums.)

Pēc vairāku nedēļu nogulēšanas slimnīcā, Krustāns izveseļojās.

Pa slimošanas laiku viņš bija pārvērties līdz nepazīšanai.

Caurām dienām viņš varēja staigāt bez darba, izturējās neciešami pret sievu, Franci un sābriem, bet līdz šim vēl nebija minējis Antona vārdu, un ja viņš dzirdēja kādu no saimes par to ievaicājamies, tad uz visstingrāko noliedza to darīt.

Jo dienas jo biežāk viņš pavadīja cauras dienas ārpus mājas, bieži pārbraukdams iereibis.

Un tādās reizēs mātei un Francim bija zināms, ka mājās būs skandāls, vienalga kāds, bet kašķi viņš dabūja.

Tā kādu vakaru, pārbraucis mājās, viņš ēzdams vakariņas, pēkšņi pietrūkās kājās, nometa zemē visus šķīvjus, kliegdams, ka ēdamam esot klāt inde, ka viņu gribot nozāļot...

Nelīdzēja mātes pārliecinošie vārdi un pat zvērasti, viņš pastāvēja pie sava, visus izdzīdams no istabas puskailus lietū un salā, bet pats ieslēdzies istabā, ilgi staigāja lamādamies, līdz beidzot, izdzēris pudeli līdzatvestā degvīna, aizmiga turpat pie galda.

Kādā dienā ieradās vairāki žīdi, kuŗi sagāja klāvā un ilgi skatījās, staigādami apkārt govīm, līdz beidzot pēc ilgas kaulēšanās sadevās rokās, izvezdami ārā abas labākās piena devējas.

Mātes pūles bija veltas aizkavēt šo vīra nodomu, un dabūjusi pamatīgu dunku sānos, viņa raudādama noskatījās, kā žīdi smiedamies aizveda lēti pirkto, bet dārgo preci.

Netikvien mātei dzīve bija kļuvusi neciešama, bet vēl jo vairāk Francim, kuŗš atstumts un aizmirsts, applīsis, caurām dienām neēdis dzīvoja savu dzīvi.

Vienīgais viņa prieks un cerības bija Antons, kuŗš, kā sābri stāstīja, studējot un taisoties precēties, ar luterku Elzu.

Vieni mēļoja, ka Antons esot galīgi paklīdis, bet bija arī tādi, kas stāstīja vēl šausmīgākas lietas.

Francis, bez šaubām, tam neticēja, bet rūpju un nelaimju apsēstā māte, klausoties tādās valodās, nereti bija tuvu izmisumam.

Sakarsētos prātus atdzesēja Jānis, kuŗš oktobŗa beigās atbrauca no Rīgas mājās, un kādu dienu ieradies pie Krustāna, lepni sveicināja mājiniekus, nemaz nenoņemdams no galvas balto studenta cepurīti.

— Nu pastāsti, Jānīt, kā dzīvo Antons? — apskatīdamās apkārt, lūdzoši čukstēja māte.

— Kas nu Antonam nedzīvot. Bagāta tēva dēls, vēl bagātāks sievas tēvs! — tas atbildēja, lepni atsēzdamies solā.

Mātei no pārsteiguma iepletās mute.

— Tā tad precējies? — iešāvās doma galva, un vaicājoši tā vērās runātājā.

Dzirdot šos vārdus, Francis sevī priekā uzgavilēja.

Istabā aizelsusies ienāca sābrene Anna, iztraucēdama runātājus. Pēc brīža ienāca arī tēvs, kuŗš nicinoši noskatījās viesos, norūkdams:

— Dod pusdienu! —

Tēva skats vērās sievā, Jānī, Annā, tad it kā saskatījis ko nepatīkamu, novērsās, ieurbdamies galdā.

Lēni košļādams, viņš ēda nesteigdamies.

Tomēr viņš neizturēja un izsmiekla pilnā balsī griezās pie Jāņa:

— Nu, mēchanikas študenti, kas labs Rīgā? —

— Nav nekā sevišķa! — ar nepatiku, apvainojies atbildēja Jānis.

— Antons dabūja darbu, kas viņam tagad nekait dzīvot! Mums pārējiem jaunajiem studentiem vēl nav uzsmaidījusi tāda laime.

— Darbu, kas tad šim dos to darbu? He, he, he! — smējās Krustāns.

Šī ironiskā balss un smiekli Jāni sakaitināja.

— Pats redzēsēi, ka Antons ātri atbrauks savā automobilī! Pagaidi, gan jau redzēsi! Man liekas, ka arī pats aizbrauksi uz svētkiem kāzās.

Neskaitāmās krunkās sarāvās Krustāna piere, un puspievēris acis, tai pašā nicinoši-izsmejošā tonī zobojās:

— Ak tā, jau precas? Hm... notērēs tēva naudu, un tad abi ar sievu klīdīs, smīdinādami cilvēkus.

— Nav mans pienākums tev to pierādit vai arī melot. Un pie tam, ja gribi dabūt visu skaidri zināt, tad vari griezties pie viņa nākošā sievas tēva, kas tepat netālu dzīvo, — sacīja Jānis.

Krustāns nervozi sakustējās, tad atstūmis tukšās bļodas, domīgi bāza pīpē tabaku.

Iekūpinājis to, viņš piecēlās un izgāja ārā. Pēc brīža viņš iesēdās līnijdroškā, un iecirtis zirgam ar pātagu, aizbrauca, nevienam neteikdams, uz kuŗieni.

Aizgāja arī Jānis, vairāk neko nepastāstīdams, un viņam sekoja arī Anna, lai gan no viņas sejas izteiksmes varēja redzēt, ka jaunās ziņas, ko viņa bija nesusi, paturēja pie sevis neizstāstītas.

Francis lielā pašapmierinātībā, sēdēdams uz gultas, vēroja, kā māte no abras ņēma mīklas gabalus, lika tos uz lāpstas un, izveidojusi kukuļus, ievilka to galos ar pirkstu krustus, un pārkustojusi ar roku, murminādama laida krāsnī.

Pēc ilgiem laikiem istaba atkal bija silta, un Francis, izjuzdams sevī apmierinātību un vieglas laimes pārņemts, visā augumā atlaidās gultā.

Bija tik patīkami...

Ārā pūta vējš, un viņš nolēma necelties līdz rītam, neiet arī pie Pāvula uz vakarēšanu, jo no citiem neko labāku nedabūs zināt par Antonu.

Viņš pievēra acis, aizmirsdams visu, kas bijis, nedomādams par nākotni, tēva dusmām un pārestībām.

Bet vai māte un tēvs arī tā domāja kā Francis?

Vai viņi izjuta savās sirdīs tādu pašu apmierinātību kā viņš? Nē, visi tā nedomāja. Māte, kas ļāvās iespaidoties no sievu melīgām valodām, bija pilnīgā neziņā, lai gan Jāņa vārdi viņā atstāja lielu ticamību.

Un tēvs? Viņš neticēja ne sievu klačām, ne arī Jāņa apgalvojumiem.

Ilgi viņš cīnījās sevī, līdz parastā ceļa vietā deva tam citu virzienu.

Viņš brauca pie Elzas tēva, lai vēl laikus aizkavētu dēla lēmumu, cerēdams, ka tas tomēr piekāpsies, nāks un pielūgsies viņu, nožēlos savu pārsteidzību un kļūs laimīgs ar viņa aroda izvēli.

Viņā pašlaik nebija ne dusmu, ne prieka. Brīžiem virsroku ņēma ir viens, ir otrs.

Un kad viņš bija piebraucis pie skolotāja mājas, bija jau labi pārdomājis runājamos vārdus un uzvešanās kārtību.

Galvenais bija: runāt ar skolotāju noteikti un saprātīgi, pārmetot tam un viņa meitai vienkosīgu rīcību, ar kuŗu viņi ir samaitājuši viņa dēlu, padarīdami par zagli un necieņas pilnu pret tēvu.

Viņš pieklauvēja pie durvīm un, nesagaidījis atbildi, nospieda durvju rokturi.

— Labdien, vai varu runāt ar skolotāju? — viņš sacīja, ieiedams priekšnamā.

Pārsteigtā kalpone bikli pavērās Krustānā, aicinādama uzgaidīt blakus istabā, pati pazuzdama citās durvīs.

Krustānam ilgi nebija jāgaida.

Istabā ienāca vidēja auguma vīrs, sirmu galvu, nopietniem un patīkamiem sejas vaibstiem.

— Lūdzu tālāk, — tas aicināja, ievezdams Krustānu savā darba kabinetā.

Krustāns atsēdās pretim skolotājam pie liela rakstāmgalda, no vienas vietas nokrauta gan burtnīcām, gan grāmatām.

— Man ar jums jārunā nopietnā lietā, — iesāka valodas Krustāns.

— Lūdzu, esmu jūsu rīcībā, — skanēja Ziediņa balss.

Krustāns nokāsējās un, vērdamies pretimsēdētājā ar pētošu skatu, arvien vēl kavējās turpināt sarunu.

— Ar ko es varēšu jums pakalpot? — vaicāja Ziediņš, redzēdams Krustānu vilcināmies.

— Man jārunā ar jums par jūsu uzbāzīgo meitu. Viņa ir... ir uzvedusi uz neceļiem manu dēlu...

Ziediņš izbrīnā pavērās runātājā.

— Mana meita jūsu dēlu? Kā tas iespējams?

Krustānam atmiņā zuda visi iepriekš izdomātie vārdi.

— Jā viņa samācīja manu dēlu, lai apzog tēvu un lai ar to bēg uz Rīgu, kur nu abi gribot precēties! — zaudējis savaldīšanos un iedegdamies dusmās, pārmetoši izkliedza Krustāns.

— Lūdzu, izstāstiet tuvāk, es nekā nesaprotu, — aizvaiņots interesējās

Ziediņš. Viņš bija kļuvis nepacietīgs un nervozs.

— Nevajaga izlikties, skolotāja kungs! Par šo lietu runā visā apkārtnē...

— Piedodiet, vispirms atļaujiet jautāt, kas jūs un jūsu dēls tādi esat?

— Es esmu Krustāns, un mans dēls Antons Krustāns! Es gribēju izskolot savu dēlu par baznīckungu, bet jūsu meita sagrozīja viņam galvu, vai saprotat?

— Paldies Krustāna kungs! Mana meita man tika stāstījusi par jūsu dēlu. Apdāvināts puisis esot, bet es negribu un nevaru iedomāties, ka manai meitai būtu ar to kādas attiecības Es patiešām pirmo reizi dzirdu šādu lietu.

— To jau sen jums vajadzēja zināt un prast savaldīt šo palaidnīgo sievieti.

Dzirdētais satrieca Ziediņu. Viņš sēdēja kā apstulbis, nevarēdams aptvert visā pilnībā Krustāna asos vārdus.

— Jums kā tēvam vajadzēja zināt, ka sieviete nedrīkst braukt un kārties vīrietim kaklā, un ja esat uzaudzinājuši šādu palaidnīgu meitu, tad ziniet arī kā to savaldīt...

— Lai kā arī nebūtu, es tomēr lūgšu jūs būt savaldīgākam un nemētāties vārdiem! Mana meita nav palaidne un es ceru, ka viņai ar jūsu dēlu arī nav nekā kopēja! — pieceldamies pārtrauca Krustānu Ziediņš.

— Man nav ko valdīties, es saku to, kas ir, un vēl reiz pasaku, ka jūsu meita ir zagle un zema sieviete!

— Krustāna kungs, nepārsteidzaties! Jūs neesat te atnākuši, lai izlamātos, un ja jūs to gribat, tad lūdzu ejiet! — zaudējis pacietību un aizkarts savās tēva jūtās, iedegās Ziediņš.

— Es neiešu, pirms nebūšu dabūjis zināt taisnību! — uzsizdams dūri galdā, atteica Krustāns.

— Es gribu zināt, vai tā ir tiesa vai nē, ka viņi precēsies!

— Tas nekad nenotiks! — iekarsa Ziediņš.

— Mana meita... nekad!

— Viņa ir nekrietna! — atkliedza Krustāns.

Ziediņš draudoši vērās Krustānā, izsliedamies visā augumā.

— Vai jūs vēl reiz nevarat atkārtot savus vārdus? — viņš vaicāja, cieši vērdamies Krustānā, kurš, redzēdams Ziediņa acīs zvērojam dusmas, it kā atgidās un pirmā mirklī nožēloja sacīto.

Viņu pārņēma bailes un kauns par apzinātu apmelošanu un netaisnības izgāšanu.

— Jūs esiet melis, nekrietns melis! Tādiem es rādu durvis, lūdzu! — rādīdams ar roku uz durvju pusi, sacīja Ziediņš.

Krustāns bailīgi, nedrošiem soļiem izgāja no istabas. Aizverot aiz sevis durvis, viņš iedegās nevaldāmās dusmās pret sevi. Viņš bija apkaunojis sevi, bija ļāvis izdzīt sevi ārā, bija ļāvies nosaukt sevi par meli! Vai tas nebija kauns, vai tas nebija muļķīgi, nostādīt sevi tik zemu?

Un dusmās par neizdevušos vizīti, viņš iesēdās līnijdroškā un, iecirtis zirgam ar pātagu, aizbrauca, nogriezdamies pa ceļu, kurš veda uz pilsētu.

Ilgu laiku skolotājs Ziediņš staigāja pa istabu, nevarēdams savaldīt sevi.

Beidzot viņš sakravāja ceļa somā nepieciešamo ceļam, nolemdams uzzināt patiesību no meitas.

*

Visu laiku, braucot vairāk kā deviņus kilometrus garo ceļu, Krustāns izgāza dusmas uz zirga muguras, līdz nodzītais lopiņš bija vienās putās, kad apstājās pie kādas mājas pilsētā, virs kuras bija uzraksts:

«II šķiras restorāns Ērglis.»

Novietojis zirgu iebraucamā vietā, viņš iegāja restorānā.

— Veselu un siļķi! — viņš kliedza krodziniekam, uzmezdams uz galda cepuri.

— Lielāku glāzi! — atkal skanēja viņa pavēle, kad degvīns un siļķe bija galdā.

Kā ūdeni viņš izdzēra vairākas lielās degvīna glāzes un uzkoda siļķi. Viņa vaigos sakāpa sārtums, un dusmas pamazām izklīda.

— Dod otru! Kas, vai degvīna trūkst? — viņš atkal kliedza aiz letes stāvošam krodziniekam, kas ar savām stipri uz āru izspiestām acīm vēroja trokšņainos viesus.

Pasniedza.

Krustāns atkal dzēra.

Locekļi palika strauji kustībās, un no mutes vārdi plūda paši. Viņš dzēra un smējās, smējās par visiem, nolamādams ik katru, ko atcerējās šai mirklī.

— Nē, Krustāns nav ar pliku roku ņemams, nav, nudien! — viņš runāja pusbalsī, sizdams ar dūri krūtīs.

Viņš dzēra un runāja muļķības, sāka pat dziedāt, bet dziesma neveicās, jo nezināja vārdus un nevarēja noturēt meldiņu.

— Krustāns, vai zināt jūs, kas ir Krustāns? — viņš turpināja sevī runāt.

Krustāns nav pliku roku ņemams, nudien! Viņš ir saimnieks, viņam dēls ir students, jā nudien! Kas, vai es savam dēlam esmu ļaunu darījis? Nē, Krustāns nav tāds vīrs... Viņš ir lepns uz savu dēlu, kurš būs inženieris, bagāts vīrs. Bet jūs, bungas, vairs nekas!

— Jā, jā, nav taisnība, Krustāns savu dēlu nav izdzinis no mājām, nē... bet... ha, ha, hā!.. muļķības, mazs strīdiņš un gals! Ko, tu tam netici, Krustān? Es tev saku, tā ir!

— Jā, tā ir — viņš runāja sevī, izdzerdams degvīna glāzi, un saviebies, it kā būtu krupi norijis, atkal kliedza krodziniekam.

— Tu netici man, teļš tāds! Tu nedzirdi, ka es ar tevi runāju! — un viņš draudoši pacēla roku, lai triektu pret galdu, bet jau nākošā mirklī to saņēma krodzinieka roka.

— Kas tad tev netic? Es jau ticu, bet dauzīt galdu nedrīkst!

— Atnes degvīnu, teļš tāds!..

— Bet vai nauda tev ir? — vaicāja krodzinieks, noņemdams no galda tukšo pudeli.

— Nauda? — un Krustāna skats iezvērojās.

— Kad Krustānam ir trūcis naudas! — viņš kliedza pārvērstā balsī, uzsviezdams galdā savu naudas maku.

Krodzinieks atkal uzlika galdā pilnu pudeli.

— Nauda! Hi, nauda, nauda! — viņš atkārtoja sevī, sakozdams zobus.

— Nelietis, zaglis! Nē, es negribu tādu dēlu, kurš apzadzis tēvu, kurš vazājas pa Rīgu...

Es neatzīstu, negribu vairs pazīt nelieti... — un viņš atkal dzēra, runāja sevī, līdz beidzot viņa acu priekšā viss sāka griezties un locekļi palika ļungani.

— Nomaksājiet rēķinu! — pieiedams lūdza krodzinieks.

— Kas tev vajadzīgs? — vaicāja Krustāns, lēni paceldams galvu.

— Naudu!

— Ah, naudu, nelietis! — un sakodis zobus, gribēja piecelties, bet sagrīļojies nogāzās no krēsla. Tad uzķepurojies viņš paķēra no galda naudas maku un, sabēris saujā visu naudu, meta krodziniekam sejā.

— Še tev nauda, Jūdass! Jūs visi esat zagļi! — viņš kliedza, tikko spēdams nostāvēt kājās.

Krodzinieka seja atplauka smaidā, redzot, ka arī papīra naudas gabali nokrita pie kājām, bet kad bija pacēlis un paslēpis kabatā, viņš savilka seju sirdīgās krunkās.

— Brauc mājās, viss ir kārtībā! — un saņēmis Krustānu pie rokām, izveda ārā.

— Nauda, nauda, nauda, zagļi... — viņš murmināja sevī, iekrizdams līnijdroškā.

Krodzinieks atraisīja zirgu un padeva grožus.

— Brauc mājās! — viņš sacīja, uzsizdams ar plaukstu zirgam.

— Nauda, nauda! — arvien vēl murmināja sevī Krustāns, nevarīgi saraudams grožus.

Zirgs lēni gāja pa ceļu, vezdams saimnieku, kura acu priekšā rādījās lielas naudas žūksnes un pār lūpām tikko sadzirdami pārvēlās vārdi:

— Nauda, nauda, nauda, zaglis!

*

Otrās dienas agrā rītā Ziediņš iebrauca Rīgā un nekavēdamies devās pie meitas.

Pārsteigtā Elza apsveicinājās ar tēvu, kura savādā izturēšanās viņā modināja ļaunas nojautas.

Viņš ilgi vērās meitā, vēroja viņas augumu, kustības un istabu.

— Tu varbūt brīnēsies, ka es esmu iebraucis, bet man tas bija jādara, tavā labā, — viņš beidzot pieskārās ierašanās iemeslam.

Elzu pēkšņi pāršalca doma, ka tēvs ir atlaists no vietas vai arī ir nodomājis vest mājās viņai pamāti. Vislielāko ticamību viņa piešķīra pēdējai iespējai, jo nereti tēvs par to bija runājis, un pie tam, viņa savādi kautrā izturēšanās to it kā apstiprināja.

Ar ziņkāri viņa gaidīja turpmākos tēva vārdus.

— Man pārmeta kāds Krustāns, — viņš turpināja, pētoši vērdamies meitā, — ka tu esot pavedinājusi viņa dēlu un ar to atbēgusi uz Rīgu, lai apprecētos. Vai tā ir tiesa?

Elzas seja nepatīkami un it kā sāpīgi savilkās. Necerētie tēva vārdi viņu pārsteidza.

Viņa stāvēja nodūrusi skatu, ilgu laiku kavēdamās atbildēt.

Tēva skats uzmanīgi pētīja meitu.

Pa šo īso laiku viņas acīs jo spilgti attēlojās visas līdzšinējās attiecības ar Antonu.

Pēdējā laikā viņa no tā bija atsvešinājusies pat tik tālu, ka nebija ar to tikusies vairāk kā trīs nedēļas.

Bija radušies jauni draugi, jaunas prasības un stāvoklis, kas rāva viņu līdzi, neļaujot uzturēt draudzību ar Antonu.

— Kāpēc tu man neatbildi? — beidzot ievaicājās tēvs, zaudēdams pacietību.

— Man nav ko atbildēt... es neesmu par šādām lietām ir padomājusi, — beidzot viņa atbildēja.

Šī atbilde neapmierināja, un tajā viņš saskatīja meitas melus.

Būdams saudzīgs un apdomīgs, viņš apslāpēja pēkšņi uznākušās dusmas un centās izprast meitu un neliegt tai savu padomu.

Viņš bija jau paspējis pārlikt dažādas varbūtības un nācis pie slēdziena, ka tādā veidā, ar kādu viņš bija sācis, no meitas nedabūs neko zināt.

— Kas tev, tēv', ir sastāstījis tādas blēņas? — attapusies no pārsteiguma, atsāka valodas Elza.

— Par to, meit, runā visā apkārtnē. Esi atklāta, un ja tev patiešām kas ir padomā, saki arī man! Es neliegšu, un nekad tev neko arī neesmu liedzis, vienmēr esmu tevi sapratis un centīšos to darīt arī tagad, tikai neslēp neko.

— Man nav ko slēpt no tevis, tēv'. Antons ir nevis izbēdzis no mājām, bet kā es zinu, padzīts, tādēļ ka viņa tēvs gribēja, lai viņš mācītos par baznīckungu. Mēs bijām draugi, un viņš manis dēļ nav atteicies paklausīt tēvam. Mūsu starpā nav nekā tāda, kas būtu ievērības cienīgs, un ko es tev varētu slēpt.

Ziediņš viegli uzelpoja. Viņš nešaubījās par meitas vārdiem, bet ziņkārības dzīts, lai spētu saprast Krustāna rīcību, sāka izvaicāt Elzu.

Kad Elza uz visiem uzstādītiem tēva vaicājumiem bija atbildējusi, viņš brītiņu padomājis atkal ievaicājās:

— Vai tagad vēl jūsu draudzība turpinās?

Šis jautājums Elzu mazliet pārsteidza.

— Nē! — viņa atbildēja, grūti nopūzdamās.

— Kāpēc tad nē? — interesējās tēvs.

— Tāpat... — atbildēja Elza.

— Viņš strādā pie kāda kalēja un manas draudzenes smej par mani, kad es ar viņu satiekos, — viņa paskaidroja, novērsdama skatu.

Ziediņš ilgi vērās meitā, domīgi bungādams pirkstiem pa ceļgalu. Tādu meitas atbildi viņš nekad nebija gaidījis.

Vecā vīra roka beidzot saglauda sirmos matus un sirdī iekrimtās rūgtums.

Meitas pamatojums par draudzības izjukšanu viņu sāpināja.

— Kāpēc gan viņai ir jākaunas? Vai es neesmu pietiekoši ieaudzinājis darba tikumus? — viņš nodomāja sevī.

Viņš nožēloja Antonu un izjuta apatiju pret tā tēvu. Viņā arvien vairāk brieda vēlēšanās satikt un izrunāties ar Antonu personīgi, jo labi saprata jaunekļa stāvokli, kādā viņš pats kādreiz bija cīnījies par labāku nākotni un patstāvību.

Viņš piecēlās un neatbildēdams, kā arī neko vairs nevaicādams, uzvilka mēteli.

— Vai neatpūtīsies, tēv'?

— Paldies meit, vēlāk, tagad iziešu darīšanās. Kad tev sāksies svētku brīvlaiks? — viņš pateicās un vaicāja meitai.

Rīt, — skanēja īsa atbilde.

— Tad jau mājās brauksim reizē, — viņš noteica, iziedams no istabiņas.

Ilgi Ziediņš bez vajadzības un mērķa klīda pa ielām, vērās skatlogos, vēroja steidzīgos gājējus un beidzot noguris no jauna kāpa Brīvības ielas nama trešā stāvā.

— Nebija vērts braukt, vajadzēja uzticēties un gaidīt, — viņš nodomāja sevī, piezvanīdams pie dzīvokļa durvīm.

*

— Man brīvlaiks iznāks īsāks, — sacīja Antons, beigdams sakravāt ceļa somā ciema kukulim sapirktās mantas.

Vēlreiz aplaidis skatu istabiņai, it kā pārdomādams, vai nav ko aizmirsis, uzvilka mēteli.

— Nu tad, saimniec, dzīvojiet laimīgi! — viņš sacīja, sniegdams roku mazai, korpulenta auguma dzīvokļa saimniecei.

— Laimīgi, laimīgi, Krustāna kungs, — noteica saimniece, noskatīdamās, kā Antons pazuda aiz durvīm.

Viņš izgāja uz ielas un mērenu gaitu soļoja uz stacijas pusi.

Viņam nebija kur steigties. Laika līdz vilciena atiešanai vēl bija vairāk kā divas stundas, bet nevarēdams paciest mocošo gaidīšanu mājās, viņš bija nolēmis doties uz staciju ātrāk.

Kad Antons sasniedza staciju, uzgaidāmās telpas bija pārpildītas pasažieriem.

Ilgu laiku bija jāstāv pie biļešu kases lodziņa garā astē, līdz beidzot arī viņš bija dabūjis biļeti un steidza ieņemt vagonā vietu.

Novietojis ceļa somu un atģērbis mēteli, viņš brīdi pa logu vēroja pasažierus, tad iegrima laikraksta lasīšanā.

— Tepat meit, te ir brīvas vietas, — sacīja Ziediņš, nolikdams uz sola savu ceļa somu.

Viņi ieņēma vietas pretim Antonam, kurš iegrimis lasīšanā, nepiegrieza vērību jaunienākušiem pasažieriem.

— Vai drīz brauksim? — vaicāja Elza tēvam kurš atsēdies ieskatījās pulkstenī.

Antons pārtrauca lasīšanu. Viņš pazina Elzas balsi un pārsteigti pavērās viņā.

— Pēc desmit minūtēm, — skanēja Ziediņa atbilde.

Antons nosarka, pasveicinādams Elzu, kura arī tikai tagad bija to ieraudzījusi.

Neziņā Elza nepatīkami grozījās, līdz beidzot, atņēmusi sveicienu, atsēdās blakus tēvam.

— Krustāna kungs, — viņa it kā negribot pateica tēvam, kad tā vaicājošais skats vērās Antonā.

— Aha... sveiki... vai arī jūs uz mājām? — viņš stomījās, sniegdams Antonam roku.

— Jāaizbrauc apciemot, — atbildēja Antons, salocīdams laikrakstu. Viņa balss bija klusa un trīcoša, acu skats bieži slīdēja uz Elzas pusi, kustības bija ātras un apr autas.

Viņu neatlaidīgi pētīja Ziediņš.

Pirmās neveikluma un uztraukuma minūtes bija pagājušas.

Vilciens ripoja uz priekšu.

Ne tik vien Antons, bet arī Elza kļuva drošāka.

Atklātāki viņas skati visai bieži pametās Antonā un tēvā, kurš, mierīgi sēdēdams, urbās ar skatu Antonā.

Un jo ilgāk viņš tā sēdēja, jo vairāk viņam patika šis puisis. Nopietnība un nosvērtība, masīvais augums un veselīgais izskats viņam tīri labi imponēja.

Šabēris saujā visu naudu, meta krodziniekam sejā.

— Vai patiešām šis jauneklis varēja apzagt tēvu? — viņš nodrebēdams sev vaicāja. Šīs domas viņam bija pretīgas un atbaidīja no pretim sēdētāja.

Tikai tagad viņš ievēroja Antona sastrādātās rokas, nevarēdams beigt sevī brīnēties par šo dēlu un tēvu.

Vairāk aiz pieklājības kā patikas, Ziediņš pārtrauca klusumu.

— Tā, mums viens ceļa biedrs, būs īsāks laiks... Kā jums labi veicas ar studijām? Vai tēvam nebūs grūti jūs uzturēt?

Antonam šie vaicājumi izlikās savādi.

Viņš bija pilnīgi pārliecināts, ka Ziediņš, zinādams visu, tagad izsmēja to. Bet viņš tomēr neapvainojās.

— Pirmie mēneši vienmēr ir nedroši un grūtāki, — viņš mierīgi atbildēja. — Bet ir jāpierod, skola pēc manām domām nevar būt nekāds grūtums dzīvē. Domāju, ka tēvs tagad nevarēs sūdzēties par grūtākām dienām. Kā būs uz priekšu, to nezinu, bet vismaz pagaidām neesmu nevienu santimu lūdzis.

— Kā nu tā, no kā tad jūs dzīvojat? — skanēja ziņkārs Ziediņa vaicājums.

— Man ir amats un es nekaunos to strādāt! Cita lieta ir Elzas jaunkundzei, — dzēla Antons, atcerēdamies Elzas pārmetumus, — ja par ierēdnīti netiek, tad ir jādzīvo uz vecāku rēķina.

Elza nepatīkami sakustējās un pārmetoši pavērās runātājā.

Ziediņš ieinteresējās. Šī vienkāršība viņu valdzināja.

— Jā, amats ir laba lieta, bet kur jūs to iemācījāties?

— No tēva, viņam ir smēde un es ar labpatiku visu savu brīvo laiku palīdzēju viņam. Ilgi neesam redzējušies, un diez' kā nu viņam pa šo lai ku būs gājis — beidza Antons, iegrimdams pārdomās. Kāda neskaidra nojauta viņu mocīja un nedeva mieru.

— Mēs tā mazliet neparastāk izšķīrāmies, — viņš pēc brītiņa turpināja, zinādams, ka nav nozīmes slēpt bijušo un, ja jau to zināja Elza, tad nebija šaubu, ka to zina arī tēvs.

Ziediņš bija pārsteigts par Antona atklātību. Bet viņš vilcinājās izstāstīt savu noslēpumu, kura izdibināšanai bija mērojis šo ceļu.

— Bet par to nerunāsim. Mans uzdevums dzīvē ir pierādīt pretējo un es to panākšu, agri jeb vēlu! — viņš noteikti sacīja, pavērdamies Elzā.

Šī apņemšanās Ziediņā galīgi izklīdināja visas aizdomas. Arī viņam nebija nozīmes būt noslēpumainam, un, varbūt, lai rastu pilnīgu skaidrību, viņš nolēma runāt atklāti, kā vīrs ar vīru.

— Neslēpšu jums, ka man ir zināmi apstākļi, kas jums lika spert šos soļus, bet es gribu zināt, vai mana meita Elza ir pie tā kaut mazumiņu vainīga jeb nē! Jūsu tēvs pāris dienas atpakaļ bija pie manis un diezgan rupji apvainoja ne tik vien mani, bet arī Elzu, ka tā, lūk, jūs esot pavedusi uz neceļiem un, ka jūs, nozagdami tā naudu, esot aizbēguši no mājām, lai Rīgā apprecētos. Sakāt un neslēpjat man, vai dzirdētā ir kaut vārdiņš patiesības?..

— Tēt... — nevarīgi pārtrauca runātāju Elza.

Konduktors pārbaudīja biļetes...

Dzirdot Ziediņa vārdus, Antons nosarka. Viņam trīcēja rokas, seja kļuva drūma, savilkdamās sāpīgos vaibstos.

Arī blakus sēdētāji sarunās nogrimušiem bija piegriezuši vērību.

Elza sēdēja un nervozi grozījās. Viņa atvēra laikrakstu un izlikās to lasām, lai gan uzmanīgi klausījās ik katrā Antona vārdā.

— Man ļoti žēl, — iesāka Antons, viņš bija atģidies no pārsteiguma un pirmajā mirklī nolādēja sevi, ka bija izraudzījis te vietu un vispāri, ka viņš vēl bija dzīvs, — ka mans tēvs ir rīkojies tik nepārdomāti un pārsteidzīgi. Ne jūs, ne arī Elzas jaunkundze ir vainīga pie mūsu nesaprašanās. Apzadzies es neesmu... to nedarīšu nekad! — gandrīz vai kliegšus sacīja Antons.

Viņš apklusa un vērās tumšajā vagona logā. Pārējie braucēji ziņkāri un izbrīnā pameta skatu skaļā runātājā.

— Piedodiet!.. es jūs uztraucu... man nevajadzēja jums to sacīt... — mierināja Ziediņš, saņemdams Antona roku.

— Es zināju, ka tā ir nepatiesība, bet jūs sapratīsiet arī manu stāvokli. Es gribēju zināt taisnību.

Antons nedzirdēja Ziediņa mierinošos vārdus. Viņa galvā domas jaucās chaotiskā nekārtībā acīs tēlojās Francis, tēvs un māte...

Nauda... tā tad viņa aizdomas ir bijušas pamatotas. Tagad viņš saprata Franci un tā rīcību pilnīgāk kā jebkad. Viņš negribēja savā labā pieņemt tik lielu uzupurēšanos, viņš negribēja aptraipīt brāļa vārdu, tādēļ labāk klusēja. Neapzinīgi viņa roka pieskārās svārku kabatai, kurā atradās Franča iedotā un neaiztiktā vīstokļa saturs.

Iestājās ilgs klusums.

Vienmuļi klabēja vagona riteņi un tālāk jautri tērzējošo pasažieru balsis nespēja iztraucēt triju braucēju domas.

Ziediņa skats gurdi vērās meitā, un it kā ko salīdzinādams, tas brīžiem slīdēja uz domās iegrimušo Antonu, līdz tas apmiglojās un smagie plakstiņi pamazām un neatlaidīgi sāka vērties ciet.

Daudzi braucēji izkāpa, daži krāca atspiedušies pret sienu, bet citi vēl arvienu turpināja tērzēt.

Arī Ziediņš iekrācās, atspiezdamies pret vagona sienu.

Tikai Antons un Elza sēdēja, vīdami savu domu pavedienus.

— Vai tu guli? — viņa klusi vaicāja, atsēzdamies blakus Antonam.

Iztraucēts no domām, Antons biklu skatu pavērās Elzā.

— Anton, kāpēc tu meloji tēvam, ka man nav līdzdalības tavā un tava tēva naidā?

Antons neatbildēja. Šis vaicājums viņam bija pilnīgi apatisks.

— Tu taču pats sacīji, ka ja mēs nebūtu tikušies Aglonā, tu būtu piekritis tēva gribai.

— Nav patikas man iepīt citas personas savos strīdos ar tēvu, jo nav nekāda labuma mazdūšīgam cilvēkam uzņemties nepatikšanas...

— Tu šaubies, man būtu bijis labums, — pātrauca Elza. — Es būtu divi soļi tuvāk kādreiz domātam...

Antons pavērās Elzā.

Ziediņš tikko manāmi sakustējās.

— Es neizprotu tevi Elza! Vienreiz tu man saki tā, otrreiz citādi, un ko tu galu galā domā, es nesaprotu. Šī tava nepastāvība tevi dara smieklīgu un mazvērtīgu! Tā rīkodamās tu kļūsti sieviete bez rakstura un mērķa dzīvei! Tu pati nezini, ko gribi. Reizēm tev ir kauns no kalēja dēla, bet reizēm tu atkal tuvojies viņam.

Vai tad tu neatceries to brīdi, kad smēji par mani, savu draugu pulciņā, sacīdama: «Man kauns no šī cilvēka. Mēs kādreiz gājām kopā skolā un nu šis iedomājas mani esam...»

— Nerunā Anton! — pārtrauca Elza.

Iestājās ilgs klusums.

— Veci ļaudis saka: «Maldīties ir cilvēcīgi.» Vai tu to neatzīsti?

Antons neatbildēja. Viņš novērsās un uzlicis elkoni uz palodzes, atspieda galvu rokā.

— Elza, uguns ar ūdeni nekad nesaplūst! — beidzot sacīja Antons. Viņa vārdos izskanēja cieta apņemšanās, atteikšanās un augstprātība.

Nožēlas un spītība iedegās Elzā.

Viņa atsēdās savā agrākā vietā.

Atkal sakustējās Ziediņš.

Mocoši ilgas bija ceļā pavadītās stundas, tomēr ceļa mērķis bija sasniegts. Klājās vēl tumsa, kad pasažieri izkāpa no vagona.

— Mums droši vien būs turpmāk kopīgs ceļš, vai nē? — aizsmakušā balsī vaicāja Ziediņš Antonam, kad viņi stāvēja uz perona.

— Ļoti žēl, bet es esmu spiests apstāties pilsētā, — atbildēja Antons un sniedza Ziediņam roku.

To redzēdama, Elza pagriezās un gāja uz stacijas uzgaidāmo telpu pusi.

— Uz redzēšanos, Krustāna kungs, — atbildēja Ziediņš un sekoja meitai, izbrīna pilns par tās rīcību.

Antons paņēma ceļa somu un devās uz pilsētiņas pusi.

— Visam ir robežas meit. Pieklājība ir intelliģenta cilvēka pirmā pazīme. Viņam tomēr taisnība: uguns ar ūdeni nesaplūst!..

— Kāpēc tu man to saki, tēvs?

— Tāpēc, ka tu esi vēl mācāma.

Ziediņš sarunāja braucēju un iesēdās kamanās.

— Man nepatīk, meit, ka tu man tomēr esi melojusi, — atsāka valodas Ziediņš, kad kamanas slīdēja uz priekšu.

— Ko tādu? — nedroši skanēja Elzas vaicājums. Viņa bija izrunājusi to tik klusi, ka viņas vārdus tikko spēja uztvert tēva dzirdīgās ausis.

— To, ka tu tomēr...

— Kapēc jūs mani mokat? Kāpēc? — pārtrauca tēvu Elza. Viņas balsī izskanēja sāpes, izmisums un nepacietība.

— Atzīšanās, meit, ne divi, bet trīs soļi tuvāk mērķa sasniegšanai! — pārmetoši sacīja Ziediņš, ērtāk ierīkodamies kamanās.

Abi braucēji klusēja.
Pūta ass vējš.
Vedējs skubināja zirgu, laikiem saraudams grožus un paceldams pātagu.
Kamanas slīdēja uz priekšu...

*

— Ko vēkš!.. — atgrūdis no apcirkņa sievu, uzkliedza Krustāns un, dusmās paķēris sētuvi, piepildīja to rudziem.
— Mīļais, Donāt, apdomā, ko dari! Drīzi nebūs apcirkņos ne grauda... Kur ņemsim sēklu, ko ēdīsim? — raudādama sacīja māte, noskatīdamās, kā vīrs piepilda maisu.
— Tā nav tava darīšana! Es nevaru laist vekseļus protestā, — viņš atbildēja, pildīdams otru maisu.
— Visus gadus dzīvojām, nezinājām, kas ir vekselis, bet tagad, tev uzreizi tādi radās...
— Nečiksti, es tev saku. Dod naudu, tad nevedīšu... — viņš paskaidroja.
— Strādā, tad būs nauda. Jau vairākus mēnešus nēesi kāju spēris smēdē, darbi stāv nedarīti, būtu beidzis un naudiņa turētos kā arvienu.
Krustāns neatbildēja, bet pagriezies, kautko sevī nomurmināja, turpinādams piepildīt maisu.
Raudādama māte noskatījās, kā tēvs vasaras pūliņus sakrāva vezumā, apsedza ar segu un iegājis atpakaļ klētī, pildīja pīpi ar tabaku un ilgi un pētoši vērās apcirkņos, kautko sevī pārdomādams.
Sāpēs sažņaugtu sirdi, slaucīdama asaras, māte izgāja no klēts.
Kā caur miglu, viņas acu priekšā iznira Antona stāvs.
Viņa vērās sev neticēdama.
— Dēls! — viņa beidzot priekā iesaucās, apvīdama rokām Antona kaklu.
— Glāb, tēvs izputina visu...
Antons nedroši aplaida pētošu skatu apkārt.
Izdzirdis sievas sūdzēšanos, Krustāns, ziņkārības dzīts, pavērās pa atvērtām durvīm, bet ieraudzījis Antonu, instinktīvi, itkā no sitiena aizrāvās aiz stenderes.
Viņš negribēja ticēt redzētam. Galvā sāka reibt no vakardienas izdzertā degvīna.
— Vai pielūgsies? Tik viegli nepiekāpšos. — viņš iedegās spītībā.
Antons atbrīvojās no mātes skavām un nostājās klēts durvīs.
Krustāns brīdi stāvēja itkā apmulsis, bet ieraudzījis durvīs Antonu, viņa skats pēkšņi sāka zibšņot, un spītīgās dusmas ar katru mirkli uzliesmoja vairāk.
— Sveiks, tēv', es nācu lūgt pie...
— Kas tev vajadzīgs? Apzagt tēvu?! — pārtraukdams runātāju, pēkšņi iekliedzās Krustāns.
— Tēvs!..
— Prom ātrāk, es negribu tevi redzēt! — un neapzinādamies savu rīcību, viņš paķēra zirgu dzelzs pineklu.
Antons ātri atrāvās, bet redzēdams tēvu sekojam, aizskrēja aiz klēts stūra.
Ar sitienu tēvs mēģināja aizsniegt bēdzēju, bet tas trāpīja pieslieto lāpstas kātu. Brakšķēdams kā skals bērza kāts pārlūza. Uz mirkli viņš apstājās, vērdamies salauztā kātā, tad skats stinga dzelzs pineklā. Beidzot nokaunējies, Krustāns iegāja klētī, smagi atspiezdamies pret apcirkni. Bailēs kliegdama, māte ieskrēja priekšnamā, bet Antons, laiciņu pastāvējis, lēniem, smagiem un šļūcošiem soļiem aizgāja pāri sasalušiem laukiem.
— Anton, Anton! — izklibodams no istabas, kliedza Francis.
Viņš visu notikušo redzēja pa logu.
— Vai iesi istabā! Lai iet savu suņa ceļu! — skanēja bargi pavēlošā tēva balss.
Pirmo reizi dzīvē Franča acīs pret tēvu iedegās atklāts naids. Viņa roka krampjaini saņēma kruķi, zobi iekodās lūpā, bet tad nākošā mirklī viņu pārņēma nespēks un, smagi nopūties, viņš ar pūlēm iekliboja istabā. Viņš atsēdās solā pie loga.
Priekšnamā bija dzirdami tēva soļi, un kad pavērās durvis,viņš stingri noteica:
— Neviens nedrīkst viņu saukt atpakaļ, ja neklausīs, tad... — un aizcirtis durvis, viņš iesēdās smagi piekrautā vezumā, iecirta zirgam ar pātagu un aizbrauca.
Viņš iebrauca pilsētā, paspēja atpaģiroties un pārdot labību. Tad no jauna iegriezās krogū.
— Veselu, un siļķi! — viņš nepacietīgi un rupji pavēlēja krodziniekam.
Krogus apmeklētāji, kas visu laiku bija iegrimuši savstarpējos strīdos, apklusa, paskatīdamies Krustānā, kurš atgāzies, pīpi zobos, nepacietīgi bungoja pirkstiem pa galdu.
Un Krustāns atkal dzēra, atkal sauca: — Veselu! — līdz apklusa, izpūzdams kuplus dūmu mākoņus.
— Ke, ke, ke! — viņš sevī smējās.
— Lai atkal apzagtu tēvu? Nē, tas gan vairs nenotiks! — viņš noteica sevī, izdzerdams pilno degvīna glāzi.
— Bet... varbūt būtu labāki, ja es būtu aprunājies?..
Kāpēc man to darīt? Lai grauž zemi, lai bučo to zem manām kājām, un tad es tikai vēl padomāšu. Ke, ke, ke! Bet ja viņš vairs neatgriežas? Vai būs piedodama šī cietsirdība? Ē-ē-ē, gan jau atnāks, gan jau! Bet... viņš, tēvs, tik neapdomīgs un pārgalvīgs. Kas būtu noticis, ja pinekļa sitiens būtu trāpījis?
Nepatīkami drebuļi pārskrēja pār kauliem, un gribēdams izklaidēt šīs domas , viņš atkal pielēja glāzi.
— Kāpēc šī cietsirdība, kāpēc tas vajadzīgs? — itkā neredzama runātāja čukstu tam vaicāja.
— Tāpēc, ka neklausa tēvu, ka tēva naudu... nauda, nauda, nauda! — itkā kāds tam kliedza ausī tik stipri un mežonīgi, ka viņš sapurināja galvu un pirkstiem aizbāza ausis.
— Nauda, jā, šī nauda viņu dara traku, tā rēgojas acīs tik lielām žūksnēm, tik vilinoša... bet kur to lai ņem?
Pag... pag... un viņš bailīgi, itkā darītu kādu noziegumu, apskatījās apkārt.
Dzēra.
— Ej, krodzniek, kas tev par krogu, ka nav mūzikas! Es gribu mūziku, es gribu jautrību, — viņš kliedza pietrūkdamies kājās.
Vienā letes kaktā atskanēja griezīgas patafona skaņas.
Krustāns atsēdās.
Brīdi viņš sēdēja paceltu glāzi.
Patafons vēl stiprāk un griezīgāk izdvesa skaņas, kurās pazuda katrs sacītais vārds. Valdīja chaotisks troksnis...
Krustāns sēdēja piesarcis, vērdamies apkārt, tad kautko sevī nomurminājis, uzmeta skatu sienas pulkstenim. Tas rādīja dažas minūtes pāri vienpasmitiem.
Viņš sēdēja kluss un domīgs.
— Pag... pag... nauda, nauda... būs! — viņš sevī murmināja, bailīgi apskatīdamies apkārt.
— Pag, nauda būs... mani izglābs sa... arkanais gai... lis! — viņš nomurmināja, pielikdams pie lūpām pilno degvīna glāzi...

(Turpmāk beigas.)

Viņš novērsās un, uzlicis elkoni uz palodzes, atspieda galvu rokās.

O. Svenne,
3. L. a. p. kult. n. vadītājs

Cauri Latgalei

(Ceļojuma apraksts.)

Savu ceļojumu pa Latgali sāku no Daugavas labā krasta, no sirmās Krustpils pilsētas, kas dibināta 1237. gadā un pagājušā gadā atzīmēja 700 gadu pastāvēšanu. Vācieši šo pilsētu dēvēja par Kreicburgu, bet krievi par Krišboru (latviski: jumtsils). Livonijas kaŗa laikā Krustpili ieņēma Maskavas cars Jānis Briesmīgais, bet XVI gadu simteņa beigās Krustpils pāriet Polijas pārvaldīšanā. 1585. gadā Polijas karalis Stefans Batorijs Krustpili dāvina baronam Nikolajam Korfam, kuŗa dzimtas īpašumā tā paliek līdz Latvijas valsts lielajām zemes reformām, kad plašie muižas lauki tika sadalīti jaunsaimniecībās.

Ir ziņas, ka XVIII g. s. pirmajā pusē Krustpilī dzīvojuši bijušās Krievijas ķeizarienes Katrīnas I radinieki, bet kādu laiku šeit pie savas krustmātes Marijas Veselovskas, dzīvojusi arī pati Katrīna, kuŗu vēlāk apprecēja Krievijas cars Pēteris Lielais.

Vecās pils tuvumā atrodas skaista, gotu stilā celta baznīca, kas dibināta 1849. gadā. Pasaules kaŗa vētra nopostīja pilsētu, baznīcu un pili, un aizrāva kapā simtiem latvju jaunekļu. Te ir vieta, kur vēsturiskie notikumi atkārtojas, sākot ar krievu kņazu spiešanos uz leju pa Daugavu un ar vācu bruņinieku «spiešanos uz austrumiem». Tad cīņas par mūsu zemi turpinājās Livonijas kaŗā, zviedru-krievu kaŗā, un visbeidzot — pasaules kaŗā, un vienmēr Krustpils ir nesusi vissmagākos upuŗus, bet allaž atkal no drupām atdzimusi un, iekļaudamās sirmo liepu pavēnī, klausās Daugavas ūdeņu čaloņā, kas stāsta par mokām un asinīm, par latviešu varoņu gaitām, par zaudēto un atkal atgūto brīvību. Arī mūsu senču dziesmās Krustpils īpaši pieminēta:

Krustu metu, Dievu lūdzu,
Cauri gāju Krustpilij.
Daugaviņa arājam
Div laiviņas zelta nesa,
Trešo balta sudrabiņa...

Apbrīnojama ir Daugava diženumā un varenībā, ko viņa nes savā platajā, vizošajā straumē, it sevišķi, kad pār to līst uzlēcošās saules stari. Zeltītās viļņu galotnes tad, pret radzēm sizdamās, sašķīst sudraba putekļos, kas kā spožas dzirkstis no kalēja laktas augstu uzlido gaisā un tad, kā miglas plīvuris krīt atpakaļ uz pelēko akmeņu galotnēm. Šai nemitīgā cīņā akmeņi dažreiz savas sirmās galvas itkā paslēpj zem viļņiem, bet tad atkal tās lepni paceļ virs upes līmeņa, pacietīgi gaidīdami jaunus viļņu brāzienus. Daugavas viļņus vērodami, mūsu senči tos raksturojuši šādiem vārdiem:

Ūdens gāja ar akmeni
Svētu rītu kapāties,
Ūdens sita akmenim,
Akmens galvu purināja.

3 kilometrus no Krustpils, uz augšu pa Daugavu, ir Gravēnu ciems, pie kuŗa vecs pilskalns, bet 12 km no Krustpils, Dreimaņu ciema tīrumos — plašs senlaiku kapu lauks, kurā uzraktas daudzas senmantas, kopā ar cilvēku kauliem Krustpils apkārtne bagāta visādiem pilskalniem, jo šeit jau ir tā vieta, kur krustojas vēstures ceļi zemgaļiem, latgaļiem un vidzemniekiem. Savā laikā še ir krustojušās arī triju valstu robežas: Kurzemes hercogistes, Zviedrijas un Polijas. Varbūt, tieši tādēļ šī vieta nosaukta par Krustpili?

Ja ceļotājs ir bijis Krustpilī, tad tam jāapmeklē arī Nesauļu kalni un Lauku ezers (8 km uz austrumiem). Ja nemierīgā Daugava saukt in sauc doties līdzi viņas straumei — nemitīgā darbā un karstās cīņās, tad Lauku ezers, turpretim, aicina uz atpūtu, uz pārdomām un apsvēršanu. Šī ezera stāvie krasti noauguši slaidām priedēm, kuŗu galotnes, kopā ar zilo debess velvi, atspīd ezera rāmajā līmenī. Šai klusumā, tā vien šķiet, ka šis ezers ir milzīga debesu bļoda, kurā brīnišķā kārtā koki aug ar galotnēm uz leju, bet pašā dziļākā dzelmē mirdz sidrabotā saules ripa... Kad zivtiņa nejauši sakustina ezera līmeni, brīnišķīgā pasaule ezera dzelmē sāk virbot un vizēt, un saules ripa, drebēdama un neskaitāmiem pavedieniem ķerdamās aiz ezera līmeņa, itkā mēģina izkāpt no pasaku valsts, lai mums atklātu viņas noslēpumus. Visapkārt klusums, mīkstā sūna zem kājām aicināt aicina atgulties, bet ceļiniekam allaž jāsteidzas: vakars ir vēls un ceļš ir tāls.

No Lauku ezera turpinu ceļu Rēzeknes virzienā, lai iepazītos ar savdabīgo, grūti pieejamo Teiču purvu, kas atrodas starp Atašieni un Stirnieni. Starp šīm stacijām dzelzceļš un lielceļš iet cieši viens otram blakus, pa šauru cietzemes grēdu, kas Teiču purvu šķiŗ no Lielā purva. Pēdējais, ar dažādiem nosaukumiem, iestiepjas tālu iekšā Daugavpils apriņķī (līdz Dubnas upei), bet Teiču (teiku) purvs īstenībā ir Lubānas zemuma turpinājums. No šī purva avotiem un ūdens krātuvēm uz Lubānas ezeru iztek vairākas upītes: Teicēja, Līsēna, Mūrmustiņa u. c.

Tiem kas pirmo reizi dodas Teiču purvā, ieteicami ņemt līdz kādu pavadoni — zinātāju, jo bez tāda še itin viegli varam iekļūt bīstamās, staignās vietās, no kuŗām grūti ārā tikt.

Ieejot Teiču purvā, tā vien liekas, ka ejam pret kalnu, un tā tas arī laikam ir, jo baltā sūna, ražīgi augdama, ceļas arvien augstāk un augstāk, bet ūdens spiediens no apakšas neļauj sūnai nosēsties purva dūņās un sacietēt, tādēļ arī Teiču purva vidus stāv augstāk par apkārtējo cietzemi, un nezinātājs, vērodams purva līmeni, domā, ka priekšā ir cieta meža nora. Bet ejot pa šo savādo klajumu, sūnai cauri burbuļodams, spiežas augšā brūns purva ūdens Viss purvs, cik tālu vien acis sniedz, noaudzis retām, kroplām priedītēm, kuŗu gaŗums reti pārsniedz cilvēka augumu. Ciņi un purva sausākās vietas noaugušas vaivariem, kas vasaras saulē izgaro stipru, apdullinošu smaržu, kas ātri vien rada nepatīkamu spiedienu galvā. Vaivarus Teiču purva apkārtnes ciemos lieto kā ārstniecības līdzekli: vaivaru tēju — pret gaŗo klepu, kaulu sāpēm un diloni; vaivaru ziedus vāra sviestā un izgatavo īpašu smēri pret kašķi; ar vaivaru dūmiem kvēpina istabas, lai izdzītu blaktis, prusakus un mušas. Vaivaru tēju dod arī zirgiem un cūkām, kad vēders uzpūsts.

Kopā ar vaivariem lielā vairumā aug glāzeņu (zileņu) ogas. No vai-

Latgales ainava.

variem šīs ogas dabū stipru piegaršu, tādēļ tās jāēd ar apdomu. Šo ogu sulu jau no senlaikiem lieto vilnas un dziju krāsošanai lillā krāsā. Bet visbagātāks Teiču purvs ir ar dzērvenēm. Arī agrā pavasarī varam vērot, ka iepriekšējā gada raža bijusi bagātīga, jo to nav paguvušas novākt nedaudzās ogotājas, ne arī prāvie putnu bari, kuŗi šurpu salasās no laukiem un mežiem uz kopīgām pusdienām.

Teiču purvā varam saskaitīt lielāku skaitu aizaugošu ezeru un ezeriņu. Lielākie no tiem — Līsēnes, Mūrmustiņas, Ciemātnieku un Mindaugas. No visiem šiem ezeriem iztek tāda paša nosaukuma upītes un lēnām sūcas Lubānas ezera virzienā. Krastu šiem ezeriem nav, tikai apkārtesošais sūnu klājs, ezeram tuvojoties, paliek mīkstāks, kājas grimst dziļāk, un brūnais ūdens burbuļodams paceļas līdz pus kājai. Te no bīstamās vietas steigšus jākāpjas atpakaļ, kamēr kājas nav izslīdējušas cauri elastīgai sūnu segai...

Tagad lielceļš no Atašienes līdz Stirnienei ir ciets un labi grantēts bet vecos laikos ūdens līmenis Teiču un Lielajā purvā bijis daudz augstāks un sedzis arī tagadējo lielceļu un dzelzceļa stigu, tādēļ satiksmei pāri purvam no Kristapuriem līdz Stirnienei bijis uztaisīts gulšņu (bluķu) ceļš, un ciems, nodibinājies šī gulšņu ceļa galā, dabūjis nosaukumu Tiltagals. Šī ciema nosaukums, kā agrāko laiku liecinieks, uzglabājies līdz mūsu dienām. Rokot nosusināšanas grāvjus, Teiču purvā vairākās vietās atrasti gaŗi, satrunējuši baļķi, kas tur nekādi nevarēja rasties no purvā uzaugušiem kokiem, jo tādi še, lielā slapjuma dēļ, uzaugt nevarēja. Šīs siekstas, pēc vācu ļaužu domām, nav nekas cits, kā purvā iegrimušās laipas un tilti, pa kuŗiem senatnē uzturēta satiksme starp purva salām — uzkalniņiem, kur bija sacelti ciemi un iekopti tīrumi. Šie ciemi salu nosaukumus uzglabājuši līdz šim laikam, piemēram: Sīksala, Liepusala, Pumpusala, Raksala, Voišļusala u. t. t. Vecie ļaudis zina stāstīt, ka Teiču purva vidū senlaikos bijusi vēl viena apdzīvota vieta — Ciematnieku sala, uz kuŗas bijis, savā ziņā slavenais, Teiču krogus, kas darbojies (tirgojies) tikai ziemā, kad iebraukts pa purvu taisnais ziemas ceļš no Rēzeknes uz Rīgu (caur Viļāniem, Tiltagala, Teiču, Gromaltiem, Silabebŗiem un Pļaviņām). Vai šāda sala patiešām bijusi, jeb arī Teiču krogus ticis atvērts pie Rīgas—Rēzeknes lielā ziemas ceļa, uz purva ledus — to tagad grūti noskaidrot.

Par Teiču purvu ir daudz nostāstu, māņu un ticējumu, no kuŗiem še minēšu dažus raksturīgākos.

Senos laikos Teiču purvā dzīvojis īpašs velns ar savu ģimeni — trim dēliem un vienu meitu. Šie bijuši purva ļaunie gari, cilvēku maldinātāji, mocītāji un ieviļinātāji staignajās vietās, dūkstīs un ezeros. Šos purva garus dēvē arī par vadātājiem. Mitinoties viņi neaizsalstošā kūdras purva melnajā dubļu lūžņā. Ja no šīs lūžņas paceļas zilgani burbuļi — tā ir zīme, ka dibenā guļ viens, vai vairāki vadātāji. Dažreiz viņu atrašanās

Rēzekne.

vietu var nomanīt pēc purva virsmas pukstēšanas: vadātājs ir tur, kur zem sūnām dzirdami itkā vāji klaudzieni, vai burbuļošana, vai arī tur, kur novērojama purva virskārtas cilāšanās. Tur elpojot un dziļā miegā kŗācot purva velns. Viņu varot arī nodurt ar nosmailētu pīlādža kārti, kas nocirsta kapsētas kokos. Vadātāja dūrējam jāuzmeklē tā vieta, kur purva virskārta «pukst», un taisni pulksten divpadsmitos dienā, šī kārts ar lielu spēku jāgrūž purva dzelmē. Ja gar kārtiņu augšā uznāk zili burbuļi, vai zaļas uguntiņas, tad tas nozīmē, ka velns ir pagalam.

Pēc saules rieta un līdz saules lēktam šie purva gari lien no dūņām un ar savām viltībām mēģina ieviļināt purvā cilvēkus: viņi mauro, kā govis, gārdzina kā pīles, guldzina kā teteŗi, vai arī briesmīgi vaid, un tad uzreizi smej bērnišķīgus smieklus... Nejaušais ceļa gājējs, kas šīs viltības nepazīst, dodas purvā meklēt govis, putnus, vaidētājus un smējējus, bet neatrod neko, tikai reibinošie vaivari apdullina viņa sajēgu un viņš vairs nezina, uz kuŗu pusi cietzeme, un tikmēr bradā pa purva staignājiem, līdz kamēr ieslīd kādā, zālē aizaugušā, purva lodziņā, ko ļaunie gari izcirtuši savu laupījumu gūstīšanai...

Te nav iespējami ievietot visus Teiču purva brīnumstāstus, jo tad jau jāuzraksta par viņiem vesela grāmata. Dosimies ārā no vaivariem un ļauno garu mitekļiem, tālāk — uz Latgales centru — Rēzekni!

Rēzekne, tāpat kā senā Roma, uzcelta uz septiņiem kalniem, caur kuŗiem, locīdamās un čalodama, laužas cauri Rēzeknes upe, kas savieno Rēznas un Lubānas ezerus. Pēc dažu vēsturnieku domām, senatnē šī upe bijusi par robežu starp latviešu un somu ciltīm. No senlatviešu ciltīm še celti nocietinājumi četros pilskalnos — Volkenbergas, Rēzeknes, Ozolmuižas un Ūdeņu (pie Lubānas ezera krasta, netālu no Rēzeknes upes ietekas).

Savienodami divus Rēzeknes upes līčus ar platu kanālu latgaļu cilts virsaiši ir Rēzeknes pilskalnu ietvēruši no visām pusēm ūdenī un kalna galā cēluši ozolkoka pili ar augstu skatu torni, no kuŗa bijuši pārredzami augstākie kalni un lejas Rēzeknes apkārtnē. Stalti tad plīvojis mūsu virsaišu karogs Rēzeknes pils masta galā. Bet vācu ordeņa vara spiedās aizvien dziļāk iekšā Latgalē, līdz kamēr 1280. g. ordeņa kaŗapulki ielenca Rēzeknes pili un to nodedzināja. Latviešu virsaišu izraudzītā pils vieta vāciešiem tomēr ļoti patika, jo tā bija stratēģiskā un administrātīvā ziņā īstā vietā, tādēļ vācieši uz vecās pils gruvekļiem 1285. gadā sāka celt pili no apaļiem lauku akmeņiem. Šīs pils mūri vēl tagad redzami stāvajā pilskalnā. Par Rēzeknes pilskalnu daudz teiku un nostāstu, piemēram: par nogrimušo baznīcu, kas kādreiz stāvējusi pilskalnā, par gulošo rožu jaunavu pils pagrabā, par milzīgiem mantu kambaŗiem, kuŗus sargājot trīs lāči u. c. Varbūt, teika par nogrimušo baznīcu attiecinama uz bojā gājušo senlatviešu pili, kas, kā jau minēju, bija izbūvēta ar slaidu skatu torni, un tādēļ bija stipri līdzīga veclaiku koka baznīcai? Bez tam, cik zināms, pirmā baznīca atradusies otrā kalnā, bijusi arī no koka, un Livonijas kaŗa laikā nodedzināta.

Teika par gulošo rožu jaunavu, varbūt, saistāma ar tiem laikiem, kad Rēzekni sauca par «Rozīti».

Rēzeknes pilsētas pieaugšanas gaita bijusi šāda: 1575. gadā pilsētiņā bijuši ap 500 iedzīvotāju, 1775. gadā — 1650, 1885. gadā, pēc Pēterpils—Varšavas dzelzceļa uzbūvēšanas, iedzīvotāju skaits pārsniedz 10.000, bet 1903. gadā, kad Rēzekni krusto Maskavas—Ventspils dzelzceļš, iedzīvotāju skaits strauji paceļas līdz 23.000. Pēc Pasaules kaŗa, Rēzeknē ir atlikušies nepilni 9000 iedzīvotāju. Latvijas valsts laikā iedzīvotāju skaits gadskārtīgi pieaug, un patlaban jau pārsniedz 13.000.

Svešo varu valdīšanas laikos ar latvisko kultūru Rēzeknē ir gājis pavisam bēdīgi. Pirmā krievu skola še nodibināta 1826. gadā, bet pirmās skolas, kurās mācīja latviešu valodu, tikai

1907. gadā. Tās bija: Jāņa Kalniņa privātā tirdzniecības skola un Nikodēma Rancāna pirmmācības skola (pie katoļu baznīcas). Tagad Rēzeknē 20 skolas — desmit vidusskolas un desmit pamatskolas kurās mācās ap 3000 audzēkņu. Starp daudzām skolām un kultūrālām iestādēm kā ievērojamākās minēšu — Rēzeknes valsts skolotāju institūtu un Rēzeknes apvienoto latviešu biedrību «Tautas pils». Abām šīm iestādēm piekrīt pirmā kārtā svētais un lielais uzdevums — sagatavot aktīvus kultūrāli-sabiedriskās dzīves veidotājus tuvākai un tālākai apkārtnei. Jāatzīmē, ka šis grūtais uzdevums līdz šim ir godam veikts: institūts katru gadu dod 20—30 jaunu tautskolotāju, kas ar neatlaidību stājas Latgales celmainajā tautas druvā, lai to pārvērstu par briedušu kviešu lauku, bet Rēzeknes latviešu biedrība rosīgi strādā pie ārpusskolas kultūras darba.

Rēzeknes upe ar saviem stāvajiem krastiem šķeļ šo pilsētu itkā divās daļās: kreisā krastā ir vecpilsēta, bet labā — jaunpilsēta. Vecpilsēta ir tirdzniecības centrs, un to mēdz dēvēt par zemnieku pilsētu — ne tādēļ, ka še dzīvotu zemnieki, bet gan tādēļ, ka še veikalos, uz ielām un tirgus laukumā vienmēr varam sastapt lauciniekus, kas pārdod un iepērkas, svētdienās plūst uz baznīcu vai arī apmeklē tējnīcas, kur iebrokasto kliņģeri ar desu, vai arī notiesā baltā lakatiņā iesaiņoto mājas riecieni.

Rēzeknes jaunpilsēta, turpretim, esot «kungu pilsēta»: te daudz dārzu, glītas mājas, daudz skolu un valsts iestāžu. Ir taisnība, ka nevien ģeografiskie, bet arī klimatiskie apstākļi ir līdzējuši Rēzeknei izvērsties plašumā un daiļumā, jo Rēzekne atrodas sausā, kalnainā apvidū, tādēļ šī pilsēta jau sen ir pie sevis saistījusi labu tiesu vasarnieku un dažādu atpūtas meklētāju, kas priecājas par sausu gaisu, kalniem un sauli, bet Rēzeknes upes līčos atrod idilliski-pievilcīgas peldu vietas. Līdz tuvākiem priežu mežiem un klusajiem ezeriem arī nav tālu.

Kad pa Rēzeknes—Ludzas lielceļu austrumu virzienā esam nobraukuši kādus 20 km, mūsu uzmanību saista ļoti plašs ūdens lauks, kas pie apvāršņa noslēdzas ar robota, zilgana meža galotnēm. Tas ir Cirmas ezers, kas iesprostots divu kalnu strēķu aplocēs un stāv 160 m virs jūras līmeņa. Daudz runāts un rakstīts par šī ezera nolaišanu, bet šis jautājums vienmēr atlikts, ņemot vērā, ka ezera stāvie krasti nesola lielu sauszemes pieaugumu, ka pēc ezera nolaišanas samazināsies zivju raža un ka nāktos likvidēt arī dažas dzirnavas. Cirmas ezera liekie ūdeņi notek Zvirgzdienes ezerā pa kanālu, kas rakts 30 gadus atpakaļ — lai piegādātu ūdeni Zvirgzdienes dzirnavām. Zvirgzdienes ezers ar upi savienojas ar Mazo Ludzas ezeru, pēdējais, savukārt, ar Lielo Ludzas ezeru. Visas šīs ezeru sistēmas ūdeņi aizplūst pa Ludzas un Ūdrājas upēm uz Pliskavas ezeru.

Cirmas ezeru ar Mazo Ludzas ezeru savieno dziļa, šaura grava, itkā veca upes gultne, kas tagad pa daļai pārvērsta pļavā, pa daļai vēl nekultivēta. Šo gravu no abām pusēm ieslēdz vai nu šauras kosas, vai apaļi smilšu pauguri. Vērā liekams tas, ka Cirmas ezera krastos atrodam balto vai iepelēko jūrmalas smilti, kas tālākās kosās pakāpeniski atvietojas ar rupjāku dzelteno smilti, bet ap Ludzas ezeriem atrodami jau gluži rupjas grants kalni, ar bagātīgu oļu piemaisījumu, kas labas dūres lielumā, bet krietni slīpēti. Cirmas-Ludzas novada kalni ar šaurigarenisko formu un lielo grants pārsvaru, stipri atšķiras no nekārtīgi izveidotiem pamata morēnu kalniem, piemēram, Piebalgas augstienē. Kā radniecīgus šī novada kalniem Latvijā, varam atzīmēt pazīstamos Kangara kalnus.

Kas zīmējas uz īpatnēji dziļām dobēm, grāvjiem, kalnu spraugām un sīkiem ezeriņiem Ludzas apkārtnē, tad te droši vien ir darīšana ar tā dēvētām zemes kritenēm — zemes iebrukumiem. Viens šāds iebrukums Ūdičevas ciema rajonā (6 km no Ludzas) noticis mūsu paaudzes acu priekšā 1917. gadā. Iebrukums radies šķērsām caur gala morēnas kalna muguru (rozu), izveidodams 10 metrus dziļu grāvi un grāvja vienā galā piltuvesveidīgu dobi, kurā radies mazs, bet 20 metrus dziļš ezeriņš. Ludzas apkārtnē novērojami vairāki šādi veidojumi, kas ģeologiem var noderēt kā vērtīgi pētīšanas objekti.

Ludzas apkārtne bagāta nevien ģeoloģiskiem retumiem, bet daudz te arī vērā liekamu senvietu, kas gaida zinātnisku pētīšanu: piemēram: Šalupinkas kalnā, pie Lielā Ludzas ezera, bijusi senlatviešu virsaišu mītne; kalns veidots vairākām terasēm, kas katra par sevi bijusi nocietināta. Kapu lauki atrodas arī pie Zvirgzdienes, Garbaros, Visnaudā un Gorbunu kalnos (10 km no Ludzas). Bagātīgus senmantu krājumus devis Odu kalns, kas atrodas Ludzas centrā, blakus pilskalnam. Bagātīgie senmantu atradumi paskubinājuši Ludzas aizsargu pulku šos atradumus krāt un kārtot vienā vietā, atverot Ludzā vēsturesetnografijas mūzeju, ko patlaban iekārto Pieminekļu valdes pārstāvis. Ludzas pilsētas valde piešķīrusi mūzeja vajadzībām glītas telpas Dārza ielā Nr. 11.

Bagātie senlietu krājumi Ludzas apkārtnē liecina, ka šis novads jau sirmā senatnē ir bijis biezi apdzīvots, ka Ludza ir bijusi tirdzniecības, administrātīvais un arī stratēģiskais centrs. Pēdējam nolūkam tika izmantoti stāvie kalni gar Ludzas ezeriem un plašie ūdens lauki ap tiem. Jāņem vērā, ka senatnē ūdens līmenis Ludzas ezeros bijis daudz augstāks, nekā tagad. Vecie Ludzas pilsoņi vēl tagad zina stāstīt, ka tur, kur tagad dzelzceļa stacija, agrāk bijis niedru purvs, bagāts meža pīlēm. Ja ņemsim laikmetu apm. 500 gadu atpakaļ tad ūdens līmenis klājis tagadējo Tālavijas, Sinagogu un daļu no Kr. Barona ielām. Tā tad vecos laikos Ludza mitinājusies uz trim atsevišķiem kalniem, citiem vārdiem: vecā Ludza bija nodibinājusies uz grūti pieejamām salām ezeru un purvu vidū. Tagad šo veco laiku ainu varam vērot rudens un pavasara siltās naktīs, kad ezeri un ielejas ap Ludzas kalniem pildās biezu miglu, kad virs baltā miglas līmeņa paliek tikai pilsētas augstākās vietas, bet zemākās itkā nogrimst sirmās senatnes ūdeņos. Rīta saulei uzlēcot, sairst šis senatnes plīvuris, un mūsu acu priekšā atkal jaunā Ludza ar skaistām ģimeņu mājiņām, kokiem, dārziem un diženām sabiedriskām ēkām — skolām, slimnīcu, tautas namu un karavīru mītni. Jauno Ludzu un jaunos laikus bezspēcīgi vēro melni mūri pilskalnā, kas ilgus gadus bijuši latvju tautas ienaidnieku cietoksnis (Ludzas pils dibināta 1399. gadā). Vienīgie šī cietokšņa iemītnieki ir — vārnas un melnie kraukļi, kas savas ligzdas ierīkojuši mūra dobumos. Bet uz otra kalna paceļas grandiozie skolu nami, ko cēlusi apvienotā latvju tauta savai jaunai paaudzei. Tur spīd sudrabotā saule, tur plīvo Latvijas karogs.

Rēzeknes Tautas pils.

Gleznainais Dridžu ezers.

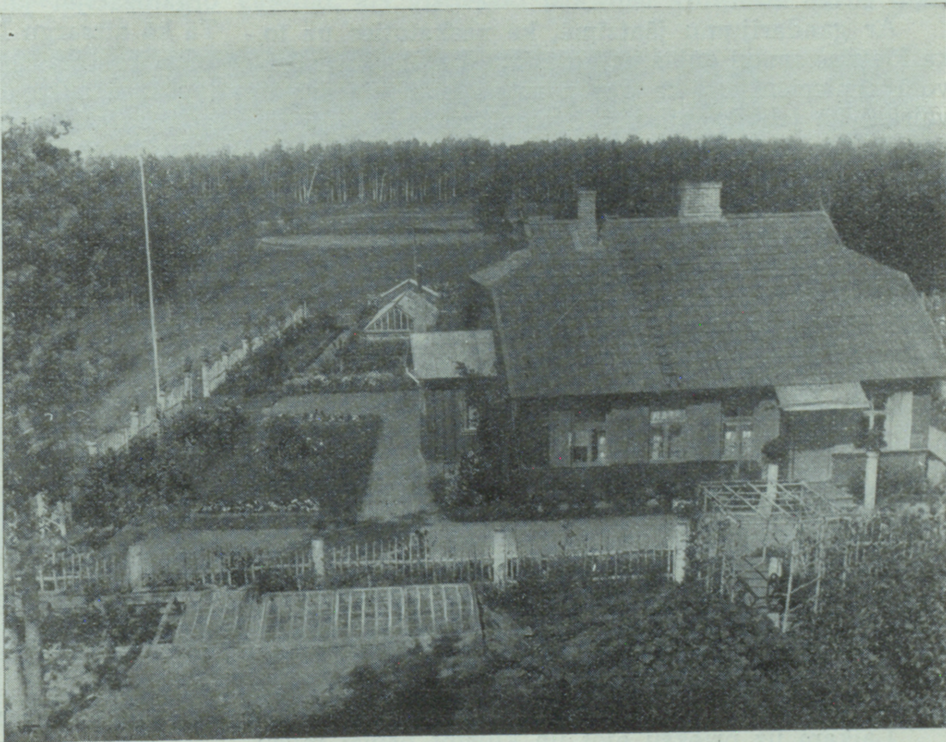
Vēsture ir spriedusi savu taisno tiesu.

No Ludzas līdz Zilupei ir 34 km. Šo ceļa gabalu interesantāki ir nobraukt pa tā saukto «Sebežas traktu», kā vecie ļaudis vēl tagad dēvē Ludzas-Zilupes lielceļu, jo krievu laikos šis ceļš bijis galvenais pasta un tirdzniecības ceļš no Iekškrievijas uz Baltijas piekrasti (kamēr nebija uzbūvēts Maskavas - Ventspils dzelzceļš). Lielais Sebežas trakts, septiņus metrus plats, ierīkots tūliņ pēc Latgales pievienošanas Krievijai (1772. g.). Ceļš tad rakts ar lielu steigu un savests priekšzīmīgā kārtībā, jo bijis gaidāms ķeizarienes Katrīnas II brauciens pa okupētām provincēm. Ķeizarisko braucienu gaidot, Latgalē tad ierīkots lielāks skaits jaunu, platu ceļu kuŗus vēl tagad tautā dēvē par «ķeizara ceļiem». Vairāki no šiem ceļiem rakti bez plāna un aprēķina, izrādījušies nevajadzīgi un vēlāk aizauguši ar mežu... Lai ķeizarienei jaunās provinces jo labāk patiktu, tad platie ceļi apstādīti ar bērziem, ņemot šim nolūkam nevis mazus kociņus, bet gan prāvus, kuplus bērzus, kuŗi ar saknēm un zemēm kopā pārvietoti no mežiem un birzēm gar jauno ceļu malām, lai tādā kārtā radītu kuplas gatves iespaidu. Laba tiesa no šiem Katrīnas bērziem bija ieaugušies un bija gar ceļmalām redzami vēl pirms Pasaules kaŗa.

Sebežas trakts (lielceļš), kā jau minēju, bija lielā Maskavas kaŗa un tirdzniecības ceļa turpinājums, tādēļ viņš arī pēc Katrīnas ceļojuma tika turēts kārtībā. 23 km no Ludzas bijis Kazu ciems — pasta zirgu pūtināšanas vieta. Latvijas laikā šis ciems pārdēvēts vietējās draudzes vārdā par Jaunslabadu, un agrākajā zirgu pasta mājā ierīkota 6-kl. pamatskola. Sešus kilometrus no šīs skolas, pašā lielceļa malā, ir Brigu katoļu draudzes baznīca, ap kuŗu savā laikā norisinājušās ļoti sīvas ticību un tautību cīņas. Krievu valdīšanas laikos, līdz pēdējam poļu dumpim (1861. g.), šī baznīca piederējusi katoļiem, un dievkalpojumi noturēti latviešu valodā, bet pēc 1861. gada Briģu katoļi apvainoti poļu dumpja atbalstīšanā, baznīca tiem atņemta un nodota pareizticīgiem, ievedot dievkalpojumus krievu un slāvu valodās. Reizē ar šo «reformu» visi agrākās katoļu draudzes locekļi pārrakstīti Brigu pareizticīgo draudzes grāmatās, kā pareizticīgie. Šo rīcību savā laikā motivēja ar to, ka Inflantijas (Latgales) latvieši jānorobežo no poļu dumpīgās propagandas, un ka tas vislabāk izdarāms, piegriežot viņus pareizticībai un krievu tautībai. Pēterpils krievu valdība šādu rīcību atbalstīja, un līdz ar to bija legalizēta latviešu pārkrievošana ar krievu mācītājiem, krieviskiem dievkalpojumiem un krieviskām skolām, kur ne vārdu nedrīkstēja mācīt latviski. Latgales latviešiem pēc dzimtbūšanas atcelšanas (1861. g.) nebija savas intelliģences, tautas masā nekādas tautiskās pašapziņas nebija, turklāt Baltijas laikraksti bija iespiesti gotu burtiem un tādēļ latgaliešiem grūti lasāmi. Šādos apstākļos latviešu pārtautošanas gaitai panākumi bija nodrošināti, un braukdami tagad gar pierobežu, šīs gaitas sekas varam vērot vēl tagad: Briģu un Zilupes novados ir simtiem vecākās paaudzes cilvēku, kas sevi par krievu tautības pilsoņiem skaita tikai tādēļ, ka ir pareizticīgi, jo pēc viņu pārliecības pareizticīgais pilsonis nevarot būt latvietis...

Lielu darbu latviskās pašapziņas celšanā ir darījušas un dara skolas: 1920. gadā Briģos bija krievu skola ar 120 skolēniem un latviešu skola ar 14 skolēniem; tagad šie visi 140 skolēni mācās vienā latviešu skolā. Vēl lielākas pārvērtības vērojamas Zilupē: 1920. gadā še bija baltkrievu skola ar 160 skolēniem un latviešu skola ar 12 skolēniem; tagad apvienotā valsts pamatskolā mācās 700 skolēni, un visi viņi itin brīvi čalo latviešu valodā, dzied latviešu tautas dziesmas un tērpjas mūsu tautas tērpos.

Miglotie Zilupes krasti sāka skaidroties 1920. gadā, kad mūsu kaŗavīri, virspavēlnieka ģenerāļa Baloža cīņas gara iedvesmoti, nesatricināmi nosprauda mūsu nacionālās valsts austrumu robežu. Kad ieroču cīņas bija galā, sākās pierobežas iedzīvotāju kultūrāli - nacionālā atbrīvošana no svešzemju iespaidiem, kas vairākus gadu simteņus bija mēģinājuši atraut latvju tautai vienu novadu pēc otra. Bet tagad ar priecīgu prātu varam teikt, ka spožā Latvijas saule ir izklīdinājusi miglu un nožāvējusi asaras un vienādi spīd pār visiem. Un veltīgi nav bijuši tie upuŗi, ko šai vietā nesusi mūsu varonīgā armija.

Robežsargu mītne Latgalē.

Pulkvedis K. Prauls,
aizsargu priekšnieks

Aizsargu organizācija 19 gados

Pirms 19 gadiem mūsu zemi smagi nospieda sveši okupācijas spēki. Mūsu tautas liela daļa vēl atradās svešniecības gaitās, trūkums, posts un noziegumi rēgojās katrā zemes stūrī. Tikai mūsu karavīri, gan nedaudzi skaitā, bet ar varoņu garu apdvesti un vadīti no vīriem, kam Tēvzemes mīlestība bija likums, veda niknu cīņu ar daudzkārt stiprākiem ienaidniekiem. Marta mēneša pirmās dienās sākās mūsu zemes atbrīvošana no lieliniekiem un līdz ar to radās nepieciešamība atbrīvotos novados nodibināt drošību. Pirmais Ministru prezidents Kārlis Ulmanis, vadīdamies no uzskata, ka pašiem pilsoņiem ir jābūt piepalīdzīgiem administrātīvām iestādēm uzturēt mieru un kārtību, dibināja Aizsargu organizāciju, 1919. g. 20. martā, kopā ar toreizējo Iekšlietu ministru Dr. Valteru, parakstīdams pirmos noteikumus. Uz šo noteikumu pamata bija uzdots pagastos noorganizēt klaušu kārtā aizsargus. Klaušas bija jāpilda visiem lauku iedzīvotājiem no 18 līdz 60 gadu vecumam, nozīmēšanas kārtībā, t. i. uzticamākiem pilsoņiem. Aizsargu pienākumos ietilpa — noziednieku gūstīšanas, ceļu un tiltu apsardzība un iešana, vairāk apdraudētos apvidos, nakts patruļās. Ieročus izsniedza policijas iestādes un tie bija — ienaidnieku pamestās un kaujai nederīgās šautenes vai medību bises. Bieži gadījās, ka, dienestu pildot, aizsargu rīcībā arī šādu ieroču nebija, un atlika izlīdzēties ar nūjām, vai citu kādu sitamo vai duramo rīku.

Ar gandarījumu jāatzīmē, ka neskatoties uz to, ka klaušas smagi gūlās uz karā izpostīto lauku iedzīvotāju pleciem un ka darba rokas bija vajadzīgas vairāki kā jebkad, pilsoņi šo pienākumu ir pildījuši apzinīgi, jo klaušu nepildītāju skaits nevienā apriņķī nav pārsniedzis 2%. Pilsoņi pareizi bija izpratuši, ka miers un kārtība zemes iekšienē tikpat vajadzīgi, kā drošība pret ārējiem ienaidniekiem. Cīņā pret noziedniekiem, kuri bija pavairojušies kara laikā lielā skaitā, bija arī cīņa par personīgo drošību, jo nedz lauku policijas kārtībnieki, nedz aizmugures komandantūras nespēja vest cīņas ar noziedniekiem sekmīgi savā mazā skaita dēļ. Tādā kārtā, ar aizsargu aktīvu līdzdalību aizmugurē uzturētā kārtība ne tikai atviegloja valdībai viņas uzdevumu veikšanu, bet atviegloja arī mūsu varonīgās armijas uzvarām vainagotās cīņas frontē, jo ar savu darbu deva iespēju cīņas spējīgiem vīriešiem ar ieročiem rokās cīnīties armijas rindās. Atsevišķos gadījumos aizsargi, blakus karavīriem, ir piedalījušies cīņās frontē. Tā pret Bermonta spēkiem Jaunjelgavas rajonā, kopā ar vietējo komandantūru komandām, sekmīgi darbojušies Biržu, Kokneses, Viesītes u. c. pagastu aizsargi.

Laikam uz priekšu ejot un kļūstot brīvai mūsu zemei, dabīgi, bija jāpārkārtojas savos pamatos arī Aizsargu organizācijai. 1921. g. 18. augustā Iekšlietu ministrija izdeva noteikumus par Aizsargu organizācijas pārkārtošanu uz brīvprātīgas iestāšanās pamatiem. Praktiski izveda šo principu sākot ar 1922. gadu. Šie noteikumi nosaka, ka organizācijā var tikt uzņemti visi Latvijas valstiski domājošie pilsoņi, kuri nav sodīti no tiesu iestādēm. Vairums brīvprātīgo organizācijas dalībnieku komplektējās no bijušajiem brīvības cīnītājiem, ar rezerves virsniekiem priekšgalā. Reizē ar to radās arī iespēja aizsargus apvienot militārās vienībās — nodaļās, rotās, eskadronos, bataljonos un pulkos. Kopš šī laika Aizsargu organizācijas uzdevumi neaprobežojās tikai ar miera, drošības un kārtības uzturēšanu vien, bet kļuva plašāki. Nāca klāt militārā apmācība un nacionāli-kultūrālā darbība. Kas attiecas uz militārās apmācības noorganizēšanu, tad šeit bija jāpārvar ievērojamas grūtības ieroču apgādes ziņā. Vienīgi 1928. gadā laimīgs apstāklis un Kara ministrijas pretimnākšana ieroču jautājumu priekš aizsargiem nokārtoja labvēlīgi, tā kā ikviens aizsargs saņēma labu šauteni. Līdz ar to militārā apmācība varēja ievirzīties normālākos apstākļos.

1923. gadā aizsargus visvairāk skāra jautājums par viņu demokratizēšanu, kuras nolūks bija dot iespēju ikvienam iestāties Aizsargu organizācijā, neatkarīgi no viņa uzskatiem un pārliecības. Lai vairāk vai mazāk novilktu līnijas, pa kādām Aizsargu organizācijai jāiet tālāk, sanāca aizsargu kongress. Tā kā aizsargu lielais vairums bija bijušie mūsu neatkarības cīņu dalībnieki, kuriem bija svēti Latvijas tapšanas laika un tautas vienības ideāli, tad arī dabīgi izvirzījās uzskats, ka Aizsargu organizācijā, neatkarīgi no sociālā stāvokļa, var tikt uzņemts ikviens pilsonis, kurš stāv uz nacionālās valsts izbūves pamatiem. Ar šo lēmumu aizsargi kategoriski norobežojās no visiem sociālistiskiem virzieniem un, aktīvi propagandējot nacionālās atziņas savās rindās un sabiedrībā, ir veikuši lielu nacionālās audzināšanas darbu.

1925. gadā pie aizsargu nodaļām sāka organizēties aizsardžu pulciņi, ar uzdevumu atbalstīt aizsargu darbību kultūrālā, saimnieciskā un sanitārā laukā. Aizsardžu pulciņu dibināšana bija saistīta ar zināmām grūtībām. Nācās ne tikai rast līdz tam nepazīstamam sievietes valsts aizsardzības darbam izpausmes veidus, bet daļā sabiedrības bija jāpārvar arī aizspriedumi par šāda darba iespējamību vispār. Tomēr jau pirmo pulciņu vadītājas un dalībnieces ar pašaizliedzību un takta pilno rīcību pierādīja pretējo. Aizsardžu darbs iemantoja sabiedrības atzinību, un tagad aizsardžu pulciņi darbojas pie visām pagastu nodaļām, kā arī pilsētās.

Tāpat neparastas lauku apstākļos likās sporta nodarbības. Arī šeit aizsargu vienību vadītājiem ir

nācies daudzus pārliecināt, līdz tagad visā valstī, sākot ar 1932. gadu, ir sistēmatiski noorganizēti pie aizsargu nodaļām sporta pulciņi. Ne dzīšanās pēc rekordiem, bet tautas fiziskā attīstība ir aizsargu sporta īstais saturs. Sporta kustība caur aizsargu sporta pulciņiem tagad ievadīta tautā, kā to liecina aizsargu sportistu lielais skaits — 14.000. Aizsargu sporta panākumus rādīja aizsargu pirmie vispārīgie tautisko deju un sporta svētki 1937. gadā vasarā. Kopā ar aizsardzēm, aizsargu sportisti ir daudz darījuši arī tautas tērpu un deju popularizēšanā. Aizsargu sporta kustība vēl arvien aug, jo lauku sētā gūst virsroku atziņa, kā ārpus fiziskā darba vajadzīgi arī ķermeņa vispusīgi vingrinājumi, tikai tad augums samērīgi attīstīsies un jaunatne augs miesās un garā vesela.

Smagus pārbaudījuma brīžus Aizsargu organizācijai sagādāja partiju laiks, sevišķi tā pēdējie gadi. Taču aizsargi, skaitīdami savās rindās daudzus neatkarības cīņu dalībniekus, palika visos laikos uzticīgi brīvības izkaŗotāju mērķim — Latvijas valstij un tās labklājības stādīšanai pāri partiju pašlabumam. Dalībnieku pieaugums bija aizsargu nodaļas izvirzījis pagastu sabiedriskā dzīvē it redzamā vietā. Aizsargu mērķi, domas un rīcība nepalika bez ietekmes arī uz zināmu sabiedrības daļu. Un tā, pašiem to nemeklējot, skaitliski lielā un iekšēji viengabalainā aizsargu saime kļuva par līdzsvara ieturētāju spēku sabiedrības sadrumstalošanas laikā — uzturot tautā paļāvību valsts pirmo dienu ideāliem un vadītājiem.

No šā kļūst saprotama loma, kādu Tautas Vadonis aizsargiem ierādīja 1934. gada 15. maija notikumos. Jaunais vienības laikmets visdziļāki piepildīja agrāko brīvības cīnītāju ilgas par vienotu tautu — stiprā valstī. Tāpēc Aizsargu organizācija, kuŗas darbības pamatos guļ militārais cīņu dienu gars, bija laimīga, ka varēja savus pulkus, blakus armijai un kārtības sargiem, nodot tautas Vadoņa rīcībā, un aizsargi bija tie, kas ar lielu dedzību atsaucās tautas Vadoņa un sava goda šefa aicinājumam uz vienību, aicinājumam visiem sadoties rokas atjaunotā Latvijā.

Lielās pārvērtības valsts dzīvē atrisināja arī jautājumu par pašu aizsargu stāvokli un tiesībām. 1936. gada 17. jūnijā tiek izsludināts likums par Aizsargu organizāciju, nosakot to par valsts miera, drošības un kārtības uzturētāju. Vislielāko gandarījumu aizsargiem un aizsardzēm sagādā šā likuma pirmais pants, ar kuŗu organizācijas augstākā vadoņa pienākumus uzņemās Valsts Prezidents K. Ulmanis. Ar to piepildījās aizsargu saimes senā vēlēšanās — arī juridiski redzēt savu rindu priekšgalā to Latvijas vēstures lielāko vīru, kas Aizsargu organizāciju ne tikai dibināja, bet ar kuŗa darbu un idejām aizsargi tik cieši bija saauguši arī visā valsts pastāvēšanas laikā. Aizsargu saime ar šo likumu ieguva patiesi vislielāko atzinību savam darbam un organizācijai.

Ar inteliģences aktīvākās un valstiski noskaņotākās daļas ieplūšanu aizsargu rindās, ar aizsardžu un sprota pulciņu dibināšanu, aizsargu nodaļas pagastos kļuva par spēcīgām sabiedriski-kultūrālās dzīves kopējām. Daudzie aizsargu sarīkojumi nenotiek vienīgi līdzekļu iegūšanas nolūkā. Vai tās būtu valsts svētku svinības, kursi, teātŗa izrādes, koŗi, sporta priekšnesumi, referātu vakari, vakarēšanas — it visur vērojama sekmīga cenšanās celt kā priekšnesumu kvalitāti, tā sarīkojumu saturu. Sevišķi pēc 15. maija aizsargu vienības kļuvušas sabiedriski ļoti aktīvas. Tā par piem.: 1937. gadā aizsargi visā valstī sarīkojuši 1771 priekšlasījumu, 1241 teātŗa izrādi, pie vienībām darbojušies ap 200 koŗu un 100 mūzikas orķestŗu, aizsargu rīkotos dažādos kursus apmeklējušas 13.850 personas, aizsargi uzcēluši brīvības cīņu varoņiem 78 piemiņas zīmes. Aizsargi sekmīgi pārvalda ap 100 aizsargu namu. Tie kalpo ne tikai aizsargu organizācijai, viņu durvis atvērtas visām novada sabiedriskām vajadzībām. Aizsargu kultūrālo darbu atspoguļo arī žurnāls «Aizsargs», kas tagad tiek iespiests un izplatīts vairāk kā 30.000 eksemplāros. Ja sabiedriski kultūrālais darbs, kuŗa veikšanu aizsargu saimei vairākkārtējos norādījumos uzdevis organizācijas augstākais vadonis — Valsts Prezidents, ar katru gadu vēršas dziļumā un plašumā, tad tas notiek arī īpatnēju aizsargu darbības apstākļu dēļ, proti: 1) kā viss pārējais darbs, arī kultūrālā pašdarbība ir stingri centrālizēta, attiecīgo amatpersonu pārraudzīta un iekļauta zināmā disciplīnā, 2) aizsargu organizācija tepat divu gadudesmitu pastāvēšanas laikā savās rindās pakāpeniski pulcējusi pagastu un pilsētu krietnākos kultūras darbiniekus, 3) aizsargi, kam uzticēti ieroči valsts drošības sargāšanai, arī vistiešāki izpratuši kultūrālā darba pa-

Aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls runā radiofonā š. g. 20. martā.

reizo virzienu, izceļot visu latvisko un valstisko. Tāpēc disciplīnā un aktīvitātē vadītais aizsargu sabiedriski-kultūrālais darbs arī uz priekšu paliks svarīgs, sevišķi jauno ideju un jaunā laika gara ieaudzināšanā.

Pēc 15. maija sekmīgāks arī kļuvis aizsargu militārais darbs. Visos svarīgākos gadījumos aizsargu apmācības tagad izved aktīvās armijas virsnieki un pie armijas vienībām bieži notiek dažādi kursi. Armijas līdzdalība aizsargu militārā audzināšanā tagad ir lielāka kā jeb kad agrāk, pateicoties aizsargu goda šefa, Kaŗa ministra ģen. J. Boloža un armijas vadības, ar ģen. K. Berķi priekšgalā, pretim nākšanai. Ievērojami augusi arī sabiedrības atsaucība aizsargu militārām vajadzībām, ko apliecina ievērojamie ziedojumi gan līdzekļos, gan lidmašīnās, gan citā apbruņojumā. Tas aizsargu saimei dod jaunu sparu censties piepildīt domu, ka — jo lielāks būs tautas militārais spēks un jo vairāk būs to, kas labprātīgi sagatavosies valsts aizsardzībai, jo drošāki mēs varēsim nodoties dzīves celšanai savā valstī.

Pēdējā laikā organizācijā sekmīgi izveidots arī sanitārais, veterinārais un ķīmiskais dienests. Liels skaits aizsargu un aizsardžu apmācīti pirmās palīdzības sniegšanai nelaimes gadījumos, kā arī noturēti daudzi kursi veselības kopšanā un sanitār-instruktoru sagatavošanā, tā veidojot attiecīgu darbinieku kadrus tautas lielāku postu — epidēmiju vai kaŗa gadījumiem.

Plašs un vispusīgs bijis aizsargu darbs pagājušos 19 gados. Pēc labākās sirdsapziņas aizsargi un aizsardzes pildījuši doto svinīgo solījumu, kaut šī solījuma pildīšana jo bieži ir bijusi grūta un prasījusi ne tikai laika un materiālus upurus, bet pat dzīvības. Cīņās ar noziedzniekiem ir krituši 18 aizsargi, bet ievainoti vairāki desmiti.

Komandieŗiem un pulciņu priekšniecēm vadītāju pienākumi nereti ir sagādājuši arī rūgtas nepatikšanas un pārpratumus. Taču viss tas ir daudzkārt atsvērts ar paša darba prieku un sekmēm. Ja atsevišķi darbinieki arī ne ikreiz tūliņ saskatījuši sava darba panākumus, tad viss komandieŗu, aizsargu, aizsardžu un sportistu darbs kopēji tomēr ir devis ļoti daudz. Lai man atļauts aizsargu saimei sirsnīgi pateikties par viņas darbu un uzupurēšanos. Katra personīgai dzīvei atrautā un organizācijai ziedotā stunda ir palīdzējusi mierā un drošībā strādāt valdībai un visai tautai. Katrs uzmudinājums vai priekšzīme ir ierosinājuši citus. Tāpēc arī organizācijas 20. gadā lai ieejam ar nesatricināmu ticību par aizsargu darba svarīgo nozīmi!

Nekas nestāv uz vietas. Jaunā laika kārtība nāk arī Aizsargu organizācijai ar jauniem uzdevumiem un pārveidotiem darbības apstākļiem. Gadu atpakaļ aizsargiem dotajā pavēlē Valsts Prezidents norādīja, ka viņš vēlas redzēt Aizsargu organizācijas vēl tālāku uzplaukumu, pārliecībā, ka arī Latvijas valsts nākotnes izbūvē aizsargiem piekritīs ievērojama loma. Kādā citā gadījumā Valsts Prezidents aizsargu tagadējos pienākumus iedalīja: militāros, kultūrālos, sabiedriski-politiskos un saimnieciskos. Aizsargu tagadējie pienākumi un tiesības tuvāki norādīti Noteikumos pie likuma par Aizsargu organizāciju, kuŗus Valsts Prezidents apstiprināja š. g. 19. martā. No tā redzam, cik lielu uzticību un ievērību tautas Vadonis dāvājis aizsargiem un cik daudz valsts vadība no organizācijas dalībniekiem sagaida turpmāk.

Aizsargu darbam nekad nav bijis pašmērķa un tāda nedrīkst būt arī uz priekšu. Visa aizsargu darbība, kā arī pati organizācija iekļaujama valsts dzīves kopējā plānā. Dažādas ir aizsargu nodarbības un to veidi, dažādas ir aprindas, no kādām komplektējas aizsargu saime, — visam tam cauri aužas tomēr viena doma, tā ir — kalpošana savai tautai un valstij. Bet ja mūsu mērķis ir vienota un stipra valsts, ja mūsu mērķis ir tautas labklājības celšana, tad arī pieliksim šā mērķa sasniegšanai katrs savus spēkus Vadoņa norādītā vietā un veidā!

Taktu, iekšēju morālisku spēku un pašaizliedzību prasīja un prasa no mums aizsargu pienākumi. Bet aizsargi un aizsardzes nekad nav baidījušies valsts darbā pielikt darbīgu roku tur, kur citiem tas licies par grūtu vai neizdevīgi. Augstākais likums aizsargu saimei visos laikos ir bijusi dziļa Tēvuzemes mīlestība un ziedošanās kopējās dzīves celšanai. Šis likums apgaros ikviena aizsargu komandieŗa, aizsarga, aizsardzes un sportista darbu arī turpmāk. Lielā ticībā augstākam vadonim — Valsts Prezidentam K ā r l i m U l m a n i m un dziļā paļāvībā savam goda šefam ģenerālim B a l o d i m un augstākam vadītājam ministram B ē r z i ņ a m, aizsargi un aizsardzes arī uz priekšu būs ne tikai jaunā laikmeta atbalstītāji, bet arī aktīvi līdzveidotāji un sargātāji, lai varena pastāvētu Vadoņa veidotā Latvijas valsts un mūžam laimīga būtu latviešu tauta!

Apstiprinu. 1938. g. 19. martā.
Valsts Prezidents K. U l m a n i s.

Noteikumi par aizsargu organizācijas iekārtu un aizsargu pienākumiem, tiesībām un apmācību

Izdoti uz likuma par aizsargu organizāciju 7. p. pamata (Lik. kr. 1936. g. 96). Izsludināti Valdības Vēstneša 1938. g. 19. martā 64. numurā.

I

Aizsargu organizācija un tās mērķi.

1. Aizsargu organizācija ir brīvprātīga, militāri pakārtota sabiedriska organizācija ar juridiskas personas tiesībām.

2. Organizācijas mērķi:

1) palīdzēt valsts drošības iestādēm uzturēt mieru un kārtību;

2) stiprināt valsts ārējo drošību;

3) izkopt, padziļināt un nostiprināt organizācijas locekļos patriotismu un nacionālo kultūru;

4) veicināt organizācijas locekļos fiziskās audzināšanas attīstību un izkopt fizisko kultūru.

II

Organizācijas uzdevumi.

3. Savu mērķu sasniegšanai aizsargu organizācija:

1) pakārto savus locekļus vienībās valsts aizsardzības un kultūrālam darbam;

2) palīdz valsts drošības iestādēm uzturēt valstī mieru, drošību un kārtību, saskaņā ar pastāvošiem liku-

miem un noteikumiem, kā arī palīdz iedzīvotājiem ugunsgrēku, ūdensplūdu un citos nelaimes gadījumos;

3) veic savu locekļu militāro sagatavošanu saskaņā ar aizsargu štāba izstrādātiem un armijas komandieŗa apstiprinātiem noteikumiem, apmāca savus locekļus un veicina iedzīvotāju sagatavošanu aizsardzībai pret ķīmiskām kaujas vielām un uzbrukumiem no gaisa;

4) rīcībā esošo līdzekļu robežās apgādā savas vienības ar militārās apgādes priekšmetiem pēc armijas komandieŗa norādījumiem;

5) audzina savus locekļus nacionāli - valstiskā - militārā garā, attīstot viņos valstiskuma apziņu, militāru disciplīnu, sabiedrisku taktu;

6) rūpējas par savu locekļu veselību, stiprina viņu fiziskos spēkus un izturību, veicina veselības kopšanu un sagatavo savus locekļus organizācijas sanitāram dienestam.

4. Ar mobilizācijas izsludināšanu aizsargu organizācija pāriet Kaŗa ministrijas rīcībā uz Valsts Prezidenta sevišķas pavēles pamata. (Lik. par aizsargu organizāciju 6. p.).

III

Organizācijas tiesības.

5. Aizsargu organizācijai ir tiesības:

1) iegūt un pārvaldīt kustamu un nekustamu mantu, to atsavināt, apgrūtināt un ieķīlāt, saņemt dāvinājumus un novēlējumus, slēgt līgumus un darījumus, uzņemties pienākumus un saistības;

2) iekārtot apmācībai, šaušanai un sportam piemērotus laukumus;

3) izdot reglamentus, rokas grāmatas un citus apmācības palīglīdzekļus; militāra rakstura reglamenti, rokas grāmatas u. t. t. izdodami tikai pēc armijas komandieŗa piekrišanas;

4) celt un iekārtot aizsargu namus, ierīkot lasītavas, bibliotēkas un klubus;

5) sarīkot priekšlasījumus, izrādes, izrīkojumus, izstādes, ekskursijas un sacīkstes;

6) dibināt koŗus un orķestŗus;

7) izdot laikrakstus, žurnālus, grāmatas un citus drukas darbus;

8) sarīkot naudas un mantu loterijas un ziedojumu vākšanu;

9) uzturēt saviem mērķiem atbilstošas darbnīcas;

10) apgādāt savus locekļus ar organizācijas uzdevumu veikšanai vajadzīgām mantām.

6. No organizācijas izsniegto ieroču un to piederumu un uzkabes nolaidīgā glabāšanā, ļaunprātīgā bojāšanā un nozaudēšanā cēlušos zaudējumus tiesība piedzīt no vainīgā kā neapstrīdamu valsts prasību.

7. Aizsargu organizācijas locekļi nēsā aizsargu organizācijas ārējo ietērpu un nozīmes. Instrukciju par aizsargu organizācijas ietērpu un nozīmēm un to nēsāšanu izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

8. Aizsargu organizācijas atsevišķām daļām ir savs karogs ar attiecīgo nosaukumu, devīzi un valsts mazo ģerboni.

9. Aizsargu štābam un atsevišķām daļām ir savi zīmogi ar valsts mazo ģerboni, pārējām vienībām un aizsargu priekšnieka noteiktām atsevišķām amatpersonām ir savi zīmogi ar vienības vai amata nosaukumu.

10. Aizsargu organizācijai, tās daļām un amatpersonām ir tiesība lietot standartu. Instrukciju par standartu un tā lietošanu izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

11. Noteikumi par valsts iestāžu pasta sūtījumiem attiecas arī uz aizsargu štāba, atsevišķu daļu, vienību un aizsargu priekšnieka noteiktu amatpersonu dienesta pasta sūtījumiem.

12. Ievedmuitas tarifa vispārīgie noteikumi par apbruņojumu un mantu ievešanu no ārzemēm valsts iestāžu vajadzībām attiecas arī uz aizsargu organizāciju.

13. Aizsargu organizācijas un vienību sarīkojumi atbrīvoti no izrīkojumu un izpriecas nodokļiem, saskaņā ar pastāvošiem likumiem.

14. Aizsargu organizācijas īpašumā esošie satiksmes līdzekļi (automobiļi, motocikli, velosipedi, laivas, kuģi) atbrīvoti no visiem nodokļiem. Tāpat no nodokļiem atbrīvoti aizsargu organizācijas locekļu perosnīgie velosipedi un motocikli, motorlaivas un laivas, kas tiek lietoti pie dienesta pienākumu izpildīšanas vai nodoti aizsargu organizācijas rīcībā.

15. Aizsargu organizācijas nekustama manta un uzņēmumi atsvabināti no valsts un pašvaldības nodokļiem.

16. Dienesta komandējumos aizsargus un aizsardzes, uz sevišķu pieteikumu pamata, pa valsts dzelzceļiem pārvadā pa brīvu.

17. Slepenā sarakstīšanās, liecības un ziņojumi aizsargu organizācijai ir neizpaužami, bet, ja apstākļi prasa, tos var izsniegt ārpus aizsargu organizācijas tikai ar aizsargu priekšnieka piekrišanu.

18. Personas, kas izrādījušas necienību aizsargu organizācijai vai vienībai, sodāmas ar cietuma sodu. (Sodu lik. 179². p.)

IV

Organizācijas uzbūve.

a) Iedalījums vienībās.

19. Organizācijas vienību sastāvu, aizsargu komandieŗu un aizsardžu vadītāju amatus noteic štati, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs, izņemot tās aizsargu vienības, kuŗu formēšanu ierosina armijas komandieris; pēdējo vienību štatus izstrādā armijas štābs saskaņā ar aizsargu štābu un apstiprina armijas komandieris.

20. Aizsargu organizācija sadalās pulkos. Pulks ir administrātīvi-saimnieciska vienība, un katrs apriņķis vai noteikta apriņķa daļa territoriāli atbilst vienam aizsargu pulkam.

Bez šiem territoriāliem pulkiem aizsargu organizācijā pastāv un var tikt dibināti speicāli pulki vai atsevišķas daļas.

21. Pulki administrātīvi sadalās mazākās vienībās, līdzīgi armijas vienībām (bataljonos, divīzionos, rotās, eskadronos, eskadriļās, nodaļās, vados un grupās).

22. Aizsargu organizācijas administrātīvi - saimnieciskā pamatvienība ārpus pilsētas robežām ir nodaļa, kas territoriāli atbilst vienam pagastam. Pilsētās un speciālos pulkos aizsargus

Aizsargu vadība noliek vaiņagu Brāļu kapos aizsargu organizācijas 19. gada dienā.

apvieno administrātīvi - saimnieciskās vienībās, izejot no lietderības viedokļa.

23. Aizsargu priekšnieks patstāvīgu saimniecību var piešķirt arī atsevišķiem bataljoniem, rotām un līdzīgām vienībām.

24. Aizsardzes apvienotas aizsardžu pulciņos, kas ietilpst aizsargu nodaļā vai kādā augstākā aizsargu vienībā.

b) Vadība un padotība.

25. Aizsargu organizācijas augstākais vadonis ir Valsts Prezidents, kas:

1) dod vadošos norādījumus aizsargu organizācijas izveidošanā, darbā un pārvaldībā;
2) ieceļ aizsargu organizācijas goda locekļus;
3) ieceļ amatos uz sabiedrisko lietu ministra priekšlikumu, no kaŗa ministra izraudzītiem kandidātiem, aizsargu priekšnieku, štāba priekšnieku, štāba apmācības daļas priekšnieku un pulku komandieŗu palīgus, bet pulku komandieŗus un pārējos štāba daļu priekšniekus tikai uz sabiedrisko lietu ministra priekšlikumu;
4) atļauj formēt jaunus pulkus un viņiem līdzīgas vienības;
5) nosaka speciālo pulku vai viņiem līdzīgu vienību komplektēšanas rajonu.

26. Aizsargu organizācijas augstākais atbildīgais vadītājs ir sabiedrisko lietu ministrs, kas:

1) dod norādījumus aizsargu organizācijas izveidošanā, darbā un pārvaldībā;
2) ieceļ amatos uz aizsargu priekšnieka priekšlikumu bataljonu un līdzīgu vienību komandieŗus;
3) atļauj formēt jaunus bataljonus, rotas un līdzīgas vienības.

27. Aizsargu priekšnieks ir atbildīgais aizsargu organizācijas vadītājs un pārzinātājs, kas pakļauts tieši sabiedrisko lietu ministram. Viņš ir visu aizsargu, instruktoru un komandieŗu, tāpat aizsardžu, aizsargu - sportistu un aizsargu - kandidātu tiešais priekšnieks un tuvākais tiešais priekšnieks štāba priekšniekam, pulku un līdzīgu vienību komandieŗiem.

28. Aizsargu priekšnieka uzdevumos ietilpst:

1) noorganizēt, vadīt un uzraudzīt aizsargu organizāciju;
2) iecelt amatos bataljona komandieŗa tiesībās pielīdzinātos komandieŗus, rotu komandieŗus un viņiem tiesībās pielīdzinātos;
3) atļaut formēt jaunas vienības kas mazākas par rotu;
4) izlietot un sadalīt aizsargu organizācijas budžetā uzņemtās summas;
5) rūpēties par aizsargu vienību apgādi ar militārās apgādes priekšmetiem, pie kam katrā atsevišķā iegādes gadījumā pieprasāma armijas komandieŗa piekrišana;
6) no valsts budžeta līdzekļiem iegādātos militārās apgādes priekšmetus sadalīt pec armijas komandieŗa norādījumiem;
7) uzraudzīt lai aizsargu vienību militārā sagatavošana noritētu saskaņā ar armijas komandieŗa apstiprinātiem noteikumiem;
8) izlietot un rīkoties ar aizsargu organizācijas līdzekļiem saskaņā ar instrukciju, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

29. Pie aizsargu priekšnieka pastāv aizsargu štābs. Aizsargu štābs ir aizsargu priekšnieka vadības palīgorgans.

Aizsargu štāba priekšnieks vada štāba darbību saskaņā ar aizsargu priekšnieka norādījumiem. Aizsargu štāba priekšnieks ir aizsargu priekšnieka tuvākais palīgs, viņš izpilda aizsargu priekšnieka pienākumus pēdējā prombūtnes laikā.

Štāba priekšnieks ir tiešais priekšnieks štāba darbiniekiem, priekšnieks aizsargiem, instruktoriem un komandieŗiem līdz pulku komandieŗu palīgiem ieskaitot, tāpat arī priekšnieks aizsardzēm, aizsargu sportistiem-tēm un aizsargiem-kandidātiem un vecākais pulku un līdzīgu vienību komandieŗiem.

30. Štāba daļu priekšnieki ir atbildīgi par savas daļas darbību. Štāba daļas priekšnieks ir tiešais priekšnieks savas daļas darbiniekiem, priekšnieks aizsargiem, instruktoriem un komandieŗiem līdz pulku komandieŗu palīgiem ieskaitot, tāpat arī priekšnieks aizsardzēm, aizsargu sportistiem-tēm un aizsargiem - kandidātiem un vecākais pulku un līdzīgu vienību komandieŗiem.

31. Territoriālos pulkos komandieris ir attiecīgā apriņķa priekšnieks, speciālos pulkos un pulkos, kas atbilst apriņķa territorijas noteiktai daļai, par pulka komandieŗiem var iecelt atsevišķas personas.

Piezīme. Tā kā territoriālā pulka komandieris ir apriņķa priekšnieks, tad kandidātus apriņķa priekšnieka amatam izrauga iekšlietu ministrs, vienojoties ar sabiedrisko lietu ministru.

32. Pulka komandieris ir sava pulka aizsargu, aizsardžu, aizsargu sportistu un aizsargu - kandidātu tiešais priekšnieks. Viņš ir atbildīgs par savas daļas iekšējo kārtību, audzināšanu, militāro sagatavošanu, disciplīnu, daļas kultūrālās dzīves veidošanu, mantu un līdzekļiem.

Pulka komandieris ieceļ amatos nodaļu priekšniekus, viņiem tiesībās pielīdzinātus un zemākus komandieŗus.

33. Pulka komandieŗa palīgs ir pulka aizsargu, aizsardžu, aizsargu sportistu un aizsargu - kandidātu tiešais priekšnieks. Viņš ir tiešais aizsargu militāro apmācību vadītājs un pārraudzītājs un militāro lietu kārtotājs.

Viņš ņem dalību arī pulka pārējo darbības nozaŗu vadīšanā un pārraudzīšanā, saskaņā ar pulka komandieŗa norādījumiem.

Pulka komandieŗa palīgs padots tieši pulka komandierim.

34. Bataljona vai līdzīgas vienības komandieris ir savas vienības aizsargu, aizsardžu, aizsargu sportistu un aizsargu-kandidātu tiešais priekšnieks. Viņam piekrīt uzraudzība un atbildība par savu padoto audzināšanu un apmācību un savas vienības vadīšanu.

35. Rotas vai līdzīgas vienības komandieris ir savas vienības aizsargu, aizsardžu, aizsargu sportistu un aizsargu-kandidātu tiešais priekšnieks. Viņš vada savu padoto audzināšanu un apmācību.

36. Nodaļas priekšnieks ir tiešais priekšnieks savas nodaļas aizsargiem aizsardzēm aizsargu sportistiem un aizsargu-kandidātiem. Nodaļas priekšnieks vada nodaļas saimniecību un ir atbildīgs par savas nodaļas audzināšanu apmācībām, kultūrālo dzīvi un saimniecību. Viņa pienākums ir arī savas nodaļas darbību saskaņot ar vietējo sabiedrisko dzīvi.

37. Vada komandieris ir sava vada aizsargu un aizsargu-kandidātu tiešais priekšnieks. Viņš vada savu padoto audzināšanu un apmācību. Vada komandieris tieši padots nodaļas priekšniekam, ja tas no daļas priekšnieka nav noteikts citādi.

38. Aizsargu organizācijas amatu personu pienākumus un tiesības vienību iekšējā pārvaldībā tuvāk nosaka instrukcija, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

39. Šajos noteikumos neminēto aizsargu organizācijas amatpersonu pienākumus un tiesības speciālo uzdevumu veikšanā un eventuāli vienību iekšējā pārvaldībā tuvāk nosaka instrukcija, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

c) Priekšnieki un vecākie.

40. Aizsargu organizācijas locekļi, kam ar likumiem, noteikumiem, instrukcijām vai pavēlēm ir uzticēta pastāvīga vai uz noteiktu laiku organizācijas citu locekļu vadība, ir šo pēdējo tiešie priekšnieki.

41. Ārpus tiešām dienesta attiecībām:

1) visi komandieŗi ir priekšnieki visiem instruktoriem un aizsargiem un aizsargu - kandidātiem;
2) komandieŗu un instruktoru savstarpējo vecākumu noteic ieņemamais stāvoklis;
3) komandieŗiem un instruktoriem līdzīgos amatos, kā arī aizsargiem un aizsargiem - kandidātiem savstarpējais vecākums nosakāms: vispirms pēc armijā iegūtās dienesta pakāpes, tālāk — pēc apbalvojuma ar Lāčplēša kaŗa ordeni, aizsargu «Nopelnu krustu», medali «Par centību» un beidzot — pēc sastāvēšanas ilguma aizsargu organizācijā.

V

Organizācijas komplektēšana.

a) Vispārīgie noteikumi.

42. Aizsargu organizācijā var uzņemt nacionāli noskaņotus un valstiski uzticamus Latvijas pilsoņus, kas tajā iestājas brīvprātīgi.

43. Aizsargu organizācijā var būt goda locekļi kā organizācijas apmērā, tā pulka apmērā.

Goda loceklis organizācijas apmērā saucas par aizsargu goda šefu, bet pulka apmērā — par aizsargu pulka goda šefu.

44. Pilngadīgie aizsargu organizācijas locekļi, izņemot aizsardzes, aizsargu sportistus- (tes) un aizsargus - kandidātus, saucas par aizsargiem.

45. Aizsargi sadalās šādi:
1) komandieŗi,
2) instruktori un
3) aizsargi.

Komandieŗi ir visas amata personas sākot ar vada komandieri, viņam tiesībās pielīdzinātas un augstākas.

Instruktori ir virsseržanti, vadu seržanti un grupu komandieŗi, kā arī viņiem tiesībās pielīdzinātas amatu personas.

46. Aizsargu vienību komandieŗi komplektējami pēc iespējas no rezerves virsniekiem un virsnieku vietniekiem, bet instruktori no rezerves instruktoriem vai instruktoru rotu beigušiem.

47. Atkarībā no vecuma un veselības stāvokļa aizsargi sadalās katēgorijās:
1) ierindas un
2) ārrindas.

Ierindas katēgorijā ietilpst visi kaŗa dienestam par derīgiem atzītie aizsargi un aizsargu instruktori līdz pilnam 40 gadu vecumam un aizsargu komandieŗi — līdz pilnam 48 gadu vecumam, kā arī pēc pašu vēlēšanās vecāki aizsargi, instruktori un komandieŗi, ja to atļauj viņu veselības stāvoklis.

Visi pārējie aizsargi, instruktori un komandieŗi ietilpst ārrindas katēgorijā.

48. Armijas komandieŗa noteiktu aizsargu vienību komplektēšanu aizsargu priekšnieks izdara pēc armijas komandieŗa norādījumiem.

49. Aizsargu komandieŗus, kas pensionēšanas vecuma, slimības vai kādu citu svarīgu iemeslu dēļ nav spējīgi uz priekšu pildīt viņiem uzliktos dienesta pienākumus organizācijā, pēc aizsargu priekšnieka ierosinājuma, sabiedrisko lietu ministrs var atstāt savas daļas sastāvā kā atvaļinātos komandieŗus, ja viņi ne mazāk kā 10 gadus nevainojami nokalpojuši aizsargu organizācijā.

Atvaļinātos komandieŗus, pēc aizsargu priekšnieka ierosinājuma, no organizācijas var izslēgt sabiedrisko lietu ministrs.

50. Saimnieciskā, kultūrālā un sanitārā darba veicināšanai un atvieglošanai aizsargu organizācijā var uzņemt sievietes, kas saucas par aizsardzēm.

Aizsardzes sadalās:
1) vadītājās un
2) aizsardzēs.

Vadītājas ir visas amata personas sākot ar pulciņa priekšnieces palīdzi, viņām tiesībās pielīdzinātas un augstākas.

Aizsardžu iekārtu, pienākumus un darbību nosaka instrukcija, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

Aizsardzes, ja viņām ir vajadzīgā speciālā izglītība, var ieņemt aizsargu komandieŗu — ārstu, veterinārārstu un farmaceitu amatus.

51. Fiziskās audzināšanas sekmēšanai pie aizsargu organizācijas atsevišķām vienībām pastāv sporta pulciņi, kuŗos var uzņemt pilsoņus un pilsones, ne jaunākus par 14 gadiem. Sporta pulciņu dalībnieki saucas par aizsargu sportistiem un sportistēm.

Aizasrgu sportistu iekārtu, pienākumus un darbību nosaka instrukcija, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

52. Pie aizsargu pulkiem var pastāvēt sporta klubi, kas darbojas uz atsevišķu, likumā paredzētā kārtībā apstiprinātu, statūtu pamata.

53. Pilsoņus, kas sasnieguši 18 gadus un izteikuši vēlēšanos darboties aizsargu organizācijā, var uzņemt kā aizsargus - kandidātus.

54. Aizsargu organizācijā nevar sastāvēt personas:
1) kas sodītas ar pārmācības namu vai spaidu darbiem;
2) kas sodītas ar cietumu par mantkārīgiem vai pretvalstiskiem noziedzīgiem nodarījumiem;
3) kas stāv zem tiesas un izmeklēšanas par 1. un 2. punktos minētiem noziedzīgiem nodarījumiem;
4) kas izšķērdības dēļ stāv aizgādībā vai atzītas par maksātnespējīgām;
5) personas, kas atlaistas no dienesta, saskaņā ar likuma par kārtību un sabiedrisko drošību valstī 8. pantu;
6) kas sabiedriskā dzīves veida vai morālisku īpašību dēļ neatbilst aizsargu organizācijas garam.

55. Instrukcijas par aizsargu, aizsardžu, aizsargu sportistu un aizsargu-kandidātu uzņemšanas kārtību izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

56. Pēc uzņemšanas aizsargu organizācijā aizsargi un aizsardzes dod un paraksta svinīgu solījumu:
1) aizsargi: — «Es, Aizsargu organizācijas aizsargs, apzinādamies atbildību savas Tēvzemes Latvijas priekšā, apsolos un zvēru, netaupot savus spēkus un dzīvību, sargāt Latvijas valsti un viņas neatkarību pret visiem, kas to apdraud, būt vienmēr uzticīgs Aizsargu organizācijai un tās augstākam Vadonim Valsts Prezidentam Kārlim Ulmanim, izpildot pēc labākās sirdsapziņas savus pienākumus, bez ierunām padoties organizācijas iekārtai, noteikumiem, disciplīnai un paklausīt saviem priekšniekiem.»
2) aizsardzes: — «Es, Aizsargu organizācijas aizsardze, svinīgi apsolos visus savus spēkus un spējas ziedot savas dārgās Tēvzemes Latvijas brīvības un patstāvības sargāšanai un nostiprināšanai, būt uzticīga Aizsargu organizācijai un tās augstākam Vadonim Valsts Prezidentam Kārlim Ulmanim un bez ierunām padoties organizācijas iekārtai un disciplīnai, pašaizliedzīgi strādājot sekmēt organizācijas saimnieciskos un kultūrālos uzdevumus un, cik man tas iespējams, pabalstīt aizsargu militāro darbību.»

57. Katrs aizsargs un aizsardze var izstāties no organizācijas pēc savas vēlēšanās katrā laikā. Atsevišķos gadījumos aizsargu pulku komandieŗiem un augstākām amatpersonām ir tiesības ikvienu aizsargu aizturēt organizācijā līdz 4 mēnešiem, skaitot no izstāšanās ziņojuma iesniegšanas dienas.

b) Komandējošā sastāva komplektēšana ar aktīvā dienesta virsniekiem.

58. Aktīvā dienesta virsnieki ieceļami šādos aizsargu organizācijas amatos: aizsargu priekšnieka, aizsargu štāba priekšnieka, aizsargu štāba apmācības daļas priekšnieka un pulku komandieŗu palīgu amatos.

59. Aktīvā dienesta virsnieki līdz ar iecelšanu iepriekšējā pantā minētos aizsargu organizācijas štata amatos piekomandējami aizsargu organizācijai.

Piezīme. Piekomandējot un atkomandējot aktīvās armijas virsniekus aizsargu organizācijai, tie saņem ceļa izdevumu atlīdzību un pārcelšanās pabalstu tādos pat apmēros, kā tas paredzēts «Noteikumos par ceļa izdevumu atlīdzināšanu ieceļamiem, pārceļamiem un atlaižamiem valsts darbiniekiem valsts robežās», pārvietojot virsniekus dienesta labā.

Aizsargu vadība Brāļu kapos.

60. Aizsargu organizācijas štatu amatu pildīšanai piekomandētie aktīvā dienesta virsnieki skaitāmi savas daļas sarakstos, bet atbrīvojami no ieņemamā amata savā daļā un svītrojami no visiem atalgojuma veidiem. Šie virsnieki atalgojumu saņem no Sabiedrisko lietu ministrijas saskaņā ar noteiktām algas katēgorijām, kā arī ietērpa, apsildīšanas un uztura naudu pēc normām, kādas saņem attiecīgu ierindas algas katēgoriju virsnieki kaŗa resorā.

61. Aizsargu organizācijai piekomandēto virsnieku dienests norit saskaņā ar likumu par dienesta gaitu armijā un flotē.

62. Aizsargu organizācijas amati disciplīnārās varas ziņā pielīdzināmi sekojošiem amatiem armijā: sabiedrisko lietu ministrs — kaŗa ministram, aizsargu priekšnieks — divīzijas komandierim, aizsargu štāba priekšnieks — divīzijas štāba priekšniekam, štāba daļu priekšnieki un pulku komandieŗa palīgi — pulka komandieŗu palīgiem.

63. Aizsargu organizācija, armijas komandieŗa noteiktā kārtībā, var pieprasīt aktīvā dienesta virsniekus un instruktorus uz atsevišķām aizsargu mācībām.

Ar šādiem virsnieku un instruktoru komandējumiem saistītos izdevumus sedz Sabiedrisko lietu ministrija.

64. Aizsargu organizācijai, armijas komandieŗa noteiktā kārtībā, atļauts sarīkot militāra rakstura kursus pie kaŗaspēka daļām. Kaŗa ministrija aizsargiem-kursantiem dod bez atlīdzības mācības līdzekļus un dzīvojamās telpas — ieskaitot gultas piederumus, gultas veļu, apgaismošanu un apkurināšanu, bet uzturu pret samaksu saskaņā ar kaŗa ministra noteikto uztura devas vērtību.

65. Piekomandētiem virsniekiem ir tiesības nēsāt aizsargu organizācijai paredzēto ārējo tērpu.

VI

Organizācijas locekļu pienākumi un tiesības.

a) Pienākumi.

66. Katram aizsargam, izkopjot sevī valstisku apziņu, militāru un sabiedrisku disciplīnu, kareivisku izmaņu un spēku, pēc labākās sirdsapziņas un ar vislabāko centību jāveicina organizācijas mērķu sasniegšana, vīrišķīgi panesot dienesta grūtības un vajadzības gadījumā ziedojot pat savu dzīvību.

67. Katram aizsargu organizācijas loceklim labi jāzina un apzinīgi jāpilda uz organizāciju attiecošies likumi, instrukcijas un noteikumi; neviens nevar aizbildināties ar to nezināšanu.

68. Aizsargiem, kā policijas papildspēkiem, jāpilda policijas pienākumi saskaņā ar pastāvošiem likumiem un noteikumiem.

69. Aizsargu organizācijas locekļiem jābūt dziļās Tēvzemes mīlestības un valstiskās apziņas paudējiem savās ģimenēs un sabiedrībā un savas apkārtnes kultūrālās dzīves veidotājiem.

70. Katram aizsargu organizācijas loceklim pienākas vienmēr un visur būt priekšzīmīgam, modram un brašam, apzinoties, ka aizsarga un aizsardzes nosaukums ir goda pilns jēdziens, ko nekur un nekad nedrīkst aptraipīt, līdz ar to apzinoties, ka visaugstākais sods ir šī nosaukuma zaudēšana.

71. Kad dienesta noteikumi to prasa, organizācijas ārējais ietērps un nozīmes ir obligātoriskas.

72. Ikviens aizsargu organizācijas loceklis ir materiāli atbildīgs par mantu un līdzekļiem, ko viņam dienesta kārtā aizsargu organizācija ir uzticējusi.

b) Tiesības.

73. Ārpus dienesta aizsargu organizācijas locekļiem ir tiesība nēsāt organizācijas ārējo ietērpu un nozīmes 7. pantā paredzētā kārtībā.

Ārrindas aizsargiem dienesta ietērps nav obligātorisks bet viņi pie civīlā uzvalka nēsā sevišķas nozīmes.

Atvaļinātie aizsargu komandieŗi (48. p.) bauda tiesības nēsāt aizsargu formas tērpu ar pēdējā amata dienesta nozīmēm un sevišķu nozīmi, kas norāda, ka viņi ir atvaļināti komandieŗi.

74. Atvaļinātie komandieŗi padoti vispārīgiem noteikumiem par militāru cieņu un disciplīnu un bauda visas tās pašas tiesības un priekšrocības, kas paredzētas aizsargu organizācijas locekļiem.

75. Aizsargu organizācijas locekļiem ir tiesība uzturēt un klātnēsāt viņiem no organizācijas izsniegtos, kā arī personīgi iegūtos ieročus un šaušanas piederumus, kas ierakstīti viņu personības apliecībās.

76. Visiem aizsargu komandieŗiem un aizsardžu vadītājām ir tiesība pa valsts dzelzceļiem braukt ar III klases biļeti II klasē.

77. Aizsargi, kas armijas komandieŗa apstiprinātu noteikumu apjomā un viņa norādītā kārtībā kārtīgi apmeklējuši militārās apmācības un sekmīgi piesavinājušies militārās apmācības programmās noteiktās zināšanas, atkarībā no rezervistu katēgorijas, atbrīvoti no iesaukšanas rezervistu apmācībās vai arī viņiem iesaukšanas laiks samazināts.

78. Valsts un pašvaldības iestādēs dienošiem aizsargiem, ja viņi piedalās obligātoriskās militārās apmācībās vai arī ja viņi tiek komandēti uz militāro apmācību kursiem, kuŗu sekmīga beigšana dod tiesības uz atbrīvošanu no iesaukšanas rezervistu apmācībās vai iesaukšanas laika samazināšanu, apmācībās un kursos pavadītais laiks nav ieskaitāms kārtējā atvaļinājumā un viņi nav pa šo laiku izslēdzami no algas.

79. Aizsargu komandieŗi un aizsargi bauda tiesības uz pensiju saskaņā ar pastāvošiem likumiem un noteikumiem.

80. Aizsargi un aizsardzes, kas cietuši vai saslimuši pie aizsargu dienesta pienākumu pildīšanas, ārstējami par brīvu, pie kam uz valsts rēķina ņemama tikai tā izdevumu daļa, kas jāmaksā pašam aizsargam, bet pārējā izdevumu daļā jāsedz attiecīgām iestādēm, kas paredzēts likumos, pēc kuŗiem aizsargi un aizsardzes nodrošināti saslimšanas vai nelaimes gadījumos pēc savas pamatnodarbošanās.

Ja aizsargi un aizsardzes, kas cietuši vai saslimuši pie dienesta pienākumu pildīšanas, nebauda tiesības pēc pastāvošiem likumiem ārstēties uz atvieglotiem nosacījumiem, tad ārstēšanās izdevumus pilnā apmērā sedz valsts.

81. Aizsargu organizācijas štata un ārštata darbinieki, kas saņem atalgojumu no valsts budžeta summām, ir valsts darbinieki un viņi padoti civīldienesta nolikuma nosacījumiem, kā arī bauda civīldienesta nolikumā paredzētās tiesības. Tāpat arī visi pārējie likumi un noteikumi, kas attiecas uz valsts darbiniekiem, attiecas arī uz šeit minētiem aizsargu organizāciju štata un ārštata darbiniekiem, cik tālu «Noteikumi par aizsargu organizācijas iekārtu un aizsargu pienākumiem, tiesībām un apmācību» un uz to pamata izdotās instrukcijas nenosaka citādi.

82. Aizsargu organizācijas darbinieki, kas atalgojumu saņem no organizācijas līdzekļiem, nav valsts darbinieki, un viņi padoti likumiem un nosacījumiem par privātu iestāžu un uzņēmumu darbiniekiem.

VII

Organizācijas sadarbība ar kaŗa resoru.

83. Aizsargu priekšnieks militārā rakstura jautājumus kārto tieši ar armijas štāba priekšnieku un armijas komandieri, pie kam savus ziņojumus armijas komandierim viņš iesniedz caur attiecīgām armijas štāba daļām vai attiecīgiem ieroču šķiru priekšniekiem.

84. Aizsargu pulku komandieŗi savu vienību apmācības lietās sazinās tieši ar kaŗaspēka daļām pēc armijas komandieŗa sadalījuma.

85. Armijas štāba noteiktā laikā aizsargu štābs sniedz vajadzīgās viņam ziņas par aizsargu vienību organizāciju, sastāvu un apgādi ar militārās apgādes priekšmetiem.

86. Armijas aviācijas priekšnieka noteiktā laikā aizsargu štābs sniedz viņam ziņas par aizsargu aviācijas organizāciju personāla un materiālās daļas sastāvu un stāvokli, kā arī izpilda pienākumus, kas minēti noteikumos par armijas ieroču šķiru priekšniekiem.

87. Aizsargu štābs izpilda visus armijas štāba dotos darbus, kas saistīti ar aizsargu organizācijas vai atsevišķu aizsargu vienību pārņemšanu kaŗa resora rīcībā mobilizācijas gadījumā.

88. Armijas komandieris vai viņa pilnvarotās amatpersonas, saziņā ar aizsargu priekšnieku, aizsargu vienībās var pārbaudīt:

1) visas militārās apmācības;
2) militārās apgādes priekšmetu stāvokli un glabāšanu;
3) plānus aizsargu organizācijas vai atsevišķu aizsargu vienību pārņemšanai kaŗa resora rīcībā mobilizācijas gadījumā.

VIII

Disciplīna.

a) Vispārējie noteikumi.

89. Aizsargu disciplīna ir: likumu, noteikumu, priekšnieku pavēļu un rīkojumu stingra un apzinīga izpildīšana, svēti turot svinīgo solījumu.

90. Ar pavēli priekšnieks var uzdot padotam tikai tādu rīcību, kuŗu viņam tiesība prasīt, izpildot savus dienesta pienākumus. Par izpildītās pavēles sekām atbild pavēles devējs. Gadījumā, kad pavēle ir acīmredzot noziedzīga rakstura un par kuŗas izpildīšanu draud atbildība tiesas ceļā — atbildību nes arī pavēles izpildītājs.

91. Aizsargu disciplīna uzliek par pienākumu ikvienam aizsargu organizācijas loceklim izturēties ar militāru cieņu pret saviem priekšniekiem un vecākiem kā dienestā tā arī ārpus tā. Sīkākas instrukcijas par militāro cieņu un pieklājību aizsargu organizācijā izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

92. Dienesta interesēs priekšniekam pienākas uzturēt disciplīnu un kārtību savā vienībā, veicinot centību un labu uzvešanos ar apbalvojumiem, bet taisnīgi sodot par disciplīnas pārkāpumiem.

b) Apbalvojumi.

93. Lai organizācijas locekļos veicinātu centību, labu uzvešanos un pamudinātu sacensībai, paredzēti šādi apbalvojumi:
1) pateicība un uzslava mutiski, rakstiski, ierindas priekšā un pavēlē;
2) apbalvojumi ar goda zīmēm un balvām;
3) paaugstinājumi amatā

94. Uz atsevišķa statūta pamata pie aizsargu organizācijas pastāv sevišķas goda zīmes:
1) «Nopelnu krusts»;
2) medaļa «Par centību».

95. Pateicību un uzslavu var izteikt:
1) mutiski un ierindas priekšā — priekšnieki sākot ar vada komandieri;
2) arī rakstiski — priekšnieki sākot ar nodaļu priekšnieku;
3) arī pavēlē — pulka komandieŗi un augstākās amata personas.

c) Disciplīnas pārkāpumi un sodi.

96. Disciplinārā kārtā sodāmi mazsvarīgi dienesta pārkāpumi, kā arī sabiedriskās kārtības un pieklājības traucējumi.

97. Disciplīnārsodu var uzlikt tiešais priekšnieks ar savu varu un bez tiesas sprieduma.

98. Sods par disciplīnārpārkāpumu nav uzliekams, ja no disciplīnārpārkāpuma izdarīšanas dienas līdz pārkāpuma atklāšanai pagājuši seši mēneši.

d) Disciplīnārsodu veidi.

99. Aizsargu organizācijas locekļiem var uzlikt šādus disciplīnārsodus:
1. rājienu:
 a) mutiski bez citu klātbūtnes vai rakstiski personīgi,
 b) līdzīgu un augstāku amatpersonu klātbūtnē,
 c) vienības ierindas priekšā,
 d) pavēlē;
2. aizliegumu nēsāt aizsargu ārējo ietērpu ārpus dienesta pienākumu pildīšanas laikā līdz 6 mēnešiem;
3. atcelt no ieņemamā amata;
4. izslēgt no aizsargu organizācijas uz noteiktu laiku vai arī pavisam.

100. Instrukciju par priekšnieku disciplīnāro varu, disciplīnārsodu uzlikšanas un izpildīšanas kārtību izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

e) Dienesta sūdzības.

101. Katram aizsargu organizācijas loceklim ir tiesība iesniegt sūdzību par priekšnieka nelikumīgu vai netaisnu rīcību attiecībā uz viņu.

102. Sūdzības iesniedzamas rakstiski apsūdzamā tiešam priekšniekam.

Ja sūdzētājs nezina, kā vainas dēļ viņš cietis, sūdzība iesniedzama padotības kārtībā.

Kolektīvas sūdzības noliegtas.

103. Rakstiska sūdzība iesniedzējam jāparaksta. Anonimas sūdzības atstājamas bez ievērības.

f) Goda tiesas.

104. Aizsargu komandieŗu cieņas un goda sargāšanai aizsargu pulkos pastāv goda tiesas, kas darbojas saskaņā ar instrukciju, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

105. Goda tiesai padoti visi aizsargu komandieŗi pulkā, izņemot pulka komandieŗa palīgu un no armijas aktīvā dienesta piekomandētos virsniekus.

IX
Līdzekļi.

106. Sabiedrisko lietu ministrija paredz valsts budžetā līdzekļus aizsargu organizācijas izdevumu segšanai.

107. Valsts budžetā aizsargu organizācijas vajadzībām paredzētie līdzekļi un par tiem iegūtā manta nav uzskatāmi par aizsargu organizācijas līdzekļiem un mantu. Aizsargu organizācija ir vienīgi no valsts budžeta avansveidīgi saņemto kreditu un iegūto mantu likumīga lietotāja.

Neizmantoti kreditu atlikumi iemaksājami atpakaļ valsts kasē. Tāpat valsts ienākumos ieskaitāmi līdzekļi, kuŗus organizācija ieņem no to mantu ekspluatācijas vai pārdošanas, kas iegūta par Sabiedrisko lietu ministrijas budžetā paredzētām summām.

108. Par aizsargu organizācijas vajadzībām Sabiedrisko lietu ministrijas budžetā paredzētiem līdzekļiem disponē sabiedrisko lietu ministrs vai viņa pilnvarota amatpersona. Šīs summas izlietojamas un norēķināšanās par tām izdarāma saskaņā ar pastāvošiem likumiem un nosacījumiem par valsts budžeta summām.

109. Aizsargu organizācijas līdzekļi sastādās no:
1. organizācijas dalībniekiem uzliktiem maksājumiem,
2. ieņēmumiem no ziedojumiem naudā vai mantā,
3. pabalstiem,
4. procentiem no kapitāliem un noguldījumiem,
5. ieņēmumiem no nekustamiem īpašumiem, kas pieder aizsargu organizācijai, kā arī tiem, kas nodoti aizsargu organizācijas lietošanā, aizsargu vienību vajadzībām,
6. sodu naudām par ieroču nolaišanu zemākā šķirā,
7. peļņas un organizācijas dalībniekiem pārdotās mantas un municijas,
8. ieņēmumiem no organizācijas vai to vienību uzņēmumiem, izrīkojumiem, loterijām, aizņēmumiem,
9. visiem citiem likumīgi atļautiem ieņēmumiem un ienākumiem.

110. Aizsargu organizācijas līdzekļu un mantu grāmatvedību un izlietošanas kārtību nosaka instrukcija, ko izstrādā aizsargu štābs un apstiprina sabiedrisko lietu ministrs.

111. Aizsargu organizācijas līdzekļi nav padoti Valsts kontroles iepriekšējai un pēcrevīzijai. Turpretī Valsts kontrolei ir tiesības izdarīt aizsargu štāba un organizācijas vienību faktisko revīziju.

112. Aizsargu organizācijas nekustamu īpašumu ekspluatācijas ieņēmumi un izdevumi valsts budžetā nav uzrādāmi.

113. Aizsargu organizācijas nekustamos īpašumus var nodot atsevišķu vienību pilnīgā lietojumā un valdījumā ar vai bez atlīdzības. Īpašumi ekspluatējami saskaņā ar iegūšanas aktiem un aizsargu priekšnieka vai viņa pilnvarotas personas norādījumiem.

Rīgā, 1938. g. 19. martā.

Sabiedrisko lietu ministrs
A. Bērziņš.
Aizsargu priekšnieks
pulkvedis Prauls.

CHRONIKA

* Aizsargu saime ik gadus kā svētku dienu atzīmē 20. martu, jo šai dienā 1919. gadā Latvijas pirmais Ministru Prezidents K. Ulmanis parakstīja noteikumus par aizsargu nodaļu dibināšanu pagastos. Šogad aizsargu organizācijas dibināšanas atcere izvērtās it sevišķi iespaidīga. Gada dienas priekšvakarā, 19. martā, Valsts Prezidents K. Ulmanis kā aizsargu augstākais vadonis deva savu 124. pavēli aizsargu organizācijai un apstiprināja «Noteikumus par aizsargu organizācijas iekārtu un aizsargu pienākumiem, tiesībām un apmācību», kas ievietoti «Aizsarga» šinī burtnīcā. Noteikumi izdoti saskaņā ar 7. p. likumā par aizsargu organizāciju, un uz šiem noteikumiem balstīsies viss turpmākais aizsargu organizācijas darbs un darba kārtība. Valsts Prezidents K. Ulmanis pieņēma aizsargu priekšnieku pulkv. K. Praulu, kuŗš aizsargu organizācijas augstākam Vadonim izteica aizsargu saimes uzticības apliecinājumu un sirsnīgākos novēlējumus organizācijai ieejot 20. pastāvēšanas gadā. Aizsargu priekšnieka apmeklējumi pie aizsargu goda šefa, kaŗa ministra ģenerāļa J. Baloža, un aizsargu organizācijas at-

bildīgā augstākā vadītāja, sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa, nevarēja notikt ministru slimības dēļ, bet kā goda šefs, tā organizācijas augstākais vadītājs piesūtīja aizsargu saimei apsveikumus. Tāpat apsveikumi vēl saņemti no iekšlietu ministra V. Gulbja, armijas komandieŗa ģenerāla Kr. Berka, armijas štāba priekšnieka ģenerāļa Hartmaņa un daudzām citām amatpersonām un aizsargu labvēļiem. Aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls savā un aizsargu saimes vārdā apsveicējiem izsaka sirsnīgu pateicību.

20. marta rītā pie karogotā Aizsargu nama pulcējās Rīgā novietoto aizsargu vienību vadi, kas ar 5. Rīgas aizsargu pulka karogu priekšā. devās uz Brāļu kapiem. Kapos ieradās arī aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls. aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Ķikulis, aizsargu štāba daļu priekšnieki. ar juridiskās daļas priekšnieku, tieslietu ministru H. Apsīti priekšgalā, un Rīgā dzīvojošie aizsargu pulku komandieŗi. Aizsargu organizācijas gada svētku dienā godinot kritušos brīvības cīnītājus, aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls nolika krāšņu vaiņagu, īsā uzrunā teikdams: «Aizsargu saime dziļā godbijībā liec galvas, varoņi, jūsu priekšā, kas Tēvzemes brīvībai ziedojāt savas dzīvības.» Orķestris atskaņo Lielo jundu. Kapu altārī plīvo svētā uguns. Ir svētsvinības pilns brīdis. Aizsargu vadība kādu laiku vēl uzkavējās kapos, apstaigājot varoņu kapu kopiņu rindas. Svētbrīža noslēgumā pie kapiem notika aizsargu parāde, kuŗu pieņēma aizsargu priekšnieks.

20. marta vakarā aizsargu gada svētkus atzīmēja arī radiofonā. Aizsargu priekšnieks pulkv. K. Prauls plkst. 19 radiorunā pakavējās pie aizsargu organizācijas gaitām darbības 19 gados. Aizsargu organizācijas atbildīgā vadītāja runu noklausījās visa plašā aizsargu saime — gan kopējās sanāksmēs un sarīkojumos, gan katrs savās mājās. Runas atreferējums ievietots «Aizsarga» šinī burtnīcā. Aizsargu saimes goda dienai pieskaņota bija arī radiofona programas daļa. 5. R. a. p. štāba aizsardžu pulciņa drāmatiskās kopas dalībnieki uzveda pēc A. Saulieša stāsta darinātu raidlugu «Aizsargs Dzilna», J. Zaķa režijā, bet pirms un pēc aizsargu priekšnieka runas notika 5. R. a. p. orķestŗa koncerts, A. Segliņa vadībā.

* Sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš 29. martā, Aizsargu namā, vadīja biedrības «Valsts aizsardzības fonds» pilnu biedru sapulci. Pateicoties saimniecisko organizāciju un sabiedrības lielai atsaucībai, biedrība pagājušā gadā ieņēmusi 50.317.28 ls. Valdē ievēlēja līdzšinējos — sabiedrisko lietu ministru A. Bērziņu un J. Rubeni. Par valdes locekļu kandidātiem ievēlēja F. Lasmani un J. Zalcmani. Revīzijas komisijā darbosies A. Karčevskis, E. Rozītis un F. Bērziņš. Nolēma mainīt biedrības līdzšinējo nosaukumu, pārdēvējot biedrību par «Aizsargu fonds». Jaunais nosaukums pilnīgi atbilst biedrības mērķim — sniegt morālisku un galvenā kārtā materiālu atbalstu aizsargu organizācijai.

Pēc biedrības pilnsapulces, biedrības valde Aizsargu namā bija aicinājusi saimniecisko organizāciju pārstāvjus. Sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš sanāksmes dalībniekus iepazīstināja ar biedrības līdzšinējo darbību un izteica pateicību saimniecisko organizāciju pārstāvjiem par biedrībai līdz šim sniegto atbalstu un pretimnākšanu. Sanāksmes laikā biedrība saņēma ziedojumu no Valsts elektrotechniskās fabrikas 2500 ls un paziņojumu no Latvijas bankas, ka firma «The Shell Company of Latvia» iemaksājusi biedrības tekošā rēķinā 1000 ls.

* Pie aizsargu priekšnieka pulkv. K. Praula, 12. martā, ieradās Somijas sūtnis Palins. Par Latvijas un Somijas aizsargu sadarbības veicināšanu sūtnis pasniedza aizsargu priekšniekam plkv. K. Praulam somu «Baltās rozes» ordeņa pirmo šķiru un aizsargu štāba administrātīvās daļas priekšniekam A. Ošam «Baltās rozes» ordeņa virsnieka pakāpi. Sūtnis arī nodeva aizsargu priekšniekam, izsniegšanai aizsargu štāba sanitārās daļas priekšniekam plkv.-ltn. A. Bergam un aizsargu aviācijas priekšn. pal. kapt.-ltn. V. Dimzem Somijas aizsargu nopelnu krustu.

* Saziņā ar aizsargu štābu, koktēlnieks L. Reguts, Rīgā, Kr. Barona ielā 37, ir izveidojis no ozola koka, dabīgā krāsā, aizsargu, aizsardžu un sportistu nozīmes, kas piemērotas aizsargu un aizsardžu mītņu greznošanai. Nozīmju veidojumiem cenas sekošas:

aizsargu nozīmēm	—	Ls	35,—
aizsardžu	„	— „	20,—
sportistu	„	— „	20,—

* Velosipedu braucējiem ar š. g. 1. maiju ir vajadzīgas velosipedu braukšanas atļaujas un numuri. Par tiem jāmaksā Ls 1,— un Ls 1,— zīmognodoklis uz lūguma, kopā Ls 2.—. Iekšlietu ministrijas Administrātīvais departaments atļāvis aizsargu pulku komandieŗiem izsniegt velosipedu braukšanas atļaujas un numurus pulka aizsargiem. Tad atkrīt Ls 1,— zīmognodeva uz lūgumraksta. Ja aizsargs vēlēsies ierakstīt apliecībā arī ģimenes locekļus, kuŗi lietos to pašu velosipedu, tad aizsargam jāiesniedz lūgums ar Ls 1,— zīmognodevu attiecīgai policijas iestādei. Pie apliecības un numura izsniegšanas, aizsargi tiks pārbaudīti satiksmes noteikumu zināšanā.

* Aizsargu saime arī šogad rosīgi piedalīsies mežu dienās un spodrības nedēļā. Mežu dienas šogad Z. M. mežu departaments organizē laikā no 27. aprīļa līdz 26. maijam. Spodrības nedēļu organizē LLK un tā notiks laikā no 24. aprīļa līdz 1. maijam.

1. Talsu pulks.

* Par 4. rotas komandieri iecelts Antonijs Kļaviņš.

2. Ventspils pulks.

* Par pulka fiziskās audzināšanas instruktori iecelta Alma Lāne.

* Komandieŗu apmācībās 5. un 6. martā bija ieradušies 30 dalībnieki no pulka vienībām. Komandieŗi bija rūpīgi sagatavojušies un saprātīgi atrisināja uzdevumus. Apmācības vadīja aizsargu štāba priekšnieks plkv.-ltn. J. Ķikulis.

* Piltenes nodaļa kopā ar pamatskolu un mazpulku 6. martā rīkoja pulkveža Kalpaka piemiņas vakaru. Par kalpakiešu varoņgaitām runāja nodaļas priekšnieks A. Dobejs.

* Zūru nodaļa 13. martā savās telpās izrādīja E. Zālītes «Maldu Mildas sapņojums». Lugu izrādei bija sagatavojis aizsargu štāba režisors A. Gulbis.

* Štāba aizsardžu pulciņš Ventspilī pārgājis uz piemērotām telpām Latvijas Kreditbankas namā, Pils un Užavas ielu stūrī.

* 26. martā noslēdzās aizsargu grupu komandieŗu kursi pie 3. Jelgavas kājnieku pulka 3. rotas Ventspilī. Kursi ilga 10 dienas. Izlaiduma aktā ieradās pulka kom. J. Priede ar palīgu A. Bilmani. Pulka komandieris apsveica kursantus ar sekmīgu kursu beigšanu un pateicās kursu vadītājam vltn. E. Bušmanim. Izlaiduma aktam sekoja kopīgas pusdienas Latviešu biedrībā.

* Vārves nodaļas koris sarīkoja 3. aprīlī pamatskolas telpās koncertu ar dievkalpojumu. Svētrunu teica mācītājs E. Caune. Dziesmas izpildīja aizsargu koris, paplašināts ar Piltenes «Ausmas» koŗa dalībniekiem.

3. Ludzas pulks.

* Ludzā Kalpaka piemiņas vakaru rīkoja pulka štāba rota Latviešu biedrību savienības zālē. Aktu ar uzrunu atklāja rotas k-ris V. Kārkliņš, uzaicinot klātesošos ar piecelšanos godināt kritušos brīvības cīnītājus. Pulka orķestris atskaņoja sēru maršu. Referātu par Kalpaku nolasīja Sabiedrisko lietu ministrijas lektors T. Dzediņš, bet pulka koris, dir. V. Ālera vadībā, izpildīja vairākas dziesmas.

* Pasienes nodaļas rīkoto pulkv. Kalpaka piemiņas aktu atklāja valsts pamatskolas pārzinis N. Krampis, kurš referēja par Kalpaka dzīvi un darbiem. Referātam sekoja patriotiskas dziesmas un deklamācijas, ko izpildīja aizsargu un pamatskolas koŗi un skolēni. Aizsargu nodaļas vada k-ris N. Līdeka savā uzrunā aicināja godināt Kalpaka piemiņu un viņa varoņdarbus.

4. Jēkabpils pulks.

* Par pulka fiziskās audzināšanas instruktori iecelta Milda Pūtelis.

* 6. martā Jēkabpilī, Aizsargu namā, štāba rota rīkoja Kalpaka piemiņas aktu un plašu koncertu. Aktu ar uzrunu ievadīja pulka kom. St. Kursītis, bet par Kalpaka aicinājumu referēja pulka tieslietu darbvedis — kalpakietis Arn. Bērziņš. Tālāk diriģenta P. Pakalna vadībā sekoja plašs koncerts, piedaloties rotas vīru dubultkvartetam un pulka štāba jauktam un sieviešu korim. Koncertu ar klavieŗu pavadījumu kuplināja komponists Ād. Skulte. Pirmo reizi še atskaņoja arī viņa komponēto «Varoņu dienu», kuŗai pulkam veltītu tekstu sarakstījis štāba rotas vada kom. A. Ozols. Programma bija ļoti rūpīgi sagatavota.

* Mēmelē pulkveža Kalpaka piemiņas vakaru ar piemērotu uzrunu atklāja nodaļas pr-ks Neimanis, kam sekoja mazp. dižena Vanaga, aizsarga mežziņa Berka, mazp. vec. A. Radziņas un aizsardžu pulciņa pr-ces Zirnis referāti par pulkvedi Kalpaku un

kalpakiešu cīņām. Sekoja mūzikāli-vokāli priekšnesumi.

* 12. martā štāba rota rīkoja vakaru koŗa dalībniekiem un sportistiem. Rotas kom. A. Pormalis apbalvoja uzvarētājus šacha un novusa turnīros.

* 23. martā, kārtējā sarīkojumu vakarā, Štāba rota rīkoja priekšlasījumu. Skolotājs Rob. Akmentiņš referēja par latviešu sētu un ģimeni.

5. Rīgas pulks.

* Valsts Prezidents K. Ulmanis, kā Uzvaras laukuma izbūves komitejas priekšsēdētājs piesūtījis aizsargu priekšniekam šādu rakstu, ar ko izteikta pateicība 5. Rīgas aizsargu pulka komandierim un aizsargiem: «Uzvaras laukuma naudas loterijas izlozei Kongresu namā sekmīgi un kārtīgi nobeidzoties izsaku Jums, pulkveža kungs, un lūdzu nodot manu sirsnīgu pateicību par gādību un pūlēm visiem tiem aizsargiem un viņu komandieriem, kas izlozes laikā labprātīgi un modrīgi bija rūpējušies par apsardzību, lai svarīgais darbs varētu mierīgi noritēt labā kārtībā un drošībā.»

* 4. Valmieras kājnieku pulkā 31. martā izbeidzās aizsargu komandieru kursi. Izlaiduma aktā ieradās Armijas štāba priekšnieks ģenerālis Hartmanis, Vidzemes divīzijas komandieris ģenerālis Virsaitis. Armijas štāba apmācības daļas priekšnieks pulkvedis Ļūļaks, aizsargu priekšnieks pulkvedis Prauls, 4. Valmieras k. pulka komandieris pulkvedis Skujiņš ar pulka vecākiem virsniekiem. Kursu priekšnieks kapt. Freimanis nolasīja pārskatu par kursu darbību un apliecināja, ka aizsargu komandieri pielikuši lielu centību teorētisko un praktisko mācību piesavināšanā. Armijas štāba priekšnieks ģenerālis Hartmanis uzrunā aizsargu komandierus apsveica ar kursu beigšanu un nodeva aizsargu goda šefa kaŗa ministra ģenerāļa Baloža un armijas komandieŗa ģenerāļa Berka sveicienus. Armijas štāba priekšnieks norādīja, ka kursos veiktais darbs palīdzējis to dalībniekiem atsvaidzināt sakarus ar armiju, kam liela nozīme valsts aizsardzības gaitās. Visiem aizsargiem jābūt stipriem militārās zinībās, jo mums vajadzīgs skaitu atsvērt ar zināšanu un garīgo spēku pārsvaru. Aizsargu priekšnieks pulkv. Prauls aizsargu komandieriem pateicās par viņu labo gribu un centību kursu programmas iziešanā, ar ko attaisnota aizsargu saimei dāvātā uzticība. Akta beigās aizsargu komandieri sumināja Valsts Prezidentu Dr. K. Ulmani, kaŗa ministru ģenerāli Balodi, armijas komandieri ģenerāli Berki, Armijas štāba priekšnieku ģenerāli Hartmani u. c.

* 11. martā Zemnieku drāmas telpās pulks rīkoja plašu koncertu, kurā piedalījās pulka koris A. Žagara vadībā, kvartets un mākslinieki V. Graubiņa, A. Obšteins un R. Mikelsons. Priekšnesumi guva apmeklētāju nedalītu piekrišanu. Atlikumu izlietos pulka kultūrāliem mērķiem. Mūzikas kritika V. Upenieka mākslinieciskо novērtējumu par koncertu sniedzam mūzikas dzīves apskatu daļā.

6. Aizputes pulks.

* Pulkveža Kalpaka piemiņas atceri pulks šogad svinēja plašā mērogā Aizputes pilsētā un pagastu aizsargu nodaļās. — 5. martā Aizputē tādu sarīkoja štāba aizsardžu pulciņš. Aizputes Latviešu biedrības zāle bija ļaužu pārpilna. Pulka mācītājs D. Eizengrauds noturēja dievkalpojumu, kam sekoja pulka kom. palīga J. Zvirbuļa uzruna, valsts himna, 2. Ventspils kājn. pulka kapteiņa Vanaga referāts, viet. ģimnazijas audzēkņu koŗa dziesmas un aizsargu priekšnesumi. Atlikums nāks par labu kritušo piemiņas plāksnei. — Kalvenes nodaļas rīkotā Kalpaka atcerē skolas pārzinis A. Klabis teica svētrunu, pulka komand. palīgs J. Zvirbulis nolasīja referātu, pēc kam uzstājās vietējais koris kopā ar pamatskolas audzēkņiem un mazpulka dalībniekiem. Ar piemērotām deklamācijām nāca aizsargi un aizsardzes. Apmeklētāju vairākums bija jaunatne. — Alšvangā garīgo aktu ievadīja prāvests B. Didžgalvis, referātu nolasīja nodaļas priekšnieks J. Pīkša. Sekoja piemēroti aizsargu un aizsardžu priekšnesumi. Valtaiķos notika svinīgs akts ar nodaļas priekšnieka D. Krieva referātu. Līdzīgi sarīkojumi notika arī Rudbāržu u. c. vienībās, piedaloties skolu jaunatnei, mazpulkiem un sabiedrībai.

* 8. martā no sava darba lauka Aizputes apriņķī šķīrās apr. lauku pašvaldību vecākais un pulka saimniecības priekšnieks J. Zelmenis, aiziedams līdzīgā amatā uz Ventspils apriņķi. Atvadvakarā, daudzo sumināju priekšgalā, sirsnīgus vārdus teica pulka komandieris K. Tikmanis, izceldams J. Zelmeņa nopelnus pulka labā, kā atmiņu un pateicību pasniegdams krāšņu kristalla balvu.

* Jaunieceltais Cīravas nodaļas priekšnieks, mežzinis N. Austriņš savu darbību ievadīja 20. martā ar plašu priekšlasījumu vakaru, aicinot visu sabiedrību sadarboties šinī ražu celšanas gadā. Apriņķa agronoms H. Ābele runāja par lauksaimnieku turpmākiem uzdevumiem, apr. būvtechniķis, 2. rotas komandieris A. Mūzikants par ēku būvveidiem un to izvēli lauksaimniecībā, lopkopības virspārraugs P. Ākis par lopkopības tekošiem jautājumiem un instr. M. Firsts par sievieti mājturībā. Vakars bija pulcinājis lielo Cīravas kooperātīva zāli pilnu atsaucīgiem klausītājiem.

7. Valkas pulks.

* 5. un 6. martā Alūksnē pulcējās pulka III bataljona komandējošais sastāvs uz gadskārtējām kaŗaspēlēm. Kaŗaspēles ievadīja ar uzrunu pulka komandieŗa palīgs kapt. Krūmiņš. Kā apmācītāji ieradās Armijas štāba kapteinis Ķikuts un Latgales divīzijas štāba kapteinis Bergs. Kaŗaspēles apmeklēja arī 7. Siguldas kājnieku pulka komandieris pulkvedis Spandegs un iepazinās ar apmācību gaitu. Kaŗaspēļu laikā aizsargu komandieri piedalījās pulkveža Kalpaka atceres svētbrīdī, kurš notika pulka kareivju klubā.

* Pulkveža Kalpaka piemiņas vakarus rīkoja Gaujienas, Blomes u. c. nodaļas ar referātiem un piemērotiem priekšnesumiem. Gaujienas aizsargi un aizsardzes vakarā deva svinīgo solījumu.

* Pulks 6. jūnijā rīkos Smiltenes apkārtnē aizsargu motociklistu sacīkstes, kurās uzaicina piedalīties arī citu pulku aizsargus. 13. martā Valkā ieradās 5. Rīgas, 7. Valkas, 8. Valmieras, 9. Madonas, 10. Cēsu, 11. Tukuma, 16. Jelgavas aizsargu pulku, Latvijas motorsporta savienības un Latvijas motociklistu biedrības pārstāvji, kas vienojās par dalībnieku iedalījumu klasēs. Par sacīkšu ceļu izraudzīts Smiltenes—Valmieras lielceļš. Sabiedrība sacīkstes dzīvi atbalsta ar balvām. Dalībniekiem jāpieteicas pulka štābā līdz 15. maijam.

Apmācības 5. R. a. p. Sakaru bataljonā.

Ēveles aizsargu rīkotās vakarēšanas dalībnieki.

* 13. martā Lugažu nodaļas jaukts koris sarīkoja Lugažu pamatskolā «Silmūrniekos» tautas dziesmu vakaru. Koris uzrāda lielu rosību un diriģenta A. Priednieka vadībā sasniedzis lauku apstākļos ievērojamus panākumus. Korī vairāk kā 50 dalībnieku. Koncerta ievadījumā 8 jaunās aizsardzes parakstīja svinīgo solījumu. Garīgo aktu noturēja Lugažu draudzes mācītājs O. Krauze. Apsveicot jaunuzņemtās aizsardzes, pulka komandieris K. Briedis uzsvēra aizsardžu svarīgo pienākumu sekmēt tautā vienības ideju un būt par to vienmēr un visur nomodā. Kancertdaļā koris teicami izpildīja 12 tautas dziesmas, izpelnīdamies apmeklētāju atzinību. Kopā ar Lugažu lauksaimniecības biedrību, koris šogad piedalīsies tautisku Jāņu rīkošanā. Domāts aizsargu kori sadalīt 3 grupās un doties pa pagasta galveniem ceļiem, skandinot Jāņu dziesmas. Jāņa bērni salasīsies iepriekš nozīmētās vietās — Lapstiņos, Burgā un Pedelē, kur paredzēts kuplāks līgotāju saplūdums un pēc visām senām tradicijām ar līgošanu un apdziedāšanos gaidīs Jāņu rītā sauli uzlēcam.

* Sekojot Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa 28. janvāŗa draudzīgam aicinājumam, laikraksta «Smiltenes Ziņas» izdevējs-redaktors Pēteris Jūgeris Draudzīgā aicinājuma birojam nodevis 50 komplektus 1937. g. žurnāla «Aizsargs», sadalīšanai pa vienam komplektam: Smiltenes valsts ģimnazijai, Gaujienas ģimnazijai, Valsts Smiltenes lauksaimniecības mācības iestādei un 47 Valkas apriņķa pamatskolām.

8. Valmieras pulks.

* Par III bataljona komandieri iecelts Nikolajs Priedītis.

* Valmierā, atzīmējot Kalpaka bataljona uzbrukuma sākšanās dienu, 3. martā notika plašākas atceres svinības, kuŗas rīkoja štāba rotas aizsargi, Kauguru garnizons un pilsētas pašvaldība. Piemiņas dievkalpojums notika pārpildītā Sv. Sīmaņa baznīcā, mācītāju E. Putniņa un E. Pavasaŗa vadībā. Dziedāja Valmieras Latviešu biedrības koris aizsarga brīvm. A. Sinepa vadībā. Svinības turpināja Valmieras Latviešu biedrībā, kur bija sapulcējušies ap 900 cilvēku: aizsargi, kaŗavīri, skolu jaunatne u. c. Par kalpakiešu cīņu gaitām stāstīja bijušie kalpakieši — Kauguru garnizona priekšnieks pulkv.-ltn. Jaunsnikers, pilsētas galva štāba rotas komandieris J. Ruģens un zvēr. adv. K. Brants. Bez tam par kritušo kalpakiešu mātēm runāja aizsardze cand. phil. A. Meneka, raksturojot tā laika apstākļus mūsu valstī. Sarīkojumu noslēdza Ziemeļlatvijas teātris ar izrādi «Jaunā maiņa».

* 5. martā Kalpaka plašāks piemiņas vakars notika Jaunvāles aizsargudžu saimei Cempu skolā. Sarīkojumu ievadīja Trikātas draudzes mācītāja V. Ozoliņa svētruna. Aizsardžu pulciņš atskatījās uz 10 pastāvēšanas gadiem. 8 jaunās aizsardzes deva svinīgo solījumu, ko pieņēma 1. rotas komandieris A. Sietiņsons. Par plkv. Kalpaku, viņa dzīvi un varoņgaitām runāja 1. riteņbr. rotas vada kom. A. Lapinskis. Vakaru noslēdza Fr. Gulbja 3 cēlienu luga «Caur sidraba birzi gāju». Sarīkojums bija pulcinājis tuvu 200 apmeklētāju.

* Braslavas pagasta pašvaldība nolēmusi atdāvināt Braslavas aizsargu nodaļai no pag. sabiedrībai piederošām Imanta mājām atdalītu zemes gabalu Ausekļi, kopplatībā 3,73 ha.

* Pulka štāba rotas bazārs - Jurģa tirgus, pateicoties aizsargu, aizsardžu rosībai un sabiedrības atsaucībai, deva atlikumu 1283 ls.

* 20. martā Kokmuižas nodaļa, sakarā ar aizsargu organizācijas 19 gadu atceri, rīkoja sava koŗa koncertu. Sarīkojumu atklāja nodaļas priekšnieks L. Gulbis, norādīdams uz aizsargu nozīmi valsts dzīvē. Sekoja koncerta daļa diriģ. R. Suikas vadībā. Klausītāji dziesmas uzņēma ar lielu atsaucību un puse programas bija jāatkārto. Vakara noslēgumā nodaļas priekšnieks izdalīja balvas sporta pulciņa dalībniekiem sacensībās novusā un galda tenisā.

* Aizsargi labi izpratuši jauno lauksaimniecību biedrību svarīgo nozīmi pagastos un kopā ar tām cenšas atrisināt sabiedrisko telpu jautājumu, kur tas vēl nav nokārtots. Lauksaimniecību b-bu valdēs, ja ne visur priekšnieka, tad citos amatos darbojas arī nodaļu priekšnieki un vadu komandieŗi. Bieži arī pārējie valdes locekļi un lielāks biedru skaits ir aizsargi. Tāpēc bez pārspīlējumiem var paredzēt ļoti labu sadarbību šo abu organizāciju starpā. Tā saucamie mūžam neapmierināmie un pārgudrie ļaudis pamazām aiziet no pagastu sabiedriskās dzīves, dodami vietu vienotai domai un aktīvai sadarbībai.

* Pulka aizsardžu dienas notiks 30. aprīlī un 1. maijā, Valmierā.

9. Madonas pulks.

* Papildu apmācības aizsargiem - kājniekiem sākās 13. martā un tika izvestas pa bataljoniem un rotām: Madonā, Gulbenē, Vestienā, Kusā, Saikavā un Cesvainē, bet jātnieku eskadroniem sākot ar 3. aprīli.

* 5. martā Vecgulbenes aizsargi un aizsardzes deva svinīgo solījumu. Pēc garīgā akta un svinīgā solījuma parakstīšanas sekoja Zemnieku drāmas viesizrāde — K. Miķelsones luga «Slinkā sieva», kuŗu noskatījās ap 300 apmeklētāju.

* Cesvaines nodaļa 6. martā rīkoja plkv. O. Kalpaka atceres vakaru. Sarīkojumu atklāja nodaļas priekšnieks J. Bandenieks, pēc kam A. Francis referēja par O. Kalpaku kā pirmo armijas virspavēlnieku un kalpakiešu kaujām. Nodaļas drāmatiskais pulciņš uzveda Fr. Gulbja «Caur sudraba birzi gāju».

* 12. martā Aizsargu namā Madonā viesojās Latgales teātris ar J. Lejiņa «Bij man vienas rozes dēļ...» Izrāde bija sagatavota labi. Apmeklēta vidēji.

* 13. martā Liepkalnes nodaļā atklāja sporta pulciņu. Vakaru ievadīja nodaļas priekšnieks Pūce ar uzrunu. Pulka fiziskās audzināšanas instruktors Urbasts nolasīja referātu «Sporta nozīme». Referātam sekoja sporta priekšnesumi nodaļas sportistu izpildījumā.

* 16. martā Aizsargu namā Madonā notika kārtējais referātu vakars. Referēja pulka mācītājs Vītols par tematu «Reliģiskās ieskaņas latviešu dzējā». Vakaru kuplināja mūzikas priekšnesumi, kas guva nedalītu atzinību. 30. martā referēja pulka kultūrālās nozares vadītājs cand. chist. Kalniņš. Vakaru kuplināja Patkules nodaļas vīru koris. Referātu vakari tiek arī noturēti: Gulbenes, Vietalvas, Vējavas, Dzelzavas u. c. nodaļās.

* 19. martā Madonas nodaļa rīkoja slēgtu vakaru. Priekšnesumu programa plaša un pašu spēkiem sagatavota: solo dziesmas, solo un tautas dejas, izrāde. Vakars izdevās labi un nodaļai deva ap 300 ls skaidra atlikuma.

* Sausnējas nodaļa 20. martā sarīkoja Zemnieku Drāmas teātŗa viesizrādi. Uzveda V. Lāča skatu lugu «Jaunā maiņa». Neskatoties uz pavasaŗa plūdiem un nelietojamiem ceļiem, apmeklētāju bija daudz. Nodaļas sporta pulciņš sarīkoja šacha turnīru, kurā ņēma dalību vietējā jaunatne. Uzvarētājiem pasniedza balvas, starp kuŗām bija arī žurnāla «Aizsargs» abonementi.

* 27. martā Ļaudonas nodaļa rīkoja sporta propagandas vakaru. Vakaru ievadīja pulka komandieŗa palīgs Krēvics ar uzrunu. Pulka fiziskās audzināšanas instruktors Urbasts referēja par sportu un sporta nozīmi. Kuplie vakara priekšnesumi bija labi sagatavoti un guva publikas atzinību — it sevišķi «silueti».

* 27. martā Lubānas nodaļa rīkoja sporta propagandas vakaru. Sagatavotie sporta priekšnesumi guva reti lielu publikas piekrišanu. Programā bija arī mūzikas priekšnesumi.

* 3. aprīlī pulks rīkoja plašu kultūras dienu, kuru ievadīja Latvijas preses biedrības priekšnieks J. Druva ar referātu «Pārbaudiet sēklu pavasarī». Kultūras dienu kuplināja Madonas ģimnazijas koris. Vakarā sekoja Lazdonas draudzes koŗa 75 gadu jubilejas svinības. Tās bija pieslēgtas arī radiofonam.

10. Cēsu pulks.

* Pulka štāba bataljons ik gadus 6. martā kopējā sanāksmē atceras pulkv. O. Kalpaka un viņa līdzgaitnieku varonīgās cīņas. Šogad atceres svinības sākās ar dievkalpojumu, kuŗu vadīja māc. K. Hermanis. Pēc dievkalpojuma aizsargu un aizsardžu saime noklausījās bataljona kom. pal. L. k. o. k. J. Jansona priekšlasījumu par kalpakiešu cīņu nozīmi.

* Noslēdzot ziemas sporta nodarbības, pulks var atskatīties uz ievērojamiem sasniegumiem šinī sporta nozarē. Vidzemes apgabala aizsargu pulku slēpošanas meistarsacīkstēs Cēsu pulka komanda (Rusovs, Frikmanis, Kauls, Janitēns un Mednis) izcīnija I vietu 10 km slēpojumā, ar kopējo laiku 3 st. 33 min. 36,8 sek. Pulka aizsardžu komanda (Rusova, Zariņa, Skujiņa un Strazde) ieguva I vietu 3 km slēpojumā, ar laiku 1 st. 2 m. Individuālā sacensībā 10 km distancē Frikmanis (Cēsu p.) izcīnija I vietu, ar laiku 52:15,5. — Pulka slēpotāji guva arī uzvaru ģen. A. Berta dāvātās ceļojošās balvas izcīņā Madonā. Cīnoties ar pretvēju, pulka komanda 18 km distanci veica pirmā, ar vidējo laiku 1 st. 48 min. 59 sek.

* Pulka vadība saistījusi režisoru A. Zommeru drāmatisko pulciņu apmācībai pie nodaļām. Režisora vadībā Raiskuma nodaļa jau iestudējusi R. Blaumaņa lugu «Trīnes grēki», kuŗas pirmizrāde notika 6. martā. Drabešu nodaļa izrādei sagatavojusi Dubura lugu «Vecais pilskungs«. Paredzēta drāmatisko pulciņu nodibināšana arī pie citām nodaļām. Pēc lugu iestudēšanas pulciņi apmainīsies viesizrādēm, lai viena un tā pati luga nebūtu jāiestudē vairākiem pulciņiem.

* Laikā no 5.—7. martam pulks bija sarīkojis Cēsīs veterinārī-sanitāros un dzīvnieku kopšanas kursus, kuŗos kuplā skaitā piedalījās pulka jātnieki. Lekcijas nolasīja aizsargu štāba veterinārās daļas pr-ks Kaņeps un pulka veterinārārsti. Šāda veida kursi Cēsīs notika pirmo reizi, un aizsargiem tie sniedza daudz vērtīgu pamācību.

* Pulka štāba bataljons 17. martā Cēsīs bija sarīkojis svinīgu teātŗa izrādi. Viesojās Jelgavas teātris ar J. Akurātera patriotisko drāmu «Viesturs». Pirms izrādes Sabiedrisko lietu ministrijas lektors Ed. Alberings runāja par latviešu tautas brīvības cīņām. Pēc referāta klātesošie nodziedāja valsts himnu. Izrāde bija kupli apmeklēta.

* Vaives aizsardžu pulciņš 19. martā bija rīkojis savu kārtējo vakarēšanu. Pulka kultūrālās nozares vadītājs V. Grozgalvs nolasīja referātu par mājas kultūru.

* Kārļu nodaļas aizsargi 20. martā bija sapulcējušies pie sava priekšnieka, kuŗa mājās noklausījās aizsargu priekšnieka pulkv. K. Praula radiorunu, sakarā ar aizsargu organizācijas 19. gada svētkiem. Pēc tam pulka kultūrālās nozares vadītājs runāja par pilsoņu pienākumiem valsts dzīvē. Referātam sekoja pārrunas.

* Starp 10. Cēsu aizsargu pulku un 5. Cēsu kājnieku pulku jau sen pastāv cieša draudzība. 22. martā, kad 5. Cēsu kājnieku pulks svinēja savus gada svētkus, Cēsu Brāļu kapos ieradās Cēsu aizsargu pulka delegācija, lai godinātu 5. Cēsu kājnieku pulka kritušos kaŗavīrus. II btl. kom. K. Skujiņš pulka vārdā nolika krāšņu vaiņagu.

* Laikā no 21.—23. martam pulka štāba bataljona aizsardžu pulciņš bija sarīkojis mājturības kursus, speciālista-pavāra vadībā. Kursos svarīga vieta bija ierādīta Lieldienu galda klāšanai.

* Pulka koris, pēc apvienošanās ar Cēsu Viesīgās b-bas kori, 26. martā bija sarīkojis pirmo dziesmu vakaru, veltītu latviešu skaņdarbiem. Diriģēja pulka koŗu diriģents A. Berkholcs un skol. V. Bišers.

11. Tukuma pulks.

* Atzīmējot aizsargu organizācijas 19 gadu pastāvēšanu, Tukuma aizsargu un aizsardžu saime 19. martā pulcējās pamatskolā uz svinīgu aktu. Uz zāles podijuma, starp palmām un ziediem, bij novietoti Valsts Prezidenta K. Ulmaņa un kaŗa ministra ģenerāļa J. Baloža krūšu tēls. Aktu atklāja pulka kom. E. Mauriņš, klātesošiem ar piecelšanos godinot pie dienesta pienākumu pildīšanas kritušos aizsargus. Pēc tam svinīgās sanāksmes dalībnieki sumināja aizsargu organizācijas augstāko vadoni Valsts Prezidentu K. Ulmani, aizsargu goda šefu kaŗa ministru ģen. J. Balodi, aizsargu organizācijas augstāko vadītāju sabiedrisko lietu ministru A. Bērziņu, valdību un aizsargu organizācijas vadītāju aizsargu priekšnieku pulkv. K. Praulu. Pulka kom. E. Mauriņš referātā «Mācīsimies pazīt paši sevi» apskatīja aizsargu organizācijas gaitas un nozīmi. Vakars noslēdzās ar aizsargu jaukta koŗa koncertu, diriģenta Elvīga vadībā, E. Kvālberga vijoles solo priekšnesumiem un tautiskām dejām aizsargu un aizsardžu izpildījumā. 20. marta rītā pulka kom. E. Mauriņš, kaŗa apriņķa priekšnieks pltn. Muižulis, pilsētas galva T. Zīverts un pulka štāba darbinieki ieradās Tukuma Brāļu kapos, kur nolika vaiņagu.

* Irlavas - Vecsātu piensaimnieku sabiedrībai Uzvaras laukuma loterijā krita 100.000 ls. Sadalot vinnestu, sabiedrība no šīs summas atvēlējusi Grenču aizsargu nama būvei 6000 ls un Irlavas aizsargu nodaļai 4000 ls.

* Dzirciema aizsardžu pulciņš 27. martā svinēja 10 gadu darbības atceri. Garīgo aktu noturēja māc. Dzenis, pēc tam aizsargi un aizsardzes deva svinīgo solījumu. Sekoja teātŗa izrāde.

12. Ilūkstes pulks.

* Pulkveža Kalpaka piemiņas vakaru rīkoja 27. februārī Dvietes nodaļa, 4. martā Lašu nodaļa kopā ar pamatskolu un mazpulku, 6. martā Aknīstes nodaļa, 13. martā Bebrenes nodaļa u. c. Vakaros nolasīti vērtīgi referāti par Kalpaku, kalpakiešu cīņām un mūsu armijas organizēšanu. Aizsargi un aizsardzes sarīkojumus kuplināja piemērotiem mūzikāliem priekšnesumiem un deklamācijām. Sabiedrības atsaucība visur bijusi ļoti dzīva.

* Maija un jūnija mēnešos pulkā notiks aizsardžu nometnes šādās vietās: Asarē 8. maijā, Salienā 22. maijā, Bebrenē 26. maijā un Sventē 12. jūnijā.

13. Bauskas pulks.

* Pulks marta mēnesī paplašinājis savu bibliotēku ar 100 vērtīgiem sējumiem. Grāmatas lasīšanai ņem ne tikai plašā aizsargu saime, skauti un gaidas, bet tās izsniedz arī privātām personām.

* 5. martā notika Vecsaules aizsardžu vakarēšana pie pulciņa priekšnieces M. Ulmanes. Dalībnieki noklausījās pulka kom. Blanka referātu par pulkv. Kalpaku, apriņķa vēcākā Piekusa — par aizsargu un lauksaimniecības biedrību savstarpējām attie-

10. C. a. p. Štāba btl. aizsardžu pulciņa mājturības kursu dalībnieces.

cībām un mācītāja H. Ulmaņa — par vakarēšanu senatnē un tagadnē. Sporta pulciņa dalībnieki uzstājās ar tautiskām dejām.

* Codes nodaļa kopā ar lauksaimniecības biedrību 13. martā Codes pilī rīkoja kopēju mūzikas priekšnesumu vakaru. Viesojās 5. R. a. p. dejotāji un 13. B. a. p. orķestris.

* Vērtīgu benefices koncertu 19. martā aizsargu nama zālē Bauskā rīkoja pulka simfoniskais orķestris. Orķestris izveidojies par augstvērtīgu mūzikālu vienību, kas diriģenta T. Koppes vadībā savos daudzajos koncertos arvien iepriecinājusi krietnas mūzikas cienītājus. Daudz siltas atzinības orķestra dalībnieki un diriģents saņēma arī 19. marta koncertā. Lai nākotne pašķiŗ vēl tālākas sekmes!

* 2. aprīlī Bauskas un apriņķa sabiedrība atvadījās no līdzšinējā apr. lauku pašvaldību vecākā J. Piekusa, kas arī aizsargu pulkā rosīgi darbojās gan kā štāba rotas komandieris, gan saimnieciskās komisijās pie aizsargu nama celšanas. Pulka saimes vārdā J. Piekusam pateicās pulka kom. Blanka.

14. Kuldīgas pulks.

* 19. un 20. martā Saldū notika pulka ierindas komandieŗu kaŗa spēles. Apmācības vadīja aizsargu štāba apmācības daļas priekšnieks kapt. J. Sāns, piedaloties pulka kom. palīgam kapt. Ed. Smiltēnam un Jātnieku pulka kapt. Volbergam. Apmācībās piedalījās ļoti kupls komandieŗu skaits.

* Planīcas aizsargi un aizsardzes 8. martā godināja nodaļas priekšnieku un pagasta vecāko Vili Freimani, kuŗš nepārtraukti 10 gadus vadījis aizsargu nodaļu. Ilggadīgo darbinieku apsveica apriņķa vecākais Fr. Vilks u. c.

* Kupli apmeklēta vakarēšana 19. martā bija Saldus pagasta nodaļai. Vakarēšanā ieradās arī pulka komandējošais sastāvs, ar pulka kom. palīgu kapt. Ed. Smiltēnu priekšgalā, un Sātiņu pag. aizsargi un aizsardzes. Priekšnesumos — referāts, deklamācijas, tautiskās dejas.

* 20. martā Kuldīgā noslēdzās aizsargu sanitāru kursi, kas ilga 11 dienas. Kursos piedalījās 40 aizsargu un aizsardžu. Mācības pasniedza pulka vec. ārsts Dr. Spalviņš, eskadriļas ārsts Dr. Bērziņš un I btl. ārsts Dr. Rikmans. 27. martā beidzās sanitāru kursi Snēpelē, kuŗos piedalījās Turlavas aizsargi un aizsardzes. Kursus vadīja Snēpeles rajona ārste Dr. Uzija. Kursu noslēgumā un pārbaudījumos ieradās pulka kom. J. Kalve un pulka vec. ārsts Dr. Spalviņš. Kursanti bija sagatavoti labi.

* Pie Lutriņu nodaļas nodibināta drāmatiskā sekcija ar skol. Kārli Šneineru kā vadītāju.

* Pie Skrundas nodaļas nodibināts jaukts koris, par kuŗa vadītāju iecelts Didriķis Jansons.

* Pulka aizsardžu dienas notiks 26. maijā, Saldū.

15. Liepājas pulks.

* Par pulka tieslietu darbvedi iecelts Viktors Kampars.

* 6. martā Liepājas kaŗa slimnīcā noslēdzās mācītu sanitāru kursi, kas ilga 3 mēnešus. Kursus beidza 11 aizsardzes un 2 aizsargi no 15. Liepājas, 6. Aizputes, 11. Tukuma, 14. Kuldīgas un 16. Jelgavas aizsargu pulkiem. Kursu noslēguma aktā piedalījās aizsargu štāba sanitāro apmācību vadītājs Dr. L. Prīmanis, 15. Liepājas un 6. Aizputes aizsargu pulku komandieris K. Tikmanis, kursu priekšnieks Dr. V. Gludiņš un Liepājas kaŗa slimnīcas medicīniskais personāls, ar slimnīcas priekšnieku pltn. Apini priekšgalā. Dr. Prīmanis kursus beigušiem izsniedza apliecības un krūšu nozīmes.

* Pulkveža Kalpaka vakarus marta sākumā rīkoja Vaiņodes, Kalētu, Aisteres, Rāvas, Nīcas u. c. nodaļas. Notika svinīgi dievkalpojumi, referāti, koncerti. Mūsu nacionālās armijas pirmā virspavēlnieka piemiņai veltītie sarīkojumi visur ļoti kupli apmeklēti.

* 5. martā Nīcas nodaļa rīkoja savas mītnes atklāšanu un Kalpaka piemiņas vakaru. Sarīkojumu ar uzrunu atklāja nodaļas priekšnieks A. Streņģis, pēc kam pulka komandieŗa uzdevumā nodaļas mītni atklāja 3. rotas komandieris Mūsiņš, kuŗš arī nolasīja vērtīgu referātu par pulkvedi Kalpaku. Koncerta daļā piedalījās nodaļas pūtēju orķestris.

* Pie 1. Liepājas kājnieku pulka 14. martā sākās un turpinājās līdz 25. martam aizsargu instruktoru kursi, kuŗus apmeklēja grupu komandieŗi no 6. Aizputes, 14. Kuldīgas un 15. Liepājas aizsargu pulkiem. Kursu noslēgumā ieradās 1. Liepājas kājn. pulka komandieris pulkv. Brige, kuŗš apsveica kursantus ar sekmīgu kursu beigšanu, uzsvērdams visu kursantu lielo uzmanību un centību mācībās.

* Februārī un martā Priekules nodaļā notika drāmatiskie kursi, kuŗus vadīja režisors Ed. Laursons. Kursu laikā sagatavoto lugu sekmīgi uzveda 27. marta sarīkojumā pamatskolas telpās. Kursi bija ļoti kupli apmeklēti.

* 29. martā pulka aizsargu un aizsardžu saime pulcējās 15. maija namā, lai atzīmētu pulka 19 darbības gadus. Pēc prāvesta V. Sandera noturētā garīgā akta pie sapulcētiem ar uzrunu griezās pulka kom. K. Tikmanis, pakavēdamies pie pulka izveidošanās gaitām. Akta dalībnieki ar piecelšanos godināja Bārtas pagasta robežās kritušos 2 aizsargus pie dienesta pienākumu pildīšanas. Pēc tam sumināja valsts un aizsargu vadību. Sekoja koncerts, kuŗu ievadīja pulka štāba bataljona jaukts koris A. Rūķīša vadībā. Deklamēja R. Kārlsons. Vairākus atskaņojumus sniedza arī pulka orķestris F. Koša vadībā, noslēgdams priekšnesumu daļu ar viņa komponēto «Ģenerāļa Baloža maršu».

16. Jelgavas pulks.

* Sakarā ar biedrības «Stars» likvidēšanu, Auru pašvaldība nodevusi Auru aizsargu nodaļas pārziņā likvidētās biedrības bibliotēku.

* 19. martā notika Bukaišu aizsargu un aizsardžu slēgts vakars. To atklāja nodaļas priekšnieks A. Voltners. Par pienākumiem valsts un aizsargu dzīvē referēja 5. es. komandieris A. Helvigs. Sekoja teātŗa izrāde un aizsargu koŗa dziesmas.

* Aizsargu organizācijas gada dienu 20. martā atzīmēja Auces nodaļa. Nodaļas priekšnieks P. Kreišmanis norādīja uz aizsargu organizācijas līdzšinējo darbu un atzīmēja jauno noteikumu apstiprināšanu pie likuma par aizsargu organizāciju. Aizsargi un aizsardzes suamināja savu augstāko Vadoni, goda šefu un organ.zācijas vadītājus. Rakstniece Ausma Roga nolasīja priekšlasījumu par cilvēka uzdevumiem un viņa darbu. Referātam sekoja pārrunas.

* Ozolnieku nodaļas sarīkojumu 26. martā pēc nodaļas priekšnieka J. Skadiņa uzrunas atklāja pulka kultūrālās nozares vadītājs Likums, uzsveŗot aizsargu plašos mērķus un uzdevumus. LLK lektors L. Liepiņš referēja par jauno laiku un jaunajām lauksaimnieku organizācijām. Pulka drāmatiskais ansamblis uzveda M. Ziverta «Tīreļpurvu», Emmas Ezeriņas režijā.

17. Rēzeknes pulks.

* No 1. janvāŗa līdz 13. martam pulka vienības, kopā ar Rēzeknes novada agronomiskiem darbiniekiem un skolotājiem, noorganizējušas 47 vietās kursus. Kursi ilguši 1—2 dienas, un tur nolasīti referāti par lauksaimniecības jautājumiem, Latvijas ģeografiju un vēsturi, sevišķi atzīmējot atbrīvošanas cīņas un atjaunotās Latvijas laikmetu.

* 5. martā pulks Rēzeknē rīkoja pulkv. Kalpaka piemiņas aktu. Par pulkv. Kalpaka dzīvi un darbiem runāja pulka kultūrālās daļas vadītājs J. Seilis.

* Īsi pirms lielā gavēņa, sekojot jau agrākajos gados nodibinātai tradicijai, pulka štāba aizsardzes rīkoja Meteņa vakaru, kas bez Rēzeknes pilsētas aizsargu un aizsardžu saimes pulcināja kuplā skaitā daudzus citus seno latvisko tradiciju cienītājus un mīļotājus. Aizsardze Brastiņa plašā referātā iepazīstināja vakara dalībniekus ar agrāko laiku Meteņa vakara parašām. Aizsardžu deklamācijas un aizsardžu dubultkvartets, pulka koŗu diriģenta K. Ģērķa vadībā noskandinādams vairākas tautas dziesmas, deva vakaram attiecīgu noskaņojumu. Pulka štāba pulciņa priekšniece J. Kaņepāja ar aizsardzēm bija parūpējušās par galdiem un mītnes dekorējumu, kas izcēlās ar savu mājīgumu un latviskā stila izpratni.

* 19. martā Rēzeknes latviešu biedrības «Tautas pils» telpās aizsargu pulka orķestris un koris rīkoja plašu koncertu. Koncerta programā galvenā vērība bija piegriezta latviešu komponistu darbiem.

* 16. martā aizsargu štāba režisors Segliņš iepazīstināja štāba aizsardžu pulciņa dalībnieces ar latviešu teātŗa pirmsākumiem un attīstību.

* No pag. g. 3. novembŗa līdz š. g. 13. martam rīkoti sieviešu rokdarbu kursi aizsardzēm un privātām personām šādās vietās:

1) Pulka štāba aizsardžu pulciņā Rēzeknē, aizsargu mītnē no 1937. g. 3. novembŗa līdz 21. novembrim. Kursus apmeklēja 41 kursante, izstādīti 136 darbi.

2) Andrupenes aizsardžu pulciņā, Andzelmuižas 6-kl. pamatskolā, no 1937. g. 22. novembŗa līdz 5. decembrim. Piedalījās 32 kursantes, izstrādāts 91 darbs.

3) Andrupenes aizsardžu pulciņā, Andrupenes 6-kl. pamatskolā, no 1937. g. 6. decembŗa līdz 25. decembrim. Piedalījās 30 kursantes, izstrādāti 124 darbi.

4) Ružinas aizsardžu pulciņā, Ružinas 6-kl. pamatskolā, no 1938. g. 3. janvāŗa līdz 16. janvārim. Piedalījās 16 kursantes, izstrādāti 95 darbi.

5) Dricēnu aizsardžu pulciņā, Dricēnu 6-kl. pamatskolā, no š. g. 18. janvāŗa līdz 6. februārim. Kursus apmeklēja 53 kursantes, izstrādāti 192 darbi.

6) Ozolmuižas aizsardžu pulciņā, pulciņa priekšnieces mājās, no š. g. 7. februāŗa līdz 27. februārim. Piedalījās 25 kursantes, izstrādāti 94 darbi.

7) Stirnienes aizsardžu pulciņā, Stirnienes I pak. pamatskolā, no š. g. 28. februāŗa līdz 13. martam. Piedalījās 53 kursantes, izstrādāti 174 darbi.

Pavisam šajos kursos piedalījušās 250 kursantes un izstrādāti 906 darbi. Katrā vietā, kursus noslēdzot, sarīkotas darbu apskates, ko apmeklējušas apm. 1160 personas. Kursos mācīja dažādus tamborējumus, dūrienu un izvilkuma darbus, tīklu siešanu un izstrādāšanu, mezglošanu, adījumus, tautiskā tērpa pagatavošanu, veļas šūšanu un mazākā mērā modernos darbus. Kursus vadīja sieviešu nacionālās līgas rokdarbu instruktore Liepa.

* Pulka vecākā aizsardze Zarāne inspekcijas nolūkā marta mēnesī apmeklēja Dricēnu, Rēznas un Bērzgales aizsardžu pulciņus. Pulciņu dalībnieces viscauri bija ieradušās gandrīz pilnā sastāvā. Pēc darbības pārbaudes tika doti norādījumi turpmākam darbam. Sevišķi teicami darbojas Rēznas pulciņš. Tanīs pašās dienās notika lauku sieviešu mājturības dienas, ko rīkoja LLK kopā ar 17. Rēzeknes aizsargu pulku. Mājturības dienu dalībnieces visos punktos bija ieradušās tik kuplā skaitā, ka telpas visas nevarēja uzņemt.

* 31. martā pie 9. Rēzeknes kājnieku pulka 17. Rēzeknes un 3. Ludzas aizsargu pulku 68 instruktori sekmīgi beidza militāro zināšanu atkārtošanas kursus. Kursu noslēgumā ieradās garnizona priekšnieks pulkvedis Ceplītis, pltn. Birzulis, kaŗa apr. pr-ks pltn. Licis, pulka komandieris V. Zarāns, viņa palīgs J. Samiņš, 3. Ludzas aizs. pulka k-ra palīgs kapt. ltn. Frišmanis un citi. Kursu vadītājs kapt. Zvirbulis nodeva garnizona priekšniekam ziņojumu, pēc kam garnizona priekšnieks apsveica kursantus ar kursu nobeigšanu un novēlēja labas sekmes turpmākā aizsargu organizācijas darbā. Pulka komandieris V. Zarāns pateicās garnizona priekšniekam pulkvedim Ceplītim par sirsnīgu pretimnākšanu kursu sarīkošanā un uzaicināja kursantus uzsaukt tam trīskārtēju «Lai dzīvo». Sekoja aizsargu parāde, kuŗu pieņēma garnizona priekšnieks pulkvedis Ceplītis.

* Pulka aizsardžu dienas notiks 21. un 22. maijā, Rēzeknē.

18. Daugavpils pulks.

* 26. martā pie 1. Jātnieku pulka noslēdzās aizsargu jātnieku komandieŗu un spridzinātāju kursi. Pēc nepieciešamiem teorētiskiem paskaidrojumiem, komandieŗi un aizsargi kursos nodarbojās ar praktisko mācību izpildīšanu. Komandieŗi vingrinājās vienību vadīšanā dažādos kaujas veidos, darbojoties vadu un grupu komandieŗu lomās. Kursu noslēguma aktā ieradās 1. Jātnieku pulka kom. pulkv. Buks, aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Ķikulis, aizsargu štāba apmācības daļas priekšnieks kapt. J. Sāns u. c. Komandieŗu kursus vadīja kapt. Kaukulis, spridzinātāju kursus — vlt. Truks.

* Pagājušā gadā pulkā nolasīti 136 dažāda satura referāti un sarīkoti pirmās palīdzības, mājturības, fiziskās audzināšanas un drāmatiskie kursi, kuŗos ņēmuši dalību apm. 800 dalībnieku. Bez tam sagatavotas 55 teātŗa izrādes un 38 koncerti. Gandrīz katrā nodaļā pastāv koris un pie dažām arī pūteju orķestris. Grāmatu skaits bibliotēkās jau sasniedzis 5000. Lai iepazītos ar mūsu dzimtās zemes vēsturiskām vietām un dabas krāšņumiem, tiek rīkotas ekskursijas. Pagājušā gadā tādas sarīkojušas 17 nodaļas. Meža dienās ņēmušas dalību visas pulka nodaļas ar 1176 dalībniekiem. Vairākas nodaļas šinīs dienās kā tradiciju ievedušas centīgāko aizsargu saimniecībās dēstīt augļu dārzus. Arī spodrības nedēļā aizsardzes un aizsargi pag. gadā bijuši aktīvi līdzgaitnieki, izdaiļojot ne tikai savas mājas, bet dodot norādījumus un aktīvi izvedot atsevišķu lauku sētu savešanu kārtībā. Pulks kā kultūrālā, tā saimnieciskā un sabiedriskās dzīves veicināšanā pag. gadā veicis lielu darbu.

* Par riteņbraucēju rotas komandieri iecelts Artūrs Lācis.

* Pulkveža Kalpaka piemiņas vakarus bija rīkojušas Līksnas, Vīpes, Dagdas, Asūnes, Višķu, Vārkavas u. c. nodaļas, vairākās vietās kopā ar mazpulkiem, lauksaimniecības biedrībām un skolām.

* Aglonas aizsardžu pulciņš bija sarīkojis Aglonas pamatskolas telpās tautisku meteņu vakaru. Brīvmāksliniece H. Erss-Kozlovska izpildīja latviešu tautas dziesmas. Aizsardzes un aizsargi, dejas skolotāja P. Šimanska vadībā, demonstrēja tautiskas ķekatu dejas. Aizsardzes bija klājušas meteņu galdu.

* Gostiņu aizsardžu pulciņš bija noorganizējis 2 dienu ilgus tautisko deju kursus. Tos vadīja pulka fiziskās audzināšanas instruktore A. Markitā-

Dz. a. p. aizsardžu dienu dalībnieces un lektori. Pirmās rindas vidū sēž Latvijas preses biedrības priekšnieks J. Druva.

ne. Abās dienās piedalīšanās bija ļoti kupla.

* 13. martā pulka sakaru bataljona drāmatiskais pulciņš B. Reinfeldes vadībā viesojās Ungurmuižā, uzvedot opereti «Mucenieks un muceniece». Izrāde notika sakarā ar lauksaimniecības biedrības atklāšanu un vietējās aizsargu nodaļas sarīkojumu. Lauksaimniecības biedrības atklāšanas akts notika vietējā skolas namā, bet izrāde lauksaimniecības biedrības mājā. Aizsargu un lauksaimnieku kopdarbības svētki izvērtās par sirsnīgu sadraudzības dienu.

* Laikā no 14. līdz 24. martam pie 12. Bauskas kājnieku pulka Daugavpilī notika aizsargu grupu komandieŗu kursi, kuŗos piedalījās 35 aizsargi un grupu komandieŗi no pulka vienībām. Kursi ilga 10 dienas un tos vadīja instruktoru rotas komandieris kapt. Labe.

* 25. un 26. martā pulkā notika bataljonu, rotu, vadu komandieŗu un nodaļu priekšnieku apmācības-kaŗa spēles, kuŗās ieradās ap 80% no visiem aizsargu komandieŗiem. Pēdējiem bija dota iespēja vingrināties uz kartēm attiecīgu vienību vadīšanā un pavēļu atdošanā. Kaŗa spēlēs ieradās aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Ķikulis un apmācības daļas priekšnieks kapt. J. Sans.

* Piedrujas aizsargi un aizsardzes, pēc iepriekš izstrādāta plāna, pārveido un izdaiļo Piedrujas Brāļu kapus. Darbus ievadīja jau pagājušā gada vasarā un šovasar tie tiks turpināti.

* Līvānu pilsētas nodaļai piešķirti divi zemes gabali. Uz viena no tiem izbūvēta šautuve un paredzēts vēl izveidot laukumu jātnieku apmācībai. Tagad galīgi nokārtots arī telpu jautājums un Līvānu aizsargi ieguvuši nomā uz 20 gadiem no Līvānu krājaizdevu sabiedrības namu, aizsargu mītnes un sarīkojumu zāles ierīkošanai. Nams pilnīgā kārtībā tiks savests šinī gadā.

19. Jaunlatgales pulks.

* Pulks pēdējos gados piegriezis nopietnu vērību zirgkopības veicināšanai apriņķī. Lai izlasītu un izkoptu pareizākos un spējīgākos vaislas materiālus, pulks katru gadu vasarā rīko vairākas jāšanas un ziemā rikšošanas sacensības. Šim nolūkam pulks savā sporta laukumā Jaunlatgalē ierīkojis arī šī sporta skrejceļu, kas lielā mērā veicina jāšanas sporta pareizu izkopšanu. Iepriecinoša ir parādība, ka zirgkopības celšanai bez aizsargiem sāk piegriezt nopietnu vērību arī daudzi lauksaimnieki, atrazdami un atzīdami zirgkopību par vienu no visienesīgākām blakus nozarēm. Šinī sezonā pulks, sastādot sporta kalendāru, bija paredzējis 5 rikšošanas sacensības. Bez tam savas gadskārtējās sacensības rīkoja arī Armijas zirgu sporta klubs. Visās šinīs sacensībās piedalījušies ap 300 dalībnieku, pa lielākai daļai ar pašaudzētiem zirgiem. Sevišķi jaunzirgu klasēs uzrādīti ievērību pelnoši sasniegumi, kas rāda, ka taisni pēdējo gadu darbs ir bijis pareizākais. Pulka darbību šinī virzienā ir atbalstījis arī Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, apbalvojot uzvarētājus ar atzinības balvām. Jau pirmajās pulka rīkotās sacensībās 4 pirmo vietu ieguvēji saņēma katrs 100 ls lielu Valsts Prezidenta atzinības balvu. 5. martā pulka komandieris atkal saņēmis Valsts Prezidenta piesūtītos 400 ls, izsniegšanai pēdējo pulka rīkoto sacensību uzvarētājiem.

* Pulks kopā ar pilsētas pašvaldību pag. gadā Draudzīgā aicinājuma dienā, apvienojot vairākas līdzšinējās bibliotēkas, pie pulka nodibināja «Draudzības bibliotēku». Marta sākumā pulka komandieris saņēmis no Prezidenta Dr. K. Ulmaņa piesūtītas 100 vērtīgas grāmatas — kā dāvinājumu jaunai bibliotēkai, kuŗā tagad jau sakopots pāri par 1600 grāmatu. Aizsargu pulks grāmatas izsniedz bezmaksas lasīšanai.

Dzelzceļu pulks.

* 12. un 13. martā Rīgā pulcējās no visiem valsts novadiem dzelzceļu aizsargu pulka aizsardzes, lai piedalītos pulka rīkotās gadskārtējās aizsardžu dienās. Priekšpusdienā aizsardzes ieradās Brāļu kapos, kur pulka komandieris J. Ozoliņš nolika vaiņagu. Zemnieku drāmas teātŗa telpās notika aizsardžu dienas svinīgais atklāšanas akts, ko ievadīja pulka komandieŗa J. Ozoliņa uzruna. Tad Latvijas preses biedrības pr-ks J. Druva aizsardzēm nolasīja referātu «Dr. K. Ulmanis — paraugs dzīvē un darbā». Viņš norādīja, ka Prezidenta dzīves gājums ir bijis pastāvīga kāpšana uz augšu un tāpēc ikviens viņa dzīvošanas un strādāšanas garu varētu ņemt par paraugu sev. Jaunajām mātēm jāieaudzina savos bērnos cieņa, paklausība un darba mīlestība. Jāieaudzina bērnos apziņa, lai viņi visus darbus padara labāk. Cilvēki ar vāju raksturu nav tie, kas var sasniegt kalngalus. Prezidenta dzīve un darbs ir bijis labākais piemērs, kā ar atteikšanos no personīgā, kalpošanā sabiedrībai, tautai un valstij viņš varējis sasniegt savas dzīves pilnību. Mēs visi esam saukti kalpot tautai un Tēvijai un tas jādara ar visu sirdi un dvēseli.

Pirmās dienas pēcpusdienā sanāksmē ieradās sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš, aizsargu priekšnieka plkv. K. Praula un aizsargu štāba atbildīgo darbinieku pavadībā. Ministrs A. Bērziņš savā uzrunā aizsardžu dienu dalībniecēm starp citu teica: «Man ir liels prieks redzot, ka jūsu saime ar katru gadu aug, ka jūsu darbs paliek aizvien plašāks un vispusīgāks. Bet aizsargu un aizsardžu darbs nav tikai aizsargu organizācijā vien. Savās sirdīs mēs bieži esam priecīgi un pateicīgi, bet uz āru ne vienmēr mums izdodas to izrādīt. Tautas sajūsma nav privātā jūtu izrādīšana, tā ir tautas ticības un prieka apliecinājums. Tikai ar ticību un sajūsmu var aizraut sev līdzi arī tos, kas bijuši kūtrāki un nav vēl paspējuši izprast šī laika garu. Visur, kur jūs esat, lai jūs esat šī laika ideju nesējas un tālāk izplatītājas. Jums, aizsardzēm, kas blakus organizācijas darbam strādājat arī savā ģimenē, ir vēl viens svarīgs pienākums — mūsu jaunajā paaudzē ir jāieaudzina krietni latviešu tikumi, lai ideja par mūžīgo Latviju būtu vienmēr dzīva».

Pievakarē dzelzceļu aizsardzes devās uz Brīvības pieminekli un iepazinās arī ar citām ievērojamākām Rīgas vietām. Vakarā Jaun. Ģertrūdes baznīcā notika svinīgs aizsardžu dienu dievkalpojums. Sanāksmes otro dienu ievadīja pulka mācītāja prof. V. Maldoņa referāts par cilvēka personību un sirds skaidrību. Prof. Maldonis norādīja ideālus nemeklēt tālu, bet savā tuvākā apkārtnē. Aizsardžu instruktore L. Torgāni referēja par negatīvām parādībām sabiedrībā un aicināja aizsardzes rādīt sabiedrībā priekšzīmi ar savu izturēšanos. Fiziskās audzināšanas instruktore Z. Briede - Hāzenfūse demonstrēja mājas vingrojumus, kas vajadzīgi tiklab garīgā, kā fiziskā darba strādniekiem. Plašu referātu nolasīja Ausma Roga par latvisko garu, savu referātu bagātīgi ilūstrēdama piemēriem no mūsu dzīves. Referātu virkni noslēdza pulka kom. J. Ozoliņš ar uzrunu, aicinot aizsardzes no sanāksmes ņemt līdz visas labās pamācības, lai ikviena nodzīvota diena kļūtu pilnvērtīga.

* Valmieras aizsardžu pulciņa svinīgā solījuma vakars Latviešu biedrības zālē bija pulcinājis kuplu dalībnieku skaitu, kuŗu vidū bija pilsētas galva agr. J. Ruģens, apr. vecākais V. Vinters, garnizona priekšnieks pltn. Jaunsnikers u. d. c. Pulka kom. J. Ozoliņš teica gaŗāku runu, aicinādams uz nesavtīgu sevis ziedošanu valstij, tautai un Tēvuzemei. Vakara viesi ar lielu atsaucību uzņēma vērtīgo koncerta daļu, kuŗā piedalījās operdziedātāja Z. Gothard - Berkinde, brīvmāksliniece A. Sinepe un brašais dzelzceļu aizsargu pulka Valmieras nodaļas koris. Pulciņu vada pr-ce Ziediņa.

* Gulbenes nodaļas rīkotā pulkveža Kalpaka atceres stundā, pēc 4. rotas kom. J. Zariņa uzrunas, L. k. o. k. A. Ebelis referēja par mūsu nacionālās armijas pirmām cīņām un pulkveža Kalpaka dzīves gājumu. Samērā īsā laikā pie nodaļas nodibinājies pūtēju orķestris un arī sporta pulciņš.

* Jaunuzņemto aizsargu un aizsardžu svinīgā solījuma došanas vakars Ventspils nodaļai 5. martā izvērtās par lielu svētku dienu. No Rīgas ieradās pulka kom. J. Ozoliņš, viņa palīgs kapt. Šakars, adjutants P. Upītis un vecākās aizsardzes palīdze A. Pētersone. Solījumu parakstīja 41 aizsargs un 16 aizsardzes. Nodaļas priekšnieks K. Taube nolasīja īsu nodaļas pirmo septiņu gadu darbības pārskatu. Par paveikto darbu un nodaļas sekmīgo vadību pulka komandieris sirmajam priekšniekam izteica pateicību. Svinīgo aktu ar piemērotu Čaikovska un Betchovena mūziku kuplināja Ventspils Tautas konzervātorijas audzēkņu stīgu kvartets.

* 26. martā Jelgavas nodaļas aizsardžu pulciņš, sadarbojoties ar nodaļas sportistiem un drāmatisko kopu, rīkoja Amatu kameras zālē, Jelgavā, pavasaŗa sagaidīšanu ar teātŗa izrādi un dziesmu un deju priekšnesumiem.

* Cēsu nodaļa 2. aprīlī rīkoja Cēsīs Nacionālā teātŗa viesizrādi «Gvardijas virsnieks» — ar Jāni Ģērmani titullomā.

Apskati un recenzijas

Tauta un valsts mūžības ceļos.

4.

Latgaliešu rakstniecība.

Kopš agrākiem gadiem mums vēl palicis paradums mūsu rakstniecību dalīt «latviešu» un «latgaliešu» rakstniecībā, it kā tās būtu divu svešu tautu radītas. Mēs gan sen jau zinnām, ka esam vienas tautas piederīgie, un reizē arī tāda dalīšana īstos un neīstos latviešos kļūst lieka un pat kaitīga. Citādi, ja šo Latgales rakstniecību apskata kā Latgales augošā izglītības un kultūras līmeņa mērotāju — tad tās jaunā un topošā rakstniecība var apliecināt tā gara atdzimšanu, kas tik krāšņi uzplaucis viņas tautas sacerējumos. Bet tomēr rakstniecība vien arī nav kultūras līmeņa mērauklа: patreiz Kurzeme devusi samērā maz rakstnieku, bet vai tālab drīkstam apgalvot, ka Kurzemes garīgais līmenis būtu pazeminājies! Te lomu spēlē arī cilšu garīgās īpatnības. Bet raugoties šādi, Vidzemes un Latgales rakstniecība būtu apskatāma vienkopus, jo tās apdzīvo vienas cilts piederīgie. Tas jāievēro it sevišķi tālab, ka viss vairums latgaliešu grāmatu tāpat sarakstīts mūsu literātūras valodā un ir visas latviešu rakstniecības kopīpašums, par ko, jācer, arī paši latgalieši neļaunosies. Mūsu zeme nav tik liela, lai tanī varētu pastāvēt dialektu rakstniecība, kā tas ir Vācijā, Francijā vai Spānijā, kur lejasvācu, provinciešu vai katalonu izloksnēs runā daudzi miljoni. Atsaukšanās uz minētām zemēm, kā paraugu, tā tad nav piemērs vietā. Un, cik mēs arī to nevēlētos redzēt pastāvam, latgaliešu, kā visi pārējie dialekti, pamazām iekļausies literātūras valodā, darot to bagātāku un kuplāku ar savām vērtībām, bet pats zaudēs to vietu, ko tam mākslīgi vēlējās ierādīt.

Ja mēs šeit savrupu apskatām latgaliešu, t. i. to rakstnieku darbību, kas dzimuši Latgales robežās, tad tālab, lai rādītu, ka viņa savā kultūrālajā attīstībā tuvojas pārējiem mūsu Tēvzemes novadiem un ka zūd plaisa, kuru mākslīgi bija radījusi atšķeltās vēstures triji gadusimteņi.

Neapšaubāmi, apdāvinātākais un ražīgākais Latgales rakstnieks ir Alberts Sprūdžs. Viņš jau pilnā mērā iegājis latviešu rakstniecībā un ar savu darbu ienesis tanī īpatnēju žanru un pasauli. Sprūdžs rakstījis pa lielākai daļai negaŗus prozas sacerējumus, kaut ko vidēju starp noveli un īsu stāstu, ko pats nodēvējis par pastāstu. Šis formas paraugs raksturīgs mūsdienu straujajai dzīvei, kuŗā nav laika ne rakstniekam uzrakstīt, ne lasītājam izlasīt gaŗu, nopietnu sacerējumu ar bagātu psīcholoģisko tēlojumu; lasītājs grib pēc iespējas ātrāk zināt, «kā viss tas beigsies». Sprūdžs pieder šā žanra veiksmīgākiem pārstāvjiem un par saviem darbiem ieguvis vairākas literātūras godalgas. Pagājušā gadā parādījās divas šādu darbu grāmatas: Daugavas vēji un Zelta lietus, pēdējā jaunatnei. Šajās grāmatās spēcīgās krāsās attēlota Latgales dzīve, — viņas progresīvās jaunatnes tieksmes pēc izglītības un labākas dzīves, agrārreformas radītās pārvērtības, racionālas saimniekošanas sākšana. Jaunatnes grāmatā Sprūdžs vairākos pastāstos un tēlojumos rādījis dzīvo un atsaucīgo Latgales jaunieti, kuŗa tieksmes augt nākotnei nav mazākas kā citu novadu jauniešiem. Saistoši Sprūdža pusaudžu tēlojumi, kas to rāda gaišās un priecīgās krāsās. Tā ir jaunā Latgale, pārējo Latvijas novadu īstā māsa, un jāpriecājas, ka rakstnieka darbs viņu iepazīstina ar šo novadu ļaudīm.

D. Latkovskis sarakstījis vēsturisku drāmu Karalis Visvaldis, tās vielu gūdams no Latgales vēstures pēdējā ķēniņa dzīves. Jāsaka gan, ka minētais laikmets kā prasīt prasās pēc liela stila literātūras darbiem, kam viņš spējīgs dot neizsmeļamas vielas bagātības, taču Latkovskim vēl nav bijis pa spēkam drāmatiskos notikumus ievīt īsti košā un spēcīgā drāmā. Lugā daudz ļaužu, kā visās lielās lugās, daudz deklamācijas, bet nav īstu spēcīgu cilvēku, kuŗu raksturi radītu drāmatismu, nav pašas drāmas, jo to nedod vēstures notikumu drūmais noslēgums. Lai gūtu panākumus, D. Latkovskim vēl jāizcīna liela cīņa vielas pārvarēšanā un pārradīšanā.

Pagājušā gadā A. Klišāns izdevis savu ceļojumu aprakstu, par Zviedriju. Šī ir ļoti jauka iespieduma viegli lasāma grāmata par mūsu kaimiņu un kultūras radinieci vakaros aiz Baltijas jūras. Ceļodams Klišāns novērojis ne tikai pilsētas un laukus, bet raudzījis saskatīt viņos arī pašus cilvēkus un parādīt to, kas viņos raksturīgs. Jāsaka arī, ka tas autoram laimīgi sekmējies un šī valdzinošā grāmata par Zviedriju tiešām rāda viņas zemi un ļaudis tās kultūrālajā dzīvē un darbā.

Periodikā literātūras valodā daudz rakstījuši vēl šādi Latgalē dzimuši autori: A. Smagars, A. Ancāns, J. Klīdzējs, O. Rupainis u. c., ceļot tiltu no Latgales rakstniecības uz vienotās Latvijas literātūru.

Izloksnē iespiestas vairākas grāmatas, taču tikai pāris to atzīmējams literāro sasniegumu rindā. Pirmo dzejoļu krājumu Likteņa mantojums izdevis konsekventais latgaliešu izloksnes piekopējs M. Apels. Krājumā tomēr nav nekā cita īpatnēji latgalisks. Autors galvenokārt kavējas pie subjektīvām izjūtām, kuŗu pārsvarā skumjas un niecīguma sajūta. Trūkst idejiskam dzejniekam nepieciešamās aicinājuma un spēka apziņas. Nenoliedzot izloksnes dzeju tomēr jāvēlās, lai tā būtu krāšņa un varena, jo tikai tādējādi tā var gūt panākumus un attaisnot savu pastāvēšanu. Vājāks par Apeli ir J. Cakuls, viņa jaunākais dzejoļu krājums Trauslī zīdi ir zem viduvējas dzejas līmeņa. Tāpat maza vērtība P. Apšinīka stāstu krājumiem, kur dažkārt labo dzīves vērojumu attēlojumu stipri maitā pārāk didaktiskā uztvere.

Šajās rindās tad arī ietverta gandrīz visa Latgales rakstniecības raža, jo reliģisko literātūru aprakstīt nav šā raksta uzdevums. Jāvēlās, lai turpmāk šā novada kā literātūras, tā izloksnē iznākušo grāmatu skaits pieaugtu kā skaitā, tā arī mākslinieciskā spēkā, jo ar to būtu vairotas visas mūsu tautas kultūras vērtības. Kā šo vērtību radīšanai nepieciešama visas Tēvzemes novadu kopēja sadarbība, par to nevienam vairs šaubu nav un nedrīkst būt.

5.

Lugas.

Nezinu, kuŗš radījis domu, ka latviešiem visvairāk iespiež dzejas grāmatas, taču varu apgalvot, ka tā bijusi liela alošanās. Ne dzeja, ne romāns nespēj mēroties iespiesto darbu skaita ziņā ar lugām. Ir gadi, kad, piem., 1923. vai 1934., iespiesto lugu skaits pārsniedz simtu. 1934. gadā iznākušas simts un divas oriģināllugas! Tik daudz dzejoļu krājumu nekad nav iznācis, un arī šobrīd, kad gadā iespiež ap piecdesmit drāmatisku sacerējumu, tie vēl divkārt pārsniedz dzeju grāmatu skaitu. Tā tad, patiesībā, latvieši ir ne dzejnieku, bet drāmatiķu tauta.

Taču, pretēji augstajiem skaitļiem, nozīmīgu skatuves darbu ir gaužām maz. Liekas, ka te valda kāda pilnīgi pretēji proporcionāla attiecība. 1934. gads devis daudz mazāk atzīmējamu drāmatisku darbu, kā 1937., kaut gan lugu kopskaits sarucis vairāk kā uz pusi. Lai Aizsarga lasītāji varētu no lielā jūkļa izvēlēties vajadzīgajam gadījumam vēlamo, apskatā no visa skaita pieminēsim tikai lauku izrādēm noderīgās lugas.

Plaša stila skatu lugām pieskaitāma Līgotņu Jēkaba 5 cēlienu darbs Skolotāja meita. Rakstnieks darbā pieskāries vairākām svarīgām mūsdienu problēmām, rādot arī viņu veiksmīgu atrisinājumu.

Līdzīga, pēc gara problēmu un pārdomu luga, ir M. Zīverta 3 cēlienu drāma Galvu augšā. Tā cenšas rādīt, ka cilvēks dzīvē ar labu gribu nekad nevar krist tik zemu, lai nevarētu celties, un ka arvienu viņš pats un sa-

biedrība var atrast salīdzinošas pārejas un izlīgumu.

Liela stila darbs ir A. Grīna 3 cēlienu drāma Zemgales atmoda, ko izrādīja 1937. g. pļaujas svētkos, piemērota brīvdabas izrādēm. Te vēstures hēroiskais laikmets rādīts spilgtās ainās runā par seno laiku un paaudžu varonību. Lugas izrādīšana prasa kuplu dalībnieku skaitu.

M. Priedulājas 3 cēlienu drāma Zeme svētīs rāda atgriešanās iespēju cildenā, raženā dzīvē, pieķeroties zemei, zemkopja darbam, kas ir augstāko tikumisko atziņu radītājs un izkopējs. H. Krūmiņa Zemnieka testāments arī ir 3 cēlienu drāma ar kriminālu fabulu, kuras atrisināšanā piedalās aizsargi. Arī šeit izcelta doma par atgriešanos pie zemes, kā tautas spēka sargātājas un vairotājas.

J. Grota Zelta atslēga ir raita 3 cēlienu tautas luga, kas rāda, ka darbs cilvēka vērtību spēj celt visaugstāki un rada viņa dzīves panākumus. Darbs dara lielu visas tautas dzīvi, vieno tos, kas agrāk naidojušies pašu labuma dēļ; darbs ir tā zelta atslēga, kas atslēdz labklājības durvis. Otra Grota luga — Puškins — rāda lielā krievu rakstnieka traģiskās dzīves epizodes un galu viņu, tā lieluma dēļ, nīstošajā sīkumainajā krievu mietpilsoņu sabiedrībā. Lugā daudz dziesmu, kas apgrūtina tās uzvešanu lauku apstākļos.

Spraigu sadzīves komēdiju 3 cēlienos devis V. Zonbergs, uzrakstot Jauno siržu tiltu. Tajā rādīti vēl «vecā kaula» ļaudis, kas visiem spēkiem grib apturēt jaunā laika uzvaru, taču beidzot, jaunatnes un pašas dzīves uzvarēti, iet tam līdzi, kļūstot par viņā teicamiem līdzdarbiniekiem. Saistošs ir Zonberga viencēliens Laimes malu ceļi, kurā noskaidrojas un atrisinājas dažādi ļaužu likteņi, radot izlīdzinošu, mierīgu noskaņu dzīves turpmākām dienām. Atzīmējama arī V. Zonberga bērnu luga Aklās ielas dārzs, kas gan galvenokārt domāta pilsētas jaunatnes izrādēm, bet kas ar savu darba domu un pilsētas jaunatnes attēlojumu var interesēt arī lauku skolu jaunatni.

Vēl izrādāmas J. Pētersona 3 cēlienu komēdija Burvju atslēga un J. Ķelpes 3 cēl. skatu luga Viena vasara, kas uzrakstītas pietiekoši veikli, bet bez jaunām domām un ierosinājumiem.

Šīm, 1937. gadā iespiestām lugām, jāpievieno arī tās, kas grāmatās gan parādījušās 1938. gada sākumā ar viņa gadskaitu, bet kas patiesībā ir 1937. gada raža. Tas noticis, galvenokārt, tālab, ka mums ievies ies paradums jaunas lugas Rīgas teātŗos izrādīt tikai tad, ja tās jau iepriekš nav iespiestas. Katrā ziņā šis apstāklis kavē jaunu lugu ātru parādīšanos laukos. Lai sekmētu viņu iepazīšanu, tās apskatīsim šeit vienkopus ar iepriekšējām, lai tās jau šobrīd lauku izrāžu rīkotājiem būtu pazīstamas.

Ražīgākais drāmatiķis V. Zonbergs izdevis trijus jaunus darbus: vēsturisku 3 cēlienu lugu Jelgavas pils cēlējs, P. Rozīša romāna Valmieras puikas drāmatizējumu 3 cēlienos un 3 cēlienu komēdiju Kungs pie vārtiem. Pirmā luga rāda Kurzemes hercogistes valdniekus, laikā, kad izbeidzas Kēbleru un pie varas nāk Bironu dinastija. Bironu autors rāda kā latvieti, kam rūp savas zemes celšana un labklājība. Luga lauku skatuvēs grūti uzvedama. — Valmieras puikas rāda latviešu skolu jaunatnes centienus pēc latviešu tautas brīvības 1904.—5. gados un cariskās reakcijas cīņu ar to. — Visbeidzot, Kungs pie vārtiem ir komēdija, kas rāda vācu muižnieku dzimtas sabrukumu 19. g. simt. sākumā, pirms latviešu brīvlaišanas, un Kurzemes brīvciemu ļaužu bajārību. Šajā lugā bagātīgi notēlotas arī Kurzemes ķoniņu etnografiskās īpatnības un tā, kā satura, tā literārās apdares dēļ, pieskaitāma labākajām pēdējā laika lugām. Noderīga arī brīvdabas izrādēm. V. Zonbergs, šiem pēdējiem drāmatiskiem darbiem vielu atradis mūsu vēsturē un no tās veiksmīgi veidojis jaunajam laikam piemērotus skatuves darbus.

E. Sterstes Arlekina kāzas ir jauka klasiska stila 3 cēlienu meteņspēle, kas valdzina ar savu vieglumu un jautrību.

Fr. Gulbja 3 cēl. drāma Caur sidraba birzi gāju rāda mūsdienu lauku sētu, kas sairst neskaidru mantošanas apstākļu un aplamas jaunatnes audzināšanas dēļ. Dzīve beidzot piespriež katram viņa tiesu pēc nopelniem, ir jāpāraug un no jauna jāsāk tiem, ja viņi negrib iet bojā, kas no dzīves mācījušies tikai ņemt, negribēdami neko dot no sevis projām. Lugu var izrādīt arī brīvdabas sarīkojumos.

V. Lāča 3 cēlienu tautas luga Jaunā maiņa rāda pilsētnieku un laucinieku attiecības mūsdienu sadzīvē. Taču autors pārāk negātīvi tēlojis pirmos, aizmirstot, ka pilsētā arī ir neskaitāmi tūkstoši darbīgu un priekšzīmīgu cilvēku, kas gādā par civilizācijas mantu vairošanu un kultūras vērtību izplatīšanu laukos, un ne pilsēta ir ļaunums pats par sevi, kas jāapkaŗo, bet tikai tās dzīves dažas nevēlamās parādības, kuras atradīsim arī laukos.

J. Sārta 3 cēlienu luga Gredzens ir viegla lauku ļaužu sadzīves un mīlestības spēle. Niecīgs konflikts rada sarežģījumus, kas vēršas arvien plašumā, līdz pēdīgi laimīgs gadījums tos atrisina.

Par tautas lugu E. Zālīte pārstrādājusi arī V. Deglava pazīstamo stāstu Vecais pilskungs. Pret to nav ko iebilst, atskaitot to, par cik mums vispār patīkami redzēt uz skatuves mūsu tēvu tēvu pēršanu baroniem par prieku. Ja tas notiek, tad to var attaisnot vienīgi kā atgādinājumu tautas naida un dusmu krāšanai pret tās bijušiem kungiem.

Šāds īsumā ir pagājušā gada ievērojamāko iespiesto lugu apskats, kas dod jaunu materiālu arī lauku teātŗa izrādēm un uzplaukumam.

A. Francis.

Novadu tērpi.

E. Kivickas un A. Karnupa aprakstīti. Ar Ed. Dzeņa zīmējumiem un N. Balgalvja uzņēmumiem. Latvijas Lauksaimniecības kameras izdevums, 1938. g. 1. burtnīca. — Zemgale.

Pretēji moderniem apģērbiem, kas nomāc katru individuālitāti, tautiskie tērpi ir savās noteiktās tradicijās ļoti brīvi un variantiem bagāti, ietērpjot katru viņu valkātāju savdabīgās drānās. Vispirms jau mūsu zeme dalās apmēram divdesmit tautas tērpu novados, kam ikkatram ir liels variantu daudzums un iespēja jaunradīšanai. Šie tērpi, parādīdamies Vakareiropā, tur ikreizes iekaŗojuši izcilu uzmanību ar savu gaumīgo daiļumu. Sevišķi tas sakāms par sieviešu tērpiem. Sievietes pašas darina savu apģērbu, pieliekot darbā labo rotāšanas māku un gaumi, un viņu darbs arī vistiešāk atbilst viņu dabai, raksturam, dvēselei.

Lai veicinātu krāšņo tautas tērpu attīstību, viņu darināšanas un valkāšanas māku, LLK sākusi izdot nepieciešamo novadu tērpu krājumu, kas iznāks 15 burtnīcās. Te etnografijas un mākslas audumu un izšuvumu speciālisti sīki jo sīki ne tikai norāda, kāds izskatās zināma novada tērps, bet arī vārdiem un zīmējumiem paskaidro, kā tāds darināms. Tādā veidā izdevums solās tapt nevien par aprakstoša, kā daudzi līdzšinējie, bet arī par jauradošu tautas tērpu kultūras veicinātāju.

Ievērojot to, ka A. Karnups ir Valsts vēsturiskā mūzeja etnografijas nodaļas vadītājs, tautas mājmākslas krājējs un pētnieks, un E. Kivicka skolotāja audumu darbos, varam ticēt, ka izdevumā ietilps labākais, ko mūsu tautas radošais gars radījis šās lielās un jaukās savas ārienes izdaiļošanas mākslas kultūrā.

Aprakstus papildina daudzi zīmējumi un uzņēmumi, kas rāda, kā veicama ikkatras apģērba sīkdaļas pagatavošana, līdzi dodot pat krāsainus dzīparu paraugus, tādējādi atvieglojot pašu darba izpildīšanu. Iespiesti tie glīti, uz laba papīra un ir vērtīgs mūsu tautas mākslas sasniegumu rādītājs. Jāvēlas vienīgi, lai turpmākās burtnīcas iznāktu iespējami drīzā laikā, lai viņu gudrību varētu izmantot priekšā stāvošo dziesmu svētku, vai vismaz nākošā gada 15. maija svinību tērpu darināšanai; jo tad paies latviešu vienības un latviskā radīšanas gara atdzimšanas piektais gads.

Un nu, kad LLK veikusi savu, lai čaklām rokām sokas turpmākā tautisko tērpu darināšanas darba daļa!

A. Francis.

Jaunākais teātŗos.

Ja maigumu, mīlestību un uzupurēšanos uzskata par sievišķīguma pazīmēm, tad, pretstatā tām, spēks un patstāvība ir vīrišķās īpašības. Sievietes dabā ir pieķļauties, vīrieša dabā — būt sievietes apbrīnošanas objektam, būt par sievieti lielākam un stiprākam. Un nav īstas dzīves, nav mīlestības, ja sieviete nevar atrast vīrieti, kuŗa priekšā tā justos maza. Tādu vīrieti meklē arī aktrise Laila Liepa Elīnas Zālītes lugā «Mūžīgi vīrišķais», ko 1. aprīlī pirmoreiz rādīja Nacionālais teātris. Šķietamas greizsirdības pamudināta, Laila apprec agronomu Tomu Līvi, gribēdama ar to atspītēt režisoram Ivaram, kuŗa vīrietiskā uzmanība pievērsusies gados jaunākai aktrisei Vanadziņai. Taču Laila piedzīvo, ka agronomā sastaptais «mūžīgi vīrišķais» atmodina arī viņas patieso sievietes dabu, ko tā līdz šim nepazina. Nu Laila grib būt maza. Un autore komēdijā rāda, kā Lai-

la sāk cīņu ar iedomāto sāņcensi, vīra audžu meitu, kā Laila saimniekodama liek otrreiz govis slaukt. No salonspēles luga te pāriet šaržā. Kaut arī mīlestība cilvēku darot smieklīgu — vai viss tas varēja motīvēti notikt ar to Lailu, kādu redzam lugas sākumā? Autore lugas pamatdomu risina gan pašos tēlos, gan personu sarunās, piem. banketa ainā. Komēdijā izceļas veiklie, asprātīgie dialogi, kuŗus dzīvus dara Jāņa Oša režisora roka. No tēlotājiem pirmā kārtā minama Līlija Štengele Lailas lomā. Ko autore lugā saka par Lailu kā mākslinieci, varētu attiecināt arī uz Lailas tēlotāju. Savās vietās bija Kārlis Lagzdiņš kā Ivars un Irma Graudiņa kā Vanadziņa. Bet visvairāk imponēja vīrišķā reprezentants — Jānis Lejiņš Toma lomā. Izcēlās vēl Valdemāra Švarca konditorejas īpašnieks. Izrādi ieteicams redzēt. Līdzdzīvošana sievišķā un vīrišķā problēmai var skaidrākas un pareizākas veidot arī mūsu katra attiecības starp sievieti un vīrieti dzīvē. P. Norvilis.

Pagājušais mēnesis Nācionālajā operā.

Elza Žebranska pieskaitāma mūsu rosīgākajām dziedonēm, kas daudz skandinājusi latvju dziesmas arī ārpus mūsu zemes robežām. Kuplais apmeklētāju skaits viņas koncertā liecināja, ka arī pašu mājās viņas talantam netrūkst cienītāju. Dziedones košā daiļskanīgā balss izkopta līdz augstākai pilnībai. Dziedājumu mūzikālais veidojums jo rūpīgs un smalkjūtīgs. No latvju autoriem programā J. Vītols un A. Kalniņš. Publika priekšnesumus uzņēma visai atsaucīgi.

Pagājušā mēnesī savu koncertu operā bija rīkojis arī L. Vīgnera vīrukoris. Koris samērā vēl jauns, tomēr lietpratīgā un enerģiskā diriģenta vadībā jau lieliski sadziedājies. Bez pūlēm koris veic vissarežģītākos uzdevumus, un diriģents, nedomājot par techniskām grūtībām, var pilnīgi ļauties mūzikālās līnijas veidošanai, piegriežot visu vērību niansējumiem un frazēšanai. Daudzas dziesmas koncertā atplauka kā īsti meistardarbi, un publika nemaz negribēja rimties vēl un vēl prasot pēc atkārtojumiem un piedevām; sevišķi patika dažas igauņu dziesmas: Ernasaka — «Sāksim nu, zēni, mājup iet», Tobiasa — «Zagle» un populārais Hermās'a «Tuljaks». No latvju autoriem programā: J. Vītols, A. Kalniņš, E. Dārziņš, A. Ābele, J. Graubiņš, J. Norvilis un arī pats diriģents L. Vīgners.

Izcilākais notikums pagājušā mēnesī operā bija Dž. Pučini operas «Manona Lesko» pirmizrāde. Šī opera pieskaitāma Pučini jaunības darbiem un mūzika viņā plūst ar īsti jauneklīgu jūsmu un sirsnību; arī techniskais veidojums jau nepārprotami liek nojaust to briedumu un gatavību, kādu šis pēdējā gadusimteņa itaļu operas lielmeistars sasniedza savos vēlākajos darbos. Librets rakstīts pēc abata Prevo d'Eksila romāna, tikai, diemžēl, nevar teikt, ka viņš būtu sevišķi labi izdevies. Operas sižetam izmantoti daži šī romāna fragmenti, kuŗi savā starpā tomēr tik vāji saliedēti, ka bez komentāriem drāmas norise skatītājiem nebūtu saprotama.

Visi, kas strādājuši pie operas inscēnējuma, uzvedot viņu uz mūsu skatuves, darījuši iespējamo, lai pienācīgi izceltu operas mūzikālās un scēniskās vērtības. Pirmā vietā te mināms viesdiriģents Leo Blechs, kuŗa lietpratīgā roka jūtama ik uz soļa, gan pašā mūzikas interpretācijā, gan arī orķestri un dziedājumus līdzsvarojot. Atzinību pelna arī Jāņa Zariņa skatuviskais darbības izkārtojums. Laikmetīgas dekorācijas operai darinājis Romans Sutta; iespaidīgākais, ostas skats. Koŗus iestudējis Teodors Kalniņš.

No tēlotājiem pirmā vietā stādāma Milda Brechmane - Štengele kā Manona Lesko; sevišķi viņa izcēlās ar daiļskanīgo dziedājumu, lai gan arī no drāmatiskā viedokļa pret viņas veidoto tēlu nava nekādu iebildumu. Tēlojuma ziņā visai pārliecinoši savu uzdevumu veica arī Mariss Vētra De Grijē lomā; žēl tikai, ka balss dotības ne viscaur vienādi labi atbilst lomas uzstādītām prasībām. Labs, kā arvien, kā dziedājumā, tā arī tēlojumā Ādolfs Kaktiņš, kā seržants Lesko; lomas uztvere gan mazliet robusta, bet pārliecināja arī šāda. Publikas daudz, kas noslēgumā izrādes dalībniekus jo silti sumināja.

V simfonisko koncertu 31. martā operā diriģēja Leo Blechs. Programā: Mocarts, Smetana, Lists un Vāgners. V. Upenieks.

«Zemes Spēka» koŗa koncerts.

«Zemes Spēka» kori nu jau vērojam vairākus gadus un ar gandarījumu konstatējam, ka tas nemitīgi, kaut arī palēnām, kāpina savu mākslinieciско līmeni. Nupat notikušais koncerts (31. martā) bija viņa labāko sasniegumu jauks vainagojums. Korī skaisti soprāni un tenori, disciplīnēti alti un basi, kaut gan šais zemākajās balsīs tīktos dzirdēt vairāk kupluma un šo balsu raksturīguma. Viscaur dzirdama savaldība, spēku gudra ekonomija, kas arī atļāva 22 dziesmu gaŗo programu atskaņot bez kaut kādām noguruma pazīmēm, pie tam vēl lielāko tiesu dziesmu uz publikas vēlēšanos atkārtojot. Jāpasvītro sevišķi koŗa spējas klusinātā, intimā dziedāšanā. Jo sirsnīgāka, liriskāka dziesma pēc sava rakstura, jo korim un tā diriģentam, komponistam Jānim Norvilim, šķiet, sirdis priekš tās vairāk silušas.

Ar lielu baudu bij jāklausās daudzās dziesmās viegli dotais tonis, noturīgā intonācija, apvaldītā un sirsnīgā dziedāšana, jo sevišķi V. Dārziņa «Ik vakara dziedāt gāju», J. Cīruļa «Piegulnieka dziesma», J. Norviļa «Tumsa, tumsa». Viscaur panākta lokanība un elastība priekšnesumā, kas tad arī niansu bagāts, tempos ar nelielām gaumīgām maiņām padarīts dzīvs, dināmikā dažāds un saturam pielāgots. Koris savu diriģentu saprot un klausa tam teicami. Brašākās un skaļākās dziesmas pagaidām korim mazāk pa vērienam, un spēka sakāpinājumi nenotiek bez riska kaitēt intonācijas tīrībai (Graubiņa dziesmā «Grieziet ceļu»). Šai pašā dziesmā iebildums ceļams arī pret sasteidzināto tempu, kas neļāva tai plaši izskanēt. Bet citādi gan diriģenta uztvere gandrīz arvien laimīga.

Pirmoreiz dziedāti tika 5 tautdziesmu sabalsojumi: V. Dārziņš devis divus: «Ik vakara dziedāt gāju» un «Negrib mani bāleliņi». Abās vērojams V. Dārziņa iemīļotais paņēmiens: kāda pastāvīgi atkārtota figūra. Tas nav peļams un šoreiz piemērotāks pirmajā dziesmā nekā otrajā. Bet techniski tik apskaužami bruņots autors varētu atrast arī citādākus sabalsošanas paņēmienus. Nevajadzētu būt slinkam parakņāties «Dainās» un pameklēt savām dziesmām tekstus, lai dziesma pēc 4 teksta rindiņām, tikko ieskanējusies, jau tūliņ neaptrūktu («Negrib mani bāleliņi»). Skanīgi vij un loka A. Ores dziesmās sastopamo meldiju «Aug liepiņa kalniņā» (vai īstu tautas mantu?) J. Norvilis, dodot iespēju parādīt sevi arī koŗa labajām solistēm A. Tišlerei un E. Putniņai. J. Cīrulis dziesmu «Dižais puisis» veltījis tautas humoram, J. Graubiņš «Tēvuzemes sargātāju» — patriotismam. Blakus minētajam solistu duetam jānosauc vēl trešā: E. Zariņa, kas lokani dziedāja Norviļa dziesmā «Māmiņ' mani nosolīja» un Melngaiļa «Cīruļa vedībās». J. Graubiņš.

Aizsargu sarīkojumi.

5. Rīgas aizsargu pulka koris Zemnieku drāmas telpās, 11. martā bija rīkojis koncertu ar plašu un vispusīgu programu. Bez koŗa koncertā piedalījās arī vairāki solisti — visi aizsargu saimes locekļi. Pulka koris diriģenta Žagara vadībā, disciplīnas un techniskās gatavības ziņā jau sasniedzis pakāpi, kad mūzikālo tulkojumu var sniegt pietiekoši lokanā un vingrā veidojumā. Vairums dziesmu atskaņojumu risinājās it dzīvi un iezīmīgi. Programā bez jau sen atzītiem koŗa dziesmas meistariem Vītola, A. Kalniņa, Melngaiļa un Graubiņa, dažas dziesmas no J. Cīruļa, J. Norviļa un P. Barisona.

Vairākas dziesmas nācās atkārtot. Ar pāris dziesmām reprezentējās divi aizsargu dubultkvarteti. Programmas pirmajā daļā Vītola, A. Kalniņa un Jāņa Mediņa dziesmas dziedāja A. Obšteins. Balss materiāls labs, tikai jūtams vēl skolas trūkums. Turpretī ne visai plaša, bet jo rūpīgi kopta balss V. Graubiņai, kuŗa izjusti nodziedāja Melngaiļa un Grīga dziesmas, «Zvaniņu āriju» no Deliba operas «Lakmē» un vairākas piedevas. No solistiem mākslinieciski gatavākais, nobriedušākais — vijolnieks R. Miķelsons, kurš ar spožu techniku un samtainu, patīkami tembrētu toni, nospēlēja vairākas miniatūras. Klavieŗu pavadījumus it veikli veica pulka ārsts Dr. P. Cukurs.

Aizsardžu dienās Dzelzceļu aizsargu pulka aizsardzes, 12. martā, Jaunajā Ģertrūdes baznīcā bija rīkojušas koncertu ar liturģisku dievkalpojumu. Koncerta daļā pulka koris diriģenta Ed. Ramata vadībā disciplīnēti un mūzikāli nodziedāja ērģeļu pavadījumā A. Ores «Svētsvinīgā mirklī» un koris «à capella» A. Jurjāna «Uz augšu». Kā soliste koncertā piedalījās Ārija Širmane - Majors, kuŗa daiļskanīgi nodziedāja Vēbera «Cavatīni» un Fr. Šuberta «Tu vien mans miers». Ērģeļu pavadījumus spēlēja Aldone Jozuus. Korāļus, kopā ar ērģelēm, pavadīja dzelzceļu aizsargu pulka orķestris; arī pulka orķestri vada brīvmākslinieks Ed. Ramats. V. Upenieks.

A. Kroders

Mēneša apskats

Deviņi atzinumi.

Valsts Prezidenta tā saucamās lielās runas ir kā zināma nostaigātā ceļa gabala atzīmējums, atskatoties uz padarīto darbu un nospraužot nākošā darba līnijas, pie tam nekad neaizmirstot runāt par tām garīgām īpašībām, kuŗas mums nepieciešamas, lai iesākto darbu mēs spētu vest līdz galam. Šīs runas mums palīdz allaž atrast saskaņu ar to nacionālo programu, pēc kuŗas notiek jaunās Latvijas celšana. Viena no tādām runām bija Prezidenta runa agronomu 11. zinātniskā kongresā š. g. 6. martā.

Atzīmēsim tikai tos atzinumus, kādus Prezidents savā runā skaŗ, jo šajā vietā un sakarā runas plašāks iztirzājums nav iespējams. 1. Konstatēdams, ka pēdējos divos gados, no 10. līdz 11. agronomu kongresam, mums bijis iespējams radīt mūsu dzīvē daudz laba un daudz jauna, Prezidents ar nolūku nesaka vis, ka šie divi gadi mums nesuši daudz jauna un daudz laba, bet ka esam paši to radījuši, «jo ja mēs paši nebūtu gājuši un cīnījušies un strādājuši, tad ne šie divi gadi, ne arī citi nebūtu varējuši mums ko atnest, ne arī atnesīs.» Tā tad mums vienmēr jābūt aktīvā nomodā un radošā darbā. 2. Lauksaimniecības zinātne ir gājusi plašumā un dziļumā, «bet vēl svarīgāks ir tas, ka šajos gados, vairāk kā agrākos, lauksaimniecības zinātne ir nākusi tuvāk mūsu pašu mājām, ir tapusi nacionālāka, tapusi latviskāka.» Ar lauksaimniecības akadēmiju lauksaimniecības zinātnei dota liela patstāvība un viņai tiks dotas arī daudz plašākas darba iespējas, pavairotas pētīšanas vietas. 3. Reizē ar to ir vēl lielāks panākums tas, ka «milzu soļiem gājusi uz priekšu arī zinātnes atradumu un atziņu izplatīšana lauksaimnieku starpā. Pati zinātne lauksaimniekiem tapusi tuvāka un izprotamāka, jo arī šās zinātnes nesējs ir lielā mērā tuvojies pašam lauksaimniekam.» Un arī lauksaimniekos pašos ir lielā mērā augusi zinātniskā interese un lielāka tapusi lauksaimnieku atzīšana, ka «zinātne taču ir lauksaimniecības un lauksaimnieka darba pamats.» Piemēram ražas celšanā ir trīs izšķiroši faktori: zinātniskie pētījumi un atradumi; šo atradumu nogādāšana pie lauksaimniekiem un lauksaimnieka paša gatavība sekot zinātnes atradumiem un norādījumiem. Pie mums ražas vēl stipri zemas un tās celot rūpīgi jāievēro dabas novilktās robežas, zinātnes pielietošanas iespējas, darba spēka daudzums vai mazums, cenas, tirgi un arī pats saimnieks savā saimniecībā. 4. Ir augusi arī agronomisko darbinieku pienākumu apziņa un atbildības sajūta, kādēļ arī agronomiskās palīdzības darbs tagad veicas ievērojami labāk, un nākotne sola vēl labākas izredzes. 5. Neviens ne agronomiskais, ne cits darbinieks, lai savā darbā neļauj iespaidoties no nekustīgajiem un no «visa labāk zinātājiem». Lai sākumā piekritēji būtu jāskaita pa vienam, bet pamazām tie vairosies un augs un tad beidzot arī gausajiem un nekustīgajiem apniks sēdēt aizmugurē, arī viņi gribēs būt starp tiem, «kas mūsu zemi ir un būs atkaŗojuši; kas mūsu zemes auglību un ražību ceļ un cels; kas, celdami savu saimniecību, ceļ valsti, stiprina tautu, palīdz likt pamatus nākotnes Latvijas saimniecības un kultūras spēkam un pastāvībai.» Viņi sajutīs savu atbildību kā īpašumu turētāji, it sevišķi kā īpašumu turētāji laukos, jo še ir mūsu īpašumu visvairāk. 6. Lauksaimnieki ir sapratuši, ko sen jau sacījis profesors Laurs (Prezidenta skolotājs) Šveicē, ka piemērotas cenas ir mūslaiku zemnieka dzīves priekšnoteikums un visa pamats. Bet «cenu politika ir daļa no valsts saimnieciskās politikas», kā uzsveŗ Prezidents. 7. Redzot augam lauksaimnieka izdevumus, ir jācenšas panākt, lai būtu līdzsvars. Viens no lielākiem lauksaimnieku izdevumu posteņiem ir laukstrādnieku algas. Tādēļ arī te savs vārds jāsaka valsts saimnieciskai politikai un vispirms valsts celtniecības plāns jāsadala uz ilgāku laiku, lai būvniecība neatrauj pārāk daudz darba roku. Viens no svarīgākiem jautājumiem sakarā ar strādnieku trūkumu uz laukiem ir laukstrādnieku dzīvokļu trūkums, jo patlaban no 100.000 saimniecībām, kuŗās ir laukstrādnieki, tikai 629 saimniecībās ir strādnieku dzīvokļi. Tagad izstrādāts plāns, pēc kuŗa laukstrādnieku dzīvokļu māja vienai ģimenei maksās 1500 latus, divām — 2000 latus, jo līdzšinējie projekti bija nepamatoti dārgi. 8. Jācenšas pie zemes paturēt arī pašu lauksaimnieku bērnus, vismaz kaut pa vasaras mēnešiem, bet tagad vasarā uz laukiem ir gan daži vidusskolnieki, bet studentu nav gandrīz nemaz, jo tie ir ierēdņi. Par šo jautājumu labi jāpadomā. 9. Latvietim ir iedzimta darba griba, darba mīlestība un arī darba spējas, bet viņu ir maitājušas dažādas nihiliskas mācības, stāstīdamas, ka pasaule ir ļauna un censties nav vērts. Bet «dzīvi neceļ tie, kas no dzīves novēršas. Dzīvi ceļ nevis tas, kas padodas liktenim, kuŗš bieži vien ir tikai šķietams, bet kas ar visu spēku, sparu un ticību stājas ceļā šā šķietamā likteņa brāzmai. Tādēļ Prezidents agronomiskiem darbiniekiem uzsauc: «Celiet savas galvas augstāk, skatāties drosmīgāk pasaulei acīs. Jo lielāks būs jūsu spēks atbildību nest, jo plašākas būs zināšanas, ko jūs liksiet savā darbā, jo labāki būs šim darbam panākumi.»

Jaunais valsts budžets.

Jau 25. martā tika pieņemts 1938.-1939. gada valsts budžets, pavisam pretēji agrākiem neatbildīgiem laikiem, kad dažu labu reizi budžetu pieņēma tikai vēlu vasarā, kaut saimniecības gads iesākas 1. aprīlī. Jau šīgada budžets ir 180.092.452 lati, tad nākošam gadam tas sabalansēts uz 190.878.097 latu lielu ieņēmumu sumu, paredzot izdevumos 190.481.250 latus, tā tad ar 396.847 latu atlikumu. Bet, kā finanču ministrs paskaidro, nākošā — 1939.-1940. gadā budžets būs jāsastāda jau par kādiem 10 proc. mazāks, jo patlaban valsts un tautas saimniecība sasniegusi savu kalngalu, bet dažas zīmes pasaules saimniecībā liek vērot, ka apstākļi var grozīties. Tādēļ jau tagad tiek gausināta celtniecības programa, kuŗai ir arī vēl cits mērķis — neaizlaist pārāk daudz darba spēka būvniecībā, kur citās nozarēs strādnieku sāk trūkt; bez tam pastiprinātā celtniecība radījusi arī būvmateriālu cenu celšanos, kādēļ pie tādiem apstākļiem būvniecība kļūst neizdevīga un labāk ir nogaidīt cenu pazemināšanos, lai tad atkal būvniecību varētu turpināt normālākos apstākļos.

1938.-1939. gada budžets vispāri iesāk, līdztekus tekošai saimniekošanai, arī nākotnes rezervju uzkrāšanu, lai, uznākot saimnieciskām grūtībām, tās mūs neatrastu nesagatavotus. Tagadējā nacionālā valdība nav vienas dienas saimniekotāja, viņa strādā pēc tālu iecerētas programas kā saimniecībā, tā arī valsts izbūvē un kultūras vērtību radīšanā. Šajā programā ir paredzēta arī nākotnes rezervju uzkrāšana tām dienām, kas var atnākt nesauktas un neatvairāmas, saskaņā ar pasaules saimniecības sarežģīto likumību, par kuŗu cilvēkiem dažkārt tik niecīga vara. Jau 1937. gada februārī, Latvijas Lauksaimniecības kameras galvenās komisija paplašinātā sēdē Valsts Prezidents savā runā sacīja: «Tālāk mēs savā darba sarakstā liksim jaunu mērķi — krāt rezerves. Vispirms zīmējoties uz labību, cukuru, braucamo rīku degvielām. Jo lielākas rezerves valstij, jo lielākas viņas attīstības iespējas.» Arī pag. gada valsts svētku runā, 18. novembrī, Prezidents par to runā: «Mūsu saimnieciskā dzīve vispār ir sasniegusi ļoti augstu rosības pakāpi, un vecu vecā patiesība saka, ka lielākai labklājībai seko arī augošas rūpes. Tāpēc arī viens no tuvākā laika valdības uzdevumiem būs censties atrisināt jautājumu, kā-

diem līdzekļiem un paņēmieniem izlīdzināt starpības un lēcienus dzīves ritumā saimnieciskā uzplaukuma un saimnieciskā atslābuma gados, lai arī šādos atslābuma gados dzīves rosību noturētu piemērotā augstumā.»

Jau pirms šīm runām bija iesākta rezervju uzkrāšanas politika. 1936. gadā tika atjaunots valsts rezerves fonds tagad to nosaucot par valsts kredita fondu, jo valsts rezerves fonda nosaukumu partijas ar savu izsaimniekošanas politiku bija stipri ieskrambājušas. 1936. gada 29. maijā «Valdības Vēstnesī» izsludināti papildinājumi kreditnolikumā, ar šī nolikuma 692[1]. pantu nosakot, ka pastāv valsts kredita fonds, kurš pārņem valsts rezerves fondu un līdzekļus gūst no valsts budžeta atlikumiem, valsts aizņēmumu reālizācijas sumām, kredita fonda operātīvās darbības peļņas, no neparedzētiem ienākumiem.

Tā tad tiek uzkrāti valsts līdzekļi un pārtikas līdzekļi.

Rezervju uzkrāšana tiek turpināta arī nākošā gada budžetā, jo var nākt citādi apstākļi, nekā ir tagad, un tad «iespējamie divi sliktākie gadi ar uzkrātām rezervēm naudā, materiālos un cilvēku darbā jāpataisa pēc iespējas līdzīgi labajiem gadiem, lai pēc krizes asuma un grūtību pārvarēšanas būtu vieglāk.» Parlamenta laiku valdība krizi sagaidīja ar tukšu valsts kasi, iztukšotiem ārzemju valūtas krājumiem un arī iztukšotu valsts rezerves fondu, kādēļ zeme bija tikpat kā bezdibeņa malā. Tagadējā valdība jau tagad, arvien vēl augošas konjunktūras laikā, kad nav pat ne mazāko krizes pazīmju, jau laikus sāk krāt spēkus un līdzekļus, kā grūtās dienas pārlaist tā, lai tauta tās gandrīz nemaz nemanītu.

Valsts aizsardzības fonds.

Lai mēs varētu mierīgi un paļāvīgi strādāt, tad valsts ārējai drošībai jābūt maksimālai. Jo stiprāka, spēcīgāka būs mūsu valsts aizsardzība, jo mazāk viņa būs apdraudēta no ārienes. Valsts aizsardzības fonds arī ir zināma nākotnes rezervju uzkrāšana vispirms tieši, aizsardzības nolūkiem krājot līdzekļus, un arī netieši, radot iedzīvotājos drošības un paļāvības sajūtu, kas daudzkārt vairo viņu enerģiju un darba gribu. Agrākos laikos, kad valdīja partiju sastādītās nevarīgās valdības, vismazāk tās piegrieza vērību valsts aizsardzībai, jo valdības vienmēr bija lielākā vai mazākā mērā atkarīgas no politiskām grupām, kuŗu intereses nebija redzēt stipru un labi aizsargātu Latviju. Tagad ir iespējams arī šajā ārkārtīgi svarīgā jautājumā iet taisnus un drošus ceļus. Un tādēļ varēja iznākt likums par valsts aizsardzības fondu, kuŗā valdība savu daļu jau iemaksājusi, no valsts budžeta atlikuma šajā fondā pārskaitīdama 1 miljonu latu. Kā no laikrakstu ziņojumiem redzams, liela ir arī sabiedrības atsaucība, un iesākušies ziedojumi valsts aizsardzības fondam. Taču valsts vadība grib panākt, lai valsts aizsardzības darbā aktīvi līdzdarbotos arī pati tauta, katra iedzīvotāju grupa pēc savām saimnieciskām spējām. Vispirms valsts aizsardzībā vistiešāk ieinteresēti tie, kam mūsu zemē pieder nekustami īpašumi un vispāri manta. Tādēļ visiem nekustamu īpašumu turētājiem būs jāmaksā 5 proc. no nekustamās mantas nodokļa sumas pilsētās un laukos, pie kam no lauku nekustamās mantas nodokļa kopsumas šie 5 proc. tiks aprēķināti, izejot no tā, ka lauku nekustamās mantas īpašnieki kopsumā maksās 1,5 proc. no mantas vērtības. Mazo un mazvērtīgo īpašumu īpašnieki nodevu aizsardzības fondam nemaksās. Iemaksas fondā ienāks arī no valsts autonomiem uzņēmumiem 2 proc. apmērā no nodarbināto strādnieku un kalpotāju algām. Arī ārzemju preču importieŗi maksās 1 un 2 proc. nodevu: gatavo preču ievedēji 2 proc. un pusfabrikātu, izejvielu u. c. tādu nepieciešamu preču ievedēji — 1 proc.

Šīs nodevas, kā uzsveŗ finanču ministrs, ir gan jauns upuris tautai, «bet ļoti viegli nesams, kā nekustamas mantas īpašniekiem, tā darba devējiem un arī tirgotājiem un importieŗiem.» «Proporcionāli citas valstis un tautas nes daudz lielākus upuŗus valsts drošībai.»

Darba aizsardzības fonds.

Tāpat kā mums jākrāj līdzekļi un pārtika, tāpat kā jāgādā par pietiekoši bagātīgiem līdzekļiem valsts aizsardzībai, gluži tāpat jādomā arī par to, lai darba rokas vienmēr būtu mums nodrošinātas, lai darba strādnieks arī pats allaž justos nodrošināts un aizsargāts, arī tad, kad pienāk grūtas un tumšas dienas. Tāpat arī strādājot viņiem, strādniekiem, jānodrošina cilvēcīgi dzīves un darba apstākļi. Šo nodomu piepildīšanai dibināti trīs fondi: 1) Dzīves vakara nodrošināšanas fonds, par kuŗu ministru kabinets jau pieņēmis likumu 31. marta sēdē. Fonda mērķis uzkrāt līdzekļus iedzīvotāju vecuma dienu nodrošināšanai. Fonds pastāv pie Tautas labklājības ministrijas un tā līdzekļi sastādās no slimo kasēm izsniedzamās valsts piemaksas daļas, trešo daļu no šīm piemaksām ieskaitot dzīves vakara nodrošināšanas fondā. Bez tam fondam līdzekļus dos valsts sevišķas piemaksas, ziedojumi un novēlējumi un fonda mantas ienākumi. No šīgada valsts budžeta līdzekļiem, kā paskaidroja finanču ministrs, fondā iemaksās 1 miljonu latu. Tā tad strādniekam, kurš visu mūžu nostrādājis un beidzot kļuvis darba nespējīgs, tagad būs izredzes uz zināmu valsts atbalstu vecuma dienās. Lai cik katram atsevišķam strādniekam šis atbalsts būtu samērā niecīgs, tomēr tas atvieglos vecuma dienas un arī morāliski tāds atbalsts ir tautas pateicība par darbam ziedotu mūžu. Ja plašāk būtu izplatīta vecu, darba nespējīgu cilvēku novietošana uz laukiem (kur šie vecie ļaudis vēl šo to var arī padarīt), tad arī ar niecīgu valsts atbalstu vecie darba rūķi varētu iztikt. 2. Arī turpmāk pastāvēs bezdarba apkaŗošanas fonds. Kaut arī mūsu zemē bezdarba tagad nav, tomēr iemaksas fondā turpināsies, lai līdzekļi uzkrātos tiem gadiem, kad varētu iesākties bezdarbs. Arī šim fondam valdība no budžeta sumām dos 1 miljonu latu, lai būtu līdzekļi, kad vajadzēs strādnieku nodarbinātību kāpināt un vispāri kad būs strādniekiem jāatrod darbs. Mums jākrāj nevien naudas, bet arī darba rezerves. Šis fonds jau ir tieša nākotnes rezervju uzkrāšana un nākošā iespējamā krize nekad nevarēs būt tik asa, kā agrākos gados, kad bezdarbnieki mūsu zemē kļuva par skandalozi skaļu politisku jautājumu, kuŗu gan bez kāda dibināta pamata centās saasināt dažas politiskās partijas. Tagad, kad šādu partiju nav, arī bezdarba jautājums atrisinājas normāli un veselīgi, un strādnieku nākotne arī krizes gadījumos būs iespējami nodrošināta. 3. Laukstrādnieku dzīvokļu būvēšanas fonds ir domāts strādnieku dzīves un darba apstākļu uzlabošanai uz laukiem. Kā jau pirmāk minējām (piezīmē «Deviņi atzinumi»), no 100.000 saimniecībām, kuŗās nodarbināti laukstrādnieki, viņiem un viņu ģimenēm dzīvokļi uzcelti tikai 629 saimniecībās. Acīmredzot lauksaimniekiem nav pa spēkam tik ātri un tik viegli ar šo uzdevumu galā tikt. Tādēļ valdība nu grib nākt viņiem palīgā, dibinot īpašu fondu. Arī šim fondam valdība dos 1 miljonu latu un apmēram tikpat daudz nāks no pašiem lauksaimniekiem speciālu nodevu veidā. Ja tādi līdzekļi būs laukstrādnieku dzīvokļu būvei izlietojami, tad gan šis darbs krietni pavirzīsies uz priekšu un daudzas saimniecības līdz ar to arī sajutīs, ka vieglāk kļuvis atrisināms arī pats laukstrādnieku dabūšanas jautājums.

Jauno kameru izbūve.

Jau pastāvošām četrām saimnieciskām kamerām (Latvijas Lauksaimniecības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības, Latvijas Amatniecības un Latvijas Darba kamerām) tagad pievienojas vēl divas — Rakstu un mākslas un Profesiju kameras, kuŗas apvienos valsts kultūras darbiniekus, kuŗi arodnieciski nodarbojas ar kultūras vērtību radīšanu vai ar kultūras sasniegumu vešanu tautā. Ar to tad kameru sistēma būs noslēgta un turpmākā valsts organizācijas formas veidošana sagaidāma no valsts augstākās vadības, kuŗas rīcībā šajos 4 gados ir sakrājies plašs un bagāts pieredzējumu un atziņu materiāls.

Š. g. 11. februārī Valsts Prezidenta vadībā sanākusē apspriede vienojās par kultūras darbinieku apvienošanu divās jau minētās kamerās, kuŗas savukārt radīs Valsts kultūras padomi.

Patlaban norisinās abu kultūras darbinieku organizēšanas darbi. Pirmā tiks nodibināta Rakstu un mākslas kamera, kuŗas likuma projekta izstrādāšana un citu priekšdarbu veikšana bija uzticēta Latvijas Preses biedrības priekšniekam J. Druvam, kuŗš ar savu uzdevumu ir galā un izstrādāto likuma projektu ir iesniedzis valsts vadībai. Likuma sagatavošana dod lielāko drošību, ka likumā būs ietvertas visas svarīgākās vajadzības, kādas varētu izvirzīt rakstu un mākslas darbinieku dzīve un darbs. Tur ir paredzēta šo darbinieku idejiskā vadība, viņu arodniecisko

interešu aizsardzība, ir paredzēta kultūras darbinieku pienākumi tautas nacionālā audzināšanā, jaunās kameras uzdevumi un tiesības uz kultūru attiecošos likumu izstrādāšanā un likumprojektu ierosināšanā, kameras pamatā liekot kultūras darbinieku pašpalīdzības un pašnolemšanās principu, ļaujot izpausties visiem radošiem un dzīvības spējīgiem novirzieniem rakstniecībā un mākslā.

Sakarā ar kameru dibināšanu presē un sabiedrībā norisinājās dzīva un ierosinoša domu apmaiņa, jo visplašākās tautas aprindas simtām saitēm ir sietas ar mūsu nacionālās kultūras likteņiem (skola, avīze, grāmatas, teātri, koncerti, celtniecība, ārstniecība, lauksaimniecības kultūra, tiesību aizsardzība u. t. t.). Tādēļ saprotama visplašākā interese par abu kultūras darbinieku kameru radīšanu.

Rakstu un mākslas kameras sagatavošanas darbi pabeigti. Valsts Prezidents pirms likuma izdošanas vēl bija izteicis vēlēšanos pie sevis aicināt visus šajā kamerā apvienojamo kultūras darbinieku pārstāvjus, lai kopīgi ar viņiem apspriestos par likuma izdošanu. Tā tad jau likumam tāpat ir ievērots kultūras darbinieku pašnolemšanās princips, jo nav noliedzams, ka viskomplicētākā darbība norisinâsies taisni šajās kultūras darbinieku kamerās, ievērojot viņās apvienoto darbinieku ļoti īpatnējo sadalīšanos speciālitātēs un ievērojot arī to, ka kultūras darbā galvenā kārtā jārēķinās ar atsevišķām apdāvinātām un sevišķi nozīmīgām un no tautas kultūras viedokļa svarīgām personām. Bieži vien atsevišķs kultūras darbinieks viens pats spēj veselus laikmetus radīt vai arī pacelties tautas dzīvei gadu desmitus un pat gadu simtus pāri nākotnē. Likuma radītāji pilnā mērā ņēmuši vērā šo kultūras darbinieku īpatnējo stāvokli.

Likuma izdošana sagaidāma tuvākās nedēļās. Rakstu un mākslas kamerai tad sekos Profesiju kamera, kura apvienos tā saucamos brīvo arodu darbiniekus: ārstus, advokātus, agronomus, skolotājus, inženierus, architektus u. t. t.

Skaists piemineklis pirmajiem brīvības cīnītājiem.

Mežu dienās allaž apdēstītas daudzas vēsturiskas vietas. Daudzi pieminekļi pacēlušies mūsu Tēvzemē, cildinot to latviešu slavu, kas nežēloja savas dzīvības, lai brīva būtu Latvija. Daudzās kauju vietās pie dievnamiem, skolām un citām ēkām piestiprinātas piemiņas plāksnes, kas nākošām paaudzēm liktu iedomāties, ka šajās vietās uzvarošās kaujās gājuši tie, kas brīvu darīja mūsu Tēvzemi. Bet šogad tiek iesākta brīnišķīga un skaista pieminekļa celšana dabā. Savienība Pulkveža Kalpaka bataljons, kuras priekšsēdētājs ir kara ministrs, atbrīvošanas cīņu virspavēlnieks ģenerālis J. Balodis, šī savienība, kas kā vēsturiska vienība vēl šodien apvieno pirmos Latvijas brīvprātīgos kalpakiešus, ir ierosinājusi skaistu ideju — ozoliem apdēstīt visu kalpakiešu uzvaras ceļu no Ventas līdz Rīgai. Tik grandioza pieminekļa uzcelšana nav paveicama ne vienā, ne divos gados. Bet kad darbs būs veikts, tad būs uzcelts krāšņākais piemineklis, lai visām nākošām paaudzēm uz mūžu mūžiem rādītu to ceļu, kuru gājuši tie, kas pirmie aizgāja kauju laukā droši un ideālisma pilni paceldami neatkarīgās, brīvās Latvijas valsts karogu un tam palikdami uzticīgi līdz galam, arī tajās drūmajās dienās, kad visapkārt valdīja nezināms un neticības nespēks. Kalpakiešu uzvaras ceļš būs piemineklis, ko celt būs aicināta visa tauta, sevišķi kurzemnieki, pa kuru laukiem un ciemiem gāja kalpakiešu drošais pulks, nesdams atbrīvošanas gaviles Kurzemei un Rīgai.

Lai kalpakiešu skaistā ideja būtu ierosinājums tādus pašus pieminekļus celt arī Latgalē, Vidzemē, Zemgalē, kur tāpat norisinājušās mūsu Tēvzemes atbrīvošanas cīņas.

Pēc projekta Kalpakiešu uzvaras ceļu domāts pabeigt piecos gados.

Ar jaunatnes dedzīgu līdzdalību, ar visas tautas atbalstu skaistais nodoms arī izdosies, lai pēc tam tādas pašas ozolu gatves šalktu arī citos Latvijas novados, stāstīdamas varoņu teikas mūsu tautas paaudzēm gadu simtus un tūkstošus ilgi, mūžu mūžos.

Rūpēs par tautas veselību.

Lielu un svētīgu darbu veikusi Veselības veicināšanas biedrība, kopā ar Sarkano Krustu, Bērnu palīdzības savienību, Latvijas ūniversitātes medicīnisko fakultāti sarīkodama veselības aizsardzības izstādi, kurai ļoti liela nozīme veselības aizsardzības un kopšanas ziņā, ieinteresējot visplašākās aprindas piegriezt veselībai vajadzīgo vērību. Reizē šī izstāde propagandēja arī pareizu dzīves veidu, lai par veselību nebūtu jādomā tad vien, kad jau ārsts jāsauc mājā, bet lai ar pareizu dzīvošanu veselība iespējami ilgi uzglabātos nedragāta. Izstāde sniedza antropoloģiskas ziņas par latviešiem, skaidrojot, kuros apgabalos vistīrāks uzglabājies senlatviešu tips un rādot, kā sajaukšanās ar citām tautām sajaukusi skaidro latviešu tipu, kuēu rāda galvas kausu izrakumi no 5—7 gadu simtenim u. c. ziņas. Ļoti vērtīga bija tūrisma propagandas nodaļa ar tādiem lozungiem, kā «ceļojumi pa dzimtenes ārēm ir miesas un gara putekļu sūcēji,» vai arī — «ikviens kājām nostaigātais kilometrs attālina mūs no aptiekām un dūņu vannām». Tautas dzīvā spēka pētīšanas institūts rādīja Latvijas iedzīvotāju dabīgo kustību, dzimstību laukos un pilsētās, iedzimtību un iedzimtās slimības. Šī nodaļa sniedza ļoti daudz pamācoša un ierosinoša attiecībā uz latviešu tautas dzīvības aizsardzību un uz veselīgas latviešu tautas radīšanu. Tāpat bagātīgas bija nodaļas par tuberkulozi, reumatismu, vēzi u. c. smagām slimībām. Vesela nodaļa rādīja, kā ļaudis pilsētās nelietderīgi pavada laiku kino teātros, alkoholā, nikotinā, azartā, izpriecās un seklās baudās, izšķiežot savu enerģiju un dzīves prieku, saindējot garu un veselību. Ļoti vērtīga un interesanta bija R. Hirša pazīstamā uzņēmuma «Rīgas Audums» rādītā mātes skola, kāda nodibināta pie minētās fabrikas, lai plašajā strādnieku saimē koptu pareizus uzskatus par ģimenes dzīvi, celtu mājas un ģimenes kultūru. Šis latvieša roku un gara vadītais uzņēmums attiecībā uz strādnieku dzīves labierīcībām noder kā priekšzīme visiem citiem uzņēmumiem, un Darba kamera tam varētu pievērst sevišķu uzmanību. Izstādē piedalījās arī Drezdenes higiēnas mūzeja ceļojošā izstāde, rādīdama cilvēku organisma cīņu pret slimībām un kā zinātniskā ārstniecība ir šajā cīņā palīdzīga.

Kā Tautas labklājības ministrs Volonts, izstādi atklājot, teica, tad šī izstāde dosies arī uz dažām citām Latvijas pilsētām, kas būtu sevišķi vēlams, cik vien Veselības veicināšanas biedrībai tas būtu iespējams.

Izstādi apmeklēja arī Valsts Prezidents, sevišķi interesēdamies par tautas dzīvā spēka pētīšanas nodaļu. Tālāk viņš izteica vēlēšanos, lai vēl vairotos veselības kopšanas punktu un žēlsirdīgo māsu skaits. Prezidents interesējās arī par vienādiem skolēnu un strādnieku apģērbiem, sacīdams, ka tādi būtu vēlami arī lauku skolēniem un lauku strādniekiem. Tāpat Prezidents izteicās, ka skolēnu kopēdināšana būtu arvien vēl paplašināma. Un beidzot Prezidents izteica vēlēšanos, lai ārsti uz laukiem būtu arī rosīgi sabiedriski darbinieki, lai viņi piedalītos jaunajās lauksaimniecības biedrībās un propagandētu lauku iedzīvotājiem veselīgus dzīves apstākļus un piemērotu telpu ierīkošanu.

Tā kā veselības aizsardzībai tikai tad var būt īsti plaši un labi panākumi, ja ārstam, Veselības veicināšanas biedrībai un citām iestādēm un organizācijām aktīvi palīdz pati tauta, arī pati gādādama un rūpēdamās par savas veselības aizsardzību, tad šādām izstādēm kā tautas intereses aktīvitātes ierosinātājām ir ļoti liela un svētīga nozīme.

Rūpēs par tautas veselību un labklājību arī nākošā gadā Tautas labklājības ministrijas budžets palielināts, pavairojot līdzekļus tautas ārstēšanai, apdrošināšanai, pensijām, bērnu novietošanai audzināšanai ģimenēs, pabalstiem daudzbērnu ģimenēm, ģimenes piemaksām laukstrādniekiem, zīdaiņu pūriņu izsniegšanai u. t. t. Šī plašā gādība ar katru gadu vairāk mazina nelaimes un postu, kas daudzkārt piemeklē trūcīgos ļaudis.

Jaunās lauksaimnieku biedrības.

No 1. februāra līdz 1. martam visās lauksaimniecības biedrībās notika ārkārtējas pilnsapulces, kur vajadzēja ievēlēt 3 delegātus Lauksaimniecības kameras locekļu kandidātu izraudzīšanai. Tā kā visa valsts sadalīta 100 agronomiskos rajonos, tad vietējo biedrību delegātiem no 1.—15. martam bija jāsapulcējas sava agronomiskā rajona attiecīgā biedrībā (kuras vārdā nosaukts agronomiskais rajons), lai no sava vidus ievēlētu trīs Lauksaimniecības kameras locekļu kandidātus, no kuriem tad, kopskaitā 300 kandidātiem, Zemkopības ministrs izraudzīs un iecels 100 kameras locekļus un pa 100 lauksaimniecības biedrību pārstāvjiem - pilnvarniekiem pie «Bekona Eksporta» un pie labības

biroja un «Latvijas centrālā sēklu eksporta».

Tas bija lielas rosības, lielas aktīvitātes laiks. Sevišķi vēl tādēļ, ka apmēram tajā pašā laikā, līdz 1. aprīlim, visās lauksaimniecības biedrībās notika priekšnieka, valdes locekļu un revīzijas komisijas vēlēšanas, jo biedrībās pārvaldes organi bija ievēlēti pašā sākumā, kad biedru vēl bija sastājies maz. Lauksaimnieki savu uzdevumu veikuši ļoti labi un kā biedrību pārvaldes organos, tā par kameras locekļu kandidatiem ievēlēti sava pagasta un sava rajona labākie un krietnākie vīri, kā ziņo Lauksaimniecības kameras biedrību nodaļas vadītājs agr. V. Bušs. Lauksaimniecības kamera jau sastādījusi sarakstus un tos iesniegusi Zemkopības ministrim, ar ko vietējo biedrību vēlēšanu laiks ir pabeigts. Starp ievēlētiem ir arī skolotāji, garīdznieki, mežziņi, miertiesneši, ierēdņi, taču noteiktā pārsvarā lauksaimnieki, kuŗi katros apstākļos savas vajadzības un arī savus pienākumus tomēr sapratīs labāk un apzinīgāk.

Lauksaimniekiem bija pirmiem lemts iet šo tautas aktīvitātes ceļu, kas izpaudās minētās vēlēšanās un to sagatavošanā. Viņiem sekos citu arodu ļaudis, vēlēdami savu kameru locekļu kandidātus. Lauksaimnieki pierādījuši, ka viņi pareizi sapratuši jaunās valsts formas tapšanu un arī savus uzdevumus šajā tapšanas procesā. Uz šiem vērojumiem par vēlēšanu gaitu uz laukiem valsts vadība varēs taisīt savus spriedumus un slēdzienus par valsts turpmāku izveidošanu, radot augstāko tautas pārstāvniecības iestādi, kas stāvētu pāri kā Valsts saimnieciskai, tā Valsts kultūras padomei, vai arī jaunā iestāde izrietētu no abām šīm padomēm.

Lauksaimnieku labā.

1. Šogad, kā ziņo Zemkopības ministrs savā aicinājumā «Visiem jāpiedalās ražas celšanas darbā», Valsts prezidents Dr. K. Ulmanis devis uzdevumu pacelt ražas un darba ražību vismaz par 50 procentiem. Sakarā ar to, tad Zemkopības ministrs J. Birznieks aicina visus uz svētkiem lauku ražotājus apdāvināt ar mākslīgiem mēsliem, jo mākslīgie mēsli ir galvenais augstu ražu priekšnoteikums.

Lauksaimniecības kamera aizrāda, ka tautas ienākums no lauksaimniecības vēl ir zems — ap 400 miljonu latu gadā, vai apm. 440—450 ls uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto gadā. Pie tam šie ienākumi nav visos apgabalos vienādi: Latgalē tie ir 2 reizes zemāki, kā Bauskas un Jelgavas apriņķī un 1,5 reizes zemāki, kā Vidzemē un Kurzemē. No tautas ienākumiem no lauksaimniecības laukkopība dod 120—160 milj. ls, lopkopība 200 līdz 240 milj. ls, mājputni 20 milj. ls, augļkopība 15 milj. ls, biškopība 5 milj. ls gadā. Lauksaimnieku ienākumi naudā apm. 180 miljoni latu gadā. Šie skaitļi rāda, kāda milzīga nozīme ir ražu celšanai. Ja kopražas paceltu par 50 proc., tad tautas ienākumi no lauksaimniecības pieaugtu par 160—200 miljoniem latu, kas dotu iespēju pilnīgi pārveidot lauku sētu, pieaugtu lauku labierīcības, visa lauku dzīve kļūtu pievilcīgāka. Valdība, noteikdama cietas cenas visiem galveniem lauksaimniecības ražojumiem un regulējot cenas ražošanas līdzekļiem, ir radījusi priekšnoteikumus ražu celšanai. Tagad pašiem lauksaimniekiem jāpierāda sava griba un savas spējas celt lauku ražas, līdz ar to vairojot pašiem savus ienākumus. Lauksaimniecības kamera aicina darbā jaunās lauksaimniecības biedrības, no kuŗām atkarīgs viss nodoma iznākums. Lauku pagasti tiek sadalīti darbības iecirkņos, pa 10—20 saimniecībām katrā iecirknī, ieceļot īpašus uzticības vīrus iecirkņa darbu pārraudzīšanai. Uzticības vīriem jāpazīst savs iecirknis, jāuzmeklē kūtrākie lauksaimnieki un tie jāierosina darbam, veicinot arī savstarpīgu izpalīdzību ar sēklām, darba rīkiem, mašīnām u. t. t.

Tā enerģiskā, aktīvā darbā šogad lauki centīsies panākt ražu celšanu, un nav šaubu, ka nodoms izdosies, par svētību lauku dzīvei un visai mūsu zemei.

2. Viens no lielākiem lauksaimnieku ienākumiem var būt mežs. Bet mežu platības visā pasaulē strauji samazināts, jo koksnei atrod arvien jaunus izlietošanas veidus. Tādēļ koksnes cenas vienmēr ceļas, neraugoties uz dažiem īslaicīgiem cenu noslīdējumiem. Valsts vien ikgadus no koku eksporta ieņem, piem., pēdējā gadā 120 miljonus latu. Bet lauksaimnieku meži ir mazvērtīgi, kādēļ viņu mežu ienesība jāpalielina, audzējot vairāk lietkokus, paplašinot mežu platības, apmežojot lauksaimniecībai mazāk derīgas zemes. Visus apmežošanas izdevumus sedz valsts. Ar mežu vispāri jāapietas saudzīgi un apdomīgi, to pārmērīgi neizretinot, nenoplicinot, nosusinot, neizcērtot jaunaudzēs, kurināšanai lietojot tikai zarus un celmus, nebojājot vērtīgus materiālus ar sliktu uzglabāšanu vai nepareizu apstrādāšanu, u. tml.

Pagājušā gadā izdotais Mežu aizsardzības likums paredz pieteikto privāto zemju apmežošanu ar valsts līdzekļiem. Ja lauksaimnieki apmežošanu izdara ar savu darba spēku, tad valsts to atlīdzina. Uz š. g. 1. martu apmežošanu pieteikušas 900 saimniecības uz 1600 ha zemes (Vidzemē 1000 ha, Latgalē 140 ha, Zemgalē 200 ha, Kurzemē 260 ha). Lielāko daļu lauksaimnieki vēlas audzēt priedi un egli, bet arī citus kokus. Savādi, ka lauksaimnieki pavisam aizmirsuši bērzu, kā ziņo Mežu departamenta direktors Ozols savos paskaidrojumos presei, jo bērzs aug ātrāk par skuju kokiem un jau vidēji labās zemēs bērzs dod vērtīgu finieŗu materiālu. Direktors Ozols neieteic audzēt ozolu, jo tas aug lēni, ir salnu adraudēts un to bojā mežu zvēri, kā arī lopi. Apmežošana notiks no aprīļa līdz jūnija sākumam.

3. Par elektrības ievadīšanu laukos interese ir jau sen, bet tikai pēdējā laikā jautājums gūst daudzmaz plašāku praktisku atrisinājumu. Lauksaimniecības kameras prezidijs, piemēram, nolēmis sasaukt plašāku apspriedi, lai pārrunātu jautājumus par pastāvošo lauku elektrības līniju saimniecisku izmantošanu, jaunu līniju būvi un kreditēšanu, par tarīfiem, par elektrības enerģijas plašāku izmantošanu lauksaimniecībā un par attiecīgu zināšanu izplatīšanu tautā.

Arī valdība stājusies pie šiem jautājumiem. 22. marta sēdē ministru kabinets principā piekrita finanču ministra priekšlikumam, izbūvēt līdz Ķeguma spēka stacijas būves nobeigšanai šādas līnijas un transformātoru stacijas: 80.000 voltu līniju uz Jelgavu un transformātoru staciju Jelgavā; 20.000 voltu līniju Jelgava—Bauska; 80.000 voltu līniju Ķegums—Līgatne ar staciju Līgatnē; 20.000 voltu līniju Līgatne—Cēsis, un transformātora iekārtu Juglas elektrības uzņēmuma pieslēgšanai.

Elektrības plašāka izplatīšanās uz laukiem ievērojami pārveidos visu lauku dzīvi, ceļot tās kultūras līmeni.

Sevišķi šis jautājums kļūst akūts līdzi Ķeguma spēkstacijas būvei.

Prof. A. Vītols aprēķinājis, ka tad, kad būsim izbūvējuši visas mūsu elektriskās stacijas, tad atvietosim apmēram 3.264.000 tonnas melno ogļu gadā, kas nozīmē milzīgus ietaupījumus mūsu nopelnītās naudas ziņā, kas paliks mūsu pašu zemē un nebūs jādod ogļēm, kuŗas bagātīgi atvieglos mūsu pašu zemes baltās ogles, kuŗu krājumi ir mūžīgi un neizsīkstoši, cik mūžīga ir visu enerģiju veidu pirmavots — saule.

Lauku elektrofikācija paveŗ plašas un nopietnas nākotnes izredzes paŗ labu lauku dzīves kultūrālam uzplaukumam.

4. Ļoti svarīgas lauksaimnieku intereses skaŗ 15. marta ministru kabineta sēdē pieņemtie pārgrozījumi lauksaimniecības nolikumā. Vispirms ar likumu noteikts, ka jānovērš lielā dažādība lauksaimniecības mašīnu un rīku tirgū, kādēļ finanču ministrs uz Zemkopības ministra priekšlikumu var aizliegt ražot, vai laist tirgū tādas mašīnas, rīkus un to daļas, kas kontrolē atzīti par nepiemērotiem vai nederīgiem, vai arī dot saistošus norādījumus par šo ražojumu kvalitāti un konstrukcijas uzlabošanu. — Lai veicinātu kultūraugu tīru šķirņu izkopšanu un audzēšanu, kā arī labas sēklas lietošanu lauksaimniecībā, Zemkopības ministram ir tiesība noteikt valstī sēklu audzēšanas rajonus un atsevišķos rajonos audzējamo sēklu sugas un šķirnes, tāpat attiecībā uz importējamo sēklu; vajadzības gadījumā var noliegt nodarboties ar atsevišķu sēklu audzēšanu pārdošanai tirgū, lai panāktu visā valstī sēklas materiāla augstvērtību. — Tālāk, attiecībā uz augļu un ogu rūpniecisku pārstrādāšanu ir nosacīts, ka ražojumi diētiski vērtīgi, standartizēti produkti, saletīnot un stabilizējot ražošanu un regulējot tirgus cenas. Noteikumus par augļu un ogu vīnu, sulu, sīrupu, augļūdeņu, ievārījumu, konservu u. c. ražojumu izgatavošanu un tirdzniecību, izdos zemkopības ministrs saziņā ar finanču un tautas labklājības ministriem, ievērājot akcīzes un ārstniecības noteikumus. Šiem grozījumiem lauksaimniecības nolikumā ir svarīga nozīme no tautas veselības viedokļa jo mazvērtīgo ūdeņu u. c. pārdošana bieži ir nevien kaitīga, bet pat apdraudoša.

T. Veicherts

Mēneša apskats

Marta mēnesis bijis liktenīgs Austrijas neatkarībai, tas iezīmējis jaunu posmu Polijas un Lietuvas attiecībās, kā arī ievērojami tuvinājis Spānijas pilsoņu karu savam beigu un noslēguma cēlienam. To vērā ņemot, vēsture, bez šaubām, apzīmēs 1938. gada martu par dziļas politiskās krizes mēnesi, kas draudējis ar drāmatisku lūzumu Eiropas tautu dzīvē un viņas valstu attiecībās.

Jau pēc Austrijas kanclera Dr. Šušniga atgriešanās no Berchtesgādenas apspriedēm un pēc nacionālsociālista Dr. Seisa-Inkvarta uzņemšanas Austrijas valdībā, Vīnē varēja gaidīt pārmaiņas ar tendenci uz Austrijas pakāpenisku iekļaušanos «3. valsts» sistēmā. Un tiešām, drīz vien Austrijā iekarsa nikna cīņa starp nacionālsociālistiem un «tēvzemes frontes» piekritējiem. Gracā, Lincā u. c. pilsētās nacionālsociālisti sarīkoja plašas demonstrācijas, prasīdami Šušniga atkāpšanos no amata un Austrijas tūlītēju pievienošanu Vācijai. Tagad noskaidrojies, ka šai Austrijas «nogremdēšanas» darbā aktīva loma piekritusi iekšlietu ministram Seisam-Inkvartam, kas, saziņā ar Berlīni, iedrošinājies un uzmudinājis austriešu nacionālsociālistu naidīgo kustību pret Šušniga valdību. Tad vārdu ņēma arī Šušnigs un kādā runā uzsvēra visai enerģiskā tonī, ka Austrija esot tālu no daudzinātā «anšlusa», ka viņas patrioti visiem spēkiem cīnīsies par savas valsts un tautas neatkarības uzturēšanu un atvairīs visas ietekmes, kas mēģinātu iedzīt viņu svešas politiskās varas kalpībā. Neraugoties uz sadursmēm Vīnes u. c. pilsētu ielās, kā arī uz nacionālsociālistu naidīgo demonstrāciju vairošanos, Dr. Šušniga runa atstāja nomierinošu un labvēlīgu iespaidu Eiropā un lielā mērā izklīdināja radušās bažas par Austrijas turpmākiem likteņiem.

Beidzot, 9. martā visa Austrija piedzīvoja pārsteigumu ar Šušniga jaunu radiorunu, kurā viņš paziņoja, ka 13. martā notiks tautas nobalsošana par «brīvu un vācisku, neatkarīgu un sociālu, kristīgu un vienotu Austriju, par mieru, darbu un par visu to austriešu līdztiesību, kas atzīst tautu un tēvzemi». Kanclers, acīmredzot, gribēja īsi un strupi darīt reiz galu bīstamajam iekšpolitiskam saspīlējumam Austrijā un, būdams pārliecināts par savu uzvaru, atraut nacionālsociālistiem iespēju turpmāk attīstīt savu graujošo aģitāciju un nemiera kustību. Tā kā Šušnigs bija nodrošinājis sev strādnieku organizāciju, katoļu baznīcas un arī monarchistu atbalstu, tad viņš cerēja dabūt par labu sev vismaz 65 līdz 70 proc. no visām nodotām balsīm. Totiesu nacionālsociālistu nometnē valdīja dibināts uztraukums un sašutums: Berlīnes prese vērsās ar nikniem uzbrukumiem pret Dr. Šušnigu un ieteica saviem piekritējiem Austrijā nepiedalīties minētā plēbiscitā. Reizē ar to Vīnē vairojās visdažādie varas akti, ar kuŗiem nacionālsociālistu jaunatne mēģināja iespaidot un terorizēt «tēvzemes frontes» piekritējus. Pēdīgi, 11. marta pēcpusdienā Vīne saņēma Vācijas ultimātu, kas prasīja tautas nobalsošanas atcelšanu, kanclera Šušniga atkāpšanos no amata un visas varas nodošanu tādai personai, kas būtu izraudzīta Berlīnē. Citiem vārdiem — šis ultimāts pastāvēja, lai Austrija bez jebkādiem noteikumiem padodas Vācijas diktātam. Līdz ar to pie Vācijas-Austrijas robežas pulcējās vācu kaŗaspēka motorizētās daļas, kas jau atradās pilnīgā gatavībā doties Austrijas iekšienē un Vīnes virzienā.

Lūk, šis ieroču varas priekšā Dr. Šušnigs bija spiests kapitulēt un padoties... Viņa atkāpšanās no amata 12. martā iezīmē Austrijas republikas neatkarības galu! Gāztās valdības vietā stājās Dr. Seisa-Inkvarta administrācija, kas «miera un kārtības uzturēšanas labā» tūdaļ aicināja Austrijā vācu kaŗaspēku, kā arī atcēla līdz šim pastāvošo muitas robežu starp abām ģermāņu valstīm. Dažas dienas pēc tam Vīnē ieradās feldmāršals Gērings un vēlāk arī valstskanclers Hitlers, kuŗa vizīte izvērtās par īstu triumfa braucienu pa agrākās Habsburgu galvas pilsētas ielām un bulvāŗiem. Austrijas nacionālsociālizēšana un viņas pieskaņošana «3. valsts» likumdošanai patlaban norit ļoti straujā gaitā un drudžainā tempā. Kaut gan «tēvzemes frontes» agrākie vadītāji ar pašu Dr. Šušnigu atrodas apcietinājumā, tomēr klusa, neorganizēta opozicija pret Vāciju ir visai stipra Austrijas iedzīvotāju plašajās masās, sevišķi strādniecībā un lauku aprindās, kuŗas ietekmē katoļu garīdzniecība. Lai nu kā, bet 10. aprīlī Austrijas iedzīvotājiem būs jāizsakās tautas nobalsošanā, vai viņi piekrīt jeb nepiekrīt savas zemes pievienošanai Vācijai.

Tā tad neatkarīgās Austrijas valsts vairs nav un tā pārvērtusies par Lielvācijas sastāvdaļu. Pēc savas teritorijas Austrija ir par kādu ceturtdaļu lielāka par Latviju, uzturot pie tam apm. 7 miljoni lielu iedzīvotāju masu. Ar viņas pievienošanu Vācijai, pēdējās teritorija kļūst par 18 proc. lielāka, bet iedzīvotāju skaita ziņā tā pieaug par 10 proc.

Austrijas republika, kas nodibinājās pēc pasaules kaŗa, bija neliels gabals no agrākās Austro-Ungārijas valsts, kuŗā pirms kaŗa dzīvoja 54 miljoni cilvēku. No pārējās Austro-Ungārijas izveidojās vēl divas citas patstāvīgas valstis — Čekoslovakija un Ungārija, bet atlikumu sadalīja starp Rumāniju, Dienvidslaviju, Poliju un Italiju. Austrijas republikai pēc kaŗa bija jāpārkārto sava saimniecība uz jauniem pamatiem, jo agrākie saimnieciskie sakari lielās Austro-Ungārijas robežās bija pārgriezti un izbeigušies, atdūrās visur uz jauno valstu muitas robežām. Daudzām Austrijas rūpniecības nozarēm iekšējais tirgus bija par daudz šaurs, tādēļ bija nepieciešams daudz rūpēties par rūpniecības ražojumu izvešanu uz ārzemēm, lai par to spētu iepirkt no ārzemēm Austrijas rūpniecībai un iedzīvotājiem nepieciešamās jēlvielas un pārtikas vielas. Austrijas saimniecības pārkārtošana nebija viegls darbs. Tādēļ Austrijā arvien bijis jūtams lielākā vai mazākā mērā darba iespēju trūkums. Lielā galvaspilsēta Vīne, kas agrāk bija 54 miljonu iedzīvotāju lielas valsts administrātīvais, kultūrālais un saimnieciskais centrs, pēc kaŗa pārvērtās par galvaspilsētu valstij ar tikai nepilniem 7 miljoniem iedzīvotāju. Bet Vīnes iedzīvotāju skaits arī pēc kaŗa palika gandrīz tikpat liels kā vecajos pirmskaŗa laikos. Saprotams, ka dzīves apstākļi Vīnē izvērtās pa daļai stipri trūcīgi.

Pēc savas saimniecības uzbūves Austrija bija rūpniecības valsts: 1934. gadā no katriem 100 saimnieciski strādājošiem iedzīvotājiem rūpniecībā nodarbojās 37, lauksaimniecībā — tikai 32, bet tirdzniecībā un satiksmē — 16. Rūpniecības svars Austrijā ir tikai drusku mazāks nekā Vācijā, kur rūpniecībā un kalnrūpniecībā 1933. gadā nodarbojās 40 proc., bet lauksaimniecībā — 29 procenti no visiem saimnieciski strādājošiem. Šai ziņā Vācija un Austrija bijušas valstis ar diezgan līdzīgu saimniecības iekārtu.

Lielā Austrijas dabas bagātība ir meži, kuŗu te ap 3 miljoni hektaru — 37 procenti no zemes kopplatības. Tādēļ Austrija spēj daudz koku materiālu izvest uz ārzemēm, bez tam ražot no tiem celulozi un papīru. Austrijai ir arī diezgan ievērojamas dzelzs raktuves: 1937. gadā te iegūts 1,8 milj. tonu dzelzsrūdas. Te iegūst arī magnezītu, cinka, svina, vaŗa rūdas, grafitu, akmeņsāli. Akmeņogļu trūkumu Austrijā pa daļai aizvieto plašais ūdensspēks, jo Austrija ir kalnaina zeme. Ūdensspēku te kopsummā tikai drusku mazāk nekā Vācijā; šie spēki gan vēl nav pilnīgi izmantoti elektriskās strāvas ražošanai. Daļu ražotās strāvas Austrija ikgadus eksportējusi uz ārvalstīm.

Austrijas rūpniecībā svarīgas un visur ļoti pazīstamas nozares ir metalrūpniecība, tērauda lietuves, ieroču fabrikas, tekstilrūpniecība, apģērbu rūpniecība u. c. Austrijas eksporta

preces bijušas galvenā kārtā rūpniecības ražojumi — dažādi audumi, dzelzs preces, mašīnas, papīrs, arī daudz koku materiālu u. c. Austrija arvien bijusi spiesta ievest no ārzemēm daudz kviešu, kviešu miltu, cūku, liellopu, jo vietējā lauksaimniecība nav spējusi ražot šīs pārtikas vielas pietiekošā daudzumā. Ievestas arī akmeņogles, kokvilna, tabaka u. t. t. Austrijas ārējā tirdzniecībā Vācijas svars bijis ap 15—20 procentu. Ievērojami ienākumi Austrijai bijuši no ārzemju tūristiem, kas iecelo Austrijā turienes dabas jaukumu, mākslas bagātību un izpriecu dēļ.

Tagad kur patstāvīgās Austrijas saimniecības posms noslēdzies, tirdznieciskie sakari starp Austriju un Vāciju paplašināsies un Austrijas dzīve tiks pakļauta tiem politiskiem un saimnieciskiem mērķiem, kādus uzstādījusi Berlīnes valdība.

*

Kādu stāvokli pret notikumiem Austrijā ieņēmušas pārējās rietumu lielvalstis? Izrādās, ka Italija, kuŗu visus pēckaŗa gadus uzskatīja par Austrijas neatkarības balstu un sargātāju, tagad pilnīgi samierinājusies ar Vīnes apvērsumu, izpelnīdamies par līdzīgu «neitrālitāti» un labvēlību valsts kanclera Hitlera telegramu ar šādiem zīmīgiem vārdiem: «Musolini, es to nekad jums nepiemirsīšu». Tā tad, Romas-Berlīnes ass nav nemaz tik dekorātīva un nereāla, kā to parasti mēdz domāt. Acīmredzot, Italiju patlaban mazāk interesē Viduseiropas lietas, kā viņas poziciju nostiprināšana Vidusjūŗā un Austrumafrikā.

Francija, kas aizņemta savām iekšpolitiskām grūtībām, un Anglija, kuŗas vērība saistīta pie Tālajiem austrumiem, apmierinājās vienīgi ar protesta notu iesniegšanu Berlīnei, par pēdējās rīcību Austrijā. Bet Pad. Savienība atkal tiesāja un sodīja savus nogrēkojušos valstsvīrus un diplomātus... Jā, Berlīne bija izvēlējusies tiešām izdevīgu brīdi savas Lielvācijas idejas piepildīšanai!

Ļoti grūtā stāvoklī nokļuvusi Čechoslovakija, kuŗas teritorijas lielākā daļa tagad ir ieslēgta vācu-austriešu knaiblēs. Ja vērā ņemam, ka no Čechoslovakijas 15 miljoniem iedzīvotāju 3,2 miljoni ir vāciešu, tad saprotamas kļūst Prāgas bažas par savas republikas turpmākiem likteņiem. Kaut gan Francija un Pad. Savienība izteikušas gatavību sniegt Čechoslovakijai savu militāro palīdzību vācu uzbrukuma gadījumā, tomēr pēckaŗa gadi diemžēl devuši pārāk spilgtas liecības par tamlīdzīgu solījumu un paktu vērtību.

*

Kļūmīgais starpgadījums, kas 11. martā norisinājās pie Lietuvas un Polijas robežas un kur par upuri krita kāds poļu robežsargs, draudēja ar smagām un tālejošām sekām Austrumeiropā. Tomēr saprāts ņēmis virsroku, un Polijas-Lietuvas attiecības tagad solās ieiet normālu gaitu un labu kaimiņu sadzīves sliedēs. Pēc tam, kad Polija bija okupējusi 1920. g. rudenī Viļņas apgabalu, kuŗu lietuvji uzskatīja par savas republikas neapstrīdamo daļu, abas kaimiņu valstis atradās «kaŗa stāvoklī», bez savstarpējās preču, pasta un pasažieŗu satiksmes. Nav šaubu, ka līdzīgā stāvoklī vairojās visdažādie robežu pārpratumi un incidenti, novezdami beidzot pie 11. marta liktenīgiem šāvieniem.

Polija, vēlēdamās darīt galu šim 18 gadus ilgajam saspīlējumam, iesniedza Lietuvai ultimātu, prasīdama kārtēju diplomātisku sakaru nodibināšanu starp abām valstīm, t. i., ka visvēlākais līdz 31. martam Kaunai jāpieņem Polijas sūtnis un jāsūta uz Varšavu savs diplomātiskais pārstāvis. Kad lietuvjiem nāca zināms, ka poļi savelk savu kaŗaspēku pie Lietuvas robežas, Kaunas valdība 19. martā deva Varšavai piekrītošu atbildi uz minētām prasībām. Sakarā ar to, Kaunā tagad ir akreditējies Polijas sūtnis, bet Varšavā — Lietuvas sūtnis, un abas valstis jau stājušās pie dzelzceļu, pasta satiksmes, kā arī pie citu savstarpējās sadzīves jautājumu atrisināšanas un nokārtošanas. Poļu-lietuvju ilggadīgā saspīlējuma likvidēšanu visi abu valstu tuvie un tālie kaimiņi uzņēma ar lielu gandarījumu, cerībā, ka Baltijas piekrastē beidzot iestāsies daudz stabilāki un drošāki apstākļi nekā līdz šim.

Pēc minētā lūzuma lietuvju-poļu attiecībās, Lietuvas līdzšinējā valdība ar Tubeli priekšgalā iesniedza valsts prezidentam atlūgumos no amata un deva vietu jaunam kabinetam, kuŗa vadība uzticēta V. Mironasam.

*

Francijas finansiālā stāvokļa uzlabošanai un valsts bruņošanās programas izvešanai, Kamila Šotāna valdība bija ieskatījusi, ka šādu mērķu sasniegšanai nepieciešams stabils vairākums parlamentā un īsta nacionāla valdība, kas būtu neatkarīga no «tautas frontes» kreisā sastāva untumiem. To vērā ņemot, valdība atkāpās 10. martā, cerēdama, ka viņas vietā nāks sengaidītais nacionālās vienības kabinets. Diemžēl, notikās pretējais un franču politisko partiju spēle atkal noveda pie jaunas kreisās valdības ar sociālistu Leonu Blūmu priekšgalā. Šis apstāklis atkal paasinājis cīņu starp pilsoniskām un marksistiskām partijām Francijā un ierāvis šo zemi jaunā streiku un sabotāžas virpulī. No līdzīga stāvokļa sevišķi cieš bruņošanās rūpniecība, kur streiki pieņēmuši visai plašus apmērus. Arī valsts saimniecība un finances pārdzīvo dziļu krizi un valdība atdūrās uz stipru opoziciju senātā, kas sīvi pretojās Leona Blūma saimnieciskiem plāniem.

Francijas iekšpolitisko stāvokli pasliktinājuši un stiprā mērā satraukuši arī notikumi Spānijas kaŗa laukos. Pēc Teruēlas ieņemšanas frankistu ofensīva izvērtusies plašā un straujā uzbrukuma gājienā Vidusjūŗas un Barselonas virzienā. Šķiet, ka republikāņu pretestība ir sadragāta un pat lauzta, jo nacionālisti jau iesoļojuši Katalonijā un tuvojas šīs provinces galvas pilsētai. Franču kreisās aprindas nu aģitē par nepieciešamību sniegt republikāņiem militāru un materiālu palīdzību un nepieļaut italuvācu ieročiem sadragāt un iznicināt spāņu «tautas frontes» cīnītājus.

Pretēji franču nervozēšanai par notikumiem Spānijā, angļi atkal izturas aukstasinīgi un nosvērti. Londonas sarunas ar Romu par izlīgumu angļu-itaļu sadzīvē noritot sekmīgi, bet Barselonas valdības likteni angļi jau uzskata par galīgi apzīmogotu un izšķirtu. Tādēļ, nevēlēdamies sabojāt attiecības ar Italiju un nepaasināt stāvokli Vidusjūŗā, angļi, domājams, darīs visu iespējamo, lai atturētu oficiālo Franciju no kaut kādiem soļiem barseloniešu labā.

M A N A M Ā J A

Informācija un ierosinājumi

Par ko lauksaimniekiem jādomā maijā.

Ar cerību pilnu sirdi lauksaimnieki maijā veic galvenos sējas darbus. Sējas darbi nav kārtojami pēc sējas nedēļām, bet veicami atkarīgi no dabas mošanās. Visupirms jāsēj auzas, vīķi, zirņi, cukurbietes, vasaras kvieši un rudzi, tad divkanšu mieži, lini, seškanšu mieži un jādēsta kartupeļi. Sēklas pirms izsējas jākodina. Kā to labāki veikt, atradīsiet pamācībās, ko saņemsiet, iepērkot kodināšanas līdzekļus LLK Augu aizsardzības institūta apgādā Rīgā, Baznīcas ielā 4-a. Ar ķīmiskiem kodināšanas līdzekļiem nav iespējams apkaŗot putošās melnplaukas, kuŗu dīgļi paslēpti graudā, izņemot auzu putošās melnplaukas, kuŗu dīgļi, līdzīgi cieto melnplauku dīgļiem, pielipuši graudu ārpusē. Putošās melnplaukas var apkaŗot vienīgi, izņemot auzu, ar karstūdens sēklas apstrādāšanas paņēmienu, kas prasa lie-

lu uzmanību un mājas kārtībā, bez piemērotas ierīces, grūti veicams.

Sēklas daudzuma izsējas ziņā mūsu lauksaimniekiem ir jau laba prakse. Vienīgi tie vēl bieži grēko, kas izsēj par maz vasaras kviešu sēklu. Augstu ražu iegūšanai, vasaras kvieši jāsēj biezi — 4½—5 pudi sēklas uz pūrvietas. Ja gadās, ka arī citu labību lauki izskatās pareti, tad te izšķirošais būs bijis sēklas labums un tās iestrādāšana. Arī sēklas iestrādāšanas dziļums jūtami neiespaido sējumu vienmērīgu sadīgšanu. Galvenais un noteicošais šeit ir pareiza zemes sastrādāšana un sēklas iestrādāšana tādā dziļumā, lai būtu pietiekoši daudz mitruma sēklas dīgšanai. Par daudz čaugana zeme ir bieži par cēloni nevienmērīgai, sliktai sēklas dīgšanai. Te nu lauksaimniekam ar zemes strādāšanu jācenšas panākt, lai augsnas apakškārta būtu nosēdusies, pietiekoši blīva, kas veicina mitruma uzsūkšanu, bet augsnas virskārtiņa irdena, kas, savukārt, aizsargās zemes mitruma izgarošanu.

Tamdēļ atmetams vecais paņēmiens — lauku pēc apsēšanas noblukēt. Ja zeme par daudz čaugana, tad lauka blukēšana, vislabāki ar apakškārtas blīvētāju, jāveic pirms sējas, bet pēc sējas lauka virsma atstājama irdena. Ja pēc sējas, lauks būtu stipri grumbuļains, tad blukēšana veicama ar rievainu, samērā vieglu veltni.

Daudz rūpes un uzmanības jāveltī pietiekoša daudzuma lopbarības ražošanai, lai lopi cauru gadu būtu labi apgādāti ar labu barību. Par nepieciešamiem lopbarības daudzumiem jau minēts «Aizsarga» 3. burtnīcā. Saimniecībās, kur nav kultivētu ganību, jeb to vēl maz, jāsēj zaļbarība. Laba zaļbarība lopiem ir auzu-zirņu mistrs. Lai zaļbarība nesacietētu, tā jāsēj vairākos paņēmienos. Zaļbarību plaši lopbarībai vēl audzē Zviedrijas dienvidus daļā, un tur jo bieži redzami minētie auzu-zirņu zaļbarības lauki. Kā pēdējā zaļbarība jāsēj Jāņa rudzi kopā ar vīķiem jūnija beigās. Rudenī tā labi noderēs, bet Jāņa rudzus nākošā gadā vēl varēs pļaut graudos.

Kā jauns un vēl maz pazīstams lopbarības augs mināmi kacēnu kāposti. Tos labi audzēt trūdiem bagātās zemēs un pat kutivētos purvos. Arī parastās augsnās tie, pie laba mēslojuma, dod augstas ražas, līdzīgas lopbarības bietēm.

Kacenu kāposti ir vērtīgs lopbarības augs, jo satur daudz olbaltumvielu (1,5—1,8%) un bez spēkbarības piedevas dod iespēju iegūt augstus piena izslaukumus. Kacenu kāposti nebaidās sala (pat 15° C) un tos var izbarot no lauka vēl vēlā rudenī, un tā paildzināt lopu turēšanu ar dabīgu barību par 1—1½ mēnešiem, kas, savukārt, salētina piena ražošanu. Kacenu kāpostu audzēšana ļoti vienkārša, tos sēj vai stāda rindās, līdzīgi cukurbietēm. Kāpostu stādiņi sākumā jūtīgi no spradžu uzbrukumiem.

Lopi kultivētās ganībās jāizlaiž, kad zāle dūres augstumā. Ar ganīšanu nedrīkst kavēties, lai pilnīgāki izmantotu ganības laiku un salētinātu piena ražošanu. Jaunā zāle kultivētās ganībās dod iespēju vislētāki ražot pienu. Lopi pie ganībām jāpieradina pakāpeniski.

Nedrīkst nokavēt cukurbiešu retināšanas — kaplēšanas darbus. Katra nokavēta diena nes zaudējumus, samazinot ražu un veltīgi pavairojot darba daudzumu.

Kad sējumiem, pēc sadīgšanas uzsit kamaru, sējumi jāecē, kas sevišķi svarīgi smagākās augsnās.

Pēc sējas beigšanas maijā, jāsāk saimniecībās iekārtot ūdens piegāde — ierīkojot sūkņus, ūdensvadus, triečus, u. t. t., jo tas dos prāvus darba spēka ietaupījumus saimniecību ikdienas darbā. Sekojiet ziņām laikrakstos, jo arī jaunā budžeta gadā paredzamas piemaksas par ūdens piegādes nokārtošanu. Piemaksas izsniedz Latvijas Lauksaimniecības kamera.

Siltam laikam iestājoties, rūpīgi jāapsver piena dzesēšanas jautājums. Saimniecībās, kur nav ledus, jāiekārto piena dzesēšana ar aukstu ūdeni īpaši izbūvētās tvertnēs.

Paredzot nākotnē vēl lielākas grūtības ar laukstrādnieku sadabūšanu, brīvo laiku izmantojiet strādnieku dzīvojamo telpu pārbūvēm un jaunbūvēm, iekārtojot vismaz vienu dzīvokli precētiem strādniekiem. Dzīvokļu pārbūvēm un jaubūvēm no speciālā būvniecības fonda izsniegs pabalstus dzīvojamo telpu būvei un pārbūvei. Plāni pieprasāmi un dabūjami Zemkopības ministrijas un Latvijas lauksaimniecības kameras būvniecības nodaļās.

Beidzamais laiks rūpēties par zārdu koku sagatavošanu āboliņa un siena žāvēšanai, jo agri pļauts un kokos žāvēts āboliņš un siens dod visvērtīgāko rupjo lopbarību ziemai.

Līdz 1. maijam LLK Darba birojos pieprasāmi trūkstošie gani. Ganus šogad apgādās: no mazpulku biedriem, pilsētām un Latgales. Rīgā ganus varēs līgt LLK telpās, Baznīcas ielā 4-a, un Latvijas jaunatnes sarkanā krustā, Skolas ielā 1. Šogad lielākā skaitā kā iepriekšējos gados būs dabūjami lauku darbiem pilsētu vidusskolu audzēkņi no 20. jūnija līdz 1. septembrim — jaunākie kā lauksaimniecības mācekļi, vecāko klašu audzēkņi — kā jaunpuiši. Rīgas pilsētas apgādības valde, pēc pagājušā gada parauga, arī šogad apgādās saimniecības ar vieglāka darba spējīgiem strādniekiem.

Jau laikus veikalos pieprasāmi zāles pļāvēji, lai firmas tos laikus varētu apgādāties. Ļoti pieņēmīgas cenas, ar valdības atbalstu, šogad noteiktas kūlīšu sējējiem, kas tikai par dažiem desmit latiem dārgāki par parastām labības pļaujammašīnām. Agr. J. Ķ.

Mārtiņš Fogts

Spodrība — visu tikumu sakne

Spodrība ir tikums, un pēc būtības tā ir sakne, no kuras izaug visi pārējie tikumi.

Ja man būtu tuvāk jāiepazīstas ar kādu cilvēku, tad vispirms es censtos apskatīt apkārtni, kurā viņš dzīvo. Redzēdams, kā izskatās viņa sēta, istaba, vai pat apģērbs, varētu gandrīz pareizi spriest, ar ko man darīšana.

Man gribētos teikt: parādi man savu sētu, un es pasacīšu, kāds tu esi pats.

Ja redzēšu sētā dažādus netīrumus un juku jukām samētātus darba rīkus, varēšu dibināti teikt, ka mājas iemītnieki nav kārtīgi ļaudis un nemīl spodrību, t. i. viņi nav tikumīgi, jo tiem trūkst pašas tikumības saknes — spodrības. Un ja kāds ir nekārtīgs savā sētā, tad droši var teikt, ka tāds pats viņš ir arī dzīvē.

Ja ieiešu sētā, kura būs tīri noslaucīta un katram priekšmetam ierādīta sava pienācīgā vieta, tad zināšu, ka tur dzīvo kārtīgi un tikumīgi ļaudis, jo tie, kas mīl spodrību — visu tikumu sakni, reti kad atkāpjas no pārējiem tikumiem. Un ja tur netrūks arī katras mājas košākās rotas — kuplu koku un glīti iekārtota košuma dārziņa ar puķu dobēm, tad zināšu, ka esmu ienācis pie daiļuma cienītājiem. Un ja kāds mīl redzēt ap sevi daiļas lietas, tad nedaiļas domas reti kad atradīs vietu viņa galvā.

Kurš nepriecāsies, redzēdams spodru sētu, glīti nokrāsotus ēku jumtus, sienas un logu slēģus? Un ja viss tas vēl ietveras košā koku zaļumā un ziedu rotā, tad daiļuma jūtas radīsies sirdī tam, kas tur dzīvo, kā arī ikvienam, kurš ies vai brauks šai sētai garām.

Un neviens nešaubīsies, ka šādā sētā dzīvo labi ļaudis, pie kuriem katrā laikā atradīs palīdzīgu roku nelaimē un draudzīgu padomu neskaidrības gadījumā.

Tāpat ikviens, nebaidīdamies saslimt, varēs dzesēt slāpes ar vēsa ūdens malku no akas vai arī ar glāzi svaiga piena, ko pasniegs saimniece ar tīrām rokām un apģērbu. Spodrība nemīl dzīvot kopā ar dažādu slimību dīgļiem, kādēļ viņa tos iznīcina, vai arī neļauj tiem nemaz rasties.

Un saimnieks, kurš ierādījis katram darbarīkam pienācīgu vietu kādā nojumē vai ratnīcā, var būt pārliecināts, ka šie rīki viņam kalpos daudzkārt ilgāk nekā tam, kurš tos mētā pa pagalmu, ļaudams sniega un lietus iespaidam. Tā tad, viņš ar šādu rīcību ietaupa arī naudu.

Diemžēl, vēl diezgan bieži nākas redzēt, ka ecēšas, pļaujammašīnas un pat lokomobiles visu ziemu atrodas zem klajas debess. Ikvienam apzinīgam un praktiskam cilvēkam, to redzot, var gandrīz asaras sakāpt acīs, jo tā taču ir ne tikai liela nespodrība, bet arī vis-

lielākā izšķērdība ar savām personīgām un visas tautas kopīgām vērtībām. Cik daudzkārt lētāk iznāktu, ja šīm mašīnām ierādītu vietu šķūnī, vai arī tam nolūkam iekārtotā nojumē, un tai pašā laikā tas atstātu daudz spodrāku un kārtīgu iespaidu.

Ja mēs rūpīgi atjaunojam savu ēku sienu un jumtu krāsojumu, tad viņas iegūst ne tikai daudz daiļāku izskatu, bet arī daudzkārt gaŗāku mūžu. Tā tad, tas iznāks arī daudz lētāk, un neviens nevarēs pārmest, ka mēs nedzīvojam taupīgi un neprotam saimniekot.

Atskatoties uz visu sacīto, redzam, ka spodrībai mūsu dzīvē ir pārāk liela nozīme, lai to drīkstētu aizmirst. Sevišķi nedrīkstam to aizmirst mūsu bērnu dēļ, jo tie taču nes sevī tautas nākotni, ko ikviens apzinīgs pilsonis turēs acu priekšā.

Bērna gars ir daudz uzņēmīgāks nekā pieauguša, un vienlīdz viegli tas pieejams labam un ļaunam, tādēļ mūsu uzdevums radīt apstākļus, kas šai auglīgajā zemē — bērna dvēselē sētu nevis nezāles, bet derīgus un košus stādus.

Ja bērns jau reizē ar savas apziņas pamošanos vēros ap sevi spodras un daiļas lietas, tad gandrīz neiespējami, ka viņa krūtīs varētu rasties nedaiļas jūtas un galvā ļaunas domas. Un ja viņš būs mācījies pazīt un cienīt sava tēva sētu kā kautko daiļu un patīkamu, tad viņš nekad neaizmirsīs ceļu uz to.

Ja ļausim saviem bērniem uzaugt daiļā un tīrā sētā un nekad neliksim viņiem valkāt netīras drēbītes un veļu, tad reti kad ieradīsies slimības, un mums nebūs jābaidās, ka nāve varētu atņemt mūsu lolojumu un mazināt mūsu tautas nākotnes vītālo spēku.

Cilvēks, kuŗš uzaudzis ģimenē, kur spodrība ir svēts bauslis, dzīvē reti kad cietīs trūkumu, jo viņš jau no bērna dienām būs mācījies dzīvot taupīgi un pratīs saimniekot.

Ņemot vērā visu sacīto, katrs sapratīs, cik liela nozīme tautas un atsevišķa cilvēka dzīvē ir spodrībai — spodrībai darbos, vārdos un domās, tādēļ neapmierināsimies ar to vien, ka spodrības nedēļā uzposīsim savu sētu un māju, bet centīsies to paturēt spodru visu gadu līdz nākošai spodrības nedēļai — visu mūžu.

Valsts Prezidents Dr. K. ULMANIS Latvijas agronomu zinātniskā kongresā.

Aizsardze A. Gulbis

Kādus dārzājus sēt lauku nama mātei

Tuvojoties sējas laikam, ikvienai lauku nama mātei derētu padomāt, kādus dārzājus tā šai pavasarī sēs savā sakņu dārzā, jo no to dārzāju daudzuma un dažādības, kas nākošajā vasarā augs katras atsevišķas lauku saimniecības dārzā, atkarāsies šīs saimniecības iedzīvotāju ikdienišķā uztura vērtība un daudzpusība. Mūsu lauku iedzīvotāju uzturā vēl arvienu izjūtams liels dažādību trūkums. Kā ziemā, tā vasarā tiek patērēts ļoti daudz gaļas, bet maz dārzāju, jo dārzāji tiek audzēti ļoti mazos daudzumos. Šogad jācenšas izaudzēt pašu vajadzībām tikdaudz sakņu un dārzāju, lai to neaptrūktu līdz nākošam pavasarim. Izaudzēt dārzājus pašu vajadzībām pietiekošā daudzumā — tas neprasa ne daudz zemes, ne arī sevišķi daudz pūļu, bet tikai mazliet intereses un labas gribas.

Vispirms parūpēsimies, lai netrūktu labu galda burkānu, kāļu, salātbiešu un kāpostu. Šie gan ir ļoti vienkārši un jau visur pazīstami dārzāji, bet ja ziemā palūkojamies mūsu saimniecībās, tad ir vēl daudz tādu māju, kur neatrodam vēl īsti labus kāļus, burkānus un bietes, ko var lietot ne tikai ēdienu gatavošanai, bet arī svaigā veidā — tā aizvietojot iztrūkstošos augļus. Kāposti katrā saimniecībā jāizaudzē un rudenī jāieskābē tādā daudzumā, lai to pietiktu visai ziemai un arī vēl pavasarim, kamēr vēl nav svaigo salātu.

Dārza zirņi un pupiņas arī jāsēj, jo tie parasti ļoti labi padodas un vasaras otrajā pusē ienes uzturā patīkamu svaigumu un pārmaiņu. Iesējot pāris simts gramus Morrova zirņu un tikpat daudz dzeltenpākstaino vai zaļo dārza pupiņu, var sagādāt baudu visai saimei, atvieglojot arī saimniecei ēdienu kartes sastādīšanu.

Gurķus vajadzētu izaudzēt tādā daudzumā, lai tos bagātīgi varētu lietot visu rudeni svaigā veidā un lai to pietiktu arī ieskābēšanai. Līdz šim skābētos gurķus ziemā lieto tikai svētdienās un svētku dienās, bet nav nemaz grūti izaudzēt tikdaudz gurķu, lai to pietiktu visu ziemu arī saimes lietošanai ikdienišķā uzturā. Šī dažādība padarīs uzturu lētāku, daudzpusīgāku un garšīgāku, vairos dzīves un darba prieku, pacels darba spējas un ražību.

Tomāti pieder pie sevišķi vērtīgiem, vitāmīnu bagātiem dārzājiem, tāpēc to audzēšana sevišķi nepieciešama mājās, kur mazi bērni.

Neaizmirsīsim arī dažādās garšas saknes — puravus, pētersiļus, selerijas, dilles un lokus. Bez selerijām un pētersiļiem pat vislabākā saimniece nespēj labu zupu izvārīt, bet pārāk maz vēl ir to saimniecību, kur šīs nepieciešamās lietas ir. Sīko lociņu arī bieži trūkst, kas tik ļoti noder pie zupām, biezpiena un dažādiem kartupeļu un gaļas ēdieniem.

Salāti, rutki un redīsi pieder pie agrajiem dārzājiem, tāpēc tie sējami vispirmie. Un šo dārzāju nedrīkstētu trūkt nevienā kārtīgā saimniecībā, jo tie ir pieejami jau tad, kad citu dārzāju vēl nav, kad lauku iedzīvotāju uzturs ir dārzājiem visnabadzīgāks. Tā kā redīsi ļoti ātri pāraug, tad tie sējami vairākos paņēmienos — vislabāk ja sēšanu izdara ik pārnedēļas, tad svaigu redīsu netrūkst cauru vasaru. Reizē ar redīsiem ieteicams iesēt arī vasaras rutkus, jo tie daudzreiz padodas labāk kā redīsi un ļoti labi var aizvietot pēdējos. Rudens pusē, kad redīsi vairs sevišķi labi nepadodas, ieteicams sēt rudens rutkus un ziemas rutkus, jo ir ļoti labi, ja rutki arī ziemā pieejami, jo tie ir visai ieteicama un viegli uzglabājama ziemas zaļbarība. Lapu salāti arī sējami vairākos paņēmienos, jo pārauguši tie vairs nav garšīgi. Salāti un redīsi mīl biežu laistīšanu.

Pēc minētām dārzāju sēklām nemaz nav uz pilsētu jābrauc, tās ļoti ērti var pasūtīt arī pa pastu.

Ferdinands Grants,
Dagdas nodaļas sp. p. vadītājs. *)

Kā ierīkot sportam piemērotu peldētavu

Sporta peldēšanai — treniņiem un sacīkstēm nepieciešamas peldētavas. Peldētavai liela nozīme nevien peldēšanas sporta izkopšanā, bet arī peldēšanas sporta propagandēšanā, jo bieži vien, pēc teicami izvestas un noorganizētas sacīkstes noskatīšanās, skatītāji pārvēršas peldēšanas piekritējos un aktīvos dalībniekos.

Pēldētājam peldētava ir tas pats, kas vieglatlētam laukums. Bez peldētavas labus rezultātus sasniegt nevar.

Sakarā ar sacīto, peldētavām vajadzētu būt pie katras, biezi apdzīvotas vietas, kur vien tuvumā būtu atrodami piemēroti ūdens apstākļi. Vienkāršas peldētavas ierīkošana neprasa daudz līdzekļu. Dziļumā iesit mietus, virs tiem uzsit zināmā augstumā dēļu platformu ar lēcamo dēli. Izvēloties vietu peldētavai, jāraugās uz to, lai pamats būtu bez akmeņiem un zālēm, tāpat pamatā nedrīkst būt dūņas. Vislabākais pamats — baltas smiltis.

Peldētavas iekārta sastāv no starta dēļa, no kuŗa izdara lēcienus peldēšanu sākot. Šis dēlis jānovieto tā, lai apmācītājs varētu sekot apmācāmā lēcienam ūdenī un pašam peldējumam. Šim dēlim paralēli, apm. 50 mtr. attālumā, bet ja to neatļauj ūdens apstākļi, 25 metru attālumā, ierīko otru dēli. Starp šiem dēļiem norisinājas peldējumi un apmācības. Bez starta dēļa, vajadzīgi vēl apgrieziena dēļi peldētavas galos, lai varētu peldēt gaŗākas distances par peldētavas gaŗumu. Apgrieziena dēlis piesists vertikālā virzienā zem lecamā dēļa, platformveidīgi, un tā, lai 30 cm būtu virs un 90 cm zem ūdens.

Bez šiem dēļiem, ja vēlas nodarboties ar daiļlēkšanu, vajadzīgs vēl lēcamais dēlis, kuŗa augstumam jābūt no 1—5 mtr. Dēļa biezums galā 4 cm, bet vidū 8 cm. Materiāls — osis, bērzs vai priede. Dēlis nedrīkst būt gluds, lai neslīdētu, to parasti taisa rievotu, jeb apklāj ar kokosa šķiedru sedziņu (pinumu). Peldētavas dziļums peldētpratējiem var būt nenoteikts, turpretīm peldēt nepratējiem jeb apmācāmiem nedrīkst būt dziļāks par 90 cm, lai nenotiktu nelaimes gadījumi. Pie šāda dziļuma peldētnepratēji jūtas droši un piesavinās ātrāki peldēšanas paņēmienus.

Matīss Samovičs,
2. V. a. p. štāba rotas sp. p. vadītājs*)

Kraula stila audzinošās un praktiskās vērtības

Lai iemācītos labi un pareizi peldēt kraulu, vispirms jāiemācās visas attiecīgās kustības sausumā. Tikai pēc tam varam sākt darbu ūdenī. Katra atsevišķa kustība jāatkārto tik ilgi, kamēr tās izpildīšanā nejūtam traucējumu. Pēc tam var sākt kustības apvienot. Kraula stils pēc būtības atgādina rāpošanu. Nosaukums cēlies no angļu vārda «crawl», kas angliski nozīmē — rāpot.

Izšķiŗ divus kraula peldēšanas veidus: amerikāņu un austrāliešu. Pie austrāliešu stila kāja tiek nedaudz celī saliekta un pēda paceļas apm. 5 cm virs ūdens līmeņa. Kāju sitieni tiek izdarīti ļoti ātri. Katram rokas vilcienam seko vismaz divi kāju sitieni. Pie amerikāņu stila kājas izdara tādas pat kustības, bet pēda nepaceļas virs ūdens un tā celī netiek tik daudz liekta. Kamēr citiem stiliem kāju kustības ir stingri noteiktas, kraulā kāju kustības tiek atstātas ikvienam peldētājam brīvi izvēlēties, kādas vairāk piemērotas katra peldētāja īpatnībām. Lai slīdētu uz priekšu, ar kāju kulšanu vien nepietiek, kāja jāpagriež tā, ka išķi peldot gandrīz saskarās.

Roku kustības apskatīsim, sākot ar labo roku. Mazliet virs ūdens paceltais labās rokas elkonis stāv iesānis pret ķermeni, roku mazliet saliektiem pirkstiem, iecērt ūdenī un, velkot to dziļumā, novada līdz pakrūtij. Šinī stāvoklī roka turpina slīdēt uz leju gar sāniem, kāmēr atkal izceļas no ūdens, vispirms ar elkoni, un brīvi tiek pārvesta atkal iepriekšējā stāvoklī. Kreisās rokas darbība tāda pati kā labās. Kad labā roka izceļas no ūdens — kreisā iegrimst, un otrādi. Galvai, lai būtu vieglāki ieelpot, jābūt pagriestai uz vienu vai otru pusi, atkarībā no tā, kurā pusē peldētājs ieelpo. Caur galvas virzīšanu uz priekšu un rokas bāšanu ūdenī, rodas mazs ūdens vilnītis, aiz kuŗa mazs iedobumiņš, kurš ir pietiekošs, lai, pagriežot galvu, ieelpotu. Vēlams šo brīdi pēc iespējas labāki izmantot. Ar vienu elpas vilcienu iespējams nopeldēt 20—25 metrus. Tomēr ieteicams ieelpot uz katriem 4 roku vilcieniem reizi. Gaŗākus gabalus peldot, jāelpo vēl biežāki. Krauls ļoti nogurdinošs peldēšanas stils, kādēļ prasa lielu spēku un izturību, sevišķi kājām. Neskatoties uz to, šis peldēšanas veids ir visizplatītākais, jo peldot kraulā, iespējams sasniegt vislielāko maksimālo peldēšanas ātrumu, salīdzinot ar citiem peldēšanas stiliem. Lai to panāktu šis peldēšanas veida technika pilnīgi jāpiesavinās un jāpārzin locekļu darbība, kuŗa citādi var kavēt peldēšanas ātrumu. Krauls ir viens no vienkāršākiem peldēšanas veidiem jo šeit starp kāju un roku darbību nav nekādas simetrijas. Kraulu iemācīties peldēt pareizi ir vieglāki par citiem peldēšanas stiliem. Vislielāko ātrumu iespējams sasniegt tādēļ, ka šeit ļoti maz tādas darbības, kas vērsta pretēji peldēšanas virzienam. Kraulu peldot, visvairāk peldētājs nāk saskarā ar ūdeni, jo šeit arī peldot galva tiek turēta ūdenī. Peldot kraulā, apm. 70—80% tiek izlietoti ķermeņa virzīšanai uz priekšu. Kurpretī krūšu peldē izmantojam tikai apm. 50% no patērētā spēka. Kraula praktiskā vērtība tā, ka šeit virzīšanās uz priekšu ir visātrākā, kāpēc viņu pielieto sportā.

*) Abi augšminētie raksti ir pārbaudījumu darbi sporta pulciņu priekšnieku kursos 1937. gada vasarā.

Kārdināšana, šodien pārvarēta, būs rīt spēka un laimes sajūtas avots.

Kārlis Ulmanis.

Š A C H S

Visus uz šo nodaļu attiecošos sūtījumus un korespondenci lūdzam adresēt K. Bētiņam Rīgā, Ausekļa ielā 3, dz. 60.

Mūsu 1938. g. uzdevumu atrisinājumu sacensības iznākums.

Atrisinājumi.

Uzdevumam Nr. 39. Baltie: Kb2; Df2; Ld2 un f1; Ze7; B. a3, a4, b5, e2, e5, g2 (11). Melnie: Kc4; Th2 un h6; Lc2; B. a6, b7, d6, f5, g4, g5 (10). Mats trijos (3) gājienos.

1) **Ld2 — e3**, L×a4; 2) Df2 — f3 vai citādi; 3) e×f3 vai Dd5 mat. Ja 1)... Th7 vai Te6, tad 2) Lb6, kā grib 3) D. mat. Uz citiem gājieniem izšķir 2) De1 vai Lb6 u. t. t.

Uzdevumam Nr. 40. Baltie: Kb7; De1; Te7 un h4; Bb3, e4 (6). Melnie: Kh6; Lf3; Bb4, c6, e6, g5, g6, h5 (8). Mats četros (4) gājienos.

1) De1—f2, e6—e5; 2) Df2—f1, c6—c5; 3) Th4×h5+, kā grib; 4) Da6, Df8, resp. Dh3 mat. 1).... g5×h4; 2) Df2—e3+, g6—g5; 3) De3—d4, kā grib; 4) Dd6 resp. Dg7 mat. 1)... c6—c5; 2) D×f3, g5×h4; 3) Df4+ un 4) Df6 mat. Cits viegli. Ļoti liels skaits atrisinājumu iesūtītāju uzdevumā Nr. 39 vai nu nav atraduši uzdevuma galveno variantu L×a4 ar dāmas ziedojumu uz f3, vai atzīmējuši citus atrisinājumus, kas nekādi neved pie mērķa. Par piem., pēc 1) e2—e4+ Lc2—d3 nav mata 3 gājienos. Turpretim uzdevumu Nr. 40 lielu lielais vairums iesūtītāju mēģinājuši atrisināt ar 1) De1—d2. Šis gājiens tiek atspēkots vienīgi ar 1)... Lf3—e2!! Ja tagad 2) Th4—g4, tad h5×g4 3) Dd2×e2, g4—g3 un 4) mata gājiena trūkst, resp. 3) Dd8 vai d7, La6+ u. t. t.

Mēs saņēmām ne mazāk, kā 126 iesūtījumus, no kuŗiem visām prasībām atbilst tomēr tikai 12. Šie 12 atrisinātāji ir: 1) Jānis Bērziņš, Krimuldas sanātorijā; 2) Artūrs Cielēns, Pilsoņu ielā 13, Rīgā, 33. barakā; 3) M. Jūrmalnieks, Rīgā, L. Stacijas ielā 8, 9; 4) K. Kints, Dzērves Driegās, caur Cīravu; 5) E. Krauklis, Zilānos, Smilšu ielā 1; 6) A. Malta, Krustpilī; 7) A. Neilands, Pļaviņās, Daugavas ielā 26; 8) Nelius, Rīgā, Dzirnavu ielā 87/89; 9) K. Ozoliņš, Jēkabpilī, Brīvības ielā 130; 10) A. Pinne, Jēkabpilī, «Pļaviņās Nr. 3; 11) Edgars Stuķēns, Krustpilī un 12) J. Zemītis, Aizkrauklē.

Izlozējot 6 izsolītās grāmatu godalgas, tās krita: I Eives šacha lekcijas (3 eksemplāri): 1) Jānim Bērziņam, Krimuldā, 2) E. Krauklim, Zilānos un 3) Edgaram Stuķēnam, Krustpilī; II Latvijas šacha pērles (arī 3 eksemplāri) 1) M. Jūrmalniekam, Rīgā, 2) A. Maltam, Krustpilī un 3) K. Ozoliņam, Jēkabpilī.

Partija Nr. 65.

Spēlēta sarakstoties.

Baltie: I l j i n s - Ž e ņ e v s k i s.

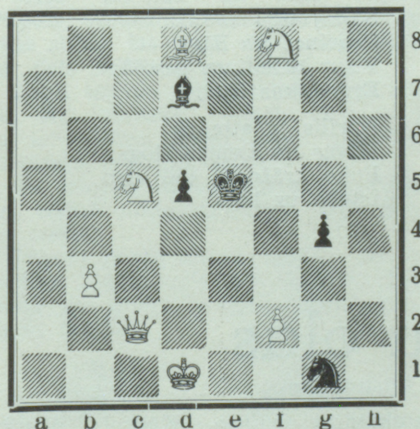
Melnie: K. B ē t i ņ š, latviešu gambists.

1) e2—e4, e7—e5 2) Zg1—f3, f7—f5 3) Zf3×e5, Dd8—f6 4) d2—d4 (šī gājiena vietā vācu meistars Leonhardts ieteic tūlītējo 4) Zc4 un uzskata to par gambita atspēkojumu, jo pēc 4).... f5×e4 5) Zc3, Dg6 6) f3, e4×f3 7) Dd1×f3 baltiem ir par daudz liels pozicijas pārsvars. Bet Leonhardts nav ievērojis, ka melnie pēc 6) f3 nemaz nav spiesti tūliņ sist uz f3, bet ar 6)... Lf8—e7 var iegūt ļoti svarīgu tempu. Tagad baltie nedrīkst ņemt bandinieku e4 ne ar zirdziņu 7) Zc3×e4, d7—d5 dēļ, ne ar bandinieku 7) f3×e4, jo tad seko Le7—h4+ 8) g2—g3, Lh4×g3+ 9) h2×g3, Dg6×g3+ 10) Ke1—e2, d7—d5! 11) Zc4—e3, **d5—d4!** ar pārāku spēli melno pusē. Tāļāk prof. A. Bekers «Wiener Schachzeitung»ā ievietojis Stokholmas olimpiādē spēlēto partiju starp Trifunoviču un Apšenieku ar skanīgo virsrakstu «gambita atspēkojums». Domāts tas pats «Latviešu gambits». Bet uzvaru Trifunovičs panācis vienīgi pateicoties vairākiem vājiem, partijas stāvoklim nepiemērotiem melno gājieniem. Pēc 1) e4, e5 2) Zf3, f5 3) Z×e5, Df6 4) Zc4, f5×e4 5) Zc3, Df6—g6 6) d3!, Lb4! 7) d3×e4, Dg6×e4+ 8) Zc4—e3, L×c3+ 9) b2×c3 Apšenieks turpināja ar 9)... Zg8—f6? un pēc tāļākiem gājieniem 10) Lc4! c6? 11) 0—0, d5? 12) Z×d5! D×c4 13) Te1+ partiju zaudēja. Pareizais turpinājums ir šāds: 9)... **Zg8—e7!** (bet ne Zf6). Ja tagad 10) Lc4 (labākā gājiena baltiem laikam nebūs), tad 10)... d7—d6 (draudot Le6) 11) 0—0, Lc8—e6 12) **f2—f3** (uz 12) Ld3 sekotu Dc6! 13) Tb1, Zd7! 14) Lb5!, Dc5! 15) L×d7+, K×d7 16) T×b7, L×a2 17) Dg4+?, Le6 18) D×g7, Tag8 19) Dd4, Dc6! 20) T×a7, Zf5! 21) Dd2, Lc4 22) Te1, Zh4 un melnie uzvar) 12).... De4—g6 13) Zd5! Z×d5 14) L×d5, L×d5 15) D×d5, Zc6! 16) Tb1 [ja 16) Te1+, tad Kd7 ar labu spēli] 16)... 0—0—0 17) Dd5—b5, D×c2! 18) D×b7+, Kd7. Tagad draud nepatīkami Tb8 un baltie var tikai ar dāmu atkāpties uz b3 vai b2. Ir skaidrs, ka tad melnie sliktāki nestāv. Gadījumā, ja baltie uz 12)... Dc6 turpinātu 13 Dh5+, tad g6 14) Dh6, Zd7 15) Dg7, Tg8 16) D×h7, D×c3! 17) Tb1, Th8 18) Lb2, T×h7 19) L×c3, 0—0—0 ar līdzvērtīgu spēli. Ir iespējami vēl citi varianti, bet nevienā no tiem baltie nevar sasniegt izšķirošu pārākumu); **4) . . d7—d6** 5) Ze5—c4, f5×e4 6) Zb1—c3, Df6—g6 7) f2—f3, e4×f3 8) Dd1×f3, Zb8—c6 9) Lf1—d3, Dg6—g4 10) Df3—e3+, Lf8—e7 11) Zc3—b5, Dg4×g2! (nepatīkams pārsteigums) 12) Th1—g1, Dg2×h2 13) c2—c3 (ja tagad 13) Z×c7+, tad Kd8 14) Z×a8, Lh4+ 15) Kd1, Lf2 16) Dg5+, Zg8—f6 17) D×g7, D×g1+ un melnie uzvar). 13)... Ke8—d8 14) Tg1×g7, h7—h5 15) De3—f2, Dh2×f2+ 16) Ke1×f2, a7—a6 17) Zb5—a3, Lc8—e6 18) Lc1—g5, Kd8—d7 19) Zc4—e3, Ta3—f8+ 20) Kf2—g3, Kd7—d8 21) Ze3—g2, h5—h4+! 22) Zg2×h4, Zg8—f6 23) Ld3—g6, Zf6—h5+, 24) Lg6×h5, Th8×h5 25) Lg5×e7+, Zc6×e7 26) Ta1—e1, Th5×h4! 27) Kg3×h4, Ze7—f5+ 28) Kh4—g5, Zf5×g7 29) Kg5—g6, Tf8—g8 30) Kg6—h7, Le6×a2 31) Te1—g1, Tg8—e8 32) Tg1×g7, Te8—e2 33) c3—c4, Te2×b2. B a l t i e p a d e v ā s.

Uzdevums Nr. 44.

R. Ā d a m a.

(Godalgots «Britisch Chess-Magazine» turnīrā.)

Baltie: Kd1; Dc2; Ld8; Zc5 un f8; Bb3, f2 (7).

Melnie: Ke5; Ld7; Zg1; Bd5, g4 (5).

Mats trijos (3) gājienos.

Šacha ziņas.

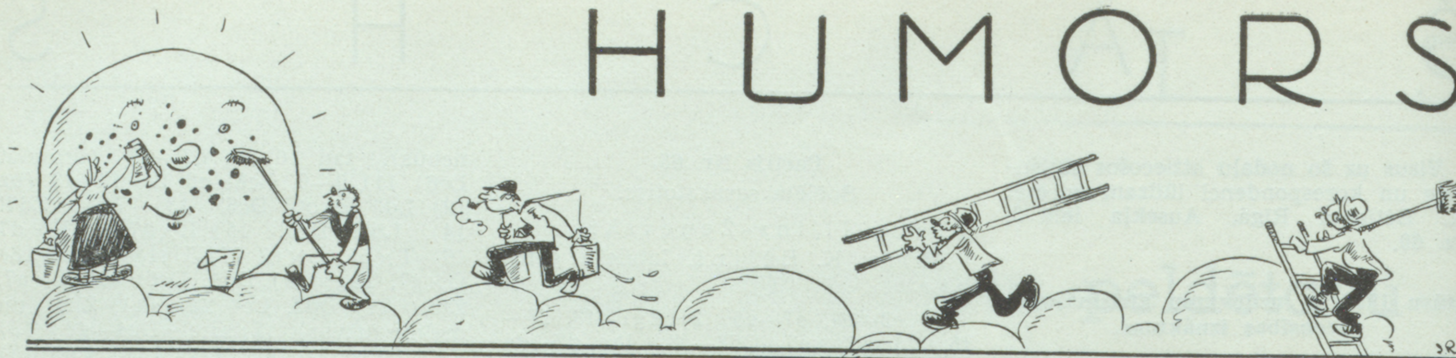
Mūsu tālpartiju sacīkšu IV grupas dalībniekos ieskaitīts vēl R. Ošs, Liepājā, Liepājas cukurfabrikā. Dalībnieka M. Liljē adrese ir Rīgā, Brīvības gatvē 119, dz. 17.

Pieteicies arī J. Kalniņš, Aizkraukles piensaimnieku sabiedrībā.

Cīņa starp valsts un pašvaldības darbiniekiem un arodorganizāciju biedriem.

Šī Latvijas Darba kameras sarīkotā cīņa, kas notika svētdien 20. martā Darba kameras sporta organizāciju telpās, 13. janvāŗa ielā Nr. 3, un kuŗā piedalījās 100 šachistu katrā pusē, sevišķi spilgti pierāda, ka šacha spēles iespiešanās tautā iet arvien ātrākiem soļiem uz priekšu. Spēku ziņā abi pretinieki izrādījās diezgan līdzvērtīgi. Ar nelielu pārsvaru (52 pret 48 p.) uzvaru pēc 6 stundu ilgas cīņas guva darbinieki.

HUMORS

Ludvigs Šanteklers

Aprīļa panorāma

Atkal kalni, ielejas
Saulē asnus stīdzē,
Pat ir sīpols aizkrāsnē
Zaļus ragus dīdzē.

Zaķim mežā kāposti,
Ka vairs nenoēsties,
Zvirbuls saules vannas ņem,
Priecīgs brēkt var — plēsties.

Gailis pirmās sliekas rod,
Līksmi smiltīs kasās.
Teļš ar kūtī nevaldāms —
Ganībās viņš prasās.

Pilna debess cīruļu
Vītero bez stājas,
Krancis, vārnas vajādams,
Izvingrina kājas.

Vecam bērzam sirdī duŗ
Svārpstu nežēlnieki;
Koku vīnu gadā reiz
Baudīt tiem ir prieki.

Upes malā makšķernieks
Dēd un zivis gaida;
Brukšņos maldās mednieks kārs,
Medņu gaiļus baida.

Apklusuši ratiņi,
Kas vairs tagad vērpsies! —
Nu jau visa pasaule
Ziedu tērpā tērpsies.

Aušanai ar beigas ir —
Jāliek spoles pūrā,
Jāstiepj pļavā audekli
Tā kā zaļā jūŗā.

Vasarnīcu meklētājs
Kūrortus sen pēta:
Vai nav kāda mājiņa
Ērta kur un lēta?

Sākas ilgu vakari
Provincē un Rīgā —
Visur dzied un gavilē,
Ermoņikas čīgā.

Aprīlis ir atbrīve
Mums no ziemas sloga;
Puķe krāšņāki tad zied
Istabā uz loga.

Ačuks

Lieldienu olas

Ar E. Rirdana ilūstrācijām.

Toreiz pasaulei radu raksti bija tā sajukuši, ka neviens nekā vairs nesaprata. Lai lietu vairāk, vai mazāk noskaidrotu, mums ar manu draugu Pēteri Pūpolu vajadzēja sēdēt kautkur aiz tagadējās Polijas robežām ierakumos un mēģināt ar dūšīgu šaušanu «noskaidrot gaisu». Kādreiz drusku kauties arī vajadzēja, lai izdibinātu, vai mums ar vāciešiem ir laba saticība, vai nav.

Gada laiks pašreiz bija ļoti šķidrs palicis, tā ka nekāda normālplatuma kaušanās nevarēja iznākt. Kājas ar visiem zābakiem grima dubļos, bet ārā dabūt nebija iespējams. Pretinieki stāvēja viens otram pretim, lamājās dūšīgi, taču kopā vis netika.

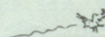
Kam patika, tas izšāva pa dienu piecas reizes uz vācu pusi, lai šie nedomā, ka mēs visi atvaļinājumā aizbraukuši. Vāci darīja tāpat.

Ja artilerija arī uztaisīja pa blīkšķim, tad bija skaidrs, ka vienā, vai otrā pusē noteikti sagāzīs kādu pirti, un kaŗotāji staigāja melni kā mori, tā kā izlūki i vienā, i otrā pusē katru dienu ziņoja: «Pagodinos ziņot, ka pretiniekam pienākušas septiņas divīzijas nēģeru kā papildspēki.»

Mēs bijām izjaukuši vācu centrālfrizētavu, kas spriežams no tam, ka pēc svētkiem bārdaini vāci vien nāca uzbrukumā.

Reiz, kad mēs ar Pūpolu sēdējām visai nopietni ierakumos un apspriedām to svarīgo jautājumu, kā fazāns garšo labāk — sviestā cepts vai žāvēts, — pēkšņi pār mūsu galvām uzlidoja cīrulis un priecīgi sāka savu opereti.

«Skaties — kas tas!» Pūpols rādīja ar koka kaŗotes kātu gaisā.

«Cīrulis!» es iesaucos.

«Bet ja cīruļi sāk dziedāt, tad tak, tad tak . . .»

«Protams, ka tad vajaga būt pavasarim. Ziemsvētkos tak cīruļi nedzied.»

«Bet pavasarī taču ir Lieldienas!» Pūpols pēkšņi nāca pie atziņas.

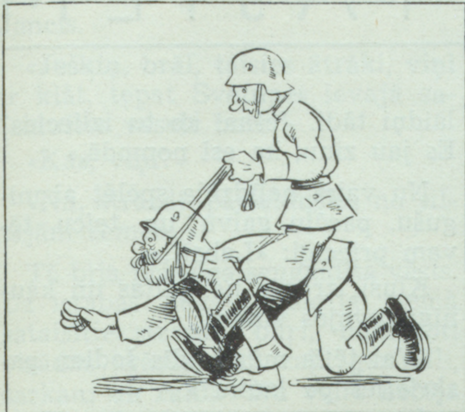
Tāds gala iznākums mūs abus tā pārsteidza, ka labu laiku nevarējām vairs parunāt. Kad atkal attapāmies, Pūpols apgalvoja, ka pats gudrākais vīrs pasaulē nebūtu tik ātri aptvēris, ka pavasarī ir Lieldienas, kā nupat mēs. Es tam no sirds piekritu.

Mēs abi bažījamies, vai tik abi ar visu to tēvu zemes dalīšanu neesam tik palaiduši gaŗām Lieldienas.

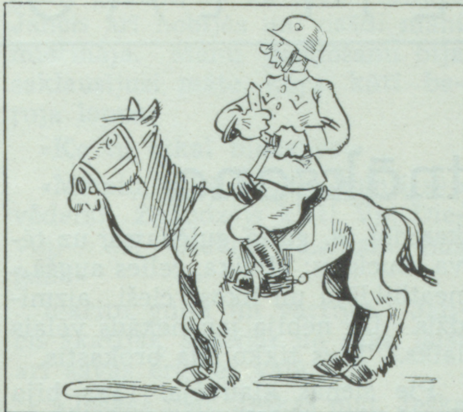
Sākām meklēt kādu laika rādītāju, jo pēc salāpītiem kroņa zābakiem nekādu laiku nevarēja noteikt. Pēc ilgākas meklēšanas vienu kabatas kalendāru sagrābājām gan. Gan viņa īpašnieks bija paspējis nosmēķēt to, no beigām līdz pat aprīlim, taču aprīlis gan vēl bija dzīvs.

Nu sākām gudrot, kas acumirklī par dienu. Sanāca vīri apkārt ar vēstu-

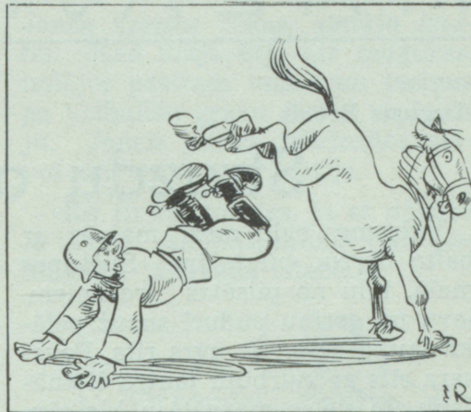
E. Rirdans **Jāšanas un zirgu iejādes rokas grāmata ilūstrācijās**

7. lpp. Zem jēdziena «Jāšanas apmācība» jāsaprot jaunkareivju apmācība, veckareivju un instruktoru jāšana un jaunu zirgu iejāde.

15. lpp. Šim gadījumam piemērotākie vingrinājumi būtu: izstieptas uz augšu rokas griešana atpakaļ, zirga labās gūžas apglaudīšana ar kreiso roku un otrādi; vēderjostu pievilkšana un atlaišana sēdot zirgā u. t. t.

145. lpp. Katru reizi uz zirga spērienu jātniekam tūliņ jāatbild ar stipru pieša cirtienu.

---

lēm, apzīmogotu veļu un soda reglāmentiem, lai tik izdibinātu, kas šodien par dienu. Viens pat ar cauršautu vācu kasku atskrēja un dievojās, ka pēc tās šis noteikti būšot izburt, kas par dienu. Šis pie pirkstiem vien varot izrēķināt to dienu, kad šis cauršauto kasku atradis.

Beigās, pēc visiem ģeometriskiem un dinozaurometriskiem mēriem, nokļuvām pie neapgāžamās pārliecības, ka diena bija Zaļā ceturtdiena.

«Traks, bet tad taču pēc trim dienām Lieldienas!» Pūpols grāba abas rokas matos.

«Jā, un mums vēl nav ne bikses izgludinātas, ne bārzdas noskūtas,» es nopūtos . «Kā nu mēs svētkos varēsim iet uz otru blindāžu ciemos, kur mūs ļoti glauni kungi sagaidīs?»

Norunājām, ka skriesim tūdaļ pat uz otru blindāžu un mēģināsim sadabūt kādu bārzdas skujamo aparātu. Jo noskūt bārzdu, tas esot galvenākais svētku priekšdarbs, — to, vismaz, Pūpols tā apgalvoja.

Otrajā blindāžā smalkie kungi gulēja rindā vien uz lāvām; visiem bārz-

das, kā pirts slotas, izslietas pret debesīm. Par svētku iepirkumiem un uzkožamiem neviens nedomāja.

«Kungi, vai jūs zināt arī, ka drīz Lieldienas klāt?» mēs gulošos pārsteidzām ar neparastu vēsti.

«Nē, to nezinājām. — Vai nopietni? — Nu, tad ir gan traki!» no visām pusēm atskanēja.

Nākošajās divās dienās liela brēkšana cēlās no visām zemnīcām un blindāžām, tā kā komandieris bija spiests aizrādīt, lai tak nebrēc tik trakoti. Citādi ienaidnieks nodomāšot, ka pašu starpā izcēlies pilsoņu karš.

«Jā, bet kā tad lai bārzdu noskuj, ja nav brīv brēkt?» mēs taujājām.

Vienalga. Lai cērtot vai durvju starpā un ravējot nost, tikai lai nebrēcot.

Svētku sestdienā visi staigājām laikrakstu strēmelēm aplipinājušies un smaidījām: mēs bijām noskuvušies.

«Nu tik atliek dabūt Lieldienu olas,» Pūpols noteica.

«Kur tādas lai ķer?» nopūtos.

«Klusu!» Pūpols parāva mani sāņis. «Tā lieta nebūs tik bēdīga. Viendien, no izlūkošanas nākot, uzskrēju mežsarga mājiņai virsū — tur toreiz pāris vistu skraidīja pa pagalmu. Aiziesim pa vakara krēslu tur — varbūt vistas, kaujas trokšņa pārbaidītas, būs kādu oliņu no bailēm izdējušas.»

Saule laidās aiz koku galiem, kad mēs ar Pūpolu ielavījāmies mežā un — davai! prom uz pamesto mežsarga māju.

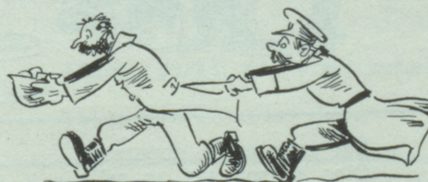
Izmeklējāmies — vistu nekur.

«Kad tik nav uz kūts augšas.» Pūpols nostādīja mani par sargu pie kūts stūŗa, lai kāds mūs nepārsteidz, un pats uzlīda olas meklēt.

Labu laiciņu viņš čabinājās pa augšu, tad iebrēcās: «Vart, vart — ko tu te? Tūliņ atdod olas! — Turi, draudziņ, vācietis mūk!»

Pa trepēm sēdus nobrauca vācietis un, cepuri rokās turēdams, laida skriet uz mežu.

Pūpols metās vācieti gūstīt. Es arī turējos cienīgi līdz, lai būtu kā liecinieks pie tiesas, ja šiem kāda saskriešanās iznāks.

«Atdod olas!» Pūpols raustīja vācieti pie mēteļa stūŗa.

Vācietis atrūca kautko un tik airējās uz meža pusi.

«Sātan, atdod olas!»

Vācietis neklausījās.

«Dosi olas, vai nē?»

Vācietis kātoja tik uz priekšu. Tā jau tāda vācu mode — neklausīt nevienu, bet tik darīt savu, ko nodomājis.

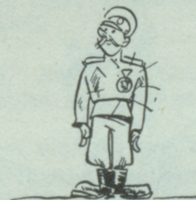
«Ak šitā?» Pūpols dusmīgi noŗūca. «Manas olas zagt, ko es sen jau biju novērojis? — Tūliņ nāc līdz gūstā — tad es tev rādīšu!»

Pūpols nogrāba vācieti skaidri kā pie virslūpas un vilka sev līdzi; es palīdzēju stumt no muguras. Vācietis purkšķēja gan kautko, taču līdz nāca.

«Nu, nu — nespārdies nemaz, nāc tik līdz pie mūsu nodaļas komandieŗa!» Pūpols neatlaidās.

Aizvedām puisi kā goda viesi uz mūsu ierakumiem.

Grūstīdamies bijām gan dažas olas sašķaidījuši; taču pa kādai iznāca mums abiem.

Pūpols par visu to būšanu dabūja dūšīgu medaļu pie krūtīm; mani ar' drusku salielīja.

Ak, kas tās bija par Lieldienām toreiz!

Slikta ziema.

— Jūs taču man noteikti apsolījāt savu parādu šoziem nokārtot!

— Pareizi, bet jūs taču pats redzējāt: kas tad tā bija par ziemu.

Centība.

— Skolotāja kungs, te ir jūsu uzdotais rēķins, es viņu desmit reizes pārskaitīju.

— Tas ir labi. Bet vai iznākums saskanēja?

— Nē, te ir arī desmit iznākumi.

Augusts Brocis

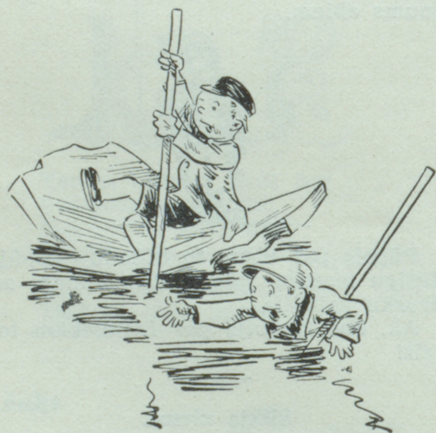
Strazdu atnākšana

Vidzemes egļu meži mainās ar balto bērzu birstalām. Svētupes malā, tālu no pilsētas trokšņiem, ievu un ceriņu pudurī snauž pelēka lauku sēta. Ir agrs rīts. Pavasaŗa rīts ar zvirbuļu jautro čivināšanu un veļas mazgātāju klaigām un smiekliem.

«Puika, kas tad nu par gulēšanu, ēna metas jau vakara pusē,» tā ir tēva balss, ko es dzirdu. Es viņam neatbildu. Esmu noguris un izliekos aizmidzis. Vakar mums ar Janci bija īsta darba diena. Svētupē bija sākusies ledus iešana un mēs, lūk, piepalīdzējām lielākiem ledus gabaliem izsprausties cauri ievu ceriem. Tā bija īsta prieka diena. No paša agra rīta jau bijām kājās un prom uz upi, kuŗa mūs abus sauktin sauca. Manam tēvam tas laikam nepatika, jo no rīta, uz mežu ejot, viņš mātei piekodināja:

«Pievaldi to puiku, ka neaizskrien uz upi.»

Bet kur nu tu pielūkosi tādus velna zeperus, kādi mēs ar Janci bijām. Apbruņojušies gaŗām koka kārtīm, mēs kā īsti kuģinieki kuģojām uz ledus gabaliem pa upi. Līdz pēcpusdienai viss gāja labi, bet tad notika nelaime, proti ledus

gabals salūza un mēs dabūjām tā pa krietnam izmazgāties. Varbūt būtu noslīkuši, ja tuvumā negadītos Janča tēvs, kas mūs abus izvilka un ar krietnu vārdu birumu pavadīja līdz mājām, kur, protams, abus gaidīja kārtīgs pēriens. Pēdējais bija arī īstais iemesls, kamdēļ es, gultā gulēdams, uz tēva saucienu: «Puika, celies augšā,» neatbildēju un likos cieši aizmidzis. Un nebija jau nekāds vēlais laiks. Tēvs tikko ēda brokastis.

Pie sienas klauvēja. Tas bija Jancis, kas gulēja taisni man pretim otrpus sienas. Tā bija mūsu norunātā sazināšanās zīme, un nu man bija jāatbild. Bet ko lai izdara, negribējās tēvam ierādīt, ka esmu nomodā, bija kauns vakarējā pēriena. Klauvējumi atkārtojās.

«Ā, otrs rezgalis jau dauzās, palaidņi tādi. Ješka, ko tu izliecies? Es jau zinu, ka esi nomodā.»

Nu vairs nelīdzēja spēlēt aizmigušu, pacēlu galvu un teicu tēvam priecīgi: «Labrīt!»

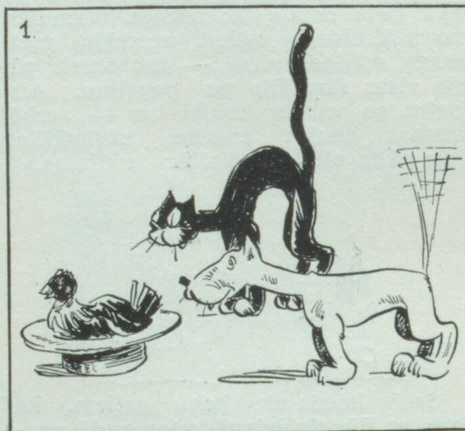
Klusi izrāpos no gultas un kaunīgi tuvojos viņam.

«Vai tētis mūs laidīs šodien paskrieties pa lauku?»

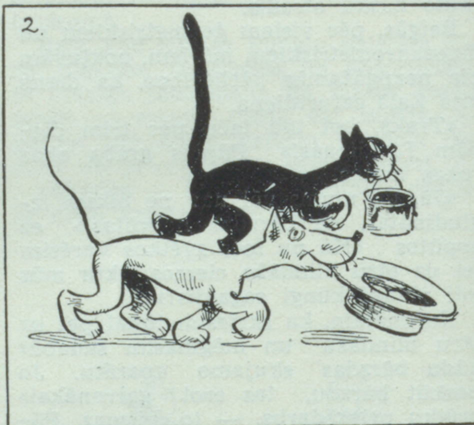
«Nē, brāl, istabas arests uz veselu nedēļu, tad tu man vēl dauzīsies pa upi. Pasaki paldies, ka nedabūji karsoni.» Tas bija man kā pērkoņa spēriens no skaidrām debesīm. Ārā tik gaiša saule un man jāsēž vienam istabā! Sāku laist vaļā savas ērģeles, kuŗas noklausoties tēvs palika laipnāks un ma-

E. R.

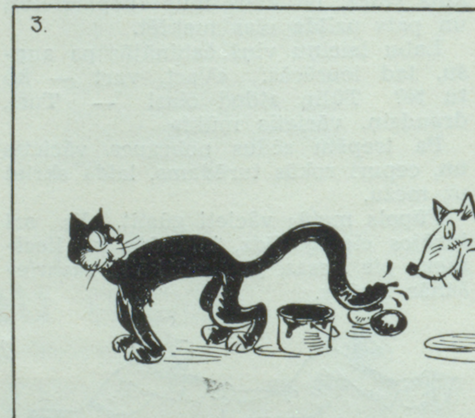
RAUGI — DRAUGAM OLAS DĀVĀ DRAUGI

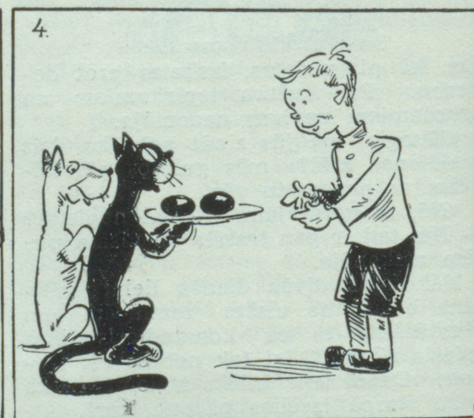
Vistiņa, cik vien tik spēj,
Svētku balvām olas dēj;
Ņuris, Duksis lūdz ko var:
«Tibiņ, olas dod mums ar!»

Ņuris, Duksis olas gūst,
Priecīgs prāts tiem tagad kļūst;
Olas katlā vārīt liks,
Pēc tam krāsotas tās tiks.

Lai gan tas ir neparasti,
Olas krāsot var ar asti;
Krāsā mērkt to Ņuris prot —
Olām mirdzumu spēj dot.

Svētku rīts kad uzaust maigs,
Jānīts modies spirgts un svaigs;
Brīnās — Duksīts, Ņurīts nāk,
Olām apbalvot to māk.

L. Š.

ni noglāstīja. Tā bija laba zīme. Kā sadedzis pa durvīm iedrāzās Jancis.

«Ješkiņ, brāl, taisies ātrāki, viņi ir klāt, tepat Svētupes ievajā salaidušies vesels bars!»

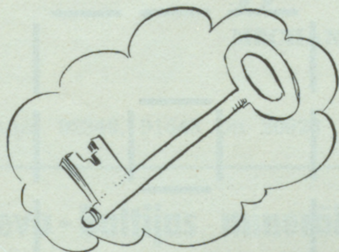
«Kas, viņi?»

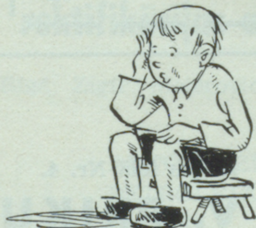
«Nu, strazdi, pārlaidušies no siltajām zemēm.»

Tā bija priecīga sengaidīta vēsts. Uz istabas augšas gaidīja ziemā sataisītie strazdu būŗi, nokrāsoti visādās krāsās, gan zaļi, gan zili, sarkani un raibi. Nu vairs nebija ko kavēties. Bet tēva seja rādīja nenovēršamo.

«Nekur jūs neiesiet, iedrāzīsies atkal ar galvu upē!»

Tas skanēja tik bargi un noteikti, ka no ceļojuma uz ievāju nekas nevarēja iznākt. Kā visam uzliekot vissmagākos svarus, tēvs piecēlās un izejot noslēdza durvis. Nu abi ar Janci atradāmies paši kā būrī. Tas bija mūsu priekam sāpīgs sitiens. Vakar pēriens un tagad jau no paša rīta cietums uz nenoteiktu laiku. Sākām abi

gudrot kā izkļūt no šī neciešamā stāvokļa. Tas tak bija par daudz. Mūsu dvēseles kā jauni putni traucās uz āru, pie tiem, kas savus melnos spārniņus plivinot, piekaisa ievāju brīnišķām dziesmām.

Nelīdzēja raudāšana, ne kliegšana, neviens nenāca mūs atpestīt. Mūsu cerības pavisam saplaka, kad caur logu redzējām tēvu jūdzot zirgu un pēc tam aizbraucot uz meža pusi. Viņa kabatā palika mūsu brīvības atslēga. Sāku neganti gaudot, tā kā mans draugs Jancis arī nobījās un visādi mani mierināja. Manu gaudošanu bija saklausījusi māte, kuŗa kūtī baŗoja lopus.

«Ko tu atkal bļausties!»

«Māmiņ, mīļā, man neganti sāp vēders! Žņaudzējs klāt! Vai Dieviņ! Vai Dieviņ! Laikam būs gals!»

Iekritu gultā un vārtījos. Jancis skatījās, skatījās un sāka laist arī savas ērģeles vaļā.

«Ješkas māt, Ješkas māt, Ješka mirst nost! Vai Dieviņ, glābjiet!»

Māte atslēdza durvis un ienāca pie mums. Tēvs viņai bija atstājis atslēgu.

«Ko jūs te kaucat?»

«Ješkas māt, Ješkam palika nelabi, atkrita gultā un sāka kliegt,» tā Jancis.

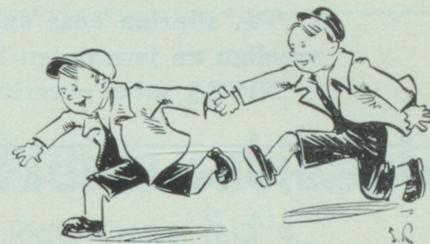
Kungstēju un vaidēju vēl skaļāki. Māte sadabūja drapes un uzpilināja tās cukura gabaliņam. Bet tas nelīdzēja, mana gaudošana nemitējās.

«Janci, aizskrej uz kaimiņu mājām pēc māgas zālēm, Kārklu krustmātei varbūt būs kādi pilieni,» tā māte.

«Tad jau mēs iesim abi divi, lai Kārklu krustmāte apskata vainu,» ar sāpēm ieminējos un griezos kā piektais ritenis pa gultu.

Tas līdzēja un māte mūs abus sūtīja pie Kārklu krustmātes. Saģērbos un salīcis, atspiedies pie Janča kreisās rokas, atstāju istabu. Kad māja bija aiz muguras, izslējos pavisam taisns un teciņus pa vizbulīšu gŗavu devos uz ievāju. Jancis palika izbrīnījies stāvot un muti vien plātīja.

«Ko tu vēl brīnies, ja es nebūtu tā uzreizi saslimis, mums visu dienu būtu jāpavada istabā.»

Pie Kārklu krustmātes, protams, mēs vairs negājām. Vēlā pēcpusdienā pārnācām mājās. Māte, kā sāpju naudu manai slimībai, istabas arestu atcēla. No bēniņiem nonesām jauntaisītos strazdu būŗus un salikām ābeļu dārza vecajās ābelēs.

Tā bija brīnišķa diena. Mēs bijām sagaidījuši savus mīļos draugus un viņi jautri, kā pateikdamies, svilpoja mums brīnišķas dziesmas.

Vakarā no meža pārbrauca tēvs. Viņš sirsnīgi smējās, kad pie vakariņu galda māte cildināja Kārklu krustmātes ārstēšanas spējas.

KAM PATĪK SMIETIES

Cik reizes.

— Kārlīt, cik reizes es tev esmu teicis, ka tu nedrīksti Anniņu sist!

— Sešas reizes, tēt!

Pie ārsta.

— Dēliņ, parādi nu ārsta kungam mēli!

— Vai gaŗu degunu arī rādīt?

Brīnums.

— Tēt, es šodien redzēju zirgu ar mākslīgām acīm un koka kājām.

— Ko nu stāsti niekus — kur tad?

— Karuselī.

Buldogs.

— Jānīt, kāpēc tu buldogam rādi tādu sašķobītu seju? Viņš taču to nesaprot!

— Jā, bet viņš pirmais iesāka!

Burtiski izpildīts.

Mazā Elziņa stāv uz trotuāra un raud.

«Kas tev kaiš, meitiņ,» prasa līdzcietīgs gaŗāmgājējs.

«Ko lai es daru,» mazā Elziņa raud vēl skaļāk, «mamma teica, lai es palaižot gaŗām visus automobiļus un tad tikai lai ejot pāri ielai, un tagad es te stāvu pus dienas un neviens nebrauc.»

Skolā.

— Tā tad iegaumējiet: zeme griežas ap sauli . . . Ko tu Pēterīt, gribēji jautāt?

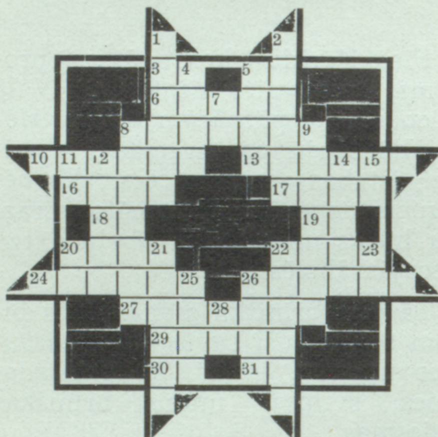
— Ap ko zeme griežas nakti, kad saules nav?

Atbildīgais redaktors: Pulkvedis-ltn. J. ĶIKULIS. Izdevējs: Aizsargu štābs, »ŽURNĀLS AIZSARGS«.

Grāmatspiestuves A-S. «ROTA» Rīgā, Blaumaņa ielā 38-40 11033

Krustvārdu mīkla Nr. 8

(A. M.)

Stateniski: 1 — sēžu laiks, 2 — slimība, 4 — stacija Latgalē, 5 — grieķu mīlas dievs, 7 — burta izruna, 8 — galvas sega, 9 — sāpe, 11 — apzīm. ķīmijā, 12 — nevajadzīgi, 14 — pagasts Kurzemē, 15 — apz. ķīmijā, 21 — nokrišņi, 22 — latvju dziedonis, 23 — burta izruna, 25 — ceļš apdzīvotā vietā, 26 — valdnieks austrumos, 28 — šeit.

Līmeniski: 3 — sevis apzīmējums, 5 — vienādi burti, 6 — piena produkts, 8 — siltzemju auglis, 10 — leja, 13 — negaiss, 16 — lokveidīgs priekšmets, 17 — apsegs, 18 — apz. ķīmijā, 19 — apzīmējums mūzikā, 20 — zemes mērs, 24 — minerāļi, 26 — veļu mītne, 27 — poligrafiska darbnīca, 29 — ciems Zemgalē, 30 — apzīm. ķīmijā, 31 — darbības vārds.

Skaitļu mīkla Nr. 9

(K. O.)

1 2 1 4 5 6 7 8 9 10 7 11-
12 9 13 7 4 13 9 11 14 13-
9 5 15 8 7 13 15, 15 16 7 10-
15 7 1 9 13 9 11 14 11 10-
15 12 13 9 13 9 4, 8 7 4 4
12 15 4 7 16 7 6 17 7 13 7-
12 4, 7 9 11 15 16 14 12 4.

Liekot skaitļu vietā burtus, atradīsiet mūsu tautas Vadoņa ievērojamu aforismu.

Šarādas Nr. 4 atrisinājums.

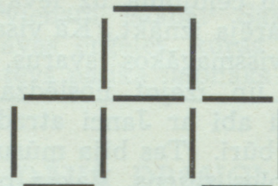
Pavasaris — Asaris.

Burtu mīklas Nr. 7 atrisinājums.

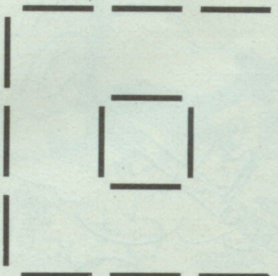
Stateniski: 1 — Saima, 2 — Dvina, 3 — Venta, 4 — Volga, 5 — Reina, 6 — Temza.

Līmeniski: 7 — Amata, 8 — Severna, 9 — Abava.

Sērkociņu mīklas Nr. 5 atrisinājums.

Sērkociņu mīklas Nr. 6 atrisinājums.

Latvijas tekstilrūpniecības savstarpējā kreditbiedrība

Izved visas banku operācijas — Rīgā, Kaļķu ielā 10.

J. Barops

KAFIJAS UN CIGORIŅU GRAUZDĒTAVA

Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 125-127.

BŪVUZŅĒMĒJS

P. Eglīts

Rīgā, Matīsa ielā Nr. 51-53.
Tālr. 92859.

PASTKARŠU RŪPNIECĪBA

«Fotobrom»

Rīgā, Lāčplēša ielā 70.
Tālr. 31956.

Latvijas skati, pilsētu un kūrortu skati, pastkartes.

K/S.

«J. Girard»

PULKSTEŅI un viņu piederumi

Rīgā, Audēju ielā 1.
Tālr. 22647.

Augusts Nīķis

KOKTIRDZNIECĪBA UN EKSPORTS

Blaumaņa ielā 12.
Tālr. 25043.

ĶĪMISKA LABORĀTORIJA
inž. ķīm.

J. A. Krūmiņš

Kaujas vielu paraugi, termita bumbas un citi ķīmiskā dienesta apmācības līdzekļi

Jelgavā, Filozofu ielā 14.
Rīgā, Stabu ielā 25.
Tālr. 96709.

RESTORĀNS

«Jāņa Pagrabs»

Īpašn. **H. Ginters.**
Tālr.: 20478, 33512.

Elizabete Jirgensons

Rīgā, Elīzabetes ielā 33, dz. 6.
Tālr. 23000.

E. E. Rattermanis & B-drs

organizācijas un ekspertīzes birojs.

Rīgā, Kaļķu ielā 15 (ieeja no M. Ķēniņa ielas). Tālr.: 23238, 30611.

Rakstāmmašīnas: UNDERWOOD, MERCEDES, Saskaitāmās mašīnas: SUNDSTRAND, Rēķinmašīnas: TRIUMPHATOR, MERCEDES - EUKLID. Kartotēkas: «HINC».

APVIENOTA FINIERU FABRIKA

„Latfin"

L. Š. Jofe, Z. Šēfers un Ko.

Rīgā, Daugavgrīvas ielā 23-a
Tālr.: 42124, 42114, 42182.

ZEĶU FABRIKA

P/S. # „Reka"

Rīgā, Jumaras ielā Nr. 21.

izgatavo **KVALITĀTES KOTTON ZĪDA ZEĶES** zem markām :
LAIMA
MANON
MARGA
un no bembergzīda — **GARBO.**

TIRDZNIECĪBAS UN RŪPNIECĪBAS

A/S. # «Silvana»

Koku zāģētava Matīsa ielā 147
Tālr. 91787.

Kantoris Vaļņu ielā 23/25.
Tālrunis 28753.

Standard-motocikleti

slaveni ar savu izskatu, izturību un stabilitāti uz sliktiem ceļiem.

Pieprasiet prospektus un tuvākās ziņas. – Galvenie priekšstāvji Latvijā

Br. Antoniški, Liepājā

Rožu lauk. 2. Tālr. 705.

Jāņa Amata

ELEKTROTECHNISKS uzņēmums

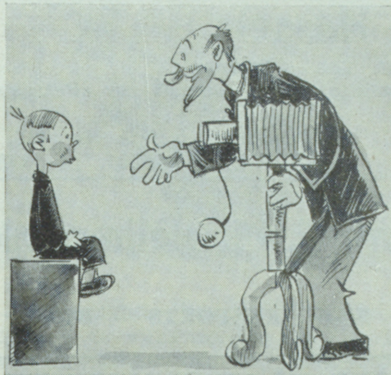
Rīgā, Marijas ielā 55, dz. 46.
Tālr. 96190
Ogrē, Strēlnieku prosp. Nr. 6.

ĒDIENU VEIKALS **„Amerika"**

Rīgā, Merķeļa ielā 5, tālr. 24514.

Garšīgas **brokastis, pusdienas, vakariņas.**

Pie fotografa.

Fotografs (mazajam Kārlītim): «Tagad uzmanīgi lūkojies šajā caurumā, tūlīt no viņa izlidos putniņš!»
Kārlītis: «Nerunājiet muļķības! Labāk uzmaniet gaismošanu, ka nesabojājiet plati!»

Teātrī.

Teātrī kāds pārītis nekautrīgi skaļi sarunājas. Blakussēdētājs uztraucas:
— Apžēlojaties, es taču nedzirdu neviena vārda!
— Nav jau arī vajadzīgs, mēs runājam par savām personīgām lietām!

Mūzikas nicinātājs.

— Nesaprotu, kāpēc mūsu kaimiņš necieš mūziku? Viņam ir tik mūzikālas meitas, sieva arī dzied...
— Nu, vai ziniet: ja jums būtu mūzikālas meitas un sieva arī dziedātu, tad varu galvot, ka arī jūs nebūtu mūzikas draugs!

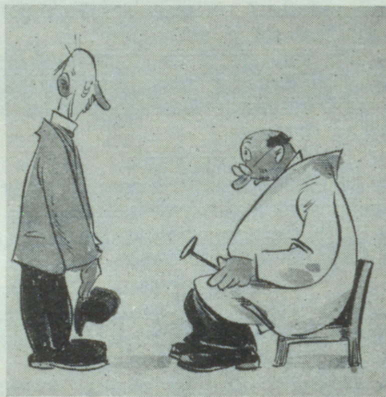
Sievu varā.

— Direktora kungs, mana sieva teica, lai es prasot algas paaugstināšanu.
— Labi, es tikai pajautāšu savai sievai, ko viņa par to saka.

Īstas pērles.

— Cik tas mīļi no tevis, ka tu man uzdāvāji šo pērļu rotu... Tā man vienmēr liks domāt par tavu mīlu...
— Piedod! Bet šīs pērles tomēr ir īstas!

Pie ārsta.

— Ja būtu nepieciešama operācija, vai jums būtu līdzekļi, ar ko viņu samaksāt?
— Sakiet, doktora kungs, ja man šo līdzekļu nebūtu, vai tad arī operācija būtu nepieciešama?

Pretlīdzeklis.

— Jau atkal jūs darba laikā guļat!
— Piedodiet, direktora kungs, bet man mājās ir mazs bērns, kas neļauj gulēt . . .
— Lieliski! Tad tik nesiet to bērnu šurp!

Mākslas izpratne.

— Man Beļģijā izdevās nopirkt lielisku Rembrantu!
— Tiešām? Cik zirgu spēku?

PĀRTIKAS PREČU TIRGOTAVA

M. Kliačko

Rīgā, Katrīnas dambī 3.

ĀDU TIRGOTAVA

J. Kudrjačeva

zem firmas A. JUŠKOVS

Rīgā, Grēcinieku ielā 20.
Tālr. 21339.

Latvijas trikotāžu un zeķu rūpniecība

„Latriko"

Rīgā, L. Grēcinieku ielā Nr. 24.
Tālr. 22391 un 21620.

Latvijas spedicija un nomuitošana

„Latsped"

E. EVERTS,
Rīgā, Vecpilsētā Nr. 3.
Tālr. 23168.

BŪVKOKU UN GALDNIEKU MATERIĀLU TIRGOTAVA

Liburkins un Mincs

Kalnciema ielā Nr. 1.
Tālr. 42466.

Elektriska un autogēniska metinātava-virpotava

J. Litke

Rīgā, Kuģu ielā 42/48.
Tālr. 43476.

KOKU UN FINIERŪ AĢENTŪRA

P. G. Legué

Rīgā, Dzirnavu ielā 5.

I ŠĶ. RESTORĀNS

„Maksim-Trokadero"

(Spāņu pagrabs)
Rīgā, Brīvības ielā Nr. 9
Tālr. 26575.
Īpašn. Harijs Lucs.

Viesnīca „Marss"

Rīgā, Kr. Barona ielā Nr. 28-a, Dzirnavu ielas stūrī. Tālrunis 29231.
5 minūtes no stac.
Centrālapkurināšana.
Ļoti siltas istabas, no Ls 2— sākot.

FINIERŪ MUCIŅU UN KASTU DARBNĪCA

M. Minskers

Rīgā, Vecpilsētā Nr. 13/15.
Tālr. 24795.

Slikts pulkstenis.

— Interesanti, kas tam pulkstenim noticis — es viņu uzvilku tik ilgi, kamēr roka notirpa, pēc tam dauzīju pret galdu, sviedu uz grīdas un pret sienu, bet neskatoties uz visu to — viņš tomēr neiet!

Ūdensspēks.

— Kāds ir lielākais ūdensspēks?
— Sieviešu asaras!

Mona

izstrādātas arī kreisā pusē.

Herberts Mirams

Rīgā, 1. Aldaru ielā 11.
Tālr. 22230.

Kārlis Mundeciems

IETAISA:
centrālapkurināšanu, ventilāciju, ūdens un gāzes vadus, kanālizāciju.
Avotu ielā 75, dz. 20. Tālr. 92564.

KAFIJAS UN CIGORIŅU FABRIKA

«OĻEŅ»

Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 52.
Tālr. 94128.

„Pestalozzi"

Kaļķu ielā 20, I stāvā.
Rotaļlietas, spēles, jaun. grāmatas visād. valodās.
Speciālitāte:
Bērnu attīstības nodarbošanās.

Dailkrāsotājs JŪLIJS POGULIS (amata meistars) Rīgā, Torņa ielā Nr. 4, pie Bastejkalna. Tālr.: darbn. 26212, dz. 42511. Izpilda dažādus krāsošanas darbus, kā: jaunbūvēs, dzīvokļu remontus, izkārtnes, dekorātīvos un reklāmu darbus, kā Rīgā, tā provincē.

L. Prusaks

L. Monētu ielā Nr. 9.
Tālr. 33923.
Kino un motoru ogles. Elektro-Radio izolācijas materiāli.

R. PURZIEDA

Mēchaniska metallapstrād. darbn., Rīgā, Brīvības ielā 173. Priv. dzīv. 12. Izlabo daž. veida motorus, tvaika maš. u. t. t. Pagatavo kūlēju, kratītāju un sietu asis ar vienkāršām un daž. lodīšu gultnēm. Darbs akurāts. Mērenas cenas

---

FIRMA

„Arved Praetorius"

Pārstāvniecība.
Rīgā, Elīzabetes ielā 101.

ĶĪMISKA TĪRĪTAVA, KRĀSOTAVA UN VEĻAS MAZGĀTAVA

J. Puiševs

Rīgā, Pērnavas ielā 2.
Tālr. 93212.

MĒCHANISKA BŪVGALDNIECĪBA

P. Reinis

Rīgā, Turaidas ielā Nr. 7.
Tālr. 51247.

DARBU APGĀDE

„Referenc"

Teātra ielā 4, tālr. 22218.
ieteic audzin., saimn., kalpones.

RĪGAS OLU CENTRĀLE

A. M. Reider

Rīgā, pie Centrāltirgus,
pretim 1. paviljonam, spīķeris Nr. 12.
Tālrunis 21328.

„Renomè"

ZIEPJU FABRIKA
Rīgā, Ģertrūdes ielā Nr. 90.
Tālr. 26322.
«Renomé» ziepes ekonomiskas, piešķir veļai svaigumu un patīkamu smaršu.

RĪGAS SĒRKOCIŅU SKALIŅU UN KOKU APSTRĀDĀŠANAS AKC. SAB.

Rīgā, Kojusalas ielā 15.
Tālr. 31469.

Lampu un trauku tirgotava

A. Ringenbergs

Rīgā, Avotu ielā 32, tālrunis 93738.

P. Laiviņa

MĒCHANISKĀ DARBNĪCA

Rīgā, Valmieras ielā 28.
Tālr. 97393.

ĒDIENU VEIKALS

K. Neilands

Elīzabetes ielā Nr. 75.
Tālr. 27828.

MĒBEĻU UN KOKU APSTRĀDĀŠANAS FABRIKA **J. Robiņš** Rīgā, Brīvības ielā Nr. 159. Tālr. 91728. Apbalvots Daiļamatn. izstādē ar **zelta medaļu.**

KONDITOREJA, PĀRTIKAS PREČU UN AUGĻU TIRGOTAVA

E. Rubenis

Rīgā, Daugavgrīvas ielā 44, tālr. 39343.

C. Siegel

KOMANDITSABIEDRĪBA

Rīgā, Kalpaka bulv. Nr. 7.
Tālr.: 20846 un 34267.

FIRMA

„I. Silberg & Co"

KOKU AĢENTS

Rīgā, L. Pils ielā Nr. 23. Tālr. 20977.

Brāļi Streiff
KAFEJA

Mārstaļu ielā 6; Audēju ielā 3; Strēlnieku ielā 1-a; Brīvības bulvārī 2-4; Miera ielā 2; Kr. Barona ielā 24.

ZIEPJU FABRIKA

„SPODRA"

Rīgā, Matīsa ielā 23.
Tālr. 93927.

KRĀSU FABRIKA

„STAR"

C. DVELAICKIS.

Rīgā, Raiņa bulv. Nr. 23.
Tālr.: 21646, 21745.

AUTO SEDLINIEKU DARBNĪCA
Izpilda visus sedlinieku darbus
Darbs garantēts.

B. Šmidts

Rīgā, Brīvības ielā 107, tālrunis 95987.

KOKU APSTRĀDĀŠANAS FABRIKA UN EKSPORTS

Koku tirdzn. un rūpniec. akciju sab.

Boriss Šmuljans

Visādu būvkoku un galdnieku materiālu noliktava

J. Šmulovičs, J. Javitcs un S. Isjemins

Lāčplēša ielā 38, Turgeņeva ielā 21
Noliktava: Ģertrūdes ielā Nr. 101.
Tālr.: 29259, 31206, 31604.

SĒKLAS — AUGĻU KOKUS, ogulājus, krāšņuma kokus un krūmus
piedāvā

C. V. Šochs īp. P. Balodis

Rīgā, Smilšu ielā 8/10.
Cenu rādītājus izsūta uz pieprasījumu.

ĀDU FABRIKA

„Tornāda"

Vienības gatvē Nr. 9-a.
Tālr. 41850.

LATVIJAS NAŽU FABRIKA
«UNION»

Rīgā, L. Palisādu ielā 5. Tālr. 33153.
Izgatavo visādus **saimniecības nažus no zolingera, angļu, zviedru, kā arī nerūsējošiem tēraudiem.**
Augstcienībā E. SPRIŅĢIS.

ŠOKOLĀDES un KONFEKŠU fabrika

A/S. „UNION"

dib. 1901. gadā
Pied. augsta labuma **šokolādi, konfektes un marmelādi.**
Pērses ielā 10/12. Tālr.: 26423, 32871.

KONDITOREJA - MAIZNĪCA

K. Važa

Rīgā, Miera ielā 42, tālr. 95874
Nodaļa: Marijas ielā 81.

KOKU TIRGOTĀJS

J. Vestermans

Rīgā, Skolas ielā 36-a, dz. 12.
Tālr. 94293.

KONDITOREJA - MAIZNĪCA

F. Vītols

Dzirnavu ielā 109.
Nodaļa
Bulduros, Vienības pr. 10.

PAPĪRS UN RAKSTĀMLIETAS

M. Zlotovers

Rīgā, Kaļķu ielā 3/5.
Tālr. 21775.

BŪV- un GALDNIEKU materiāli

E. Zaidins un Ko.

Rīgā, Dzirnavu ielā 113.
Tālr. 26213.

Aizsargu sanāksmēm

Ražo

H. un J. Heisteri

JELGAVĀ

Tālr.: 165, 145.

SĒKLU UN LABĪBAS TIRGOTAVA

Jēkabs Rožanskis

Jelgavā,
Lietuvas ielā 6. Tālr. 344.

SĒKLU UN LABĪBAS TIRGOTAVA

S. Tāls

Jelgavā, Katoļu ielā 58.
Tālr. 122.

LABĪBAS UN SĒKLU TIRGOTAVA

G. Ūdris

Jelgavā, Katoļu ielā Nr. 60.
Tālr. 706.

J. VINDBERGA SĒKLU TIRGOTAVA **Jelgavā, Uzvaras ielā Nr. 8.** Tālr. 984. Piedāvā lauksaimniekiem **dārzāju un puķu sēklas. Mākslīgas bišu šūnas no paša darbnīcas.**

ARMIJAS EKONOMISKAIS VEIKALS

Rīgā, Audēju ielā 16, ieeja no Vaļņu ielas. Veikala tēlefona centrāle 3577

Pārtikas un tabakas preces. Delikateses. Saldumi. Putni, zivis un saknes. Dāmu drānas. Kungu drānas. Veļas audumi. Galantērija. Apavi. Kungu cepures.

Gatavi kungu uzvalki un mēteļi
no vietējā un ārzemju auduma. Skolnieku formas tērpi.

Pasūtījumi AUKSTAM GALDAM
Tālr. 30710
Bezmaksas piegāde, ar un bez servēšanas veikala traukos

VĪNU NODAĻA
Minerālūdeņi
Vietējie un ārzemju **cigāri**

VAIRUMA NODAĻA
Tālr. 23901
Pasūtījumi vairumā un atkalpārdevējiem

Rīgā, Brīvības bulvārī 3.

Tālr.: 30651 un 27139

Dāmu mēteļi, kleitas, vakara tērpi, jaunāko fasonu dāmu un kungu cepures. Bērnu apģērbi. Skolnieku un skolnieču formas tērpi. Sporta piederumi. Dāmu un kungu veļa, zeķes, lietussargi, cimdi. Dāmu rokas somiņas. Dzijas un piederumi roku darbiem. Parfimērija — vietējā un ārzemju. Valsts odekolons.

Daugavpilī, Vienības namā.

Tālr.: 3365 un 3253.

VIESNĪCA
Pārtikas preces.
Saldumi

RESTORĀNS
Manufaktūra
Apģērbi

KAFEJNĪCA - KONDITOREJA
Galantērija
Apavi

Liepājā,

Rožu laukumā 9/10
Tālr.: 2065 un 2066

Rēzeknē,

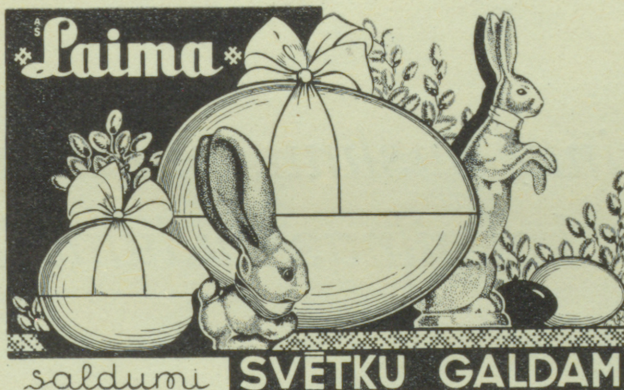
15. maija ielā 16
Tālr. 31

Brāļi MIDEGI

Rīgā, Brīvības ielā 75.
Tālr. 92068.

Drogas, krāsas, ķīmikālijas, parfimerijas un saimniecības piederumi

Akciju sabiedrība

„TEKA"

Rīgā L. Jēkaba ielā Nr. 5.
Nodaļa VENTSPILĪ.

Spedicija — transports
Nomuitošana — novietošana
Komisija — inkaso
Apdrošināšana

Rīgas hipotēku biedrība

Dib. 1868. g.

6% ķīluzīmes

Rīgā, Miesnieku ielā 14